

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΝ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1900

15-31 'Ιουλίου 1909

ΕΤΟΣ Θ' ΤΕΥΧΟΣ 211-212

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΤΕΦ. Α. ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗ 'Ο ποιητής Σαχλίκης και οί δικηγόροι Κρήτης πρό
πέντε αιώνων.

Α. ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΥ Αί δύο θρησκείαι, ποίημα.

Ι. ΖΕΡΒΟΥ, ΑΡΕΤΑ Νέοι Διάλογοι: Διά τὰ πάθη.

ΠΑΝΤΕΛΗ ΧΟΡΝ Μετάφρα, δράμα.

ΧΑΪΝΕ Τραγούδια, μετάφρ. Παύλου Γρευτού.

MARY JANE CERE Έψες τὸ βράδυ, μετάφρ. Μ. Μαλακίση.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΟΣ Σχολεία καὶ γλώσσα.

ΑΔΕΞ. ΠΟΥΣΚΙΝ Κιρδζαλῆς, διήγημα.

Ι. ΖΕΡΒΟΥ, ΑΡΕΤΑ «Ὁ Κακὸς Δρόμος», Κριτική.

Θ. Ἡ Λαϊκὴ Τράπεζα.

ΕΔΜΟΝΔΟΥ ΠΙΛΟΝ Ἡ κυρία Γκρέξ ἡ ἡ Σπασμένη Στάμινα, διήγημα.

ΧΡ. ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΙΟΥ Ἡ δίκη τοῦ Ἰησοῦ.

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

Λόγοι καὶ Ἀντίλογοι ὑπὸ Παύλου Νιρβάνα.

Τὰ Βιβλία ὑπὸ Ἀθηναίου.

Θέατρον ὑπὸ Κίμωνος Μιχαηλίδη καὶ Γρ. Ξενοπούλου.

Πολιτικὴ Σελὶς ὑπὸ Ἀργεῖτου.

Ἀρχαιολογικά.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ Ἐνα βιβλίον περὶ

τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας. — Ὁ Μπαρρὲς περὶ Θεοτοκοπού-

λου. — Ἀπὸ τὰ διάφορα περιοδικά. — Ὀλιγόστιχα. — Πρωτομή τοῦ Σολωμοῦ

ἐν Ἀθήναις. — Νέαι ἐκδόσεις.

ΕΙΚΟΝΕΣ

Καλοκαιρινὴ ἡμέρα ὑπὸ Α. Μπαϊλίν, ἐκτὸς τοῦ καιμένου χρωματιστῆ. — Τοπίον
Σοφίας Λασκαρίδη. — Σπουδὴ, Κλεονίκης Ἀσπριώτη. — Κόρη, Κάρλ Μιλλέ. —
2 χαλκογραφίαι Α. Κογεβίνα. — Φυσιογνωμίαι ἀπὸ τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς.
Λύρα Θεοῦ ὑπὸ Π. Ρούμπου. — Πορταριά. — Ὅδὸς Σπάρτης Μυστράς. — Κο-
πάδι πού σταλίζει. — 3 εἰκόνες Λαϊκῆς Τραπεζίης. — Κυβέλη-Ραχήλ.

Ἀθήναι, ὁδὸς Ἀριστοτέλους 35

Τεῦχος διαπλοῦν Δραχ. 2

ΕΓΓΡΑΦΑΙ: ἐτήσιοι δρ.-φρ. 25. — Ἑξάμηνοι δρ.-φρ. 1250.

ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΙ ΚΑΤΑ ΛΟΣΕΙΣ δρ.-φρ. 4 κατὰ διμηνίαν. ἢ 1η δόσις δρ. 5.

ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΙ ΜΗΝΙΑΙΟΙ (διὰ τὴν Ἑλλάδα μόνον) δρ. 2 κατὰ μῆνα. ἢ 1η δόσις δρ. 3.

Αἱ ΕΓΓΡΑΦΑΙ ΑΡΧΙΖΟΥΝ ΤΗΝ 15 ΕΚΑΣΤΟΥ ΜΗΝΟΣ ΚΑΙ ΠΡΟΠΗΡΟΝΟΝΤΑΙ

ΤΑ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ» ἐκδίδονται τὴν 15 καὶ 30 ἐκάστου μηνός.

Ἐκαστον ἔτος ἀποτελεῖται ἀπὸ 2 τόμους: ἀπὸ 15 Ὀκτωβρίου καὶ ἀπὸ 15 Ἀπριλίου.

Ἐν τεύχος στέλλεται ὡς δῶγμα δωρεάν.

Τὸ τεύχος τῆς ἐγγράφης ἀποστέλλεται διὰ ταχυδρομ. ἢ τραπέζης ἐπιταγῆς πρὸς τὸν
κ. Κίμωνα Μιχαηλίδην, διευθυντὴν τῶν «Παναθηναίων» Ἀθήνας.

ΜΕΓΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΝ
“ΑΙ ΘΕΡΜΑΙ ΤΟΥ ΣΥΛΛΑ,”
 ΛΟΥΤΡΑ ΑΙΔΗΨΟΥ

Έναρξιν 1 Μαΐου—15 Σεπτεμβρίου

Τὸ Μεγαλειότερον, ὠραιότερον καὶ πλουσιώτερον ξενοδοχεῖον τῶν ἐλληνικῶν λουτρῶν. Λουτρά ἐντὸς τοῦ ξενοδοχείου. Μαγειρικὴ ἀρίστη. Ὑπηρεσία τελεία. Δωμάτια μετὰ καὶ ἄνευ τροφῆς. Ἑστιατόριον πρώτης τάξεως μὲ τιμὰς λογικὰς.

ΤΙΜΑΙ ΔΩΜΑΤΙΩΝ | Ἄνευ τροφῆς ἀπὸ δραχμὰς 4
 Μετὰ τροφῆς pension ἀπὸ δραχμὰς 10

Διευθυντής: ΟΣΚΑΡ ΔΑΡΙΓΚ

Ἀπὸ τῆς 15^{ης} προσεχοῦς Ὀκτωβρίου

ΤΑ “ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ,”

θὰ τυπώνωνται εἰς τὸ πολυτελές χαρτί ὅπου τυπώνεται τώρα ἡ ἐκτὸς τοῦ κειμένου εἰκὼν.

Τὸ τίμημα τῆς ἐγγραφῆς θὰ μείνῃ ἀμετάβλητον.

ΔΩΡΑ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΣ ΜΑΣ

Τόμοι ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ χαρτοδεμένοι ἐκτὸς 3^{ου}, 5^{ου}, 10^{ου}, 12^{ου}, 13^{ου} καὶ 14^{ου} ἑκαστος Δρ.—Φρ. 2.—
 Διὰ τὰς ἐπαρχίας 50 λεπτά, διὰ τὸ ἑξωτερικὸν 1 φρ. ἐπὶ πλέον ταχυδρομικά.

Ὅλη ἡ σειρά, τόμοι 16, ἐλεύθεροι ταχυδρομικῶν τελῶν . . . . . Δρ.—Φρ. 192

Ἡ ὅλη σειρά, τόμοι 16, πωλεῖται καὶ κατὰ δόσεις μηνιαίας ἐκ . . . Δρ.—Φρ. 6

Κατὰ τὴν πληρωμὴν ἑκάστης δευτέρας δόσεως ἀποστέλλεται ἕνας τόμος. Οὕτω
 μὲ τὸν 16^{ον} τόμον θὰ ἔχῃ ἀποπληρωθῇ ἡ ἀξία ὅλων.

Παύλου Νιρβάνα: Γλωσσικὴ αὐτοβιογραφία.—Ἐκδόσεις «Παναθηναίων» . . . . . πρὸς Δρ.—Φρ. 0.50 ἀντὶ 1
 Παγὰ Λαλέουσα, ποιήματα.—Ἐκδόσεις «Παναθηναίων» . . . . . 1 ἀντὶ 2
 Ἀρχιτέκτων Μάρθας, δράμα.—Ἐκδόσεις «Παναθηναίων» . . . . . 1 ἀντὶ 2
 Τέχνη καὶ Φρενοπάθεια . . . . . 0.50 ἀντὶ 1

Κίμωνος Μιχαηλίδου: Σάν Ζοή καὶ Σάν Παραμύθι, διηγήματα καὶ εἰκόνες.—Ἐκδο-
 σεις «Παναθηναίων» . . . . . 1 ἀντὶ 2

Σπύρου Μελά: Ὁ Γυῖος τοῦ Ἰσκιου, δράμα.—Ἐκδόσεις «Παναθηναίων» . . . . . 1 ἀντὶ 2

Ὁσκαρ Ουάιλντ: Σαλώμη, δράμα.—Ἐκδόσεις «Παναθηναίων» . . . . . 1 ἀντὶ 2

Μ. Μαλακάση: Περσικὰ ποιήματα . . . . . 2 ἀντὶ 3

Α. Θέρου: Δημοτικὰ Τραγούδια, εἰκονογραφημένα 3

Ι. Πολέμη: Κειμήλια, ποιήματα . . . . . 1.50 ἀντὶ 3

Γ. Στρατήγη: Ἑξωτικά . . . . . 1 ἀντὶ 2

Γ. Στρατήγη: Τραγούδια τοῦ Σπιτιοῦ, ποιήματα.—Ἐκδ. «Παναθηναίων» . . . . . 1 ἀντὶ 3

Ν. Ἐπισκοποπούλου: Ἑρμῆς ψυχῆς, δράμα.—Ἐκδόσεις «Παναθηναίων» . . . . . 1 ἀντὶ 2

Διάνομα τῶν «Παναθηναίων» . . . . . 1 ἀντὶ 2

ΧΡ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

Γενικὸς ἀντιπρόσωπος τῆς ἐν Πάτραις Οἰνοποιτικῆς Ἑταιρίας

Ἡ “ΑΧΑΪΑ,”

ΑΘΗΝΑΙ.—Ὀδὸς Νίκης 1 καὶ ὁδὸς Πανεπιστημίου 52.

ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΗΣ
 ΤΗΣ
 ΑΥΛΗΣ ΤΗΣ Α.Β.Υ.
 ΤΟΥ ΔΙΑΔΟΧΟΥ

ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΗΣ
 ΤΗΣ Α.Β.Υ.
 ΤΟΥ ΠΡΙΓΚΗΠΟΣ
 ΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΟΙΝΟΙ ΚΑΙ ΚΟΝΙΑΚ ΚΛΑΟΥΣ

Παρακαταθήκη οἴνων παλαιῶν ἄνω τῶν 5 ἐτῶν ἐπιδορπίων καὶ ἱαματικῶν

Μαυροδάφνη, Μάλβασία, Ἀχαιοὺς

ὡς καὶ ἐπιτραπέζιων οἴνων

Δεμέστιχα λευκὸς καὶ μέλας Μορέα καὶ Καλάβρυτα.

ΚΟΝΙΑΚ «Royal» τοῦ 1887

» «des Princes» τοῦ 1890

» «Τῶν 2 Στεμμάτων» τοῦ 1895

» «Τοῦ Στέμματος» τοῦ 1900

Τιμολόγια ἀποστέλλονται παντὶ τῷ αἰτοῦντι.

ΜΗΧΑΝΙΚΟΝ ΚΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΗΛΙΑΣ Ι. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ

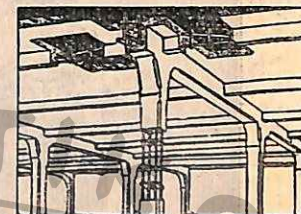
ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΥΧΟΥ ΤΗΣ ΕΝ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ ΣΧΟΛΗΣ ΤΩΝ ΓΕΦΥΡΟΠΟΙΩΝ

5—ΟΔΟΣ ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ—5

Μελέται καὶ ἐκτελέσεις μηχανικῶν καὶ οἰκοδομικῶν ἔργων.—Ἐφαρμογὴ συστήματος Hennebique.

Κατασκευὴ γεφυρῶν ἀφλέκτων οἰκῶν, δαπέδων, στηλῶν κ.τ.λ. διὰ σιμ-
 ροκονιάματος σιδηροπαγοῦς (béton armé) συστήματος Hennebique.

ΜΕΓΑ ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΕΝ Τῇ ΠΑΓΚΟΣΜΙῳ ΕΚΘΕΣΕΙ ΤΩΝ ΠΑΡΙΣΙΩΝ 1900

Ἀντιπροσωπεῖα ἐν Ἑλλάδι τοῦ ἐν Παρίσι οἴκου Hennebique.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΝ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΝ

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ, ΓΛΥΠΤΙΚΗΣ & ΦΩΤΟΤΣΙΓΚΟΓΡΑΦΙΑΣ

ΑΡ. ΛΑΪΟΥ

Ἀριστοῦχον τοῦ Πολυτεχνείου Ἀθηνῶν

καὶ τῆς Ἀκαδημίας Μονάχου

ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΦΩΤΟΤΣΙΓΚΟΓΡΑΦΙΩΝ & ΧΑΛΚΟΓΡΑΦΙΩΝ

ΑΘΗΝΑΙ.—Ὀδὸς Κολοκοτρώνη 55 Α

ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΙΑΔΟΧΟΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΕΜΠΕΔΟΚΛΕΟΥΣ ΙΔΡΥΘΕΙΣΗΣ ΤΩ 1886

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΡΑΧ. 5.000.000

Τμήμα Τραπεζικόν.—Συνάλλαγμα.—Έκδοσις επιταγών (chèque).—Πιστωτικά έπιστολάι.—Εισπραξεις.—Δάνεια επί ενεχύρω Χρεωγράφων.—Προεξοφλήσεις.—Καταθέσεις.—Φύλαξις τίτλων και τιμαλφών.

Τμήμα Ταμιευτηρίον.—Ταμιευτήριον 4 %.—Μηνιαία καταθέσεις ανατοκιστικά.

Τμήμα Χρηματιστηρίον.—Αγοραπωλησία χρεωγράφων.—Χρηματιστικά έντολάι.

Τμήμα Έμπορίον.—Προμήθειαι έμπορευμάτων.—Αντιπροσωπείαι οίκων.—Πληροφορίαι έμπορικά.—Δέρματα κατειργασμένα βυρσοδευείου Μοσχάτου.

Γενικόν Πρακτορείον έν Έλλάδι του Γαλλικού «Phenix» ασφαλείας κατά του πυρός και της ζωής.

ΤΟΚΟΙ ΚΑΤΑΘΕΣΕΩΝ

3 1/2 %	απόδοσις εις πρώτην ζήτησιν.	4 1/2 %	απόδοσις μετά έν έτος.
4 0/0	» μετά τρείς μήνας.	5 0/0	» μετά δύο έτη.
4 1/4 %	» μετά έξι μήνας.	5 1/2 %	» μετά δύο έτη και πλέον.

Διά καταθέσεις εις χρυσόν κατά 1/2 % δλιγώτερον.

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΝ ΜΑΝΤΙΚΑ

ΕΝ ΑΜΙΣΩΙ

Τα κομψότερα Σανάκια από τα έλεκτότερα Άγγλικά και Γαλλικά υφάσματα εις το μέγα έμποροπρακτικόν κατάστημα:

ΣΩΚΡ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Όδός Σταδίου 12 (Έναντι Βουλής).

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΑΡΕΚΙΝΑ

ΗΓΓΥΗΜΕΝΗ ΕΙΔΙΚΗ ΣΚΕΥΑΣΙΑ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΜΠΟΥΓΑΔΑ

ΚΑΘΑΡΙΖΕΙ, ΛΕΥΚΑΙΝΕΙ ΚΑΙ ΑΠΟΛΥΜΑΙΝΕΙ

ΑΝΔΡΕΟΥ Γ. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ

Φαρμακοποιού - Χημικού

Διά της χρήσεως της Έλληνικής Βαρεκίνας επιτυγχάνεται ο τέλειος καθαρισμός, λεύκανσις και απολύμανσις των άσπρόρροχων χωρίς τάρτα να υπόκεινται και εις την ελαχίστην βλάβην, καθότι ή επίδρασις αυτής επ' αυτών γίνεται χημικώς και ουχι διά τεχνικών μέσων (τριψίματος, κοπανίσματος κλπ.) επομένως περιορίζεται εις τό να καθαρίζη, λευκαίνη και απολυμαίνη τά άσπρόρροχα, διατηρούσα την στερεότητα αυτών, καθώς και τά εις χείρας ήμών έπίσημα πιστοποιητικά διαφόρων χημικών βεβαιούσι. Προκύπτει δέ και οικονομία κόπου, χρόνου και χρήματος, κατά τά 2 3, έν συγκρίσει πρός τό παλαιόν σύστημα της μπουγάδας.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΑΠΟΘΗΚΗ

Φαρμακείον Άνδρέου Γ. Θεοδωροπούλου.

Διασταύρωσις Άριστοτέλους και Ήπειρου.—Άρ. τηλ. 382.

ΜΙΧΑΗΛ Β. ΜΑΝΟΥΣΟΣ

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΟΙΚΩΝ

ΕΝ ΣΜΥΡΝΗΙ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΣ

ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑΣ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΙ ΠΑΝΤΟΣ ΕΙΔΟΥΣ

ΜΕΓΕΘΥΝΣΕΙΣ

ΟΔΟΣ ΕΡΜΟΥ 10. Παρά τη πλατεία Συντάγματος.

ΛΑΡΥΓΓΟ-ΩΤΟΛΟΓΟΣ ΙΑΤΡΟΣ

ΜΙΧΑΗΛ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Πλατεία Αγίου Γεωργίου 4.

Άκριβώς έμπροσθεν του Συλλόγου Παρνασσού.

Όραι έπισκέψεως 10—12 π. μ. 3—5 μ. μ.

ΦΩΤΟΤΣΙΓΚΟΓΡΑΦΕΙΟΝ Ε. ΚΑΖΑΝΗ

ΤΟ ΤΕΛΕΙΟΤΕΡΟΝ ΕΝ ΤΗ ΑΝΑΤΟΛΗ

ΒΡΑΒΕΥΘΕΝ
ΕΙΣ ΤΡΕΙΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ
ΜΕ ΤΑ ΤΕΛΕΙΟΤΕΡΑ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΑ

ΔΟΣ ΛΕΚΑ — ΣΤΟΑ ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΥ

ΜΟΝΟΝ
ΤΟ ΤΣΙΓΚΟΓΡΑΦΕΙΟΝ
Ε. ΚΑΖΑΝΗ

ΕΒΡΑΒΕΥΘΗ ΕΝ ΤΗ ΕΚΘΕΣΕΙ ΤΟΥ ΒΟΡΔΩ

ΧΑΡΤΟΠΩΛΕΙΟΝ

ΠΑΛΛΗ & ΚΟΤΖΙΑ

Άθήναι.—Όδός Έρμου

Πλούτος γραφικής ύλης.—Έντυπα και έπισκεπτήρια καλλιτεχνικά.—Έργοστάσιον φακέλων τέλειον.—Χάρτης τυπογραφικός λευκός και έξωφύλλων παντός είδους και ποιότητος.

Εύθηνία, ταχύτης, ακρίβεια.

ΓΑΛΑΚΤΟΠΩΛΕΙΟΝ

ΤΟ ΦΑΛΗΡΟΝ

ΙΩΑΝ. Κ. ΚΟΝΤΣΙΔΕΛΟΥ

Παράρτημα έν Άθήναις

Όδός Χαλκοκονδύλη 34^α.

ΟΛΑ ΤΑ ΓΑΛΑΚΤΕΡΑ ΕΙΔΗ

ΓΑΛΑ ΑΓΝΟΤΑΤΟΝ

πρός 80 λεπτά ή όκά

ΜΙΑ ΔΟΚΙΜΗ ΑΡΚΕΙ

ΔΙΑ ΝΑ ΣΑΣ ΠΕΙΣΗ

ΜΕΓΑ ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ

ΦΑΡΜΑΚΕΙΟΝ, ΧΗΜΕΙΟΝ ΚΑΙ ΦΑΡΜΑΚΕΜΠΟΡΕΙΟΝ

Α. ΦΩΚΑ

Φαρμακοποιού Α' τάξεως της άνωτάτης Φαρμακευτικής Σχολής των Παρισίων

Άκριβεστάτη έκτέλεσις όλων των συνταγών υπό προσωπικού άπαρτιζομένου υπό έπιστημόνων φαρμακοποιών.—Γαλλικά και Άγγλικά ειδικότητες (*Spécialités*).—Πρόσφατα μεταλλικά ύδατα.—Απολυμάνσεις και άποστειρώσεις διά τελειοτάτων συσκευών και κλιβάνων.—Τεχνητός όρρος.

Όλα τά είδη των χημικών αναλύσεων.—Αναλύσεις υδάτων μετά μικροβιολογικής έρεύνης.—Μικροβιολογικόν εργαστήριον τέλειον.

ΤΜΗΜΑ ΦΑΡΜΑΚΕΜΠΟΡΙΚΟΝ

Όλα τά φαρμακευτικά είδη εις τιμάς άναταγωνίστους

ΕΔΩΔΙΜΑ ΚΑΙ ΑΠΟΙΚΙΑΚΑ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΑΙ ΔΙΑΜΑΝΤΗ

ΑΘΗΝΑΙ—ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 21^α—ΑΘΗΝΑΙ

Τηλέφωνον αριθ. 137

Όλα τά είδη των έδωδύμων νωπότατα από τά καλλίτερα εργοστάσια και ως έκ της μεγάλης καταναλώσεως ανακαινιζόμενα καθ' έκαστην.

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΡΓΥΡΟΥΝ ΕΚΘΕΣΕΩΣ ΒΟΡΔΩ

ΔΙΑ ΜΕΛΙ ΚΑΙ ΕΛΗΕΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ THOMSON HOUSTON.—ΕΔΡΑ: ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΕΙΣ ΜΕΤΟΧΑΣ: ΔΡΑΧΜ. 10.000.000. * ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΕΙΣ ΟΜΟΛΟΓΙΑΣ: ΦΡ. ΧΡ. 10.000.000

Κεντρικόν Έργοστάσιον έν Νέφ Φαλήρω. Σταθμοί: Έν Άθήναις, Πειραιεί, Νέφ Φαλήρω και Κηφισσίω.—Ήλεκτρική κίνησις του άπ' Άθηνών εις Πειραιά Σιδηροδρόμου και των Τροχιοδρόμων Άθηνών, Πειραιώς και Περιχώρων.—Προνόμιον φωτισμού δι' ήλεκτρισμού και άερίου των πόλεων Πειραιώς, Πατρών, Σύρου, Καλαμών, Άργοστολίου και Χαλκίδος.—Ήλεκτρικός Τροχιοδρόμος Πατρών.

Η Έταιρία άναλαμβάνει εγκαταστάσεις φωτισμού και κινητηρίου δυνάμεως και έν γένει πάσαν εργασίαν σχετιζομένην με τον ήλεκτρισμόν υπό πάσας αυτού τάς μορφάς.—Προμηθεύει παντός είδους ύλικά ήλεκτρισμού και ιδία όργανα και μηχανάς **THOMSON HOUSTON** των όποιών είναι

ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΟΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

I. I. ΜΙΝΕΤΤΑΣ. — ΑΘΗΝΑΙ — ΤΗΛ. ΔΙΕΥΘ. ΜΙΝΕΤΤΑΣ

Τὸ παρὰ τὸ Χρηματιστήριον τραπεζικὸν γραφεῖον *I. I. Μινέττα* προμηθεύει οἰονδήποτε ποσὸν ὁμολογιῶν τῶν κάτωθι Ἑλληνικῶν Ἐθνικῶν Δανείων εἰς τὰς τρεχούσας τιμὰς τῶν Χρηματιστηρίων Ἀθηνῶν, Λονδίνου καὶ Παρισίων τὰς ὁποίας θεωρεῖ ὡς τὰς ἀσφαλεστάτας συμπεριωτάτας καὶ εὐκολώτερον διαπραγματευσίμους.

Δάνειον τῶν 120 ἑκατομ.	τοῦ 1881 ἀποδίδ.	τόκον 4 1/2 %
» 135 »	(Μονοπωλείων) τοῦ 1887	» 4 1/2 %
» 125 »	(Πάγιον) » 1889	» 4 1/2 %
» 76,350,000	(Ἡνοποιημένον) » 1898	» 5 %
» 11,750,000	(Σιδ. Π. Κ. Μετγ.) » 1900	» 5 %

Ἀναλαμβάνει ἐπίσης τὴν προμήθειαν καὶ τῶν ἐξῆς ἀρίστων Ἑλληνικῶν ἀξιῶν :

Ὁμολογιαὶ Λαχειοφόροι τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς δίδουσαι	τόκον 2 3/4 %
Μετοχ. Ἑθν. Τραπεζῆς	τόκος 5 1/4 %
» Τραπεζῆς Ἀθηνῶν	» 7 %
» Τραπεζῆς Κρήτης	» 4 1/2 %
» Τραπεζῆς Ἀνατολῆς	» 6 1/2 %
Μετοχ. Σιδηροδρ. Ἀθην.-Πειρ.	τόκος 6 1/4 %
» Θεσσαλίας	» 6 1/4 %
» Ἑταιρ. Διαχειρ. Δημ. Προσόδ. »	» 4 1/2 %
» Σιδηροδρ. Π.-Α.-Π.	» 5 %

Καὶ προσφέρεται τὴν ἐκτέλεσιν πάσης Τραπεζικῆς καὶ Χρηματιστικῆς ἐργασίας δεχόμενον ἐντολὰς ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ.
ΣΗΜ. Ὑπολογιζομένων τῶν τόκων πρὸς τὰς τρεχούσας τιμὰς καὶ τὰ μερίσματα τοῦ τελευταίου ἔτους.

ΤΕΪΑ ΚΥΑΝΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ BLUE CROSS TEA

Εἶναι τὰ ἀρίστα τῶν *Τεϊῶν*, συσκευάζονται εἰς πακέτα καὶ κυτία ἐν Λονδίῳ, ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπίβλεψιν ἀνωτέρων ὑπαλλήλων τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως. Ζητεῖται ἐπὶ ἐκάστου πακέτου ἢ κυτίου τὸν *ΚΥΑΝΟΥΝ ΣΤΑΥΡΟΝ*.

ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ εἰς τὰς πρώτης τάξεως Ἑδωδιμοπωλεῖα Ἀθηνῶν, Πειραιῶς, Βόλου, Πατρῶν, Σύρου, Ἀργοστολίου, Λαμίας καὶ Κρήτης.

Ἀντιπρόσωπος διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ Κρήτην
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΚΟΛΛΑΣ. — Ἐν Πειραιεῖ (Στοὰ Ριζάρη).

HOBBS, HART & CO L^D

ΜΟΝΟΚΟΜΜΑΤΑ

ΧΑΛΥΒΔΙΝΑ

ΧΡΗΜΑΤΟΚΙΒΩΤΙΑ

**ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΠΥΡΟΣ
ΤΗΣ ΠΤΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΛΕΠΤΩΝ**

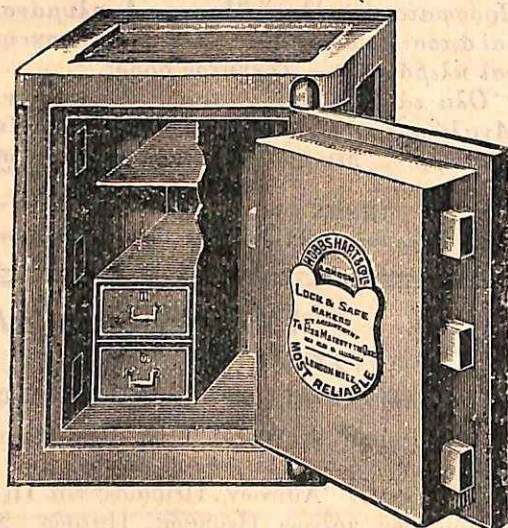

ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΑΙ

ΤΩΝ ΘΗΣΑΥΡΟΦΥΛΑΚΙΩΝ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ

ΔΙΑΡΚΗΣ ΕΚΘΕΣΙΣ: 76, Cheapside, London E. C.
ΓΡΑΦΕΙΑ ΚΑΙ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΑ: Arlington Street, Islington, N.

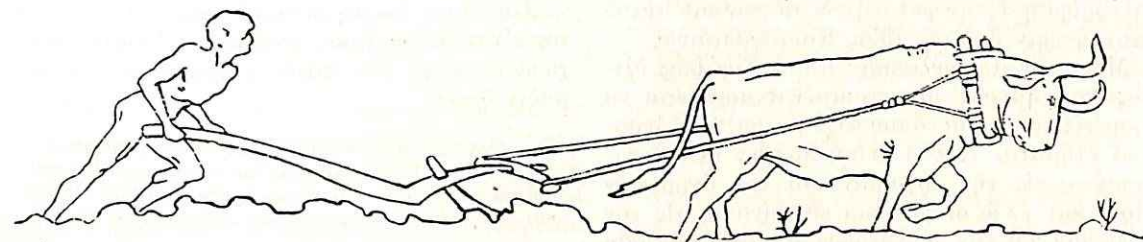
ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ: ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΗ ΗΜΕΡΑ
ΥΠΟ Α ΜΠΑΙΚΛΙΝ

ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ 6' 15-21
ΙΟΥΛΙΟΥ 1909

ΕΚ ΤΗΣ ΕΝ ΚΡΗΤΗ ΕΝΕΤΟΚΡΑΤΙΑΣ

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΣΑΧΛΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΚΗΓΟΡΟΙ ΚΡΗΤΗΣ ΠΡΟ ΠΕΝΤΕ ΑΙΩΝΩΝ

Ἀφήγησις παράξενος ἐπιγράφεται ἐκτενὲς στι-
χούργημα τοῦ Κρητὸς ποιητοῦ Στεφάνου
Σαχλίκη, τὸ ὁποῖον ἐξέδωκε πρὸ 13 ἑτῶν ἐν
Ὁδησσῷ ὁ κ. Συνόδης Παπαδημητρίου ἐκ χει-
ρογράφου τῆς βιβλιοθήκης Νεαπόλεως. Καὶ εἶναι
πράγματι παράξενον τὸ περιεχόμενον τῶν εἰς
Κρητικὴν δημώδη γλῶσσαν στιχουργημάτων τοῦ
Σαχλίκη, ὅπως εἶναι παράξενος καὶ ὁ βίος τοῦ
στιχουργοῦ. Ἄλλα στιχουργήματα τοῦ Σαχλίκη
εἶχον ἐκδώσει ὁ Legrand καὶ ὁ Wagner πρὸ
πολλῶν ἑτῶν.

Ὁ κ. Παπαδημητρίου εἰς τὴν λαμπρὰν ἀνά-
λυσιν τῶν ποιημάτων τοῦ Σαχλίκη κατώρθωσε
μετὰ πλείστης πιθανότητος νὰ ὀρίσῃ καὶ τὴν
ἐποχὴν, καθ' ἣν ἔζησεν, ἥτοι τὸ δεύτερον ἡμῖς
τοῦ 15^{ου} αἰῶνος.

Ὁ Σαχλίκης κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοβιογραφίαν
ἐγεννήθη εἰς Χάνδακα, τὴν πρωτεύουσιν τοῦ
Βασιλείου τῆς Κρήτης, ἀπὸ γονεῖς εὐπόρους καὶ
ἐντίμους, οἱ ὁποῖοι ἐφρόντισαν νὰ ἐκπαιδεύσωσι
τὸν υἱὸν καὶ τὸν ἔστειλαν εἰς τὸ σχολεῖον, ὅπου
ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα μέχρι τοῦ 14 ἔτους
τῆς ἡλικίας. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ χρόνου τούτου ἤρchi-
σεν ὁ ἄτακτος βίος τοῦ νεαροῦ Στεφάνου· μισεῖ
διδάσκαλον, σχολεῖον καὶ βιβλία καὶ ἐπιδίδεται
εἰς περιπάτους ἀνὰ τὰ στενὰ τοῦ Κάστρου (Χάν-
δακος), εἰς νυκτερινὰ περιδιαβάσματα, χοροὺς
ᾄσματα καὶ τὰ ὅμοια.

Ἀμμήν ἀπὴν ἐγένονον χρόνων δεκατεσσάρων
— Χριστέ, νὰ μ' εἶχασιν ὑπὲρ κάκων εἰς τὸν Χάρον —

κ' ἤρchiσα τὸν διδάσκαλον νὰ τὸν ἀποχωρῶ
καὶ τὰ στενὰ τοῦ Κάστρου μας τριγύρω νὰ γυρῶ·
Ἀρὰ καὶ πότε τὸ χαρτὶ ἐπ' αὐτὰ νὰ διαβάσω
ἄμμι ἤθελα νὰ περπατῶ διὰ νὰ περιδιαβάσω

κ' ἀφῆκα ὁ κακορρίζικος γράμματα καὶ χαρτία·
ἐξύπνησε μ' ἡ τύχη μου εἰς τὸ πολιτικαρεῖον¹,
κ' ἐφαίνεται μοι τὸ σκολεῖον ὡς ἀν κακὸν θηρίον.
Ὅπου² σ' ἄν γάμοι καὶ χοροὶ ἤθελα νὰ χορεύω,
μαυλίστριες καὶ πολιτικὲς ἤθελα νὰ γυρεύω·
ὅλες τὲς ἔμαθα καλά, ὅλες³ ἐγνώρισά τες,
κ' ἐξέδραμα καὶ γύρεψα καὶ περιδιάβασά τες.
Ὁρέγουμουν νὰ περπατῶ μετὰ τοὺς τραγουδιστὰδες
μετὰ τοὺς παιγνιώτες τοὺς καλοὺς, τοὺς περιδιαβα-
[ιστὰδες.

Ὀλίγα γράμματα ἔμαθα καὶ τότε τ' ἐξαφῆκα,
κ' εἰς τὸ σκολεῖον τῶν πολιτικῶν ἐγύρεψα καὶ μπῆκα.

Ὡς νυκτερίδα γύριζα εἰς τὸ Εὐπόρτον² τοῦ Κάστρου
κ' ἐπῆγαινα νὰ κοιμηθῶ μετὰ τῆς ἡμέρας τ' ἄστρον.

Ὁ Σαχλίκης μετὰ τοιοῦτον βίον σπαταλᾷ τὴν
περιουσίαν του, ὑποπίπτει εἰς χρεὴν μεγάλα καὶ
ἀναγκάζεται νὰ πωλήσῃ τὰ ἐν τῇ πόλει κτήματα,
τὰ ὁποῖα τοῦ εἶχον ἀφήσει οἱ γονεῖς του ἀπο-
κτήσαντες αὐτὰ μετὰ πολλοὺς κόπους.

Ἐξέεσσα καὶ πτώχαινα καὶ χάσα τὸ δικό μου,
καὶ τότε σκόπησα καλὰ τὸν πελελὸν σκοπὸ μου.
Ἐπούλησα τὰ σπιτιά μου κ' ἐπούλησα τοὺς τόπους,
ὅπου μ' ἀφῆκαν οἱ γονεῖς μετὰ τοὺς πολλοὺς τοὺς κόπους.

Ἀφ' οὗ ἐπλήρωσε τὰ χρεὴν του διὰ τῆς πωλή-
σεως τῶν ἀστικῶν κτημάτων καὶ ἀπηλλάγη ἀπὸ
τὰς ἐνοχλήσεις τῶν καταδιωκόντων αὐτὸν δανει-
στῶν τῶν παρανόμων¹ Ἐβραίων (οἱ ὁποῖοι ἦσαν
οἱ μόνον τοκισταὶ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐν Κρήτῃ)
ἐξακολουθεῖ τὰς διασκεδάσεις καὶ τὰς ἀσωτείας,
τότε δὲ φαίνεται ἐγνώρισε καὶ ἠγάπησε παρα-
φόρως καὶ τὴν περίφημον Κουταγιώταιναν τὴν
αἰτίαν ὅλων του τῶν δυστυχιῶν, ἔνεκα τῆς ὁποίας

¹ Πολιτικαρεῖον ὁ οἶκος ἐνῶ μένουσιν αἱ πολιτικαὶ
— αἱ κοιναὶ γυναῖκες.

² Εὐπόρτον καὶ ἐξώπορτον τὸ ἄλλως λεγόμενον
Βούργος, Borgo ἥτοι τὸ ἐκτὸς τοῦ τείχους μέρος τῆς
πόλεως.

καὶ ἐρρίφθη εἰς τὴν φυλακὴν, δι' ἃδικον κατ' αὐτοῦ καταμήνυσιν ὑπὸ τῆς ἰδίας Κουταγιώταινας.

Μετὰ τὴν ἀποφύλακίσιν του ὁ Σαχλίκης ὕλκως καὶ ἡθικῶς συντετριμμένος πορεύεται νὰ ζήσῃ εἰς τὰ χωρία, ὅπου εἶχε μύλους καὶ ἀγροτικά κτήματα. Ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος δὲν ἦτο συνειθισμένος εἰς τὴν ἐργασίαν καὶ τὸν ἀγροτικὸν βίον, καὶ ἐν ᾧ οἱ χωρικοὶ κατεγίνοντο εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν, αὐτὸς ἐπεδόθη μὲ μανίαν εἰς τὸ κυνήγιον τῶν ἀγριμῶν καὶ τῶν λαγῶν καὶ ἐσπατάλα τὸ εἰσόδημα τῶν κτημάτων του εἰς σκύλους καὶ ζαγάρια περιφερόμενος διαρκῶς εἰς τὰ βουνὰ καὶ τὰ ρυάκια.

Ὅλοι κατευδῶνασι τὰ λούρα καὶ τὰ νία¹ κ' ἐγὼ τὰ ὄρη γύριζα καὶ τὰ ψηλὰ βουνία, ὅλοι κουρεῖαν πρόβατα κ' ἐγὼ δικούς μου σκύλους, ὅλ' εἶχαν τυρομύζηθρα κ' ἐγὼ χα μαύρους σκύλους, ὅλοι ἀπὸ τ' ἁλώνιά τους σωροὺς τοὺς ἐγεμῶναν κ' ἐμὲ διὰ τοὺς σκύλους μου μόνον συχοζυμῶναν, ὅλ' εἶχαν βρομοκρίθαρον, λινάρια καὶ παμπάκια κ' ἐγὼ χα σκυλολόγια ἡτάρια καὶ μανάκια.²

Ὅ,τι κ' ἂν ἡπαιρνα ἐντριτιά³ καὶ ὁ,τι ἀπὸ τοὺς μύλους τοὺς λαγωνάρους ἔθρεφα καὶ τάγιζα τοὺς σκύλους.

Ὁ Σαχλίκης οὕτως ἐπτώχευσε περισσότερον, ἔγινεν ὀλότελα ρημάδι, ὥς λέγει ὁ ἴδιος. Μετανοεῖ διὰ τὴν ἐν τῷ χωρίῳ διαμονὴν του, ὅπου δὲν εὐρίσκει ἄνθρωπον τῆς τάξεώς του νὰ διμυλῇσιν ἄρχοντα ἢ εὐγενῆ ἢ φρόνιμον, ἀλλὰ μόνον ἄξεστους χωρικοὺς ζευγαῖδες, βουκόλους καὶ χοιροβοσκούς. Λαμβάνει ἐκ τούτου ἀφορμὴν νὰ περιγράψῃ μὲ ζωντανὰ καὶ ἀληθῆ χρώματα τὸν ἐλεεινὸν βίον, ὃν διάγουσιν οἱ χωρικοί. Βασανίζονται ὅλην τὴν ἡμέραν εἰς τὰς ἐργασίας των, ἐπιστρέφουσι δὲ τὴν ἐσπέραν κατακουρασμένοι καὶ κοιμῶνται ἀμέσως. Δὲν ἔχουσιν ἄλλην καλοκάριον παρὰ τὴν οἰνοποσίαν κατὰ τὰς χρησίμους ἡμέρας, εἰς ἣν ἐπιδίδονται κατὰ κόρον μάλιστα κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν κρασιῶν, καὶ ποικίλλουσιν αὐτὴν μὲ ἄμουσα ἄσματα καὶ ἀγροτικὸν ὄρχησιν. Ἀρχίζουσι συζητήσεις διὰ τὰ ἀμπέλια καὶ τὰ χωράφια, δι' ἀγορζήμιας, διὰ δίκας καὶ καταγγελίας⁴ ἢ συζητήσεις ἐξάπτεται ὑπὸ τῆς ἀφθόνου οἰνοποσίας, καὶ καταντᾷ εἰς ξριδας διαπληκτισμούς, ξυλοκοπήματα, ξεμαχαιρώματα, πληγὰς καὶ ἐνίοτε καὶ εἰς φόνους.

Σύρουν ματζοῦκες καὶ ραβδία καὶ βγάνουν τὰ μαχαίρια κ' ἀρχίζουσι τὸ μάλωμα κ' ὥστε νὰ ξετελέψουν, ἄλλος βιστᾷ τὴν χεῖρα του καὶ πρὸς τὸ σπῆττιν τρέχει... κ' ὅπου ἔνε κακορρίζικος καὶ βάλουν τὸν στή μέση κροῦσι καὶ ξανακροῦσιν τὸν, ὥστε νὰ δοῦν νὰ πέσῃ καὶ μερικὸς ὀλότελα ὅστιν ὦραν τοὺς σκοτώνουν.

¹ Ἐξαφτήματα τοῦ ἀρότρου τὰ λεγόμενα καὶ σήμερον ἐν Κρήτῃ *νιόχουρα*.

² Τὰ σχοινία οἱ ὑμάντες, καὶ οἱ κλοιοὶ τῶν κυνῶν.

³ Τὸ ἐν τρίτον τοῦ εἰσοδήματος, τὸ ὅποιον ἐλάμβανεν ἀπὸ τὰ γεωργικά κτήματα ὡς ἰδιοκτήτης αὐτῶν ἢ φεουδάρχης.

Καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ παπᾶς καὶ ὁ κουράτορας του εἶναι μέθυσοι καὶ ἀγροῖκοι. Ἀλλοτε ὅμιλος χωρικῶν μετὰ τὸν πότον ἔρχονται εἰς τὸ λειβάδιον ὅπου

ἄλλ' ἀγαποῦν τὸ πάλαιμα, ἄλλοι νὰ τραγουδοῦσιν, ἄλλοι νὰ παίζουν τὰς λακτιὰς καὶ νὰ συρνομαδοῦσιν καὶ νὰ μὴδὲν σοῦ φαίνονται ἀμυή ληστοῦδες εἶναι καὶ τραγουδοῦν οἱ ἄνθρωποι σὰν κηλαδοῦν οἱ χῆνες.

Τέθιοι ἔνε τῶν χωριατῶν οἱ συντροφίαις κ' ἡ τάξις καὶ σύ, Χριστέ, ποῦ δύνασαι ἐσὺ νὰ τοὺς πατάξῃς.

Ἀληθεστέρᾳ καὶ περισσότερον ζωντανῇ εἰκῶν τοῦ βίου τῶν χωρικῶν δὲν ἠδύνατο νὰ γραφῇ.

Ἐν μέσῳ τοιαύτης ἀγροικίας καὶ πλήξεως ὁ Σαχλίκης ἀδιημονεῖ καὶ στενοχωρεῖται καὶ μετανοῶν διὰ τὴν εἰς τὰ χωρία ἀποδημίαν του ἀποφασίζει νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ Κάστρον καὶ νὰ ζητήσῃ δημοσίαν τινὰ θέσιν καὶ ἐξοικονομῇ τὰ πρὸς τὸ ζῆν.

Τεῖντα καλὸν θωρεῖς λοιπὸν εἰντα παρηγορία, καὶ κάθῃσαι συνέπαρτος εἰς τοῦτα τὰ χωρία. Ἄμε στὸ Κάστρον, διάγειρε κατὰ τάξιν τὴν χώραν, νὰ λείψῃς, κακορρίζικε, ἐκ τῆς φτωχείας τὴν ψῶραν. Ἐπαρε φίτζιον ἄντρε, ὥσάν τὸ πῆραν κ' ἄλλοι.

Ὁ Σαχλίκης ἐπιστρέφει τῶντοντι εἰς τὸν Χάνδακα, εὐρίσκει τὸν Δοῦκα Κρήτης προσωπικόν του φίλον. Ὁ Δοῦξ τῷ προσφέρει θέσιν Ἀβουκάτου καὶ τὸν παρακινεῖ νὰ τὴν δεχθῇ, ἵνα πλουτήσῃ, ὁ δὲ Σαχλίκης προθύμως δέχεται.

Αὕτῃ εἶναι ἡ αὐτοβιογραφία τοῦ ποιητοῦ, τὴν ὁποίαν φαίνεται ἔγραψε τελευταίαν, ἐν ᾧ τὰ πλεῖστα ἄλλα τῶν στιχορρημάτων του ἔγραψεν ἐν τῇ φυλακῇ. Διότι τὰ ποιήματα τοῦ Σαχλίκου δὲν ἀπετέλουν ἐν ὅλῳ, ἀλλ' ἦσαν ἰδιαίτερα στιχορρημάτων ποιηθέντα περὶ διαφόρων ἀντικειμένων, σχετιζομένα ὅμως πάντοτε πρὸς περιστατικά τοῦ βίου του.

Πλὴν τῆς ἀνωτέρω ἀναλυθείσης βιογραφίας του καὶ τῆς περιγραφῆς τοῦ βίου τῶν χωρικῶν, ἔχομεν στιχορρημα περιγράφον τὰ δεινὰ τῆς φυλακῆς καὶ τὸ ἄπληστον καὶ ἀγροικὸν τῶν Ἱταλῶν δεσμοφυλάκων (φυλακατόρων) καὶ μάλιστα τοῦ ἰδιοῦ του φυλακατόρα.

Ἐνεκα τῆς φυλακισέως του ὁ Σαχλίκης σατυρίζει τὰς πολιτικὰς τοῦ Χάνδακος ἀριθμουμένας εἰς ἑκατοντάδας, ἀναφέρων μάλιστα πολλὰς ἐξ αὐτῶν ὀνομασίαι. Ἰδίως ἐπιτίθεται κατὰ τῆς ἀκολάστου καὶ μεθύσου Κουταγιώταινας, τῆς αἰτίας ὅλων του τῶν συμφορῶν καὶ αὕτῃ ἀποτελεῖ τὸν κύριον στόχον τῆς πικρᾶς καὶ εἰς ἄκρον βωμολόχου σατύρας του.

Ἄλλο στιχορρημα τοῦ Σαχλίκου εἶναι τὸ περὶ φίλων, ἐν ᾧ ὁδύρεται διὰ τὴν ἔλλειπριν ἀληθοῦς φιλίας κατὰ τὴν ἐποχὴν του, πρᾶγμα τὸ ὅποιον

¹ Ὀνομάζει ἑαυτὸν διὰ τοῦτο Χάρον τῶν πολιτικῶν

ἐδοκίμασε κατὰ τὴν φυλακίσιν του, καὶ καταλήγει λέγων ὅτι οὐχὶ πλέον αἴσθημα ἄγνόν συνδέει φίλους καὶ συγγενεῖς, ὥς ἄλλοτε, ἀλλὰ μόνον ἡ προσποίησις καὶ τὸ ταπεινὸν συμφέρον.

Δύο ἢ τρία τῶν στιχορρημάτων τοῦ Σαχλίκου εἶναι ἐρμηνεῖαι, ἥτοι παραινέσεις πρὸς νέον τινα Φρατζισκὴν λεγόμενον υἱὸν στενοῦ του φίλου, ὅστις εἶχε τραπῇ τὴν αὐτὴν τῆς ἀσωτείας ὁδόν. Τὸν συμβουλεύει νὰ παραιτήσῃ τοὺς νυκτερινούς περιπάτους εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ τὰς στενωποὺς τοῦ Χάνδακος τὰς τόσον ἐπικινδύνους καὶ τὰ ἄλλα περιδιαβάσματα καὶ νὰ μισήσῃ τὰ δύο ὀλέθρια πράγματα, τὰ ὁποῖα ἀρέσκειται ἡ νεολαία τὰ ζάρια καὶ τὰς πολιτικὰς. Αἱ συμβουλαι ὅμως τοῦ διδασκάλου, ποῦ ἐδίδασκε καὶ νόμον δὲν ἐκράτησεν, φαίνεται ὅτι μάτην ἐδίδοντο, καὶ ὁ ἴδιος Σαχλίκης μετὰ ἐπανειλημμένας παραινέσεις διαβλέπει τὸ μάταιον τῶν νουθεσιῶν του λέγων

καὶ φαίνεται μου σπέρνω τὰ τὰ λόγια μου στὸν ἄμμιον, καὶ δίχως ξύλον βούλομαι νὰ πάγω εἰς τὴν Σάμον, καὶ δωριανὰ κουράζομαι εἰς ὅσα κ' ἂν σοῦ λέγω. Πουλιὰ πετούμενα θωρῶ, καὶ θέλω νὰ τὰ πιάσω καὶ τοῦ Στρομπουλίου τὰ βουνὰ σὰν κάμπον νὰ τὰ φτιάσω.

Ὁ Σαχλίκης διορισθεὶς Ἀβουγαδόρος, ὥς εἵπομεν προηγουμένως ὑπὸ τοῦ Δουκὸς, μανθάνει τὰ τοῦ ἐπαγγέλματος καὶ τὸν ληστρικὸν αὐτόχρημα τρόπον, καθ' ὃν ἐξήσκουν τὰ καθήκοντα τῶν οἱ συνάδελφοί του ἐν Κρήτῃ, καὶ γράφει οὕτω τὸ περὶ Ἀβουγαδῶρων ἢ Ἀβουκάτων στιχορρημα του. Τὸ ποίημα τοῦτο προσπίπτει εἰς ἡμᾶς ὥς τὸ μᾶλλον περιεργον καὶ ἀπροσδόκητον, ἀφ' οὗ κανεὶς δὲν ἐπερίμενε νὰ μάθῃ ὅτι πρὸ 500 ἐτῶν τὸ ἐπάγγελμα αὐτὸ θὰ ἐξησκεῖτο κατὰ τρόπον ὑπενθυμίζοντα καὶ ἀναπαριστῶντα τοὺς δικηγορικούς καὶ δικολάβους τῶν ἐπαρχιῶν τῆς σημερινῆς ἐποχῆς.

Οἱ Ἀβουγαδῶροι, ὥς βλέπομεν ἐκ τοῦ ποιήματος τοῦ Σαχλίκου, διωρίζοντο ὑπὸ τοῦ Δουκὸς Κρήτης. Ὁρκίζοντο ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι δημόσιοι ὑπάλληλοι νὰ τηρῶσι τὸ Καπιτουλάριον τῶν (Capitulaire), ἥτοι τὸ ἔγγραφο τὸ περιέχον τὰ καθήκοντα καὶ δικαιώματά των καὶ τὰς ποινὰς ἐν περιπτώσει παραβάσεως αὐτοῦ. Ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ συνηγορῶσιν ἐπὶ δικαστηρίῳ ὑπὲρ τῶν πελατῶν λαμβάνοντες τὴν νόμιμον ἀμοιβὴν (πλήρωμα) τὴν ὀριζομένην εἰς τὸ Καπιτουλάριον. Ἀλλ' αὐτοὶ μὴ ἀρκούμενοι εἰς ταύτην εὕρισκον διαφόρους τρόπους νὰ γυμνῶνται τοὺς πλουσίους καὶ γενναιοδῶρους πελάτας, οὓς καὶ περιεποιούντο, ἐν ᾧ τοῦναντίον ἀπέπεμπον καὶ περιεφρόνουν τοὺς πτωχοὺς.

Ὁ Σαχλίκης ὥς δικηγόρος διαχειρίζεται κατ' ἀρχὰς τὸ ὑπουργημα του ἐπιμελῶς, τιμῶς καὶ ἀφιλοκερδῶς χαρίζων καὶ μέρος τῆς νομίμου πληρωμῆς του εἰς πτωχοὺς πελάτας.

Τὸ φίτζιον ἐπαράλαβα μὲ πᾶσαν προθυμίαν κ' ἐνέγγουν τὸ τιμητικὸν δίχως ἀναμελείαν... κ' ἀρχὴν ἀρχὴν τὸ φίτζιον μου μὲ πᾶσα καλοσύνην τὸ καίνα καὶ πληρώνουμι μὲ πᾶσα δικαιοσύνην κ' ἄφρινα ἐκ τὸ πλήρωμα πολλῶν πτωχῶν ἀνθρώπων, κ' ἐξέτρεχα καὶ ἔβηθον τοὺς μὲ πᾶσα δίκαιον τρόπον. Καὶ δίδασι μου πλήρωμα κ' ἐγὼ ἀπηλόγιαζά το¹, κ' εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ ἐκεῖ λογαρίαζά το.

Οἱ συνάδελφοι ἐπιπλήττουσι τὸν νέον δικηγόρον διὰ τὴν διαγωγὴν αὐτὴν, ἡ ὁποία τοὺς ζημιώνει, ἀλλ' ὁ Σαχλίκης ἦτο πρωτόπειρος καὶ δὲν ἐγνώριζε τὰς μεθόδους τοῦ ἐπαγγέλματος, καὶ ἐφοβεῖτο καὶ τὰς ποινὰς τοῦ νόμου. Καὶ ὀργίζεται μὲν ὁ Σαχλίκης διὰ τὴν ἀδικίαν καὶ τὰς καταχρήσεις τῶν συναδέλφων, ἀλλ' ἀναγκάζεται ἐπὶ τέλους νὰ προσαρμοσθῇ καὶ αὐτὸς πρὸς τὰς περιστάσεις μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ἔπαιρνε ὀλιγώτερα καὶ ἦτο μετριώτερος.

Καὶ λέγασιν οἱ συντρόφοι μου, Διὰ τί οὐδὲν ἐπαίρνεις, ἀμυή κολάζεσαι εὐκαιρά καὶ δωριανὰ κοπιάζεις, Κράτει τὸ πλήρωμα καὶ σύ, ὥσάν τὸ παίρνουν ὅλοι, καὶ ξέτρεχε τὸ φίτζιον σου καθημερινῇ καὶ σκόλη. Τὸ φίτζιον τὸ παρὰ λαβες, ἂν θέλῃς καὶ κερδαίνῃς, πᾶσχιζε πλούσιους καὶ φτωχοὺς πάντα νὰ τοὺς ἐγδέρῃς. Ἐπαίρνει ἀπ' ὅλους πλήρωμα κάμε καλὸ σακκούλι, καὶ πάντ' ἀπὸ τὰ κανίσκιά σου πέμπε στὸ φόρο² πούλει. Διὰ τὸν ἑμαυτό σου μάζωνε, καὶ καλὸν θέλει σ' ἔβρει, κ' ἀπὸ τὸ θέλει δωριανὰ δεῖχνέ του καὶ νὰ φεύγῃ. Ἀπ' ὅλους ζήτα κ' ἐπαίρνει πάντα τὸ πλήρωμα σου

Ἐπὶν δὲν εἶσαι κανενός, Σαχλίκη, κρατημένος, ὅντε δουλεύεις ἄνθρωπον, ἄς εἶσαι πληρωμένος. Κ' ἐγὼ γιατί μουν ὅστιν ἀρχὴν στὸ φίτζιον μου

μπασιμένος ἀλλὰ ἀκόμη ὅστιν κλεψιά δὲν ἦμιον μαθημένος, ἐκεῖ ὅσταν καὶ θῶρουν τοὺς, ὥσάν λυσάρους σκύλους, νὰ γδέρνουν καὶ τοὺς πτωχοὺς καὶ συγγενεῖς καὶ φίλους.

Ἐθῶρουν καὶ γὰρ λόγου τοῦς εἶχα ἔντροπὴν μεγάλην, καὶ νάπες ἡ κλεψιά τίνος κ' ἡ ποῖνα³ μὲ προσβάλλει. Κ' ὥσάν τε⁴ πρωτομπὴ κανεὶς νὰ πᾶ νὰ ταξιδέψῃ, καὶ μ' ἄλλους νάπτες γέροντες ἐσμίξῃ καὶ διαμείνῃ, οἱ νάπτες τῶν καὶ πίνουσι γελοῦν καὶ τραγουδοῦσιν, καὶ στὸ καράβι τρέχουσι κ' ἐδῶ καὶ κεῖ πηδοῦσιν, καὶ κείνοι ποῦ ἔνε ἀμάθητοι κάθονται σκοτισμένοι, ἔθρουν καὶ πάλιν θέτουσι ὥσάν ἀρρωστημένους, ἐδίτης⁵ ὥς πρωτύτερα ἐλέγα καὶ μιλοῦσαν, κ' ἐγὼ ὅσταν καὶ θῶρουν τοὺς καὶ τοὺς ἐντηροῦσα. Ἐντρέπομουν νὰ τοὺς θωρῶ ἄνθρωπος νὰ πειράζου, καὶ κείνοι τὰ μαζώνουσι σὰν κλέφτες νὰ μοιράζου. Ἐκείνοι τὰ μαζώνουσι κ' ἐθῶρουν καὶ ἐσκουν. Κ' ἀρχὴν ἀρχὴν ἡθέλησα τὸ φίτζιον νὰ τ' ἀφίσω, κ' ἔλεγα ὅσον ἀδικίαν κέρδος οὐδὲν ψηφίσω. Καὶ πάλιν ἐξεδιάγερα καὶ λέγω πρὸς ἐμένα Ἄς τὸ κρατῶ τὸ φίτζιον μου καλὰ καὶ μπιστεμένα

Ἀμμι ὅσον ἀγαπᾷ ὁ Χριστὸς κ' ἡ Ἀφεντιά ὀρίση, καὶ τὸ Καπιτουλάριον μου γράφει το καὶ χωρίζῃ, εἰς τόσον κ' ὀλιγώτερον πλήρωμα θέλω παίρνει.

¹ Πλήρωμα=πληρωμή, ἀπηλόγιαζω=ἀποποιούμαι.

² Φόρος=ἡ ἀγορά, τὸ παζάρι.

³ Ἡ τιμωρία.

⁴ Καὶ ὥς ἂν ὅταν.

⁵ Ἐτσι.

Ἄμμ' ὅπου πλέει ἴσῃ θάλασσαν ἀνάγκηται νὰ μάθῃ, νὰ πλέῃ κ' αὐτὸς τὴν θάλασσαν, νὰ μὴ φοβῆται βάθη, νὰ ἔν καὶ ναύτης ἔτοιμος, νὰ ἔν καὶ ταξιδιάρης, κ' ἂν ἔν νὰ καίγῃ καὶ χωριά νὰ γένετο κουρσάρης, εἴτις ὅπου ἔχει φίτζιον του, ἔνε γοῦν καὶ ἐκεῖνος, ἂν ἦτον δυνατώτερος παρὰ τοῦ ἔνε ὁ πρίνος, ἄδικος, κλέφτης νὰ γενῇ μᾶλλον κ' ἀζυγανάρης¹, λίτες² καὶ δόσια νὰ γὰρ, νὰ φαίνεται μανιάρης, μὰ μὴ λυπᾶται ὀρφανὸν νὰ μὴν πονῇ τὴν χήρα, ἄμμη νὰ ῥίξῃ πάντοτε δι' ἐδικὴν του μοῖρα. Λοιπὸν ἐγένοντο κ' ἐγὼ, τέθειος ὡσάν τοὺς ἄλλους, καὶ κάρφωσα στὰ μάτια μου διὰ τὰ δόσια πάλους. Ἐδεσα καὶ τὴν γλῶσσά μου με κανισκιοῦ λειτάρην³, καὶ τὰ αὐτιά μου στοῦμπωσα με τοῦ κέρδους τὸ λιθάριν. Ὁμολογῶ τὸ κρίμα μου λέγω καὶ τὴν αἰτία μου, πολλοὶ ἄς τὴν ξεύρουν φανερά κ' ἔμέν τὴν ἁμαρτιάν μου. Ἀλήθεια ὡσάν κατέχουσιν ὅσοι κ' ἂν με ἐγνωρίσαν... ἐγὼ παῖρνα ὀλιγώτερο παρὰ τοῦ παῖρναν ἄλλοι, ἄμμ' ὅλους ἄς μᾶς πνίξουσιν με τρίχινον τζαβάλι⁴ ὅτι κανεῖς ἄν' ὅλους μᾶς φόβον Θεοῦ οὐδὲν ἔχει, καὶ πάντα ἔξοδον δύναται, γυρεύει καὶ ξετρεχεῖ, νὰ τζαφαλῶν καὶ ν' ἀρπᾷ καὶ πᾶσῃ νὰ κερδαίνει... καὶ νὰ τὸ πῶ κοντολογία, ὅλοι οἱ ἀβουγαδοῦροι ὅλοι μοῦ φάνησαν⁵ ἔμε παγκλέπτες καὶ γαδάροι.

Κατόπιν περιγράφει ὁ Σαχλίκης πῶς οἱ ἀβουκαῖτοι παραβαίνουν τὸν ὅρκον τῶν πρᾶττοντες ἐντελῶς τὰ ἀντίθετα, ἐκβιάζοντες τοὺς πελάτας εἰς κανίσκια ἀγγαρείας καὶ δουλείας, μὴ δεχόμενοι νὰ τοὺς ὁμιλήσωσιν οἱ πελάται καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι ἄνευ καλοῦ κανισκεύματος. Προσποιοῦνται ὅτι δὲν ἀκούουσιν καὶ ἀποτείνουν τὸν λόγον εἰς ἄλλον, φαίνονται ὀργισμένοι καὶ ἀποδιώκουσι τοὺς μὴ κανισκεύσαντας πελάτας. Ὅταν ὅμως τὴν δευτέραν φορὰν ἔλθῃ ὁ πελάτης με πλούσια δῶρα, τὸν χαιρετῶσι μακρόθεν καὶ γλυκὰ τὸν συντηροῦσι καὶ με ζέσιν καὶ ἀφοσίωσιν ὑποστηρίζουσιν αὐτὸν εἰς τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον, ἔτοιμοι καὶ μέχρι τοῦ Δουκὸς νὰ προσφύγῃ πρὸς τοῦτο, λαμβάνουσι τὰ δικόγραφα εἰς τὴν οἰκίαν καὶ ἄγρυπνοι τὰ μελετῶσι καὶ κατόπιν εἰς τὸ δικαστήριον δις καὶ τρίς ἀγορεύουσιν, ὥστε ὁ πελάτης νὰ μείνῃ κατενχαριστημένος καὶ ἀνταμείψῃ τὸν συνήγορον διὰ πλουσίας ἀμοιβῆς, καὶ οὕτω τελειώνει τὸ στιχοῦργημά του ὁ Σαχλίκης δι' ἐνὸς οὐχὶ λεπτοῦ λογοπαιγνίου εἰς βάρος τῶν συναδέλφων του.

Ἀκουσε (πάλιν) νὰ σοῦ πῶ τὸ τί βουλὴν κρατοῦσι καὶ εἰς τί νοῦν εἰς ποιὸν σκοπὸν καὶ στράταν περπατοῦν.

Εἰς τὴν ἀρχὴν εἰς μίαν⁶, ὁμνεῖ νὰ κάμῃ πιστευμένα εἰς τὸ Καπιτουλάριον του τάχῃ ἢ Ἀφεντία ὠρθωμένα.

Καὶ νᾶπες ὅρκον ἔκαμε, ὅτι ν' ἐκεῖ γραμμένο νὰ μὴδὲν κάμῃ τίποτα, ὡς ἔνε ἐκεῖ λεωμένο, ἄμμ' ὅλον τὸ ἐξανίστροπον νὰ κάμῃ νὰ κερδήσῃ πιστεύει καὶ τὴν Ἀφεντιάν τὸν ὅρκον νὰ γελᾷ. Δουλειὰν κανίσκι ἢ ἀγγαρεία οὐδὲν ἔν κρατημένος νὰ πάρῃ ἀπ' ἀνθρώπων τινα κ' εἴτις¹ ἔν ὁμοσμένος, ἀλλὰ ποτὲ δὲν ὁμιλεῖ δίχως καλὸν κανίσκι, ἂν ἔνε καὶ θωρῇ ἀνθρώπων νὰ πέφτῃ ν' ἀποθνήσκῃ. Κ' ἂν ὁμιλήσῃ μίαν φορὰ ἀλλὰ νὰ δευτερώσῃ δίχως καλὸν κανίσκιεμα δίχως νὰ τὸν πλερώσῃ; Ἄν ἔν καὶ συγγενεῦν τον, νᾶπες δὲν τὸν γνωρίζει, κ' ὡσάν σιμῶσῃ πρὸς αὐτόν, αὐτὸς ἀποχωρίζεται. Ἄν τοῦ μιλῇ δὲν σοῦ μιλῇ, κ' οὐδὲν σ' ἀπηλογᾶται, εὐρίσκει χώρια ἀθιβολῇ, ἄλλου τὴν διηγᾶται. Ὅτι τοῦ εἴπῃς οὐδὲν σ' ἀκοῦ, νᾶπες ὅτι βουβῶθῃ οὐδὲν ἔχει μάτια νὰ σὲ δῇ, νᾶπες ὅτι τυφλώθῃ. Ἄν ἔνε καὶ ἀκούσῃ σου, ὅταν στραφῇ καὶ δῇ σε... καὶ σκοτεινὸν ἀνάβλεμμα νὰ δείχνῃ μανισμένους, ὡσάν νὰ τοῦ καμῇ κακὸν νὰ σοῦ τον ὀργισμένους. Λέγει του καλὲ ἀνθρώπε ἔλα εἰς ὦραν ἄλλη, καὶ τούτῃ τὴν ὑπόθεσιν θέλεις τὴν ἀντιβάλλει δὲν ἔν καιρὸς νὰ ἀφουκραστῶ ἐδὰ τὴν ὁμιλίαν σου ἄμε καὶ ἄλλότες διάγειρε ν' ὀρθώσω τὴν δουλειάν σου. Ἄν ἔν καὶ κανισκέψῃ τον εἰς τὸν δευτερωμὸν του, πρῶθμα καὶ ὀρεκτικὰ πᾶγει στὸ κρίσιμόν του. Ἀπὸ μακρὰ τὸν χαιρετᾷ καὶ γλυκοσυνητῶν τον, εἰς μίαν τ' ἀκούει πρῶθμα καὶ καθαρά τηρᾷ τον, καὶ καλοσυμβουλεύει τον, γλυκοπαρηγορᾷ τον. Εἰς τὴν κρίσιν τὸν ἀποκρατεῖ μ' ὅλην τὴν δύναμίν του, εἰς δίκαιόν του καὶ ἄδικον καὶ βλέπει τὴν τιμὴν του. Εἰς τὸν Δοῦκαν, ἂν τοῦ κἀνῃ χρεῖα, ἐγγλῆγορα ἀνεβαίνει. Καὶ πάλιν νὰ τὸ εἴπῃ ἀπ' ἀρχῆς νὰ τὸ ξεκαθαρίσω τῶν Ἀβουκαῖτων τὴν κλεψιάν νὰ τὴν ἀποχωρίσω. Ὅποιος ὑπᾶ διὰ συμβουλὴν καὶ θέλει νὰ μιλήσῃ, ὁ Ἀβουκαῖτος τὸν θωρεῖ καὶ πρῶτα λογαριάζει, ἂν ἔνε πλούσιος ἀνθρώπος, κ' ἂν ἔχῃ νὰ ξεδιάζῃ, στὸν νοῦν του βάνει ἐκ τὴν ἀρχὴν καὶ λέγει «ἂν [ἤμπορέσω] π' αὐτὸν τὸν πλούσιον ἀνθρώπον θέλω νὰ διαφορέσω». Κ' ἀπὸ τὴν χέρα τὸν κρατεῖ, καλὰ τὸν συμβουλεύει καὶ τάσσειται τοῦ ἀπὸ ψυχῆς πάντα νὰ τὸν δουλεύῃ. Ὅρεξιν ἔχει καὶ χαρὰν με κείνον νὰ δηγᾶται, κ' ἂν τοῦ σιμῶσουσι πτωχοί, φωνάζει τοὺς «ἐβγάτε» Κ' ἂν ἔχῃ τίποτες χαρτιὰ στὸ σπῆτιν του τὰ παίρνει τὴν νύκτα ἀναγνώθει τα, στὸ κρίσιμον τὰ φέρνει. Κ' ἔχει ἐγνοια γιὰ τὸ κρίσιμον ὡσάν νᾶτνε δίκον του νὰ ἦτον ὅλ' ἡ ὑπόθεσις διὰ πρᾶγμα ἐδικόν του...

Λέγει το τέσσαρες φορὲς, καὶ πάλιν ξαναλέγει. Κ' ὁ πλούσιος ὅπου τὸν θωρεῖ τὸ πῶς τὸν ξετρεχεῖ, συχνά συχνά στὸ σπῆτιν του με τὸ κανίσκι τρέχει. Κ' ὅσον τὸν κανισκεύουσι τόσο ἀναθυμᾶται, κ' ὀντέν ἐρῇ τὸ κρίσιμον ποτὲ του δὲν κοιμᾶται. Εἶδὲ καὶ δῇ τὸν ἀνθρώπον πτωχὸν ταιγαρισμένον λέγει «ἀπὸ τοῦτον τὸν πτωχὸν οὐδὲν ἔχω νὰ κερδήσω, αὐτὸς θωρῶ ἔνε πτωχὸς [αὐτὸς ἔνε] ἐκδοῦριν², καὶ πῶς νὰ κανισκέψῃ αὐτὸς [μπορεῖ] Ἀβουγαδοῦρην;»

Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ δικηγόροι ἐν Κρήτῃ κατὰ τὴν 15^{ην} ἑκατονταετηρίδα κατὰ τὴν σύγχρονον περιγραφὴν πάλιν δικηγόρου.

Ἐν Ἡρακλείῳ Κρήτης κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον 1909

ΣΤΕΦ. Α. ΞΑΝΘΟΥΑΙΔΗΣ

¹ Ἐτσι. — ² Ἐκδοῦριν καὶ σημ. γδοῦρι=ρακένδυτος.

ΠΙ ΔΥΟ ΘΡΗΣΚΕΙΑΙ

Μιὰ λάμψις ὄνειρώδης σιγοπλέκει μέσ' στὰ ἐρείπια. Θαρρεῖς πῶς ἀνεβαίνει χιονόλευκη, σὰν στοιχειωμένη, ἀπὸ τὰ βάθη ὠραίου, μαρμαρένιου κόσμου. Ἀκόμα μιὰ πλευρά των στέκει, δόξας φτερούγα γιγαντένια ἐμπρὸς μου.

Στὰ μάρμαρα, ποὺ τᾶσθησε μιὰ τέχνη αἰθέρια γιὰ τὴ θεά της στοῦ Φειδία τὸν αἰῶνα, ἱστόρησαν τῆς Παναγίας τὴν εἰκόνα μ' ἀγάπης οἴστρο χριστιανοῦ ζωγράφου χέρια.

Θαρρεῖς ὁ τοῖχος πῶς περήφανος ψηλώνει γιὰ τ' ἀκριβὸ τὸ εἰκόνισμα ποὺ τὸν ἀγιάζει καὶ τὴν τρανή του τὴν ἀγκάλη ἀπλώνει καὶ ἀπὸ τ' ἀγριοκαίρια τὸν σκεπάζει.

Κι' ὅταν ὁ ἥλιος βασιλεύῃ φωτοβόλος ἀγνάντια ἀπὸ τὰ σκόρπια τοῦτα κάλλη καὶ ὁ μέγας τούρανου γαλήνιος θόλος ἀπὸ καμπάνας βραδινῆς τοὺς ἤχους πάλλει,

Εἰρήνης πνεῦμα χύνεται ροδολουσμένο καὶ λάμπει πέρα ὡς πέρα μαγικὸ στεφάνι ἀπὸ τὰ ἴα τοῦ Ὑμηττοῦ πλεγμένο, πλεγμένο ἀπὸ τὰ ρόδα τοῦ Ἰορδάνη.

Μέσ' στοὺς αἰῶνας τὰ Ὀλύμπια κλίνουν ὕψη, με τὴ θαμπωτικὴ των τὴ λαμπρότητα ἐμπὸς στοῦ Γολγοθᾶ τὴν ἀγιότητα, στοῦ Γολγοθᾶ τὴν κοσμοσώττειρα τὴν θλίψη.

Ἡλθ' ἡ θρησκεία τῆς Ἀγάπης ν' ἀγκαλιάσῃ τοῦ Ὁραίου τὴ μαρμαρίνη τὴν πλάσι με μίαν ἀχνόφωτη ἀτμοσφαῖρα μυστηρίου, με τὴν πορφύρα τῶν Παθῶν, τοῦ Μαρτυρίου.

Κι' ὠργώθηκε, πλουτίσθηκ' ἡ καρδιά μας μ' ἄγνωστους πόθους κ' ἰδεώδη μύρια καὶ ἀνοίχθηκεν ἡ φύσις ἐμπροστίαν μας μαγευτικώτερη, γεμάτη ἀπὸ μυστήρια.

Ἄλλὰ στῶν νέων αἰσθημάτων μας τὸ ρεῦμα,
μέσ' στῆς θρησκείας μας τὸ νέον πνεῦμα
καὶ μέσ' στῆς Τέχνης τῇ δημιουργίᾳ
λάμπει τῆς αἰωνίας Ὁμορφιάς ἡ νοσταλγία.

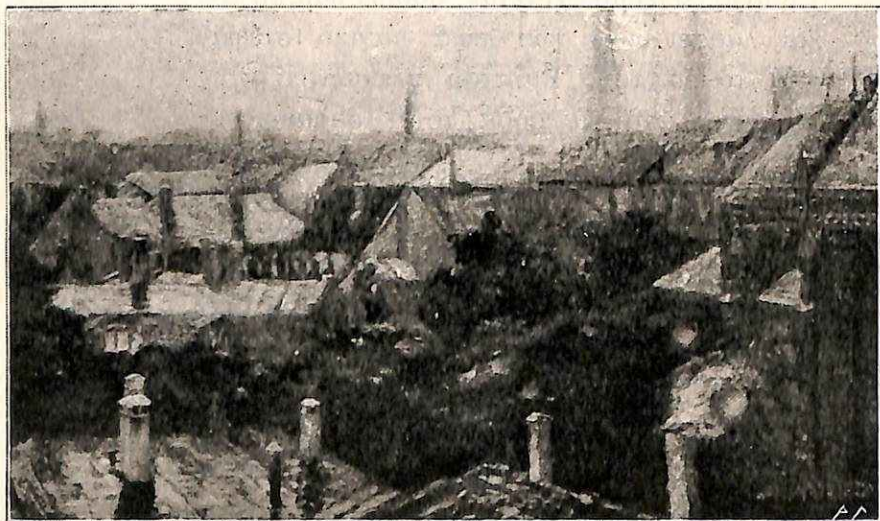
Αὐτὴ ναι ποὺ ἐφύσησε στοῦ Πραξιτέλη
τ' ἀριστουργήματα παντοτεινῇ μαγείᾳ,
αὐτὴ ναι ποὺ μὲ κάλλος ἄχραντο ἀνατέλλει
στοῦ Ραφαήλ τὴν Παναγία.

Ἄχ, ἡ ψυχὴ παντοῦ ζητᾷ τὴν ὠραιότητα,
στὴν ἔκστασί της, στὰ ὑψηλότερα ὄνειρά της,
στὴν ἀρετὴ, στὸν ἔρωτα καὶ στὴ χαρὰ της,
πεντάμορφη φαντάζεται καὶ τὴ Θεότητα.

Καὶ πνέουν ἀπὸ τὰ μάρμαρα κι' ἀπ' τὴν εἰκόνα
δυὸ θεῖες λαχτάρεις ἀδελφές εἰς τὸν αἰῶνα:
ἡ ὀνειρεμένη τοῦ Χριστοῦ Μακαριότης
μὲ τὴν αὐγὴ τῆς Ὁμορφιάς στὸ μέτωπό της.

Ἀκρόπολις, 1907

Α. ΠΡΟΒΕΛΕΙΓΙΟΣ

ΤΟΠΙΟΝ

ΣΟΦΙΑΣ ΛΑΣΚΑΡΙΔΗ

ΝΕΟΙ ΔΙΑΛΟΓΟΙ

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ — ΔΙΑ ΤΑ ΠΑΘΗ

Μεταξὺ Κτησίας, Δικαιοφίλου, Χαρίγνου καὶ Ἀγνῆς,
εἰς τὸν ὁποῖον μετέχουν μυστικὰ ἡ Μοῖρα τῶν Γενῶν
καὶ τὰ Πάθη τῶν Ἀνθρώπων.

Κάθε πρωτὶ εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς ἀνοίξεως ἀρμονίζεται
μὲ τὸ κελάδημα τῶν λάγων πτηνῶν καὶ μὲ τὸν
βόμβον τῶν γονίμων ἐντόμων τὸ τραγοῦδι τῆς Μοίρας
τῶν Γενῶν, ποὺ λέγει:

— Ἀδιάλυτα εἶναι τὰ μάγια μου, ποὺ σκλα-
βώνουν τοὺς ἀνθρώπους ὅλους καὶ ἀδύνατον
εἶναι νὰ ξεφύγῃ κανένας τῶν ἀπὸ τὴν ἀραχνο-
φωλεῖά ποὺ κλώθω γύρω τους. Μὲ τὰ νήματα
τῆς ζωῆς εἶναι κλωσμένη καὶ ὅταν ἀγωνίζονται
αὐτοὶ νὰ ξεφύγουν, πνίγονται μέσα εἰς τὸ ἀδια-
πέραστον δίκτυ μου. Σκλάβοι καλοδεμένοι, μά-
ταια προσπαθεῖτε νὰ ἐλευθερωθῆτε...

Τὰ Πάθη τῶν Ἀνθρώπων, μεθυσμένα ἀπὸ τοὺς χυμοὺς
τῶν πρώτων βλαστῶν, ἀποκρίνονται.

— Ναί, ὦ Μοῖρα δυνατὴ, Μοῖρα τῶν Γενῶν,
ἀδιάλυτα εἶναι τὰ μάγια σου καὶ ἀκατάλυτη ἀπὸ
τοὺς ἀνθρώπους ἡ μαγεία σου. Τὸ γνωρίζομεν
ἐμεῖς, ποὺ χρόνους ἀμέτρητους σὲ δουλεύομεν,
ἀφ' ὅτου μᾶς ἔδωκεν ἡ δύναμίς σου τὴν ζωὴν.

— Ἐνωρὶς ἐξυπνήσατε σήμερα. Τὸ θρόῦσμα
τῆς πρωϊνῆς αὔρας, ποὺ τρέχει τρελλὰ μέσα εἰς
τοὺς ἀνθισμένους ἀγρούς, θὰ ἔσβυσε κάθε κού-
ρασιν καὶ τὸ ἄρωμα τῶν ἀνθῶν, ποὺ φτερουγί-
ζει ἀνάλαφρα εἰς τὸν δροσερὸν ἀέρα, θὰ ἔδιωξε
κάθε νάρκη ἀπὸ τὴν ὑπόστασίν σας. Ἐλάτε
τώρα γύρω μου, Πάθη τῶν Ἀνθρώπων, καὶ μὲ
ζῆλον ἐτοιμάσατε φίλτρα τῆς ἡδονῆς καὶ βότανα
τῶν πόθων, διότι σήμερα κάτω ἀπὸ τὸν αἴθριον
οὐρανὸν καὶ ἐπάνω εἰς τὴν ἀρωματισμένην γῆν
εὐκολώτερα κυριεῖ τοὺς ἀνθρώπους ἡ μανία
τῆς δημιουργίας.

— Πιστὰ νὰ σὲ δουλεύσωμεν, ὦ Μοῖρα δη-
μιουργική. Κάθε τι ὥραϊον εἰς τὴν γενικότητα,
ποὺ ἡμπορεῖ νὰ μεθύσῃ τὴν ἀτομικότητα, θὰ
τὸ προσφέρωμεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, καίοντάς
το ὥσάν θυμίαμα εὐάρεστον ἔμπρὸς εἰς θεϊκοὺς
βωμούς. Μὲ κάθε λογῆς φίλτρον θὰ ραντίσωμεν
τὰ νεανικά σώματα, ὥστε νὰ αἰσθανθοῦν ἄσβε-
στη τὴν δίψα τῆς ἀπολαύσεως καὶ μὲ τὸν
χυμὸν ἀποκρύφων βοτάνων θὰ ποτίσωμεν τὰς
μεστωμένας ψυχάς, ὥστε νὰ κυριευθοῦν ἀπὸ
τὴν μανίαν πλούτου, δόξης καὶ κάθε ἄλλου μα-
ταίου πόθου. Ὁ ὕπνος, ὁ μάγος, ποὺ εἶναι πει-
σματικὸς ἀντίπαλός σου, συμμαθεύει ὁλοένα τὸν
πέπλο, μὲ τὸν ὁποῖον σκεπάζει κάθε ζωὴν, προ-
φυλάττοντάς τὴν προσωρινὰ ἀπὸ τὴν ἐπίδρασιν
μας καὶ τώρα ἐμεῖς ἐλεύθερα εἰσχωροῦμεν καὶ
πάλιν ἔως εἰς τοὺς μυχοὺς κάθε ἀνθρωπίνης
ψυχῆς.

— Ἰδού! ἄνθρωποι ἔρχονται κοντὰ σας, ὦ
Πάθη καλόβολα. Τέσσαρες εἶναι ὁ Κτησίας,
μεστωμένος ἄνδρας καὶ ὁ Δικαιοφίλος, γέρον-
τας πλέον καὶ ὁ Χαρίγνως καὶ ἡ Ἀγνή καὶ
οἱ δύο τοὺς νέοι ἀκόμη. Τέσσαρες μόνον εἶναι,
φθάνουν ὅμως τὴν στιγμὴν αὐτὴν διὰ τὴν ἀπό-
λαυσίν μου. Κάμετε ἀλυσίδα μαιανδρικὴν γύρω
τους, ποὺ νὰ μὴν ἡμποροῦν νὰ ξεφύγουν ἀπὸ
τὸν μαγικὸν κύκλον...

— Ἀνάμεσα εἰς τοὺς ἀνθισμένους βάλτους,
ποὺ ἀπλώνονται γύρω καὶ εἰς τὸν πολὺβλαστον
ἀγρὸν καὶ εἰς τὸν πατημένον δρόμον, κοντὰ εἰς
τὸ νερό, ποὺ κελαρύζει καὶ δίπλα εἰς τὸ νερό,
ποὺ ἀκίνητο φεγγοβολᾷ, ἔως εἰς τ' ἀραχνού-
φρακτα χρυσοπόρφυρα σύγνεφα καὶ μέχρι τῶν
ἀσημένιων ἀφρών, ποὺ στεφανώνουν τὴν παρα-
λίαν, ἀπλωθήκαμεν ἡμεῖς τὰ Πάθη τῶν Ἀν-
θρώπων, ὥστε οὔτε οἱ τέσσαρες αὐτοί, ποὺ
εὐρίσκονται σιμώτερά σου, ὦ Μοῖρα τῶν Γενῶν,
οὔτε κανεὶς ἄλλος ὅμοιός τους νὰ δύναται νὰ
διαφύγῃ...

— Ἄκουσε, ἀγαπημένη μου Ἀγνή, τὴν ἁρμο-
νίαν τῆς ζωντανῆς φύσεως, ποὺ μᾶς περιβάλλει
καὶ συνταύτισέ τὴν μὲ τὴν ἁρμονίαν τῶν πόθων
καὶ τῶν ὁρμῶν μας.

— Αἰσθάνομαι, Χαρίγνως, τὴν ἁρμονίαν
καὶ ἀκράτητα μὲ κυριεῖ τώρα ἡ ἐπιθυμία νὰ
ὑποταχθῶ εἰς τὴν ἡδονήν. Ἡ γονιμότης σκιρτᾷ
μέσα μου ἀνήσυχτα, σὰν νὰ ἐρεθίζεται ἄγρια ἀπὸ
τοῦ πόθου τοὺς νυγμούς.

— Ὁμοῖα αἰσθάνομαι κι' ἐγὼ ἀκράτητα τὴν
ἐπιθυμίαν τῆς ὑποδουλώσεως καὶ τῆς ἐξαντλή-
σεως. Ἐως εἰς τοὺς πλέον ἀδιοράτους πόρους
τοῦ σώματός μου σφύζει ὁ χυμὸς τῆς παραγω-
γῆς νέων υπάρξεων.

— Βλέπεις, Δικαιοφίλε, τοὺς νέους πῶς ἡ
σφριγηλότης ἀσυλλόγιστα τοὺς παρασύρει. Τρέ-
χουν εἰς τὸν κατήφορον τῆς ἐξαντλήσεως καὶ
καμία φροντίς διὰ τὸ μέλλον δὲν ἀνακόπτει τὴν
ὁρμὴν τους...

— Ναί, Κτησία, ὑποτάσσονται εἰς τὰς ὁρμὰς
τῶν ἀλογόριαστα. Θὰ ἐξαντληθοῦν ἀπὸ τὴν
ὑπερβολὴν τῆς παραβάσεως. Μήπως ὅμως καὶ
σὺ δὲν ἐξαντλεῖσαι ἀπὸ τὴν αὐτὴν αἰτίαν;

— Ἐγὼ φροντίζω πῶς ν' ἀποκτήσω πολλὰ
ἀγαθὰ, ὥστε ἄνετος ν' ἀποβῇ ἡ τελευταία πε-
ρίοδος τῆς ζωῆς μου καὶ δυνατός νὰ φαίνωμαι
μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων.

— Χίμαιρα εἶναι ὁ σκοπός σου καὶ μάταιος
ὁ ἀγών. Κτίζεις οἰκίαν καὶ καλλιεργεῖς ἀγρούς,
στρώνεις δρόμους καὶ γεμίζεις ἀποθήκας, ποὺ
θὰ χρησιμεύσουν ὅλ' αὐτὰ περισσότερον εἰς τοὺς
ἄλλους παρὰ εἰς σέ. Ἡ καλῆτερά χωρὶς νὰ ὠφε-
λήσουν σχεδὸν ἐσέ θὰ χρησιμοποιηθοῦν ἀπὸ

τούς απογόνους σου. Καὶ δίκαια διὰ τὴν ἀπληστίαν σου τιμωρεῖσαι μὲ κόπον καὶ μὲ κούρασιν.

— Σφαλερὰ κρίνεις, Δικαιοφίλε. Τὸ γῆρας συντροφευμένον πάντοτε ἀπὸ τὴν ἀδυναμίαν ἐνεργείας ναρκώνεται παρηγορητικὰ μὲ τὴν σφαλερὰν ἰδέαν περὶ ματαιότητος τῶν ἀνθρώπων. Λέγε μου ὅμως, ἀφοῦ πρὸς χάριν σου παραδεχθῶ τὴν ματαιότητα τῶν ἀγώνων μου, τί κερδίζει τάχα καὶ ἡ ἀτομικότης σου ἀπὸ τὸν ἀγῶνα σου διὰ τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἠθικὴν; Ὅσον ὀρθὰ καὶ ἂν ἐσὺ σκεφθῇς, ἡ ζωὴ σου δὲν θὰ ἦνε περισσότερον μακρὰ καὶ δὲν θὰ γίνῃ ὀλιγώτερον ὀδυνηρὰ παρ' ὅ,τι τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. Αἱ σκέψεις σου εἶναι σὰν ἀδέξια ἱερογرافήματα ἐπάνω εἰς τὰ ὁποῖα θὰ ζωγραφίσουν καθαρὰ οἱ μεταγενέστεροι, ὅταν τὸ κουρασμένον ἀπὸ τὴν σκέψιν σῶμα σου, ἀνόργανον πρὸ πολλοῦ, δὲν θὰ διατηρῇ καὶ ἴχνος τῆς υπέρβους τοῦ εἰς τοὺς κόλπους τῆς γῆς.

— Κουρασμένοι φαίνονται οἱ ἀνθρώποι αὐτοί, Χαρίγνωμε καὶ τὴν ὕψιν τους ἀόριστα σύγνεφα σκέψεως φαίνονται νὰ σκεπάζουν.

— Αἰσθάνονται, ὦ Ἀγνή, τὴν ματαιότητα κάθε ἀνθρωπίνης προσπάθειας.

— Καὶ πῶς; εὐρίσκεις, ὥσαν αὐτούς, ματαίαν τὴν ἐνέργειαν, πού μᾶς χαρίζει τὴν ἀπόλαυσιν;

— Ὅχι, ἀγαπημένη μου. Ἀλλὰ ἡ ἀπόλαυσις εἶναι ἡ αἰτία, πού μᾶς κινεῖ διὰ σκοπὸν ὅλος διόλου ἀντίθετον κ' ἐχθρικὸν πρὸς τὴν ὑπαρξίν μας τὴν ἀτομικὴν. Δι' αὐτὸ ἐνῶ κάθε τι, πού κάμνομεν, εἶναι μάταιον καὶ καταστρεπτικόν, μάλιστα διὰ τὴν ἀτομικότητά μας, εἶναι ὅμως χρήσιμον καὶ μάλιστα ἐνισχυτικὸν διὰ τὴν γενικότητα. Εἴτε καλὸν εἶναι, εἴτε κακόν. Εἴτε ἀπόλαυσις εἶναι, εἴτε κόπος.

— Πῶς γίνεται φανερόν ὅτι ὁ ἥλιος τῆς ἀγάπης φωτίζει τὴν σκέψιν σου, ἀγαπημένε μου!

— Ναί· τὰ αἰσθήματα τὰ παραγωγικὰ φωτίζουν πάντοτε σὰν ἀστραπαὶ μέσα εἰς τὴν καταιγίδα τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν.

Αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου κυανίζουσαι τὰ βουνὰ ὑψώνουν τὴν πύλιν τῶν ἀγρῶν καὶ τὴν μετασηματίζουν ἐκεῖ ὑψηλὰ εἰς σταχτερά σύγνεφα, πού δυναμωμένος ὁ πρωϊνὸς ἄνεμος τὰ παρασύρει ἀσχημάτιστα κ' εὐκολοσκόρπιστα σὰν σκέψεις καὶ σὰν αἰσθήματα ψυχῶν ἀνθρώπων. Ἡ Μοῖρα τῶν Γενῶν μὲ ἀπορίαν βλέπει τοὺς ἀνθρώπους ἀνεπηρέαστους ἀκόμη ἀπὸ τὰ φίλτρα καὶ τὰ βότανά της, κυριευμένους μάλιστα ἀπὸ κάποιαν συνείδησιν τῆς ἀτομικότητος. Καὶ μὲ σχήματα μαγικά, ὅμοια μὲ τοὺς σπασμοὺς διψώντων καὶ τὴν ἀνησυχίαν πενιασμένων λέγει πρὸς τὰ Πάθη τῶν Ἀνθρώπων:

— Ἀλάβωτοι μένουν ἀκόμη ἀπὸ τὰς ἐπιθέσεις σας οἱ ἀνθρώποι. Φαίνεται πὼς κάποια πνοὴ συντηρητικὴ τοῦ Ἐγὼ μετριάζει τὴν ἐπιδρασίν σας.

— Γρήγορα θὰ ὑποκύβουν, ὦ Μοῖρα. Αἱ ἀκτῖνες τοῦ μεγάλου ἄστρου, πού ὀλονένα ὑψώνεται εἰς τὸν οὐρανὸν θὰ θερμάνουν τὸ πολυμικτὸν ὑγρὸν, πού κυκλοφορεῖ μέσα εἰς τὰ σώματά των καὶ ἡ παραζάλη τῆς ἐνεργείας θὰ τοὺς ἀφήσῃ ἀπροφυλάκτους εἰς τὰς ἐπιθέσεις μας. Ἰδού τώρα οἱ δύο ἐκεῖνοι πὼς ζητοῦν εἰς τὴν σκίαν νὰ εὗρουν κοίτην τῆς ἀγάπης των καὶ ὁ ἄλλος παρακάτω πὼς μὲ ἀπληστίαν θεωρεῖ τοὺς βλαστοὺς τῶν ἀγρῶν του.

— Ναί. Ἀλλὰ ψάλλετε, ὦ Πάθη τῶν Ἀνθρώπων, μαγικὰς ἐπιδόσεις διὰ νὰ σβύσῃ ταχύτερα εἰς κάθε ψυχὴν ἡ προφύλαξις τῆς ἀτομικότητος μέσα εἰς τὴν παραζάλην τῆς σκέψεως.

Ἔνα Πάθος. Ἡ ἀγάπη ἡ τυφλὴ καὶ μεγάλη εἶναι κατὰ βάθος ἀξία γέλωτος. Ἀλλ' ὅμως διὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ μάλιστα τοὺς δυνατοὺς εἶναι ἀνάγκη καὶ εἶναι ἀκόμη κάτι πολὺ σοβαρότερον τοῦ γέλωτος.

Ἄλλο Πάθος. Δειλοὶ καὶ ἀδύνατοι εἶναι οἱ ἀνθρώποι ὅταν ἀγαποῦν. Καὶ ὅταν ἀρχίσῃ κανένας τῶν ν' ἀγαπᾷ, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπολογίσῃ ἕως ποῦ θὰ προχωρήσῃ. Αἰσθάνεται τὸν πόθον τῆς κυριαρχίας, ἀλλὰ βαθμυδὸν ὑποκύπτει εἰς τὴν κυριαρχίαν τοῦ πόθου.

Ἄλλο Πάθος. Καθέννας ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἔχει τὸν σκοπὸν του εἰς κάθε περίοδον τῆς ζωῆς του. Ὁ ἕνας μίαν ἰδέαν ὁ ἄλλος μίαν ἐπιθυμίαν. Ἐπίμονα τὰς ἀκολουθοῦν τὰς ἰδέας καὶ τὰς ἐπιθυμίας των οἱ ἀνθρώποι καὶ μάλιστα οἱ πλέον δυνατοί. Διότι εἶναι γραμμένον τοιούτοτρόπως ἡ ἀτομικότης αὐτῶν εὐκολώτερα νὰ ἐξαφανίζεται. Καὶ συχνὰ πίπτουν εἰς τὴν ἀποτυχίαν — κάποιαν κωμικὴν ἀποτυχίαν μικροπόθων καὶ μικροϊδανικῶν. Τοιούτοτρόπως ἀπελπίζονται καὶ καταστρέφονται πολλάκις ἐξ αἰτίας τῶν πλέον ἀσημάντων γεγονότων. Καὶ τοιούτοτρόπως ἀξάνουν αἱ φθοραὶ, ὅσας εἰς κάθε ψυχὴν σωρεύει ἡ ἐνέργεια, πού σὰν σκύβαλα σκεπάζουν τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἀποπνίγουν.

— Περιττὰ πλέον αἱ ἐπιδόσεις, ὦ Πάθη τῶν Ἀνθρώπων. Μὲ τὴν ἀκούραστον συνέργειάν σας παρασύρονται ὀλονέν ἀπὸ τὴν δύναμιν τῆς γοητείας μου οἱ ἀνθρώποι καὶ ἀκατανίκητα ἐγὼ ἡ Μοῖρα τῶν Γενῶν τοὺς σπρώχνω νὰ πέσουν ταχὺ μέσα εἰς τὴν χοάνην τοῦ εἵδους. Ἀπὸ τὴν χοάνην θὰ ἐβγουν νέαι καλῆτεραι μορφαί...

I. ΖΕΡΒΟΣ, ΑΡΕΤΑΣ

ΜΕΛΑΧΡΑ — ΔΡΑΜΑ ΕΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΡΕΙΣ

Στὴν Κυρία Ἰουλίαν Ν. Λάσκαρη

ΠΡΟΣΩΠΑ

ΜΕΛΑΧΡΑ — ΠΕΡΟΥΖΕ — ΒΕΝΕΤΙΑ — ΝΕΔΟΣ — ΤΕΜΕΛΚΟΣ — ΓΙΑΣΑΡΗΣ — ΑΓΚΟΥΠΗΣ

Ἡ σκηνὴ σ' ἓνα τοιγανοχωρὶ καὶ στὰ περασμένα χρόνια.

ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ

Δέντρα στὸ βάθος. — Δεξιὰ ἡ καλύβα τῆς Βενετίας, ἀριστερὰ ἡ καλύβα τοῦ Τεμέλκου, κάτω ἡ πόρτα τοῦ ἐργαστηριοῦ καὶ σκάλες μὲ ἄλλη πρὸς τὰ πάνω πόρτα. Δέντρα γυρμένα στὴ μέση τῆς σκηνῆς γιὰ καθίσματα.

ΠΡΑΞΙΣ ΠΡΩΤΗ

[Στὴ σκηνὴ ἡ Περουζὲ καὶ ὁ Νέδος, ντυμένοι τοιγανικά, τοιγανοὶ καὶ οἱ δύο. Αὐτὸς νέος ὡς εἴκοσι χρόνων, ὁχι πολὺ μελαψός, γιατί εἶναι μιγὰς ἀπὸ κατὰξανθὴ μητέρα. Ἐκείνη ἀρκετὰ μεγαλύτερη στὴν ἡλικία μὲ μαύρα πύρινα λάγνα μάτια, μελαψὴ καὶ μὲ ἄγρια ὁμορφιά].

Ἀκούγονται σφυριεὶς ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὸ ἐργαστήρι.

ΣΚΗΝΗ Α'

ΠΕΡΟΥΖΕ, ΝΕΔΟΣ

ΠΕΡΟΥΖΕ — Ἐλα στὰ σωστά σου. Ἐγὼ τί θὰ γίνω;

ΝΕΔΟΣ — Ἐχεις τὸν ἄντρα σου.

ΠΕΡΟΥΖΕ — Ἐλεος, Νέδο, μὴ μὲ κοροϊδεύῃς.

ΝΕΔΟΣ, [ἡσυχὰ καὶ εἰρωνικά]. — Α!... δὲ σ' ἀρέσει ὁ ἄντρας σου;... Βρὲς κανέναν ἄλλον...

ΠΕΡΟΥΖΕ, [κάνει νὰ φουρκισθῇ περισσότερο καὶ ξεφυσάει ἀπὸ τὰ ρουθούνια της]. — Χμ!... Χμ!... [Μὰ ἔπειτα συνέχεται]. Θυμᾶσαι πόσα ἔκανες γιὰ νὰ κερδίσῃς τὴν ἀγάπην μου, τὸν καιρὸ πού γὼ δὲ σὲ ἤθελα;

ΝΕΔΟΣ — Τώρα τὰ πράματα γίνονται ἀνάποδα, ἔτσι εἶναι ὁ κόσμος, Περουζέ!...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Οὐφ!... [Κάνει κίνησι ἀνυπομονησίας καὶ θυμοῦ, ἔπειτα σὰν νὰ συνέχεται, πηγαίνει κοντά του]. Ἀπὸ τὴν ἡμέρα πού ἤρθες ἀπ' τὸ τελευταῖο σου γυρολόι, μαζί μὲ τὴ Βενετία, ἐδῶ στὰ γειτονικά χωριά — πάει ἕνας μῆνας τώρα — ἄλλαξες ἔτσι γιατί, τί ἔτρεξε;

ΝΕΔΟΣ, [μὲ περιφρόνησι, προσποιητὴ ὁμωσι]. — Τί νὰ τρέξῃ... Φ!... τίποτα!...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Δὲν εἶσαι καλά!... Φαίνεται, ἄσχημα ὄνειρα σὲ τυραννᾶνε... Χτὲς στὸν ὕπνο σου φώναζες: «Δικὴ μου εἶναι ἡ βασιλοπούλα... ὁ βασιλιάς ἐμένα θὰ τὴ δώσῃ»... Κάτι παράξενα λόγια, κάτι ἀπόκοτα πράματα... Πές μου Νέδο, τί ἔχεις;... [Ὁ Νέδος σ' ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα προσποιεῖται πὼς δὲν ἀκούει καὶ δὲν ἀπαντᾷ, ἀν καὶ πρέπει νὰ φαίνεται πὼς ἐνδιαφέρεται ἡ Περουζὲ τότε πηγαίνει πὺλ κοντά του καὶ μὲ πιὸ θέρη]. Πές μου!...

ΝΕΔΟΣ — Οὐφ, ἄσε με!...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Ἐρῶ γὰρ τί ἔχεις, μοῦ τὰ εἶπε ἡ Βενετία: Εἶδες μιὰ παραστάσι ἀπὸ θεατρίνους, μὲ πρίγκηπες καὶ βασιλοπούλες σ' ἓνα χωριὸ ἀπ' αὐτὰ πού μαζί πήγατε.

ΝΕΔΟΣ, [κάνει πὼς δὲν τὸν νοιάζει, μὰ θυμώνει πού κατάλαβε τὴν ἀλήθειαν]. Αἶ, κ' ἔπειτα;... σὰν εἶδα;...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Ναί, εἶδες φοβερὰ πράματα!... Σκοτωμούς, πολέμους, [μὲ ζήλεια καὶ τρόμο] πανώριες βασιλοπούλες... καὶ αὐτὰ σὲ τυραννοῦνε στὸν ὕπνο σου καὶ στὸν ξύπνο σου ἴσως ἀκόμα, δὲν ξέρω...

ΝΕΔΟΣ, [ἴδιο ὕφος]. — Τί εἶναι αὐτὰ πού λές;...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Ναί, αὐτὸ εἶναι!... Ἦταν, λέει, ἕνας βασιλιάς κοσμοξάκουστος καὶ εἶχε μιὰ πανώρια κόρη, μιὰ βασιλοπούλα κατάξανθη...

ΝΕΔΟΣ, [πού ἀρχίζει νὰ παρασύρεται ἀπὸ τὴ διήγησι καὶ δὲν κρατιέται πειά]. — Ἐ, ναί, σὰν θέλεις... Μιὰ βασιλοπούλα κατάξανθη, χρυσάφι τὰ μαλλιά της!...

ΠΕΡΟΥΖΕ, [κυττάζει τὸ Νέδο κατὰματα σὰν νὰ ζηλεύῃ, ἐνῶ ἄλλα τοῦ λέει]. — Καὶ εἶπε πὼς θὰ τὴ δώσῃ σ' ἐκεῖνον πού θὰ πολεμήσῃ μὲ τοὺς πιὸ δυνατοὺς τῆς χώρας καὶ θὰ τοὺς νικήσῃ... Καὶ ὁ πρίντζηπας τῆς Κραβάλας ὅλους τοὺς σκότωσε...

ΝΕΔΟΣ, [μαγεμένος]. — Ναὶ ὅλους!... ὅλους!... Καὶ πήρε τὴ βασιλοπούλα!...

ΠΕΡΟΥΖΕ, [ἀνησυχεῖ]. — Μὰ τί ἔχεις;... αὐτὲς εἶναι ἀεροφαντασίες, δὲν εἶσαι καλά!... Θὰ πῶ τῆς Βενετίας νὰ σοῦ δώσῃ κανένα βοτάνι, πού νὰ...!

ΝΕΔΟΣ, [διακόπτει]. — Τὸ βοτάνι τῆς λησιμονιάς θέλω, νὰ σὲ λησιμονήσω ὅλος διόλου!...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Αἶ, λίγο ντροπὴ πειά, σ' ἀκούω τόσην ὥρα καί...

ΝΕΔΟΣ — Καί, τί καί;...

ΠΕΡΟΥΖΕ, [ὅλη θυμὸ]. — Χμ! Χμ!... Σὲ μαζέψαμε ἀπ' τὸ δρόμο, ὅταν σ' ἀπορρίψε ἡ ἀδιάντροπη ἡ πριγκηπέσσα ἡ μάinna σου, σὲ τρέφαμε τόσον καιρὸ, καὶ τώρα ἔ, μᾶς βρίζεις, μᾶς καταφρονᾷς, τώρα πού σὲ κάναμε ἄνθρωπο!...

ΝΕΔΟΣ, [ἄγριος πάει κοντά της καὶ τὴν πιάνει σφιχτά]. — Αἶ, τί εἶπες;...

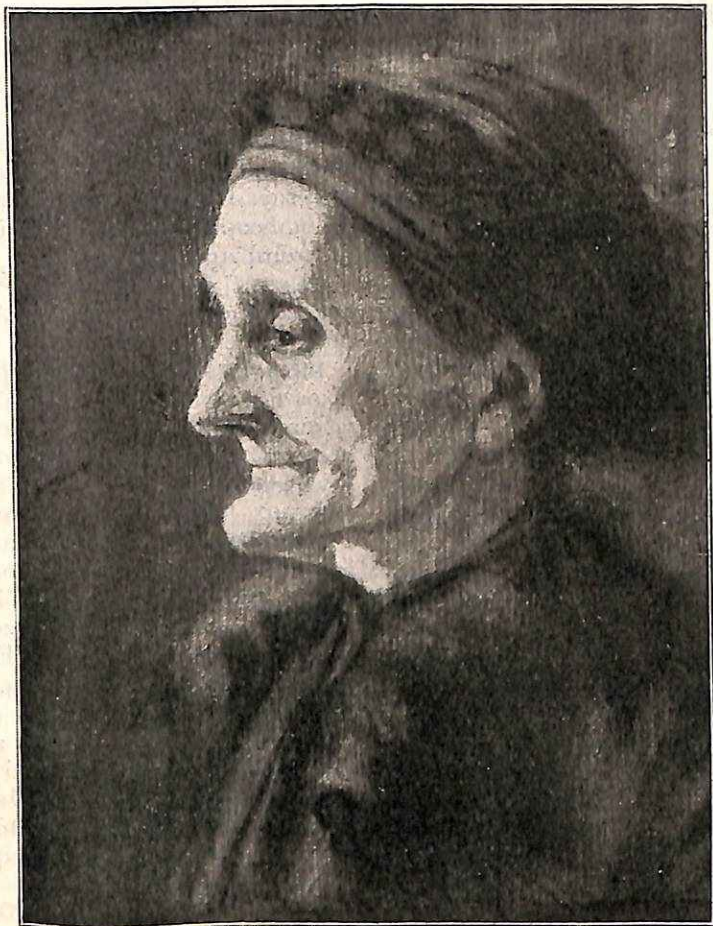
ΠΕΡΟΥΖΕ, [μαζεύεται]. — Τίποτα, τίποτα, Νέδο μου, ἀπὸ τὴν ἀγάπην μου, ὅλα ἀπὸ τὴν ἀγάπην μου!... [Τὸν ἀγκαλιάζει].

ΝΕΔΟΣ, [τὴ σπρώχνει]. — Δὲν τὴ θέλω πειά τὴν ἀγάπην σου.

ΠΕΡΟΥΖΕ — Καλά!... Θὰ δοῦμε, θὰ δῆς ποιά εἶναι ἡ Περουζέ!

ΝΕΔΟΣ, [εἰρωνικά]. — Χά! Χά!...

ΣΠΟΥΔΗ

ΚΛΕΟΝΙΚΗΣ ΑΣΠΡΙΩΤΗ

ΣΚΗΝΗ Β'

ΟΙ ΑΝΩΤΕΡΩ ΚΑΙ ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ

ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ, [έρχεται από τὸ ἐργαστήρι μὲ τὸ σφυρί στοὺς χέρν· εἶναι ἕνας γερογύφτος σκυφτός]. — "Ε, τί φωνὲς εἶναι αὐτές;... Μαλώνετε σεις ἐδῶ πέρα;...

ΝΕΔΟΣ, [μὲ ὑπερηφάνεια περιφρονητική, θέλοντας ὅμως πάντα νὰ δικαιολογηθῇ]. — Τίποτα!...

ΠΕΡΟΥΖΕ, [μὲ κακία]. — Μαλώνουμε;... Ποιὸς τὸ εἶπε;... Μιὰ κουβέντα εἶχαμε καὶ ἤρθαμε σὲ φιλονεικία... Μπά!...

ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ — "Α, μιὰ κουβέντα, μιὰ κουβέντα, βέβαια!... Καὶ δὲ μοῦ λέτε, εἶναι ἀπ' τὴς κουβέντες ποὺ ἀκοῦνε καὶ τὰ γέροντα αὐτιά, ἢ εἶναι γιὰ τοὺς νέους μονάχα;...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Νά, φιλονεικούσαμε!... [Κυττώντας ἄγρια τὸν Νέδο]. "Αν μπορῇ μιὰ γυναῖκα νὰ ἐκδικηθῇ ἕνα ἄντρα... αὐτὸς ἔλεγε ὅχι... ἐγὼ ὅμως, ἐγὼ!... [Κουνάει τὸ πόδι τῆς].

ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ, [κυττάζει καὶ τοὺς δύο χαρακτηρι-
στικά, ἔπειτα πλησιάζει τὸν Νέδο]. — Χά! Χά!... Αἶ, Νέδο,... τί ἔλεγε ἡ Περουζέ;... Τί ἔλεγε;...

ΝΕΔΟΣ, [ὑπερήφανα]. — Δὲν ξέρω, ρώτησέ την... ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ, [στὴν Περουζέ]. — "Α!... δὲ ξέρει,

δὲν ξέρει μοῦ λέει νὰ σὲ ρωτήσω... ΠΕΡΟΥΖΕ — Νά, στὸ εἶπα, φιλονεικούσαμε γιὰ τὸ τίποτα... Οὐφ!...

ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ — Γιὰ τὸ τίποτα λοιπόν, γιὰ τὸ τίποτα!... "Ε! χά! χά!... θέλετε ν' ἀκοῦστε καὶ τὴ δική μου γνώμη... [Κάθεται καὶ περιμένει ἀπάντησι]. Δὲν ἀκοῦτε!... χά! χά!... Δὲν ἀκού-
γουνται οἱ γέροι πειά!... Θέλω νὰ σᾶς πῶ καὶ τὴ δική μου γνώμη... Θέλω νὰ πῶ δηλαδή, πὼς μπορεῖ μιὰ γυναῖκα νὰ ἐκδικηθῇ ἕναν ἄντρα... Νὰ τὸ πῶ;... "Ε, θέλετε;... Δὲν ἀπαντᾶτε;... [Τοὺς κυττάζει ν' ἀπαντήσουν].

ΝΕΔΟΣ, [στενοχωριέται ἀπ' τὸ αἰνίγμα τοῦ γέροντος, χάνει πειὰ τὴν ὑπομονή του]. — Σ' ἀκοῦμε λοιπόν!... ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ, [πλησιάζει τὸ Νέδο καὶ τὸν χτυπάει

στον ὄμο]. — Νά, ἄκου με παλληκαράκι μου!... [κυττάζει καὶ τὴ γυναῖκα του]. Μιὰ γυναῖκα ὅσπερ ἀπὸ μιὰ φιλονεικία μ' ἕναν ἄντρα, [μὲ ὕψος ἰδιαί-
τερο] ἔτσι ἀπὸ μιὰ κουβέντα, γιὰ ἕνα τίποτε!... Κάνει πὼς δὲν τὴ νοιάζει καθόλου, καὶ ἐνῶ ὁ ἄντρας εἶναι ἀκόμα θυμωμένος, αὐτὴ στὸ στρώ-
νει στὸ χορὸ καὶ τὴ διασκεδάσι... Μὰ γιὰ φαν-
τάσου χά! χά! χά! αὐτὸς νὰ σκάη κ' ἐκεῖνη νὰ χορεύη χά! χά! χά!... Τί λές, Περουζέ, δὲν εἶναι ὥραϊο; δὲν εἶναι;... [Ζυγώνει κοντά τῆς καὶ τὴ σκουτάει].

ΠΕΡΟΥΖΕ, [μόνο γιὰ νὰ τὸν ξεφορτωθῇ χωρὶς καὶ νὰ προσέξῃ τοῦ φεύγει]. — Ναί, ὥραϊο...

ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ — "Α, μπράβο!... Κ' ἐπειδὴ τὸ φέρνει ὁ λόγος, καιρὸς νὰ χορέψῃς καὶ σύ... ΠΕΡΟΥΖΕ, [λίγο ἄγρια]. — Τί;... Τί θέλεις νὰ πῇς...

ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ — Τίποτε, γιὰ τὸ Θεό... Δὲν κα-
ταλαβαίνεις; χά! χά! Νά, μὲ τρόπο θέλω νὰ στὸ φέρω γιὰ νὰ κάνῃς καὶ τὸ δικό μου τὸ χατίρι, δὲν καταλαβαίνεις τώρα;... Ξέρεις δά, πόσο μ' ἀρέσει νὰ σὲ βλέπω νὰ χορεύῃς... "Ε, αὐτό! Κ' ἔτσι κ' ἐγὼ ὁ γέρος μένω εὐχαριστημένος καὶ κάθε φιλονεικία. [Ἡ Περουζέ ἀρχίζει νὰ ἀγριεύῃ] — ἔτσι, γιὰ νὰ γίνεται κουβέντα τὸ λέω — μὴ κάθε φιλονεικία ξεχνιέται — λοιπὸν τί λές;...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Κοροῦδεύεις;

ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ — Θεὸς φυλάξῃ!... Νά, ἄς πάη ὁ Νέδος νὰ φέρῃ ἀπὸ πάνου τὸ βιολί, κ' ἐγὼ θὰ σοῦ φορέσω τὸ φανταχτερό σου φόρεμα, ποὺ σὲ κάνει τόσο ὁμορφή μὲς' στοῦ χοροῦ τὰ τσα-
κίσματα... "Ε, ἔλα, Περουζέ!

ΠΕΡΟΥΖΕ — "Ασε με τώρα ἥσυχη, δὲν εἶναι καιρὸς γιὰ χορούς.

ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ — "Οχι πὼς εἶναι καιρὸς γιὰ χο-
ρούς, γιατί οὔτε σὺ θέλεις νὰ ἐκδικηθῇς κανέ-
ναν, οὔτε κανεὶς πάλι θὰ θυμώσῃ, μαζί σου, ἔ, τί λές Νέδο!... μὰ ἔτσι... ἔτσι ἐπειδὴ... νά, γιὰ ἕνα τίποτε...

ΠΕΡΟΥΖΕ — "Ασε με ἥσυχη, σοῦ λέω.

ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ, [πάει κοντά τῆς καὶ τὴ καϊδεύει]. — Περουζέ μου!... Μικρούλα μου!...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Ξεφορτώσου με λοιπόν!...

ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ — Καλά!... ὅπως θέλεις... [Ἀλλά-
ζει ὕψος]. "Αλήθεια Νέδο, ξέχασα νὰ σοῦ πῶ... Αὔριο πρωτῆ, πρωτῆ, πρέπει νὰ σηκωθῇς καὶ νὰ πᾶς, [ἀρχίζει καὶ κυττάει τὴν Περουζέ] νὰ πᾶς σ' ὅλα τὰ γύρω χωριά καὶ νὰ πουλήσῃς — εἶναι ἐποχὴ τώρα ποὺ οἱ νοικοκυραῖοι ἔχουνε ψιλὰ — πάρε κλειδαριές, σκάρες καὶ ὅ,τι ἄλλο θὰ σοῦ πῶ... Μὰ δὲ θὰ λείψῃς καὶ πολὺ, τέσσερες ὡς πέντε μέρες, ὡς ποὺ νὰ τὰ πουλήσῃς ὅλα, μπο-
ρεῖ καὶ δέκα καὶ δεκαπέντε. — "Ε, αὔριο πρωτῆ, πρωτῆ, δρόμο... [Κυττάει τὴ γυναῖκα του, ποὺ τὸν κυττάζει καὶ αὐτὴ]. Ναί Νέδο, νὰ πᾶς.

ΝΕΔΟΣ, [εἰρωνικά]. — "Ὅπως προστάξεις, ἀφέντη! Δέκα, δεκαπέντε μέρες καὶ ἔχει ὁ Θεός!...

ΠΕΡΟΥΖΕ, [ρίχνει μιὰ ματιά στὸ Νέδο καὶ πλησιάζει

τὸν ἄντρα τῆς]. — Νὰ μὴν τὸν στείλῃς, νὰ μὴν τὸν στείλῃς αὐτόν!...

ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ — Καὶ γιατί;

ΠΕΡΟΥΖΕ — Θὰ σοῦ πῶ, θὰ σοῦ πῶ ἔπειτα, δὲν πρέπει νὰ τὸν στείλῃς, καὶ εἶναι γιὰ καλὸ σου... Πάντα ἔστειλνες ἕνα ἄλλο παιδί... Νά, στείλε τὸ γνιὸ τῆς Ζαφίρας τῆς γειτόνισσας, εἶναι καλὸ παιδί...

ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ, [τὴν κυττάζει χαρακτηριστικά]...

ΠΕΡΟΥΖΕ — "Ε, δὲ θὰ τὸν στείλῃς... "Ετσι δὲν εἶναι, Τεμέλκο μου;... [Τὸν καϊδεύει]. Γιὰ καλὸ σου, γιὰ καλὸ σου στὸ λέω θὰ σοῦ πέσῃ πολὺ ἡ δουλειά, μονάχος σου... "Ε;...

ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ, [λιγωμένος]. — Θὰ χορέψῃς, ἀγά-
τη μου;

ΠΕΡΟΥΖΕ — Ναί, θὰ χορέψω... Καὶ γιατί νὰ

ΚΟΡΗ

ΚΑΡΑ ΜΙΛΛΕ

μή χορέψω, ἀφοῦ ἐπιμένεις ἐσύ, ὁ καλός μου ἄντρας;... [Τὸν χαϊδεύει].

ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ, [γυρίζει στὸ Νέδο]. — Νέδο, αὐριο δὲ θὰ πᾶς, θὰ στείλω ἄλλον...

ΝΕΔΟΣ — Ἀκοῦς τί σοῦ λέει ἡ γυναῖκα σου;...

ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ — Ὅχι, ὄχι... Μὰ σκέφτηκα πὼς μοῦ χρειάζεσαι στὸ γύφτικο!... Ποιὸς θὰ χτυπάη τις δυνατὲς σφυριές; Ἐγὼ δὲν καταπιάνομαι σ' αὐτά, εἶμαι γέρος... Ἐ, τί λὲς γυναῖκα;...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Βέβαια.

ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ — Ἐ, πῆγαινε τώρα νὰ φέρῃς τὸ βιολί νὰ χορέψῃ ἡ Περούζε.

ΝΕΔΟΣ — Δὲ θὰ πάω λοιπὸν αὐριο;

ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ — Μὰ ὄχι, ὄχι σοῦ εἶπα.

ΝΕΔΟΣ, [φουρξισμένος]. — Ἐ, καλὰ!... ὅπως προστάξεις ἀφέντη!... [Κυττάζει ἄγρια τὴν Περούζε καὶ ἀνεβαίνει τις σκάλες γιὰ τὸ σπίτι].

ΠΕΡΟΥΖΕ — Καὶ τὸ φόρεμα νὰ φέρῃ.

ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ — Ὅχι, μέσα, μέσα εἶναι τοῦ χοροῦ τὸ φανταχτερὸ φόρεμα.

ΠΕΡΟΥΖΕ — Πῶς;

ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ — Χτὲς τὸ βράδυ δὲ χόρευες;...

ΠΕΡΟΥΖΕ, [ποὺ ἀναθυμᾶται ἔξαφνα]. — Ἀ!...

ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ — Ἐγὼ ἔπειτα πῆγα ἀπάνω νὰ γείρω, καὶ σὺ πῆγες μέσα ποὺ κοιμᾶται ὁ Νέδος, γιὰ νὰ πῆτε κανένα παραμυθάκι... Κρύωνες, κρύωνες... Μέσα βλέπεις εἶναι ξεστασιά!... Χά!... Χά!... ἡ φωτιά τοῦ καμινιοῦ... κ' ἔτσι τὸ ξέχασες... Δὲ θυμᾶσαι;...

ΝΕΔΟΣ, [ἀπὸ πάνω]. — Ὅχι, δὲν εἶχε φωτιά, εἶχε σβύση ἡ φωτιά...

ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ — Ἀ, εἶχε σβύση, εἶχε σβύση... Πῆγαινε, πῆγαινε νὰ φέρῃς τὸ βιολί... καὶ μὴν τὴν ἀφίνης ἄλλοτε νὰ σβύση... ἀρέσει τῆς ὁμορφουλάς μας, ἀρέσει... [Στὴν Περούζε]. Ἐ, ἄς πάω καὶ γὼ νὰ φέρω τὸ φόρεμα.

[Μπαίνει πρὸς τὰ μέσα, στὸ ἐργαστήρι ὁ Τεμέλκος· ἐνῶ ὁ Νέδος βρίσκεται ψηλά στὴν πόρτα, ἐκεῖνὴν τὸν κυττάζει καὶ κουνάει τὸ κεφάλι της μὲ μανία καὶ ἀφοῦ μὴ αὐτὸς μέσα, πάει ξαπλώνεται στὸ γυρμένο δέντρο καὶ ἀναστενάζει μὲ λύσσα].

ΠΕΡΟΥΖΕ — Ἀχ!...

ΣΚΗΝΗ Γ'

ΠΕΡΟΥΖΕ, ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ

[Ὑστερα ἀπὸ λίγο βγαίνει ὁ Τεμέλκος μὲ τὸ παρδαλὸ φόρεμα στὸ χέρι. Ἐνα εἶδος φανταχτεροῦ *reignoir*].

ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ — Νάτο!... Θὰ σ' τὸ φορέσω μόνος μου, ὁμορφὴ μου γυναικοῦλα!... Ἐλα, ἔλα... [Τῆς κάνει σημάδι νὰ τῆς τὸ φορέσῃ].

ΠΕΡΟΥΖΕ — Ἐμπρός.

ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ — Καὶ τί ἔχει τὸ παλληκαράκι μας;

ΠΕΡΟΥΖΕ — Βαρέθηκε, λέει, πειὰ κοντὰ σου.

ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ — Ἀ, κοντὰ σὲ μένα βαρέθηκε!...

[Τὴν κυττάζει σὰ μάτια]. Ἀ!... αὐτὸ εἶναι... Καὶ γι' αὐτὸ ἐσὺ φιλονεικοῦσες μαζί του; Φρον-

τίσεις γιὰ μένα [τὴ χαϊδεύει]. Ἀ!... τὴν καλὴ μου γυναικοῦλα!...

ΠΕΡΟΥΖΕ, [ποὺ χάνει πειὰ τὴν ὑπομονή της, ὅλη θυμὸ]. — Ἀ, νὰ σοῦ πῶ, τὸ παράκανες πειὰ!... Στὰ κομάτια καὶ αὐτὸς καὶ σὺ ἂν νομίξης πὼς μὲ κόφτει γιὰ κανένα ἀπὸ αὐτὰ!... Ἐμένα μὲ ζητάει πὼς καὶ τί νὰ πάω μαζί του ὁ Γιάσαρης ὁ γιὸς τῆς Βενετίας, ὁ δυνατὸς μας· φεύγω καὶ γὼ μαζί του καὶ σ' ἀφήνω μόνον, ἂν θαρρῆς πὼς...

ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ, [φοβισμένος]. — Ὅχι, ὄχι, δὲν εἶπα τίποτα... Ὅχι, γυναικοῦλα μου, νὰ γιὰ μένα, γιὰ μένα φροντίζεις... [Τὴ χαϊδεύει] Ὁ Γιάσαρης, σήμερα, θὰ ῥθῇ... Τί ἔχουμε νὰ τραβήξουμε, ἀλλοίμονο!... Ἐ, εἶναι δυνατὸς, πολὺ δυνατὸς... παλληκαρᾶς!...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Καὶ μάθε πὼς ἂν τὸν περιποιῶμαι μιὰ φορὰ τὸ Νέδο, τὸν περιποιῶμαι γιὰ χάρι σου, ποὺ ἂν τύχῃ καὶ δὲ σὲ βοηθᾷ, θὰ μείνῃς μόνος χωρὶς σύντροφο στὴν τέχνη σου· τὴν ὁρεξί του νομίζεις ἔχω!...

ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ — Καὶ πρέπει νὰ τὸν περιποιῇσαι, τί θὰ πῇ!... Γιατί ἂν ὁ πατέρας του ἦταν γύφτος σὰν καὶ μᾶς, ἡ μάννα του ἦταν πριγκιπέσσα, μιὰ κατὰξανθὴ τρελλοπριγκιπέσσα ποὺ περπατοῦσε καμαρωμένη, [μυμείται], καὶ σὰν τὴν ἔσφιξε ὁ γύφτος στὴ μεγκενὴ του, [ἀνάλογη χειρονομία ἀγκαλιάσματος] τὴν ἔκανε νὰ περπατᾷ ἀκόμα πιὸ καμαρωτῇ...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Ὅταν τὸν μάζεψες ἀπὸ τὸ δρόμο, καλὰ ἦταν· τώρα σὲ βαρέθηκε πειὰ!...

ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ — Ἐ, μπροστὰ στὸ τσαντήρι μου, τὸν βρῆκα μιὰ μέρα, τὸν εἶχε ἀπορρίξῃ ἡ μάννα του.

ΠΕΡΟΥΖΕ — Ἐσὺ φταῖς, ἔπρεπε νὰ τὸν ἀφήσῃς νὰ ψοφήσῃ στὴ στρατιά.

ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ — Ἐ, ἀφρὺ ἦταν ἀπὸ γύφτο, ἄς μείνῃ στὸς γύφτους εἶπα, καὶ τὸν μεγάλωσα.

ΠΕΡΟΥΖΕ [τὸν διακόπτει γιατί βλέπει τὸ Νέδο νὰ κατεβαίνει μὲ τὸ βιολί]. — Σοῦτ'!... ἔρχεται!...

ΣΚΗΝΗ Δ'

ΟΙ ΑΝΩΤΕΡΩ ΚΑΙ ΝΕΔΟΣ

ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ, [ἐνῶ τοῦ δίνει ὁ Νέδος τὸ βιολί καὶ τὸ παίρνει]. — Ἀ, τ'ῶφες; Δὸς μου τὸ ἐδῶ!... [Τὸ κυττάζει συμπαθητικά]. — Τὸ βιολί, τὸ χιλιόχρονο βιολί, κληρονομία ἀπὸ πάππου πρὸς πάππου· τὸ χάρισε σὲ κάποιον παλιό μας ἡ Μοῖρα του καὶ λένε πὼς τὸ δοξάρι του ἦτανε μαγικὸ ραβδί ποῦσερνε ἀπάνω στὶς χορδὲς τῆς Μοίρας τὰ γραμμένα. Κόσμους γκρέμιζε, κόσμους ἔχτιζε· καταστrophὴ τὸ δοξάρι του μὰ καὶ δημιουργία... λένε πὼς ἔπλαθε τ' ἀδύνατα, ὅσα δὲν πλάθει χέρι ἀνθρώπου. — Τ' ἀφάνταστα, τὰ θάματα ἔκανε... [δείχνει τὸ δοξάρι] Τὸ δοξάρι του, ὅσα δὲν μπορεῖ νὰ πλάσῃ τὸ σφυρί!... Καὶ τώρα χά, χά!... τῆς Μοίρας τὸ βιολί, χά!, χά!... ποῦ κατάνησε;... Τώρα τὸ εἶχες ἐσύ, τώρα τὸ παίρνω ἐγὼ!... ἀλήθεια, ἀστεῖο!... χά!... χά!...

ΝΕΔΟΣ — Τί πρᾶμα.

ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ — Δὲ σοῦ φαίνεται ἀστεῖο νὰ γυρίξῃ ἀπὸ χέρι σὲ χέρι...

ΝΕΔΟΣ, [γελαστά]. — Τὸ βιολί;... Καὶ γιατί;...

ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ — Ναι τὸ βιολί, τὸ θαυματουργὸ βιολί, ποὺ κάνει τὴν ὁμορφὴ Περούζε νὰ χορεύῃ, νὰ τὸ παίρνῃς ἐσὺ καὶ ἔπειτα ἐγὼ.

ΝΕΔΟΣ, [ποὺ ἀρχίζει νὰ νοιώθῃ]. — Ἐσὺ ὅμως μονάχα ξέρεις νὰ σέρνης ἀπάνω του τὸ δοξάρι.

ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ — Ἀ! βέβαια χι!... χι!... Καθένας μὲ τὴν τέχνη του... βέβαια ἔτσι...

ΝΕΔΟΣ, [ποὺ νοιώθει, ἐντελῶς θυμωμένος]. — Τί θέλεις νὰ πῇς;

ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ, [ἀλλάζοντας κουβέντα]. — Ἐμαθα πὼς μᾶς βαρέθηκες!... Δὲν εἶσαι, ἔ, εὐχαριστημένος;... Καὶ σὰν τί νὰ ἤθελες ἀκόμα;...

ΝΕΔΟΣ — Νὰ εἶμαι ἐγὼ ὁ ἀφέντης!

ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ — Ὡστε τώρα δὲν εἶσαι ὁ ἀφέντης!... [Κυττάζει τὴν γυναῖκα του]. Ἐ, γυναῖκα, λέει πὼς δὲν εἶναι ἐδῶ αὐτὸς ἀφέντης... Ὡστε ὅμως, ὦστε... [ἀλλάζει κουβέντα καὶ ἐτοιμάζεται νὰ παίξῃ]. Ἐλα γυναῖκα σὲ θέλω... [Ἀρχίζει νὰ παίξῃ καὶ ἐκεῖνὴ χορεύει, ἐνῶ ὁ Νέδος ξαπλώνεται παράμερα καὶ κατάχαμα καπνίζοντας μὲ νοχέλια τὴν πῖπα του].

ΣΚΗΝΗ Ε'

ΟΙ ΑΝΩΤΕΡΩ ΚΑΙ ΑΓΚΟΥΠΗΣ

[Ἐνῶ χορεύει, καὶ ὁ ἄντρας μεθυσμένος ἀπὸ ἡδονὴ παίξει καὶ τὴν κυττάζει, βγαίνει ὕστερα ἀπὸ κάμποσο ὁ Ἀγκούπης (ὁ Ἀγκούπης εἶναι ἕνας ἀλύτης μὲ τρυπημένα καὶ μπαλωμένα ρούχα, ταιγκάνος καὶ αὐτὸς, μὲ μακρὰ σκοτισμένα μαλλιά καὶ μορφὴ βρωμερὴ καὶ ἀπαίσια)· κάθεται κάπου παράμερα, σὲ μιὰ γωνιά, πέφτουν τὰ σάλια του, τὴν κυττάει μὲ πόθο].

ΠΕΡΟΥΖΕ, [ὕστερα ἀπὸ λίγο χορεύοντας, ποὺ τὸν ἀντιλαμβάνεται]. — Πάλι αὐτὸς ἐδῶ!... Πάντα ἐνῶ χορεύω, πάντα μόλις ἀκούσῃ βιολί, ἔρχεται αὐτὸς... Τί θέλει ἐπὶ τέλους;...

ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ, [γυρίζει τὸ κεφάλι του πρὸς τὰ ἐκεῖ, ἐνῶ παίξει ἀκόμα]. — Ἐ, εἶναι τὸ σύνθημά του, δὲν τὸ ξέρεις; Μόλις τ' ἀκούσῃ τρέχει, τὸ χορὸ νὰ μὴ χάσῃ, χά! χά! [εἰρωνικά, κοροϊδευτικά]. εἶναι τὸ σύνθημά του σοῦ λέω! [Στὸν Ἀγκούπη]. Ἐ, καλῶς ὥρισε, τί καινούρια;...

ΑΓΚΟΥΠΗΣ, [ἔξω καὶ μὲ βραχνὴ φωνή]. — Ὅλα τὰ παλὰ στὴ θέσι τους.

ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ — Σ' ἀρέσει βλέπω ὁ χορὸς!...

ΑΓΚΟΥΠΗΣ, [τὸ ἴδιο]. — Ὅχι...

ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ, [τὸ ἴδιο]. — Τότε λοιπὸν γιατί πάντα σὲ φέρνει μουσαφίρη; Ἦ, μὴ σ' ἀρέσει τὸ βιολί μου;

ΑΓΚΟΥΠΗΣ, [τὸ ἴδιο καὶ μὲ κακία]. — Τὸ βιολί σου;... Ὅχι.

ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ — Τότε τί δικό μου σ' ἀρέσει;

ΑΓΚΟΥΠΗΣ — Πιστεύεις μὲ τὰ σωστά σου, πὼς εἶναι δικό σου;

ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ, [μὲ θυμὸ, μὲ καλωσύνης θυμὸ ὅμως, στὸ Νέδο]. — Χά! χά!... Τί λέει; τί λέει;...

ΝΕΔΟΣ, [ἀπότομα]. — Δὲν ξέρω.

ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ, [στὴν Περούζε, ἐνῶ χορεύει, καὶ αὐτὸς ἐξακολουθεῖ νὰ παίξῃ]. — Χόρευε, χόρευε, εἶναι δικό μου, [στὸ Νέδο]. Τώρα εἶμαι γὼ ὁ ἀφέντης!...

ΠΕΡΟΥΖΕ, [ἐξακολουθεῖ ἀκόμα λίγο νὰ χορεύῃ καὶ ἔπειτα πέφτει ἀποκαμωμένη στὸ γυρμένο δέντρο]. — Ἀχ!... κουράστηκα!...

ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ, [ἀφίνοντας τὸ βιολί]. — Ἐλα πᾶμε, Νέδο, μέσα, πᾶμε νὰ τελειώσουμε, γιατί αὐριο θὰ στείλουμε νὰ πουλήσουμε...

ΝΕΔΟΣ, [μὲ νοχέλια, καθὼς εἶναι ξαπλωμένος καπνίζοντας τὴν πῖπα του]. — Ἴσια μὲ αὐριο ποιὸς ζῇ, ποιὸς πεθαίνει... Ἀσε νὰ μὲ τσουρουφλίσῃ λίγο ὁ ἥλιος... Τώρα βαριέμαι γιὰ δουλειά... [Τεντώνεται]. Ἐχω καιρὸ νὰ τελειώσω τὸ βράδυ.

ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ, [στὸ Νέδο καὶ στὴ γυναῖκα του]. — Καλὰ!... Καλὰ!... Δὲν πειράζει... Καθῆστε ἐδῶ νὰ σᾶς ξεστάνῃ ὁ ἥλιος... Καθῆστε σεῖς οἱ νιοί, καὶ ὄχι πιά φιλονεικίες... Ὅλα τελειωμένα, ὅλα τίποτα... [Στὴν γυναῖκα του μυστικά καὶ λίγο εἰρωνικά τὴν παίρνει παράμερα]. Καὶ μὴν τὸν ἀποπαίρνῃς, γιὰ νὰ μὴ μᾶς θυμώσῃ, κ' ἔπειτα γὼ ποιὸν θάχω σύντροφο; Μόνος μου θὰ δουλεύω; Ἐ;... Πές του καὶ κανένα καλὸ λόγο, ἔτσι μπράβο!... [Τὴ χαϊδεύει καὶ προσπαθεῖ νὰ τῆς βγάλῃ τὸ φόρεμα]. Ἐλα, ἔλα...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Τί θέλεις;

ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ — Ἀσε... Θὰ τὸ πάρω μαζί μου μέσα... Ξέρεις τί λέω... Καλὰ ἔκανες καὶ τὸ ἀφήσες χτὲς μέσα, χά! χά!... Σὰν νὰ μ' ἀρέσῃ γιὰ σύντροφο στὴ δουλειά, τοῦ χοροῦ τὸ φανταχτερὸ στολίδι... Ἐλα, μὴ μοῦ χαλᾷς χατήρι, δίνει δύναμι στὰ γέροντά μου χέρια.

ΠΕΡΟΥΖΕ — Καὶ δὲν κάνεις ὅτι θέλεις;

ΤΕΜΕΛΑΚΟΣ, [τῆς τὸ βγάζει καὶ κρατώντας τὸ σὰ χέρι του τὸ κυττάει πηγαίνοντας πρὸς τὸ ἐργαστήρι]. — Κοντὰ στὸ καμίνι ποὺ τὸ εἶχες κρεμάσῃ, σὰ δούλευε τὸ φουσερό, φουσκῶνε, κουνιότανε καὶ νόμιζα πὼς ἐσὺ χόρευες τότε... Καὶ δὸς του τότε δουλειά τὸ φουσερό, καὶ δὸς του ἀναβε ἡ φωτιά χά! χά!... ἀστεῖο ἀλήθεια!... Πύρῳνε τὸ παλὸ μὲ καμίνι ποὺ γεράματα δὲν ἔχει... Εἶναι νὰ τὸ ζηλεύῃς μὰ τὴν ἀλήθεια... Χά! χά!... [Μπαίνει μὲ τὰ τελευταῖα λόγια στὸ ἐργαστήρι].

ΣΚΗΝΗ ΣΤ'

ΠΕΡΟΥΖΕ, ΝΕΔΟΣ, ΑΓΚΟΥΠΗΣ, καὶ ὕστερα ΒΕΝΕΤΙΑ

[Ὅταν ὁ Τεμέλκος μπαίνει στὸ ἐργαστήρι, ὁ Ἀγκούπης σηκώνεται καὶ πλησιάζει τὴν Περούζε].

ΠΕΡΟΥΖΕ — Τί θέλεις ἐδῶ;... Γιατί ἔρχεσαι πάντα ἐνῶ ἀκοῦς βιολί;...

ΑΓΚΟΥΠΗΣ, [τὴν κυττάζει λάγνα]. — Εἶναι τὸ σύνθημά μου, δὲν τὸ ξέρεις;

ΠΕΡΟΥΖΕ — "Α, έτσι έ;...

ΑΓΚΟΥΠΗΣ, [πλησιάζει πειό κοντά και της λέει μυστικά]. — "Ε, δέ σ' άρέσω εγώ ό άσχημος, έ;... Μά έσόν μ' άρέσεις... [Με μανία δείχνοντας τά άσχημα δόντια του]. Αυτό ξέρω γώ!...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Χάσου από μπρός μου, έλεεινέ!...

ΑΓΚΟΥΠΗΣ — Δυό φορές θέλαν νά με κρεμάσουν, μά γώ τούς ξέφυγα... Χρόνια έκανα στά σίδερα, τά χέρια μου δεμένα... "Εκλεψα για νά φάω... "Αμα πεινάω κλέβω, ναι, Περουζέ!... Κλέβω άφου δέ μου δίνει κανείς!... Θά κλέψω και την άγάπη σου... Πεινάω!...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Φύγε, δέν μπορώ νά σε βλέπω.

ΑΓΚΟΥΠΗΣ — Τό ξέρω, όλοι τό ίδιο λένε, με καταφρονούνε, μά άν τούς είχα όλους θά τούς έπνιγα!... Καί όμως έσόν μ' έμαθες πώς υπάρχει και άγάπη!... Τό ψωμί μου, τό ψωμί μου θέλω, Περουζέ!...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Νέδο!... Διώς τον αυτόν από δώ.

[Ο Νέδος καπνίζοντας με νοχέλια κάνει πώς δέν άκούει].

ΑΓΚΟΥΠΗΣ — "Α, ό Νέδος!... Σ' άρέσει, έ;

ΠΕΡΟΥΖΕ — Κτήνος!...

ΑΓΚΟΥΠΗΣ — Ο όμορφος πρίντζιπας!... "Οποιος αγαπάει βασιλιάς είναι... Έκείνος πού πεινάει τρώει με πειό όρεξι από τον πλούσιο πού έχει τά φραγιά μπόλικά!... Περουζέ, άν σε σφίξω, δέν σε παρατάω από την άγκαλιά μου!... [Τήν άρπάζει με μανία].

ΠΕΡΟΥΖΕ — "Ε, άναθεματισμένε... [Τόν σπρώχνει και τού φεύγει] Νέδο, Νέδο, δέν άκούς;... Μ' άφήνεις στά χέρια αυτουνοῦ;...

ΝΕΔΟΣ [περιφρονητικά]. — "Ενας άντρας και αυτός, σάν όλους!...

[Στά λόγια τόν Νέδου, ό "Αγκούπης χαιρείται, κουνάει καταφατικά τό κεφάλι του και τριβεί τά χέρια του].

ΠΕΡΟΥΖΕ — Τί λές!...

ΝΕΔΟΣ — Καιρός νά βρής άλλον, δέν σου κάνει αυτός;

ΠΕΡΟΥΖΕ — Μά από σίδερο είναι ή καρδιά σου και δέ λιγίζει;...

ΝΕΔΟΣ — "Αν ήταν από σίδερο, ό άντρας σου θά τή δούλευε κατά πώς τού παράγγελνε, για νά στην κρεμάση στολίδι... Είναι καλός τεχνίτης!

ΠΕΡΟΥΖΕ, [σ' άπελπισία]. — "Αλλοίμονο!...

ΑΓΚΟΥΠΗΣ — "Αφησέ τον αυτόν, δέ σε θέλει, τό βλέπεις... "Ο,τι άπ' τό χορτάτο περισσεύει, είναι για τόν πεινασμένο. [Τήν πιάνει πάλη].

ΠΕΡΟΥΖΕ, [τόν σπρώχνει και τού φεύγει]. — Πάψε, πάψε πειά, φύγε!...

ΑΓΚΟΥΠΗΣ — Πές μου, τί θέλεις νά κάνω για σένα;... Ποιόν θέλεις νά σκοτώσω;... Ποιόν όχτροεύεσαι;... Για χατίρι σου ξαναπηγαίνω στην κρεμάλα. [Σχεδόν την κυνηγάει].

ΠΕΡΟΥΖΕ — "Ε, παράτα με πειά, γιατί!... [Τού φεύγει, συγχρόνως βγαίνει ή Βενετιά].

ΒΕΝΕΤΙΑ, [μία γρηά γύφτισσα άπ' αυτές πού λέν τις

Μοίρες. "Αντιλαμβάνεται τά συμβαίνοντα]. — "Ε, όρίστε μας!... Βέβαια έσόν μου "σαι!... Καλά εγώ σ' άκουσα νά γκαρίζεις από μέσα... Δέν πρόφτασες ν' άκούσης βιολι και τσουπ άμέσως!... [Είρωνικά]. Είναι τό σύνθημά σου!... χμ! χμ!... Τό σύνθημά σου!... Τά μούτρα σου!... Τις άλλες ώρες μαῦρα μάτια κάνουμε νά σε δοῦμε... [Τόν σπρώχνει βίαια] Γκρεμίσου από δώ!... Τρέχα γλήγορα ν' ανταμώσης στο δρόμο τόν άφέντη σου! δέν ξέρεις πώς σήμερα έρχεται ό δυνατός μας;... "Αν σ' έβρισκε έδω, ή ράχη σου θά μολοούσε...]

ΑΓΚΟΥΠΗΣ, [ρίχνοντας περιφρονητική στη γρηά ματιά. Στην Περουζέ]. — Περουζέ, πηγαίνω, άφου δέ με θέλεις!...

ΒΕΝΕΤΙΑ, [τόν σπρώχνει]. — Βρε τράβα!... Ποντικοφωλιές έχει τό κορμί σου και μου θέλεις και έρωτα.

ΑΓΚΟΥΠΗΣ, [τό ίδιο, φεύγοντας]. — Καλή άντάμωσι, Περουζέ!...

ΣΚΗΝΗ Ζ'

ΠΕΡΟΥΖΕ, ΝΕΔΟΣ, ΒΕΝΕΤΙΑ

ΒΕΝΕΤΙΑ — "Α, ρετάλι τών κουρελιών, ξέρω γώ τί σου χρειάζεται!... [άλλάζοντας ύφος, στην Περουζέ] Περουζούλα μου, τί κάθεσαι;... Πήγαινε νά φτιαχτής, έρχεται, έρχεται ό γυιός μου σήμερα... Ποιός ξέρει τί πλιατσικο μάς φέρνει άπ' τις χώρες πού πέρασε, ποιός ξέρει τί θεριά στο δρόμο σκότωσε!... Τρομάρα μου!... "Εμοιασε βλέπεις τού πατέρα του, πού ήταν ό φόβος και ό τρόμος έδω γύρω... όλοι τόν θυμούνται τό φοβερό ληστή Ταμέρλο!... όλες οι γυναίκες τρελλάθηκαν με τόν άντρα μου, μά αυτός έμένα, μία καταφρονημένη γύφτισσα διάλεξε... "Ετσι και αυτός, για σένα πεθαίνει, και άς τόν παρακαλάνε και άρχόντισσες άκόμα!...

ΠΕΡΟΥΖΕ, [δυνατά και τονισμένα, κυττάζοντας και τό Νέδο για νά την άκούση]. — Βέβαια, νά πάμε, θά βάλω τά πειό όμορφα στολίδια μου για νά τού άρέσω...]

ΒΕΝΕΤΙΑ — Μόνο κάνε γλήγορα, για νά τόν προφτάσωμε όξω άπ' τή χώρα... [Αλλάζει ύφος] Χαρές πού έχει νά κάνη σάν σε δη... "Αμέ αυτός έναν καῦμό έχει!... "Αμ' τά βλέπω εγώ ή καφομάννα του, μά τί νά κάνω;

ΠΕΡΟΥΖΕ, [τό ίδιο]. — Γι' αυτό κ' εγώ γι' αυτόν θά κάνω ό,τι πρέπει, σκλάβα του θά γίνω. [Ο Νέδος κάνει πώς δέν άκούει και φτιάχνει στεφάνια από καπνό].

ΒΕΝΕΤΙΑ — Νά δώσουνε οι Μοίρες, όμορφούλα μου!... [Αλλάζει ύφος και έμπιστευτικά]. "Ακου δώ!... Εξέχασα νά σου πώ!... Ψές τό βράδυ κύτταξα τ' αστέρια σας και τί είδα νομίζεις;

ΠΕΡΟΥΖΕ — Τί; [Έχοντας όμως τό νοῦ της στο Νέδο].

ΒΕΝΕΤΙΑ — Πώς άν ποτέ σμίξετε οι δυό σας, πάνε τά βάσανά σας... Θά βρής τή μεγαλύτερη τού κόσμου ευτυχία... "Ετσι νά μη με λένε Βενετιά, εγώ πού είπα τή Μοίρα και σε βασιλόπουλα. [Αλλάζει ύφος, και σύγχρονα φαίνεται στο βάθος σιγά, σιγά, ή Μελάχρα, νά παραμονεύη κρυμμένη και άπαρατήρητη πίσω άπ' τά δέντρα]. Καιρός είναι πειά και αυτός νά ήσυχάση κοντά σου! έτσι όπως γυρίζει θά μου τόν σκοτώσουνε καμιά μέρα... έχει όχτρούς... [Χειρονομία σάν νά λέη «άμέτρητους»] ή κάποιον θά ξεκάνη και θά μου τόν κλείσουνε στη φυλακή, σάν τό μακαρίτη τόν πατέρα του... Τί τράβηξα!... τί τράβηξα!... όταν τό συλλογίζουμαι... [άλλάζει ύφος]. Μά πήγαινε, μη χασομεράμε, πήγαινε...]

ΠΕΡΟΥΖΕ, [πειό κοντά στο Νέδο και τό ίδιο]. — Ναί πρέπει ν' ανταμώσουμε τόν άρχηγό μας, αυτός είναι άντρας, ό,τι νά κάνης γι' αυτόν αξίζει.

ΝΕΔΟΣ, [με άφέλεια]. — Καί δέν πᾶς!... Τί όλο τό λές!... Λέει κανείς πώς δέ θέλεις νά πᾶς...]

ΠΕΡΟΥΖΕ — "Εγώ δέ θέλω;... [Με θυμό]. "Εγώ γι' αυτόν, ναι γι' αυτόν τώρα θά στολιστώ λαχταράω πότε νά τόν δώ και...]

ΝΕΔΟΣ, [τή διακόπτει]. — Καλή όρεξι!...

ΠΕΡΟΥΖΕ, [θυμωμένη]. — Τί είπες;... [Ο Νέδος καπνίζει και γελάει με περιφρόνησι, μέχρι τέλους της σκηνής].

ΒΕΝΕΤΙΑ — "Ε, ρε πρίντζιπα!... Πού ό χάρος νά σάρωνε όλους τούς άντρες τή μέρα πού σκαρφίστηκε ή τρελλοπριγκήπισσα ή μάνα σου νά κλωστήση τόν οῦρανό, για νά σε σκαρώση... [Στήν Περουζέ]. Πού πᾶς και χίνεσαι;... μά πήγαινε, πήγαινε, άκόμα δώ εισαι;... [Τήν σκουντάει για νά φύγη και ή Περουζέ άνεβαίνει τις σκάλες]. "Αμα έτοιμαστής μου μιλᾶς, μέσα θά είμαι, πάω και γώ κᾶτι νά ρίξω άπάνω μου...]

ΠΕΡΟΥΖΕ — Καλά. [Η Περουζέ άνεβαίνει άπάνω στο σπίτι της και ή Βενετιά στην καλύβα της].

ΣΚΗΝΗ Η'

ΝΕΔΟΣ ΚΑΙ ΜΕΛΑΧΡΑ

[Η Μελάχρα με δόλωμαυρα μαλλιά, ντυμένη με χορευτική φανταστική φορεσιά, σά χορεύτρα νά φαίνεται σ' όλο τό ντύσιμό της άπ' αυτές πού χορεύουν στα έπαρχιακά υπαίθρια πάρκα. Μόλις φεύγουν, ή Μελάχρα έρχεται πρὸς τή μέση της σκηνής με φωνές].

ΜΕΛΑΧΡΑ, [δυνατά]. — "Α!... βοήθεια!... βοήθεια!...

ΝΕΔΟΣ, [σηκώνεται σ' έκκληξι πριν τή δη, άκούγοντας μόνο τή φωνή της]. — ... "Α, ή φωνή της βασιλοπούλας!... [Γυρίζει και μόλις τήνε βλέπει]. "Α!... όχι!...

ΜΕΛΑΧΡΑ, [έρχεται μπροστά και πέφτει άπάνω του]. — Με κυνηγᾶνε, με κυνηγᾶνε, σῶσε με!...

ΝΕΔΟΣ — Ποιά εισαι;

ΜΕΛΑΧΡΑ — Μία γυναίκα, τί σε νοιάζει!... Με κυνηγᾶνε, βοήθεια!...

ΝΕΔΟΣ — Μά ποιοί;

ΜΕΛΑΧΡΑ — Νά εκεί!... εκεί!... [Δείχνει στο βάθος άριστερά· πάει ό Νέδος νά δη, και εκείνη τού κάνει από πίσω του διάφορες κοροϊδευτικές γκριμάτσες].

ΝΕΔΟΣ, [γυρίζοντας· εκείνη εξαφνα σοβαρεύεται]. — Μά δέν είναι κανείς.

ΜΕΛΑΧΡΑ, [παιγνιδιάρικα]. — Ποιός ξέρει!... Θά μ' έχασαν πίσω άπ' τά δέντρα και άπελπίστηκαν, έφυγαν... Τί λές;... "Ετσι δέν είναι;...

ΝΕΔΟΣ, [σε άπορία]. — Ίσως...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Και πού είμαι δώ;

ΝΕΔΟΣ — Σε καλύβες τσιγκάνων.

ΜΕΛΑΧΡΑ — Τσιγκάνος εισαι και σύ;

ΝΕΔΟΣ — "Απάνω κάτω.

ΜΕΛΑΧΡΑ — Και γώ είμαι τσιγκάνα.

ΝΕΔΟΣ, [σε άπορία]. — "Ε!...

ΜΕΛΑΧΡΑ — "Αλήθεια σου λέω!... "Εχεις δικιο, δέ με γνώρισες έτσι όπως είμαι ντυμένη! και πού νά δης άλλα ρούχα, καθημέρα ντύνομαι και άλλως.

ΝΕΔΟΣ, [σε άπορία]. — Μπά!...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Ναί.

ΝΕΔΟΣ — Μά αυτή ή φωνή σου!... ή παράξενη!...

ΜΕΛΑΧΡΑ, [σάν νά τόν παιδεύη]. — Μήπως μ' έχης ξαναϊδή και κάτι σου θυμίζει ή φωνή μου;...

ΝΕΔΟΣ, [τήν κυττάζει καλά, καλά]. — "Ετσι μου φαίνεται... Μά όχι, όχι... [Τό όχι σάν ν' άμφιβάλλη].

ΜΕΛΑΧΡΑ — "Ε, καμιά φορά δύο άνθρωποι μοιάζουν τόσο πολύ!... λάθος θά έχης, φίλε μου.

ΝΕΔΟΣ, [σε έσωτερική πάλη και στέκεται στά λόγια του]. — Βέβαια... λάθος... έχω...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Πού νά με ξαναϊδής!... "Εγώ βρισκόμουνα μακρυνά, πολύ μακρυνά! σήμερα έφτασα. [Τόν κοροϊδεύει].

ΝΕΔΟΣ, [άφηρημένος]. — Πολύ μακρυνά;...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Ναί, μά δέν έχω καιρό νά χάνω έδω κάθεται ή Βενετιά, πού έχει γυιό τό Γιάσαρη; "Εδω κάθεται μου είπαν.

ΝΕΔΟΣ — "Α!... τήν ξέρεις;

ΜΕΛΑΧΡΑ — Μαζί μεγαλώσαμε με τό Γιάσαρη, δηλαδή αυτός ήταν πειό μεγάλος από μένα!... Μά τί τόφελος;... Στα παιγνίδια πού κάναμε, πάντα γελασμένος βρισκότανε!... Χά! χά, τό Γιάσαρη!...

ΝΕΔΟΣ, [τήν κυττάζει σ' άπορία]. — Βλέπω είναι αλήθεια πώς εισαι Τσιγκάνα!...

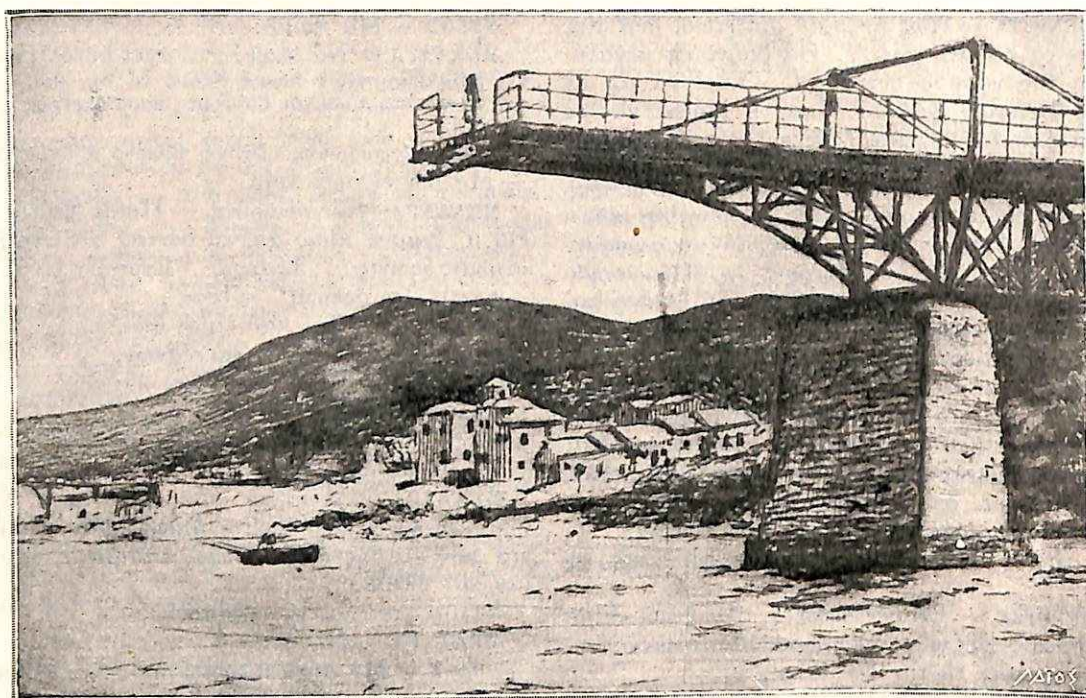
ΜΕΛΑΧΡΑ — Μά νομίζεις πώς σου λέω ψέματα;

ΝΕΔΟΣ, [τό ίδιο]. — "Οχι!...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Μικρή σάν ήμουνα, γυρᾶμε μαζί από χωριό σε χωριό και στήναμε τσαντήρια! είμαστε ένα σανάφι, ζούσε άκόμα ή κακομοίρα ή μάνα μου... ή ξακουστή προφήτισσα Ζουχραέ! έχης άκούση νά λένε για τις αλάθειες προφητείες της;...

ΝΕΔΟΣ — Μου φαίνεται.

ΠΑΡΑΛΙΑ ΛΟΚΡΙΔΟΣ

ΧΑΛΚΟΓΡΑΦΙΑ Λ. ΚΟΓΕΒΙΝΑ

ΜΕΛΑΧΡΑ — Τί λέγαμε λοιπόν; ... "Α, ναι! ... Γυρίζαμε όλοι μαζί ... Μούλεγε ή Βενετιά κάτι όμορφα παραμύθια ... Μιά μέρα μου είπε ένα παραμύθι, για έναν όμορφο, πολύ όμορφο πρίγκηπα ... Νά, γι' αυτό τη θέλω τώρα έδω είναι;

ΝΕΔΟΣ — Νά σου πή πάλι τὸ παραμύθι;

ΜΕΛΑΧΡΑ — Ποιὸ παραμύθι! ... Μὲ εἶχε στὰ γόνατά της καὶ μου λέει, [κάνει τὴ Βενετιά] σ' ἀρέσει ἔ; ... Σὰ μεγαλώσης θὰ σοῦ δώσω αὐτὸν τὸν πρίγκηπα γιὰ ἄντρα· λοιπὸν ἦρθα, μεγάλωσα πειά.

ΝΕΔΟΣ, [σὲ ἀπορία]. — Γιὰ νὰ σοῦ δώση τὸν πρίγκηπα;

ΜΕΛΑΧΡΑ — Ἀφοῦ μου τὸν ἔταξε! ...

ΝΕΔΟΣ, [κίνημα ἀπορίας]. — Μὰ δὲ μου εἶπες πὼς ξέπεσες ἐδῶ, ἐπειδὴ σὲ κυνηγᾶνε; ... Νὰ ποῦ λὲς ψέματα! ...

ΜΕΛΑΧΡΑ, [κοροϊδευτικά]. — Ποῦ τὸ θυμᾶσαι!

ΝΕΔΟΣ — Ποιὸς σὲ κυνηγοῦσε; ...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Οὔφ, πολὺ ψιλογαῖς τὰ πράματα· τὴν ἀλήθεια γυρεύεις; ... Τί νὰ τὴν κάνης; ... Δὲ σὲ φτάνει ποῦ ἦρθα; ... Δὲ σ' ἀρέσω; ...

ΝΕΔΟΣ, [τὴν κυττάζει μὲ ἀμηχανία στὰ μάτια].

ΜΕΛΑΧΡΑ, [τὸν βγάζει ἀπὸ τὴν ἀφοσίωσιν αὐτῆς]. — Ἔλα, ποῦ εἶναι ἡ Βενετιά; ... Φώναξέ την ...

ΝΕΔΟΣ, [ποῦ τὰ ἔχει χαμένα]. — Ἀς τὴ φωνάξω! [Ἐκείνη ἀπὸ πίσω τοῦ τὸν κοροϊδεύει, ἐνῶ πάει νὰ χτυπήσῃ αὐτὸς τὴν πόρτα, βγάζει τὴ γλῶσσα της κτλ.].

ΣΚΗΝΗ Θ'

ΟΙ ΑΝΩΤΕΡΩ, ΒΕΝΕΤΙΑ καὶ ὕστερα ΠΕΡΟΥΖΕ

ΝΕΔΟΣ, [ἀνοίγει τὴν πόρτα καὶ φωνάζει]. — Βενετιά, ἔ κυρά Βενετιά! ...

ΒΕΝΕΤΙΑ, [ἀπὸ μέσα]. — Ἔ, τί γυρεύεις; ...

ΝΕΔΟΣ — Ἔβγα ἔξω, σὲ ζητᾶνε.

ΒΕΝΕΤΙΑ — Ποιὸς;

ΝΕΔΟΣ — Ἔβγα νὰ δῆς ...

ΒΕΝΕΤΙΑ, [βγαίνει στὴν πόρτα μὲ συμπληρωμένο τὸ ντύσιμό της]. — Ἔ, ποιὸς εἶναι; ...

ΝΕΔΟΣ — Τὸ κορίτσι ἀπὸ δῶ ...

ΒΕΝΕΤΙΑ, [προχωρεῖ λίγο]. — Ἄ, καλῶς τὴ μικροῦλα μου! ... Θέλεις τὴ μοῖρα σου νὰ σοῦ πῶ; ...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Τὸν πρίγκηπά μου θέλω.

ΒΕΝΕΤΙΑ — Ἄ, μὴν ἀγαπᾶς κανέναν καὶ θέλεις νὰ σοῦ δώσω τὸ ἐρωτόχορτο, κοντά σου νὰ τὸν σύρῃς; ...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Δὸς μου ὅ,τι θέλεις ... Δὸς μου ὅμως καὶ τὸν πρίγκηπα! ...

ΒΕΝΕΤΙΑ — Καὶ βασιλιάς νὰ ἦταν, πάλι κοντά σου θ' ἄρθῃ· ξέρω βοτάνια ποῦ δὲν τᾶδε ὁ ἥλιος, καὶ γιαιτρικά ποῦ ἀλλάζουν τὰ συλλοϊκά.

ΜΕΛΑΧΡΑ, [παιγνιδιάρικα, καὶ ἀλλάζοντας ὅλως

διόλου ὕψος]. — Μὰ καλὰ εἶσαι; ... Δὲ μὲ γνώρισες ἀκόμα; ...

ΒΕΝΕΤΙΑ, [προχωρεῖ καὶ τὴν κυττάζει προσεκτικά]. — Γιὰ δὸς μου κἀνα σημάδι, μήπως ξυπνήσω καὶ ξαγναντέψω τὴν αὐγή! ... Ματάκια μου! ...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Θυμᾶσαι τὴν Ζουχραὲ τὴν φιλονάδα σου; ... χρόνια καὶ χρόνια πέρασαν ...

ΒΕΝΕΤΙΑ, [πλησιάζει καὶ τὴν κυττάζει καλά]. — Ἄ μὴ καὶ μὲ γελᾶν τὰ μάτια μου! ... Ἐσὺ ὅσαι ἀγνώριστη! ... Μὴ καὶ εἶσαι ἡ Μελάχρα ἡ κόρη τῆς Ζουχραῆς; ...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Ἐκεῖνο τὸ τρελλοκόριτσο, θυμᾶσαι; ...

ΒΕΝΕΤΙΑ — Νὰ σὲ φιλήσω, μικροῦλα μου. [Ἐκτελεῖ Ἐσὺ μούγινες κοιτᾶ κοπέλλα! ...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Καὶ πὼς μὲ νομίζεις; ... Ἔτσι;

ΒΕΝΕΤΙΑ — Ἡ κακομοῖρα ἡ Ζουχραῆ! ...

Πάει ... Καλύτερα στὰ χάλια ποῦ ἦτανε, μάτια εἶχε καὶ δὲν ἔβλεπε, καὶ αὐτιά καὶ δὲν ἄκουγε... Κἀποιος θὰ τῆς εἶχε κἀνη μάγια καὶ γύρισαν τὰ συλλοϊκά της ... [Ἀλλάζει ὕψος] Καὶ τί ἔγινε ἀπὸ τότε; ...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Θυμᾶσαι τὴ μέρα ποῦ ἔφυγα καὶ σὰς παράτησα, ὅταν πέθανε ἡ μάννα μου; ...

ΒΕΝΕΤΙΑ — Ναι μ' ἓνα ἀσκέρι θεατρίνους... κάποιον παλιάτσο καὶ μιὰ χορεύτρα τὴ γυναικα του ...

ΝΕΔΟΣ, [ἀπορεῖ]. — Ἐσὺ, ἦσουν μὲ θεατρίνους; Ἐσὺ;! ...

ΜΕΛΑΧΡΑ, [ἀπότομα καὶ κοροϊδευτικά]. — Καὶ γιατί; ... Σοῦ φαίνεται ἐσένα παράξενο; ...

ΒΕΝΕΤΙΑ — Καὶ τοὺς παράτησες τώρα; ...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Τοὺς παράτησα [γυρίζει παιγνιδιάρικα στὸ Νέδο] Εἶναι καιρὸς, πολὺς καιρὸς! ...

ΝΕΔΟΣ — Πολὺς καιρὸς;! ...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Ἐνας μῆνας ... [κάνει χειρονομία τοῦ περιίπου].

ΝΕΔΟΣ — Ἐνας μῆνας! ...

ΜΕΛΑΧΡΑ, [κοροϊδευτικά]. — Δυό, τρεῖς καὶ περισσότερο, δὲ θυμᾶμαι ...

ΒΕΝΕΤΙΑ — Μαζί του ἡμουνα, εἶναι ἓνας μῆνας τώρα καὶ εἶδαμε κατὶ τέτοιους ... Ἐδῶ κοντά σ' ἓνα χωριό ...

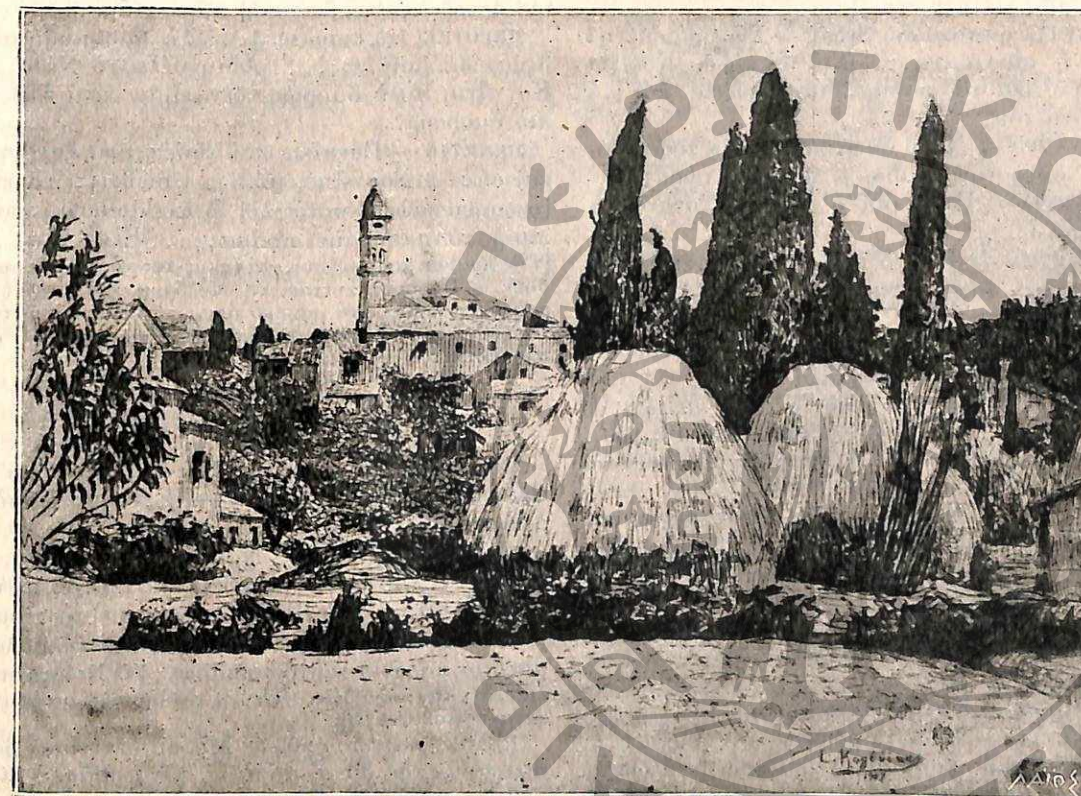
ΜΕΛΑΧΡΑ, [κοροϊδευτικά]. — Μπά! ... Ἐγὼ ποτὲ δὲν ἦρθα ἐδῶ κοντά, νά ...

ΒΕΝΕΤΙΑ, [διακόπτει]. — Μὰ δὲν εἴπαμε πὼς ἦσουν σύ' λογιῶν, λογιῶν οἱ πραιμάτιες, λογιῶν, λογιῶν καὶ οἱ πραιματευτίδες.

ΜΕΛΑΧΡΑ — Μὰ ἂν ἦμουν ἐγὼ, θὰ μὲ γνώριζες, [κυττάζοντας πονηρὰ τὸ Νέδο] ἔτσι δὲν εἶναι;

ΒΕΝΕΤΙΑ — Δὲ βλέπω καὶ τόσο κορίτσι μου, γέρασα βλέπεις ... [ἀλλάζει ὕψος] Ἔ, καὶ τώρα τί θὰ κάνης; ...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Ξαναῆρθα νὰ βρῶ ἐσὰς τοὺς

Ο ΠΟΤΑΜΟΣ, ΤΗΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

ΧΑΛΚΟΓΡΑΦΙΑ Λ. ΚΟΓΕΒΙΝΑ

δικούς μου. Βαρέθηκα πειά, θέλω τη λευτεριά μου!... Δεν πιστεύω να μου ἀρνηθῆς να μείνω κοντά σου;... [Τὴν παρακαλᾷ καὶ χαϊδεύοντάς την με τὰ μάτια].

BENETIA — Τί κάνει λέει, νὰ σοῦ ἀρνηθῶ;... Νὰ ἢ καλύβα μου, θὰ κάτσης μαζί μας; δὲν εἶσαι σὺ ἡ κόρη τῆς συφοριασμένης τῆς Ζου-χραῆς τῆς φιλενάδας μου; δὲν τὸ ξεχνᾷς, ἔννοια σου!... Ξακουστὴ ἦταν προφήτισσα, ἡ ἴδια ἡ Μοῖρα — μὰ τί τὸ θέλεις, ἔπειτα, [κάνει χειρονομία ὅτι τῆς στρίφανε καὶ ἔπειτα ἀλλάζει ὕψος] Ναί, ἐδῶ θὰ κάτσης, κορίτσι μου, ἔτσι θάξω κ' ἐγὼ ἡ γερόντισσα συντροφιά... Βλέπεις, ὁ Γιάσαρης ὅλο φεύγει καὶ μ' ἀρνήνει.

ΜΕΛΑΧΡΑ — Ναί, μὰ τί θὰ μοῦ δώσης;

BENETIA — Τί νὰ σοῦ δώσω κορίτσι μου;... "Ὅ, τι θέλεις.

ΜΕΛΑΧΡΑ — Ἐκεῖνο πού μοῦταξες.

BENETIA — Τί πρᾶμα;

ΜΕΛΑΧΡΑ — Τὸν πρίγκηπα!...

BENETIA — Τί λές, κορίτσι μου;...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Τὸν πρίγκηπα τοῦ παραμυθιοῦ πού συχνὰ μοῦλεγες... Μοῦ τὸν ἔταξες, δὲ θυμᾶσαι, νὰ μοῦ τὸν δώσης ἄντρα;...

BENETIA — Δὲ θυμᾶμαι... "Ε, μικρὴ ἦσουνά πὲς πὼς τῶταξα, τί μ' αὐτό!...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Τότε πρέπει νὰ μοῦ δώσης ὅ,τι μοῦ ἔταξες, δὲν εἶμαι ἀπὸ κείνες πού κοροϊδεύονται πὼς με νόμισες;...

BENETIA [μυστικά στὸ Νέδο]. — Συφοριασμένη! Ἰδια ἡ μάννα της... [Στὴ Μελάχρα]. Κορίτσι μου, ψεύτικα τὰ παραμύθια, ψεύτικα καὶ τὰ ταξίματά τους.

ΜΕΛΑΧΡΑ — Ἐγὼ ὅμως πού ζοῦσα τόσα χρόνια μ' αὐτὴ τὴν ἐλπίδα, τί θὰ γίνω τώρα;

BENETIA — Πίσω μου σ' ἔκρυβα Σατανᾶ!... ἄλλοίμονο!...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Ἐσὺ δὲν εἶσαι ἡ Βενετιά, πού κατῶς λές, ποτὲ οἱ προφητεῖες σου δὲ βγήκαν ψεύτικες;...

BENETIA — Μὰ αὐτὸ τὸ εἶπα ἔτσι κουτουροῦ, κορίτσι μου, ἔλα στὰ σύγκαλά σου...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Κ' ἐγὼ πού τὸ πῆρα ἀλλιῶς...

ΠΕΡΟΥΖΕ [βγαίνει ἀπὸ τὴν πόρτα καὶ ἀπὸ ψηλὰ στὴ σκάλα ἔχει στολιστῇ καὶ ἔχει βάλῃ βραχιόλια καὶ γιορτάνια πολλά]. — Ἐτοιμὴ εἶμαι.

BENETIA — Ἐλα, ἔλα πᾶμε γιατί ἀργήσαμε.

[Πάει στὴν Περουζὲ πού κατεβαίνει. Τὴν ὥρα τώρα πού ἡ Περουζὲ μιλάει μετὰ τὴ Βενετιά, ἡ Μελάχρα τοὺς κοροϊδεύει, χορεύει, βγάζει τὴ γλώσσα της κτλ. Ὁ Νέδος κυττάει με ἀπορία].

ΠΕΡΟΥΖΕ — Ποιὰ εἶναι αὐτή;

BENETIA — Μιά.

ΠΕΡΟΥΖΕ — Καὶ τί θέλει ἐδῶ;

BENETIA — "Ε, δὲ μπορῶ νὰ τὴν διώξω!... Τὴν ἔρω ἀπὸ μικρὴ, στὰ χέρια μου μεγάλωσε... "Ἐπειτα, εἶναι καὶ... [κάνει χειρονομία πὼς εἶναι τρελλή].

ΠΕΡΟΥΖΕ — Μπά!...

BENETIA — Καὶ τὸν τρελλὸ πρέπει νὰ τὸν καλοδεχόμαστε, ἡ Μοῖρα μᾶς τὸν στέρνει.

ΠΕΡΟΥΖΕ — Θὰ μείνῃ λοιπὸν ἐδῶ;...

BENETIA — Ὅσο τῆς καπνίσῃ, ξέρω καὶ γώ, τί νὰ σοῦ πῶ.

ΠΕΡΟΥΖΕ — Εἶναι ὁμορφὴ ὁμως.

BENETIA — Ἰδια ἡ μάννα της καὶ στὴν ὁμορφιὰ καὶ στὰ μυαλά... Ἡ Μοῖρα μετὰ τὸν χέρι χαρίζει καὶ μετὰ τὸ παῖρνει... Μὰ πᾶμε καὶ τὰ λέμε στὸ δρόμο...

ΠΕΡΟΥΖΕ, [ἐνῶ κάνουν νὰ φύγουν κυττάει]. — Ἐτσι λοιπὸν, θὰ μείνῃ ἐδῶ;

BENETIA — Ναί, ναί, σοῦ εἶπα, ἔλα [τὴν τραβάει].

ΠΕΡΟΥΖΕ — Εἶναι ὁμως πειὸ ὁμορφὴ ἀπὸ μένα.

ΜΕΛΑΧΡΑ, [πιάνει τὴ Βενετιά]. — Μὴ φεύγῃς, θέλω τὸν πρίγκηπά μου...

ΠΕΡΟΥΖΕ, [φοβισμένη]. — Ποιὸν εἶπε θέλει;

BENETIA, [στὴν Περουζὲ]. — Ἄλλο λέει, γιὰ ἓνα παραμύθι [στὴ Μελάχρα] Θὰ στὸν δώσω σὺν γυρίσω, κορίτσι μου.

ΜΕΛΑΧΡΑ — Ὅχι, τώρα τὸν θέλω.

BENETIA — Οὐφ!... τὸ παράκανε πειά!... [δείχνοντας τὸ Νέδο] Νὰ ἓνας πρίντζηπας!... Εὐχαριστήσου καὶ μετὰ δαῦτον!...

ΜΕΛΑΧΡΑ, [πηγαίνει κοντά του καὶ τὸν κυττάει κατάματα] αὐτός;... ἀλήθεια;!

BENETIA — Ναί, ναί... [στὴν Περουζὲ πού κυττάει ἀποσβολωμένη, βιαστικῇ] πᾶμε, πᾶμε...

ΠΕΡΟΥΖΕ, [τὴ σταματᾷ]. — Τί παραμύθι κάθεται καὶ μοῦ λές;!... Αὐτὴ θέλει τὸ Νέδο... Καὶ εἶναι πολὺ ὁμορφὴ, δὲν εἶμαι πειὰ ἐδῶ ἢ πὶὸ ὁμορφὴ.

BENETIA — Γυναῖκα πού βρήκες νὰ ζηλέψῃς καὶ σὺ!... Σοῦ εἶπα, μήπως νοιώθει τί κάνει; [χειρονομία πὼς εἶναι τρελλή] ἢ φοβᾶσαι μὴ σοῦ πάρῃ τὸ σπουδαῖο πρᾶμα;... Ἐλα, ἔλα... [Τὴν τραβάει καὶ φεύγουν, καὶ ἴσως πού νὰ ἀπομακρυνθοῦν, ἡ Περουζὲ κυττάει τὴ Μελάχρα καὶ τὸ Νέδο, πού κυττιοῦνται ἀπὸ μακριὰ ὅπως πάντα κυττιοῦνται τ' ἀρσενικὸ καὶ τὸ θηλυκὸ, ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους ὡς τὰ σκουλήκια].

ΣΚΗΝΗ Ι'

ΜΕΛΑΧΡΑ ΚΑΙ ΝΕΔΟΣ

ΜΕΛΑΧΡΑ, [κοροϊδευτικά, ἅμα ἡ Βενετιά καὶ ἡ Περουζὲ χαθοῦν ὅλως διόλου]. — Ἐσὺ 'σαι λοιπὸν ὁ πρίγκηπας;...

ΝΕΔΟΣ, [εἰρωνικῶς]. — Ναί, ἐγὼ εἶμαι...

ΜΕΛΑΧΡΑ, [κοροϊδευτικά]. — Ἐσὺ ἔτρεχες μετὰ τὸ φτερωτὸ ἄλογο πού ἔβγαζε φωτιὲς ἀπ' τὸ στόμα του καὶ ἄρπαζες τὶς βασιλοπούλες ἀπὸ τὰ μαλαματένια παλάτια τῶν βασιλιάδων; Ὁ Νέδος καταβαίνει τὴν κοροϊδεύει, κάνει νὰ τὴν ἀρπάξῃ, μὰ ἐκείνη πεταχτὴ τοῦ φεύγει].

ΝΕΔΟΣ, [κοροϊδευτικά]. — Μὰ σὺ δὲν εἶσαι βασιλοπούλα, δὲ θὰ σ' ἀρπάξω, μὴ φοβᾶσαι. [Καὶ πηγαινέει σύγχρονα πάλι κοντά της].

ΜΕΛΑΧΡΑ, [τοῦ φεύγει μακριὰ καὶ παιγνιδιάρικα].

Πὲς πὼς εἶμαι!... Μήπως ἔχεις δὴ ποτὲ βασιλοπούλες;...

ΝΕΔΟΣ, [εἰρωνικῶς]. — Πὼς δὲν ἔχω δὴ;... Δὲν εἶπαμε πὼς ἐγὼ εἶμαι ὁ πρίγκηπας πού τις ἀρπάζει... [Πάει πάλι κοντά της].

ΜΕΛΑΧΡΑ, [πάλι τοῦ φεύγει τὸ ἴδιο καὶ κοροϊδευτικά]. — Ἄ, ἐσὺ εἶσαι;... Τὸ πιστεύεις;... Χά! χά! χά!...

ΝΕΔΟΣ, [ἀπορεῖ]. — Τὸ πιστεύω;... Μὰ τί εἶσαι σὺ ἐπὶ τέλους;... Γελᾷς;... [Πάει τώρα με ἀρκετὴ ὁρμή νὰ τὴν ἀρπάξῃ].

ΜΕΛΑΧΡΑ, [τοῦ φεύγει γλήγορα]. — Ἄ!... φρόνιμα, κύριε πρίγκηπα... [Ἀλλάζει ὕψος]. Μὰ δὲ μοῦ λές τί λογίων εἶναι αὐτὲς οἱ βασιλοπούλες πού ἄρπαζες... [Μὲ νάζει]. Πὲς μου, θέλω νὰ μάθω... τὸ θέλω...

ΝΕΔΟΣ, [σὲ δύσκολη θέσι]. — Εἶσαι κάποια παρᾶξενη γυναῖκα, δὲν εἶσαι ὅ,τι ἐνόμιζα...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Τί με νομίζεις;... Μήπως τρελλή! [Μὲ νάζει]. Ἐλα πὲς μου, πὲς μου!... [Πάει κοντά του].

ΝΕΔΟΣ, [μὲ μανία]. — Μὰ εἶσαι σὺ;...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Ποιὰ καλέ;... [Μὲ μεγάλη ἀφέλεια].

ΝΕΔΟΣ — Ἐγύριζες εἴπες με θεατρίνους;...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Ἐχω καιρὸ τώρα πού τοὺς ἄφησα.

ΝΕΔΟΣ — Πόσον καιρὸ;...

ΜΕΛΑΧΡΑ, [παίζοντας]. — Ἐνα χρόνον, δύο, τρία...

ΝΕΔΟΣ, [μανιασμένος]. — Μελάχρα!... [Πάει νὰ τὴν πιάσῃ].

ΜΕΛΑΧΡΑ, [τοῦ φεύγει]. — Φρόνιμα!... Φρόνιμα!... Ἐλα πὲς μου γιὰ τίς βασιλοπούλες. [Μὲ νάζει]. Κάνε μου τὸ χατήρι, κ' ἐγὼ τότε... [Παίζει μετὰ τὸ φόρεμά της].

ΝΕΔΟΣ, [σὲ μεγάλη ἀνυπομονησία]. — Νὰ σοῦ πῶ;... Μὰ μέρα βρέθηκα στὸ παλάτι τοῦ μεγαλύτερου βασιλεῖ πού ἦτον στὸν κόσμον, καὶ νὰ μπροστά μου μιὰ βασιλοπούλα, τὰ μαλλιά της κατὰξανθα καὶ ντυμένη ὅλη στὰ μπριλλάντια. Ἀμέσως...

ΜΕΛΑΧΡΑ, [τὸν διακόπτει]. — Στάσου, στάσου, τὰ μαλλιά της κατὰξανθα εἶπες;... [Πιάνει τὰ μαλλιά της καὶ τὰ δείχνει].

ΝΕΔΟΣ, [τὰ χάνει]. — Ναί!...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Ἐμπρός, αὐτὸ ἤθελα...

ΝΕΔΟΣ — ... Ἀμέσως θέλω νὰ τὴν κάνω γυναῖκα μου, μὰ μοῦ λένε: πρέπει γιὰ νὰ τὴν πάρῃς νὰ πολεμήσῃς μετὰ τοὺς πειὸ δυνατοὺς τῆς χώρας...

ΜΕΛΑΧΡΑ, [τὸν διακόπτει ἀπότομα καὶ ἐξακολουθεῖ αὐτὴ με ἔμπνευσι]. — Καὶ ἂν τοὺς νικήσῃς ἡ βασιλοπούλα εἶναι δική σου!... Καὶ τότε παρουνιάζονται οἱ πειὸ δυνατοί... Καὶ ὁ πρίντζηπας τῆς Γκραβάλας... Ἐσὺ ἤθελα νὰ πῶ!... [Τὸν κυττάει κατάματα] τοὺς νικαίει... Κ' ἐγὼ τότε τοῦ λέω... [Σὺν νὰ παριστάνῃ, μὰ τὰ λέει στὸ Νέδο]. Εἶσαι ἓνας νιὸς μετὰ καρδιά μεγάλη, γι' αὐτὸ κ' ἐγὼ εἶμαι δική σου... [Πέφτει στὴν ἀγκαλιά του με πόθο].

ΝΕΔΟΣ, [τὴν ἀγκαλιάζει με πόθο, τὴν κυττάει στὰ μάτια, καὶ με φωνὴ πού τρέμει]. — Ἄ!... ἐσὺ 'σαι λοιπὸν!... Καλὰ ἔλεγα... ἡ φωνή σου, τὰ μάτια σου, ... ὅλα... σὺν νὰ σὲ βλέπω... [Ἐξαφνα στέκεται]. Μὰ τὰ μαλλιά;...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Αὐτὴ ἦταν ξανθὴ θέλεις νὰ πῆς;...

ΝΕΔΟΣ, [δίχως θάρρος]. — Ναί...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Φοροῦσα ψεύτικα μαλλιά, φιλάρο μου. Τὸ μαλαματένιο παλάτι ἦταν χρυσόχαρτο καὶ τὰ μπριλλάντια μου χάντρες.

ΝΕΔΟΣ — Καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτὸς ὁ παληάτσος πού εἶπες...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Ναί, καὶ βασιλίσσα ἡ χορεύτρια ἡ γυναῖκα του... Δὲν τὸ ἤξερες;...

ΝΕΔΟΣ — Ποῦ νὰ ξέρω!... Περαιστικὸς ἦμουν ἀπὸ κεὶ μαζί μετὰ τὴ Βενετιά, καθίσαμε νὰ χαζέψουμε καὶ καρφώθηκα πρώτη φορὰ πού ἔβλεπα τέτοια πράματα ἐκείνη ἔφυγε, καὶ ἐγὼ ἔμεινα ἀκόμη.

ΜΕΛΑΧΡΑ, [μὲ νάζει]. — Ἡθελες ν' ἀρπάξῃς τὴ βασιλοπούλα...

ΝΕΔΟΣ, [τὴν κυττάει με πόθο]. — Ναί, τὴ βασιλοπούλα...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Καὶ ἡ βασιλοπούλα πῆρε τὸν πρίγκηπα πού δὲν ἦσουν σὺ ἦταν ἓνας χοντρός, ἄσχημος, μεθύστακας, ὁ σύντροφός μας ὁ Γαροῦφος δὲν μποροῦσα νὰ τὸν ὑποφέρω μοῦλεγε ἐρωτικὰ λόγια καὶ μύριζε ρακί... Μὰ γώ!... [Μὲ νάζει]. Νὰ στὸ πῶ;...

ΝΕΔΟΣ — Τί;...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Τὰ μάτια μου ἦταν καρφωμένα ἀπάνω σου, δὲ θὰ τὸ πῆρες καθόλου χαμπάρι;...

ΝΕΔΟΣ — Δὲν μποροῦσα νὰ τὰ ξεχάσω αὐτὰ τὰ μάτια...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Ἄμα ἦρθα ὁμως, δὲ με γνώρισες...

ΝΕΔΟΣ — Σ' ἄρεσε νὰ με τυραννᾷς τόσην ὥρα μετὰ τὰ ψεμμάτα σου.

ΜΕΛΑΧΡΑ — Μ' ἄρεσε νὰ σὲ βλέπω σὲ ἀγωνία.

ΝΕΔΟΣ — Καὶ πὼς νὰ σὲ γνωρίσω ἔτσι ἀλλαγμένη!... Μὰ μοῦ φάνηκε πὼς κάποιον ἄλλου σὲ εἶχα δὴ, σὺν σ' ἓνα μακρινὸ ὄνειρο καὶ ὅλα καὶ τὰ παλάτια ἀπὸ χρυσόχαρτο καὶ οἱ βασιλοπούλες καὶ οἱ πρίγκηπες ὄνειρο ἦταν γιὰ μένα, ὄνειρο πού δὲν μποροῦσα νὰν τὸ ξεχάσω με τυραννοῦσε ὅλημερίς.

ΜΕΛΑΧΡΑ — Καὶ γὼ πού νόμιζα πὼς θάρθω καὶ δὲ θὰ με λογαριάσῃς;...

ΝΕΔΟΣ — Γιὰ μένα λοιπὸν ἦρθες;

ΜΕΛΑΧΡΑ — Ναί, γιὰ σένα ἄφησα τὴν παλιὰ μου ζωὴ... [Μιμείται τὸ πομπῶδες ὕψος]. Τὰ χρυσὰ μου παλάτια, τὰ μπριλλάντια μου καὶ τὰ βασιλόπουλα τοὺς ἐρωμένους μου... [ἀλλάζει ὕψος]. Ἡ νομίζεις πὼς ἦρθα γιὰ τὴ Βενετιά;...

ΝΕΔΟΣ — Οὔτε γιὰ τὸν πρίγκηπα τοῦ παραμυθιοῦ;...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Μοῦ φαίνεται πὼς τὸν βρήκα ἡ

Βενετιά πού μου τὸν ἔταξε, δὲ μου εἶπε πὼς ἐσὺ εἶσαι; ...

ΝΕΔΟΣ, [τὴ σφίγγει στὴν ἀγκαλιά του]. — Μελάχρα μου! ... [Παῦσις]

ΜΕΛΑΧΡΑ, [ῥοστερα ἀπὸ λίγο]. — Καὶ νὰ δῆς πὼς τὰ φέρνει ἡ Τύχη! ... Ἄν ἦσουν μόνος δὲ θὰ σ' ἔπαιρνα χαμπάρι... Ποῦ νὰ σὲ δῶ, μέσα σὲ τόσον κόσμον! ... μά! ...

ΝΕΔΟΣ — Ἐγνώρισες τὴ Βενετιά;

ΜΕΛΑΧΡΑ — Ναί· τὴ γνώρισα, ἄρχισα νὰ τὴν κυτιάζω καὶ δίπλα της ἦταν ὁ πρίγκηπας πού μου ἔταξε. ... Καὶ νὰ μὴ μπορέσω ἐκείνη τὴ βραδιά νὰ πάρω σένα;! ...

ΝΕΔΟΣ — Ἐπρεπε νὰ τρέξης ἀνοίγοντας δρόμο μέσα στὸν κόσμον ὅλο καὶ νὰ ῥθῆς κοντά μου.

ΜΕΛΑΧΡΑ — Τί θὰ ἔκανες τότε ἐσύ; ...

ΝΕΔΟΣ — Θὰ σὲ ἄρπαζα στὴν ἀγκαλιά μου καὶ θὰ σὲ σήκωνα ψηλά, ἀπάνω ἀπ' ὅλον τὸν κόσμον, νὰ σὲ φέρω μακριά, πολὺ μακριά... [τὴ σφίγγει].

ΜΕΛΑΧΡΑ, [λέγουσα]. — Πρίγκηπά μου! ...

[Παῦσις]

ΜΕΛΑΧΡΑ, [ῥοστερα ἀπὸ λίγο]. — Καὶ ποῦ νὰ τὸ βάλλῃ ὁ νοῦς μου! ...

ΝΕΔΟΣ — Τί; ...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Ἐγὼ πού τόσοι καὶ τόσοι μ' ἀγάπησαν καὶ ἀφανίστηκαν γιὰ μένα... ἀπ' ὅπου καὶ ἂν πέρασα μὲ τὴ συντροφιά μου, ἄναβα πυρκαγιές! ... Ἐχὼ πολλὲς ἁμαρτίες...

ΝΕΔΟΣ, [χαϊδευτικά]. — Πολλές;

ΜΕΛΑΧΡΑ — Τί φταίω ὁμῶς ἐγώ; ... Τί φταίω σὰν εἶμαι ὁμορφη; ... Μὰ εἶμαι ὁμορφη, ἀλήθεια; ...

ΝΕΔΟΣ — Μελάχρα μου! ... [τὴ σφίγγει].

ΜΕΛΑΧΡΑ — Ὅταν χόρευα καὶ ὁ ἀέρας σφύριζε γύρω μου, μου φαινόταν πὼς ἄκουα τουφεκιές! ... Ξέρεις πόσους ἔχω σκοτώσῃ;

ΝΕΔΟΣ — Ἐσύ; ...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Μὰ σκοτώθηκαν γιὰ μένα, γιὰ τὸν τρελλό μου χορό... Μαννάδες πολλὲς κλάψανε, καὶ ὁμῶς κανέναν δὲν ἀγάπησα... ἅμα ὁμῶς εἶδα σένα, ἦταν ἄλλο πρᾶμα... Τόσα καὶ τόσα νοικοκυρόπαιδα, ἀπ' ὅπου καὶ ἂν περνοῦσα, θυσιαζόντουσαν γιὰ μένα, ἤθελαν γυναῖκα τους νὰ μὲ κάμουν... μὰ ἐγώ! ... [στέκεται μὲ νάζι].

ΝΕΔΟΣ, [τὴ φιλεῖ στὸ λαιμό]. — Μὰ ἐσύ;! ...

ΜΕΛΑΧΡΑ, [μέσα ἀπ' τὰ φιλιὰ]. — Περίμενα τὸ βασιλόπουλο, πού μου ἔταξε ἡ Βενετιά!

ΝΕΔΟΣ — Ἀγάπη μου! ... [τὴ φιλεῖ].

ΜΕΛΑΧΡΑ — Τί τὸ θέλεις, ἤμουν παιδί τῆς λευτεριάς... ἅμα συλλογιζόμουν πὼς θὰ πάρω κάποιον καὶ νὰ μπῶ σὲ σπίτι, νὰ νοικοκυρευτῶ, πῆγαινα νὰ παλαβώσω. — Στ' ἀλήθεια τούτῃ τὴ φορὰ — ἅμα εἶδα ὁμῶς ἐσένα τὸ γύφτο, βαρέθηκα καὶ τοὺς παληάτσους· δὲν ξέρω πὼς μου φάνηκε... Μοῦ θύμισε ὅλη τὴν παλιά μου ζωὴ, ὅταν ἀμέριμνα γυρίζαμε ἀπὸ χώρα σὲ χώρα, ἤθελα σ' αὐτὴν νὰ ξαναγυρίσω... Σὲ σένα μου φάνηκε πὼς ξανάβρισκα τὰ παιδιὰτικά μου παιγνίδια... Ξαναθυμήθηκα τὸν πρίγκηπα τοῦ παραμυθιοῦ, πού μ' ἄρεσε τότε πάντα ν' ἀκούω... Ἐσὺ ῥοι ὁ πρίγκηπάς μου! ...

ΝΕΔΟΣ, [τὴ σφίγγει καὶ τὴ φιλεῖ]. — Καὶ ἐσὺ ἡ βασιλοπούλα μου! ...

ΜΕΛΑΧΡΑ, [ἀφίεται σ' αὐτόν]. — Ὁλάκαιρη δική σου! ...

ΝΕΔΟΣ, [κρατώντας τὴν στὴν ἀγκαλιά του]. — Καὶ πὼς κατ'ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ μὲ βρήκες; ...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Γύρισα ὅλα τὰ τσιγκανοχώρια ἐδῶ γύρω, ἐπὶ τέλους σὲ πέτυχα χτὲς βράδυ.

ΝΕΔΟΣ — Χτὲς βράδυ;

ΜΕΛΑΧΡΑ — Ναί, παραμόνευα ἐκεῖ πίσω [δείχνει πρὸς τὸ βάθος]... Ὅταν σὲ εἶδα νὰ μιλάς μὲ τὴ γρη῏... Καὶ ἔτσι ἔφτιασα μιὰ ἱστορία... καὶ σήμερα ἦρθα... νὰ με δική σου! ...

ΝΕΔΟΣ — Καὶ γιατί δὲ μου μίλησες χτὲς τὸ βράδυ; ...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Μὴ μὲ μαλώνῃς... Ἐκανα νᾶρθω καὶ πάλι ἔφυγα... Ἦταν ἡ πρώτη φορὰ πού ἔτρεμε ἡ καρδιά μου! ... Ἐμένα! ... Γιὰ φαντάσου! ...

ΝΕΔΟΣ, [μὲ μεγάλο πόθο]. — Μελάχρα μου! ... ἀγάπη μου! ... [τὴ φιλεῖ θερμά, ἐκείνη ὁλόκληρη ἀφημένη καὶ πεσμένη στὴν ἀγκαλιά του καὶ μένουν ἔτσι κάμποσο. Ἐπειτα καθὼς ἐκείνη εἶναι ἀποκαμωμένη, αὐτὸς ἀνοίγει τὴν πόρτα τῆς Βενετιάς σέρνοντάς τὴν καὶ τὴν τραβάει πρὸς τὰ μέσα καὶ μὲ φωνὴ πνιγμένη, πού μόλις ἀφίεται νὰ ἀκούγονται τὰ λόγια του]. Ἐλα... ἐδῶ κάποιος θὰ περάσῃ... μὲ... σα... δὲν εἶναι κανεὶς... μὲ... σα...
ΜΕΛΑΧΡΑ, [τοῦ φεύγει ἀπότομα, πηδηχτὴ καὶ ξεμαλλιασμένη]. — Ὅχι! ... Ὅχι! ... φύγε, σὲ φοβάμαι... [αὐτὸς τρέχει ἀμέσως τὴν πιάνει πάλι σφιχτὰ καὶ τὴ φιλεῖ]. Ὅχι σοῦ λέω! ... [ξεψυχισμένη]. Ὅχι... Ὅχι... ἀγάπη μου! ... [Ὁ Νέδος τὴ σηκώνει σχεδὸν καὶ τὴν πηγαίνει πρὸς τὴν ἀνοιχτὴ πόρτα, πρὸς τὰ μέσα]... Ἐτσι ἄρπαξες καὶ τίς βασιλοπούλες; ...

ΑΥΛΑΙΑ

[Συνέχεια]

ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΧΟΡΝ

ΧΑΪΝΕ

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Δὲν ὠνειρεύτηκα κέγὼ τὰ Ὀνειράτα τὰ ἴδια,
Δέντρα, λουλούδια καὶ φιλιὰ κ' ἐρωτικὰ παιγνίδια;

Μὴ δὲν μ' ἐφώτισε κέμὲ χλωμὰ τὸ φεγγαράκι,
Ποῦ σκόρπιζε ἀπ' τὸ φύλλωμα τὸ φῶς του σ' τὸ ῥυάκι;

Δὲν ἔστεκαν ὥσάν σκοποὶ σιωπηλοὶ σ' τὴν πόρτα,
Τῶν ὠραίων θεῶν τ' ἀγάλματα τὰ μαρμαρένια ὁλόρτα;

Ἄχ! ξέρω πόσο τ' ὄνειρο τὸ εὐτυχισμένο ἀλλάζει,
Καὶ πόσο δέντρα καὶ καρδιὲς τὸ χιόνι τὰ σκεπάζει.

Πόσο κέμεῖς παγώνουμε καὶ φεύγουμε σ' τὴ λήθη.
Ποιὸς ἀπὸ μᾶς ἐδιάβηκε καὶ δὲν ἐλησμονήθη;

ΠΑΥΛΟΣ ΓΝΕΥΤΟΣ

MARY JANE CERE

ΕΨΕΣ ΤΟ ΒΡΑΔΥ

Ἐψές πού μῶφυγες τὸ βράδυ ἀπὸ κοντά,
Σκέπασε τὴν καρδιά μου καταχνιά.

Τὸν ἥσκιο σου, στὸ παραθύρι μου σκυφτή,
Τὸν ἔβλεπα νὰ χάνεται, νὰ σβῇ.

Καὶ μάταια ζητοῦσε ὁ λογισμός,
Ὁ δρόμος νὰ μακραίνει κί ὁ καιρός.

Ἀπάνω σου τὸ χᾶδι τρυφερό,
Τῶν ὀματιῶν μου ἀπόμεινε τῶν δυό.

Καὶ σπάρραζε ἀπ' τὰ δάκρυα ἡ καρδιά,
Σὲ κάθε σου γοργὴ βηματισιά.

Ἐτσι ἀπ' τῶν ὀφθαλμῶν τὴν ἀγκαλιά,
Ἡ σιλουέττα σου ἔφυγεν — ἀλιά!

Καὶ τὸ σκοτάδι γύρω τὸ βαδύ,
Τό εἶδα καὶ μεσαθὲ μου νάπλωθῃ.

Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

ΣΧΟΛΕΙΑ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΑ

Εἰς δύο βιβλία ἐκδοθέντα διαδοχικῶς κατὰ τὸ 1908 καὶ 1909 ὁ ἐπιθεωρητὴς τῶν ἐν Μακεδονίᾳ Ἑλληνικῶν σχολείων κ. Εὐθ. Μπουντῶνας ἀναπτύσσει τὸ πρόγραμμα τῆς διδασκαλίας τοῦ νηπιαγωγείου καὶ τοῦ κοινοῦ δημοτικοῦ δίδων συγχρόνως διδακτικὰς ὁδηγίας. Τὰ δύο βιβλία ἔχουν τὴν μεγάλην ἀρετὴν ὅτι διαπνέονται ἀπὸ εὐλικρίνειας. Σπανίως ἓνας ἱατρὸς ὁμολογεῖ, ὅτι τὸ θεραπευτικὸν σύστημα ποὺ ἀκολουθεῖ ἔβλαψεν ἐκείνους ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐφηρημώσθη, ἢ γυμναστὴς ὅτι αἱ ἐπιδείξεις τοῦ Σταδίου χαλαρώνουν, ἀντὶ νὰ ἐνισχύσουν τὰ μέλη τῶν μαθητῶν του. Ὁ κ. Μπουντῶνας ἔχει τὸ θάρρος καὶ κηρύττει. «Τὸ γλωσσικὸν μάθημα τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἀποστολὴν ἔχει νὰ ἐξοικειώσῃ τὸν μαθητὴν μὲ τὸν γραπτὸν λόγον τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς ὡς ὄργανον προφορικῆς καὶ γραπτῆς ἐκφράσεως. Δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τὴν διδακτικὴν ν' ἀλλοιωσῇ τὸν ἀπὸ πολλοῦ ὑπὸ τοῦ ἔθνους προβληθέντα εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον γλωσσικὸν σκοπὸν, ἀλλ' ἐπιβάλλεται εἰς αὐτὴν νὰ ἐξετάσῃ, ἂν ἡ ὁδὸς, τὴν ὁποίαν ἀκολουθοῦμεν, ἐπέτυχεν ἢ ἀπέτυχεν καὶ διατί. Ἡ ὁδὸς αὕτη ἀπέτυχεν ὁμολογουμένως. Τοῦτο μαρτυρεῖ περιφανῶς ἡ ἀηδία καὶ ἡ ἀγανάκτησις τῆς διὰ τῶν σχολείων διελθούσης νεολαίας καὶ οἱ δυσαναλόγως πρὸς τὸν χρόνον καὶ τοὺς κόπους πενιχροὶ καρποὶ τῆς γλωσσικῆς ἡμῶν διδασκαλίας. Δώδεκα ἔτη ἐν Τουρκίᾳ καὶ ἑνδεκά ἐν Ἑλλάδι διδάσκεται ἡ νεολαία μας νέα καὶ ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ ἐπὶ δέκα καὶ δώδεκα ὥρας καθ' ἑβδομάδα χωρὶς, ἐν τούτοις, νὰ κατορθώσῃ οὔτε τὴν νέαν νὰ χειρίζεται μετὰ τινος ἐτοιμότητος καὶ ἀσφαλείας, οὔτε βετὰ τῆς ἀρχαίας κείμενα νὰ ἐννοῇ ἐκ πρώτης ὄψεως ἢ εὐχερῶς. Τίς πταίει;».

Εἰς τὴν ἐρώτησιν αὐτὴν πρὸ ἐτῶν ἥδη ἀπήντησεν ὁ κ. Φωτιάδης μὲ τὴν περὶ ἐκπαιδευτικῆς ἀναγεννήσεως μελέτην του ἐν σχέσει μὲ τὸ γλωσσικὸν ζήτημα. Καὶ ἀπέδειξε τετραγωνικὰ ὁ μοναδικῆς βαθύτητος καὶ διανείας συγγραφεὺς ὅτι ἡ ἐπιμονὴ εἰς τὴν χρῆσιν τῆς καθαρευούσης φέρει ἀποτελέσματα ἐντελῶς ἀπογοητευτικά. Ἄλλως τε καὶ ἄρθρα ἄλλων μελετητῶν τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ προβλήματος εἰς τ' αὐτὰ συμπεράσματα κατέληξαν. Αἱ σκέψεις ὅμως αὗται, αἱ διαδεδομέναι εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν μερίδα τῶν λογίων καὶ ἐπιστημόνων, περιορίζοντο ἕως σήμερον μόνον εἰς θεωρητικὸν ἔδαφος καὶ ὡς ἐξαίρεσιν πρέπει ν' ἀναφέρωμεν τὴν ἐπιτυχούσαν ἥδη προσπάθειαν τοῦ κ. Ἀλ. Δελμούζου, διδάσκοντος τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν εἰς τὸ ἐν Βόλφ σχολεῖον ἀπὸ δύο, νομίζω, ἐτῶν. Ἀλλὰ ἡ μεμονωμένη ἐνέργεια ἀτόμων, ναὶ μὲν ἔχει σημασίαν

προδρομικὴν, δὲν ἔχει ὅμως καὶ γενικὴν, ἐκείνην δηλαδὴ τὴν ὁποίαν ἡ φύσις τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ ζητήματος ἀπαιτεῖ.

Ὁ κ. Μπουντῶνας ἐπιθεωρητὴς τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων ἐν Μακεδονίᾳ, κατέχων δηλαδὴ θέσιν ἐπίσημον, ὁμολογῶν δημοσίᾳ τὴν χρεωκοπίαν τῆς καθαρευούσης εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν, πρέπει ἰδιαίτερος νὰ ἐλκύσῃ τὴν προσοχὴν, διότι διὰ τῆς ἐγκυκλίου μελέτης του σκοπεῖ πλέον τὴν ἐφαρμογὴν τῶν νεωτεριστικῶν ἰδεῶν. Ὅσον διαφέρει ἡ θεωρία ἀπὸ τὴν πράξιν, ἄλλο τόσον διαφέρει καὶ τὸ πρόγραμμα τοῦ κ. Μπουντῶνα, ἀπὸ τὸ πρόγραμμα τοῦ κ. Φωτιάδου. Καὶ οἱ δύο ἔχουν δίκαιον. Ἐστὶ θὰ ἔπρεπε τοῦλάχιστον ν' ἀπαντήσῃ ὁ κατὴς τῆς παρουσίας. Ἡ θεωρία εἶνε τὸ ἀπόλυτον, ἡ πράξις τὸ σχετικόν.

Ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὸν κ. Γ. Τσικόπουλον, ἀσχολούμενον εἰδικῶς περὶ τὰ παιδαγωγικά, ὁ κ. Μπουντῶνας ἐπιχειρεῖ νὰ καθορίσῃ τὴν γλωσσικὴν μορφήν τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἔχουν τ' ἀναγνωστικά βιβλία τῶν ἑλληνοπαίδων. Κι' ἐδῶ εἶνε ὁ κόμπος. Ποῖον τύπον ν' ἀποδεχθῇ κανεὶς; Τὸν τῆς καθαρευούσης; Μὰ εἵπομεν ὅτι αὐτὸς ἐναυάγησε. Τῆς ἀκράτου δημοτικῆς; Φυσικά, ἀλλὰ... Ὑπάρχει ἓνα μέγα καὶ δυσπρόβλητον ἀλλὰ. Ἡ γραφικὴ ἐπικοινωνία μετὰ τῶν ἑλλήνων γίνεται σήμερον εἰς τὴν καθαρῆν. Τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα, ἐπιστολαὶ κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐπιστημονικὰ συγγράμματα, ἐφημερίδες κλ. συντάσσονται εἰς γλῶσσαν σαβανωμένην. Ποῖος γονεὺς λοιπὸν, ὅσονδήποτε καὶ ἂν εἶνε ἐμποτισμένος μὲ τὴν ιδέαν τῆς δημοτικῆς, ἔχει τὸ θάρρος νὰ σπουδάσῃ τὸ παιδί του εἰς τὴν γλῶσσαν τὴν ὁποίαν ἀληθινὰ αἰσθάνεται; Καὶ αὐτοῖον, ὅταν δηλαδὴ τὸ παιδί γίνῃ ἐφηβος πλέον, καὶ θελήσῃ ν' ἀρχίσῃ ἓνα στάδιον ἢ μίαν ἐργασίαν, εἰς ποίαν φορικτὴν ἀδυναμίαν θὰ εὐρεθῇ ἐὰν δὲν γνωρίζῃ τὸν γλωσσικὸν τύπον τὸν ὁποῖον κακῶς μὲν, ἀλλ' οὐχ ἥττον γενικῶς ὁ κόσμος μεταχειρίζεται; Ἐνεκα τούτου ἀκριβῶς πρέπει τὸ γλωσσικὸν ζήτημα νὰ λυθῇ προηγουμένως ἔξω τοῦ σχολείου καὶ ἔπειτα μέσα εἰς αὐτό. Ἐν τῷ μετὰ τὸ πρέπει ἡ ἐκπαίδευσιν ν' ἀπαλλάσσεται βαθμηδὸν τῆς γλωσσικῆς προλήψεως. Εἰς τὴν λογοτεχνίαν ἢ ἐπανάστασις δὲν ἔχει λόγον νὰ περιμένῃ. Ὁ ποιητὴς ἢ ὁ διηγηματογράφος ἢ ὁ συγγραφεὺς θεατρικῶν ἔργων δὲν ἔχει πολὺ νὰ διστάσῃ. Ὁ Γράφω, λέγει, ὅπως αἰσθάνομαι. Ὅσοι αἰσθάνονται σύμφωνα μ' ἐμένα ἄς μὲ διαβάσουν, οἱ ἄλλοι ἄς κάμουν ὅτι θέλουν. Σιγά, σιγά θὰ μὲ ἀκολουθήσουν, γιατί ἐγὼ εὐρίσκομαι στὸ δρόμο τῆς ἀλήθειας». Καὶ εἶνε σεβαστὸς ὁ λογοτέχνης ποὺ ὁμιλεῖ ἔτσι καὶ ἔχει ἀναμφιβόλως δίκαιον. Διότι ἡ λογοτεχνία μᾶς χώρας, ἡ ἀξία τοῦ ὄν-

ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΝ ΜΑΣ ΖΩΗΝ ΥΠΟ Π. ΡΟΥΜΠΟΥ

ΑΥΡΑ ΘΕΟΥ

ματος, πρέπει νὰ ἐμπνέεται ἀπὸ ἰδανικὰ Προμηθέως. Καὶ ἡ διδασκαλία δὲν ἔχει αὐτὸν τὸν σκοπὸν; Τὸν ἴδιον βέβαια, μὲ κάποιαν ὅμως ἀτυχῶς ἐπιφυλάξει, διότι ἀποβλέπει εἰς ἄμεσα πρακτικὰ ἀποτελέσματα. Ἐφ' ὅσον τὸ περιβάλλον μένει βυθισμένον εἰς γλωσσικὴν νεκροφάνειαν, τὸ σχολεῖον ἀναγκαστικῶς θὰ ὑποφέρῃ τὰς συνεπειὰς τοῦ κακοῦ.

Ὁ κ. Μπουντῶνας καὶ ὁ κ. Τσικόπουλος τάσσονται ἀπὸ κοινοῦ ὑπὲρ μικτῆς ἀπλοποιημένης γλώσσης. Μάλιστα προσδιορίζουν τί πρέπει νὰ προσλαμβάνῃ καὶ τί ν' ἀποφεύγῃ κανεὶς ἐκ τοῦ σώματος καὶ τοῦ τυπικοῦ δημοτικῆς καὶ καθαρευούσης. Ἡ ἀδυναμία ὅμως τῆς μεθόδου καταφαίνεται ἐκ τοῦ ὅτι ἀναγκάζονται νὰ περιλάβουν ὑπὸ τὸν τίτλον «συζητήσιμον μέρος» πλείστας λέξεις, ἐκφράσεις, καθὼς καὶ μεγάλον πλοῦτον τοῦ τυπικοῦ.

Εἶνε βέβαιοι, ὅτι ἀκολουθοῦντες σήμερον τὰ τυπικὰ δύο γλωσσῶν, δὲν ἐπιτυγχάνομεν τὴν ποθουμένην ὁμοιομορφίαν. Ἀλλ' ἀφοῦ τὸ πα-

λαιὸν σύστημα κατήντησε τοὺς Ἕλληνας, ὥστε νὰ μὴ γνωρίζουν οὔτε τὴν δημοτικὴν, οὔτε τὴν ἀρχαίαν, οὔτε τὴν καθαρῆν, καὶ ἀφοῦ διὰ λόγους πρακτικοὺς δὲν δυνάμεθα νὰ εἰσαγάγωμεν εἰς τὰ σχολεῖα τὴν δημοτικὴν ἀπολύτως, ἡ μέση ὁδὸς φαίνεται ὅτι ὁδηγεῖ εἰς τὰ ὀρθότερα. Τὴν ἐργασίαν τοῦ κ. Μπουντῶνα πρέπει νὰ θεωρήσωμεν ὡς ἀρνητικὴν μᾶλλον, παρὰ θετικὴν ὡς τείνουσαν νὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὰ φᾶ καὶ ἵα τῶν ἀναγνωσματορίων καὶ ἀπὸ στίχους ὡς οἱ ἀκόλουθοι:

Ὅπως σὺ δὲν ἀγαπᾷς
μὴν πειράζῃς, μὴν κτυπᾷς
ἄβλαβον καὶ ἀναπνέον
ἐνυδρον, πτηνόν, χερσαῖον.

Τὸ φρόνιμον παιδίον
δὲν εἶναι ὀκνηρόν.
Ὑπάγει εἰς τὸ σχολεῖον
δὲν χάνει τὸν καιρόν.

Οἱ δύο τελευταῖοι νομίζω ὅτι ἤμποροῦσαν νὰ

τροποποιηθῶν σύμφωνα με τὴν σημερινὴν κατάστασιν τῶν σχολικῶν προγραμμάτων.

Ὑπάγει 'ς τὸ σχολεῖον
καὶ χάνει τὸν καιρόν.

Καὶ εἶναι σπουδαῖον νὰ γλυτώσουν τὰ ἑλλη-
νόπουλα ἀπὸ βαρβαρότητας τοιούτου εἵδους.
Δι' αὐτὸ ἡ ἐπίσημος πρωτοβουλία δύο φιλόλο-

γων ἀσχολουμένων μετὰ τὴν παιδαγωγικὴν, εἶνε
ἀξία μεγάλης προσοχῆς καὶ φέρει πρὸς τὴν
λύσιν τοῦ εκπαιδευτικοῦ ζητήματος.

Ὁ ἀπώτερος σκοπός, ἡ ὀριστικὴ δηλαδὴ ἀπο-
δοχὴ τῆς δημοτικῆς εἰς τὰ σχολεῖα, ἃς εὐχώ-
μεθα νὰ ἐπιτευχθῇ ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον.
Τότε μόνον τὸ Ἔθνος μας θ' ἀποκτήσῃ πνεύμο-
νας διὰ ν' ἀναπνέῃ.

ΝΕΟΕΛΛΗΝ

ΚΙΡΔΖΑΛΗΣ

— Ἱστορικὸν διήγημα —

Ο Κιρδζαλῆς ἦτο τὸ γένος βούλγαρος. Κιρδ-
ζαλῆ εἰς τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν σημαίνει
ἥρωας, παλληκάρι. Τὸ καθ' αὐτὸ ὄνομά του δὲν
τὸ γνωρίζω.

Ὁ Κιρδζαλῆς μετὰ τὰς ληστείας του κατέπληξεν
ὅλην τὴν Μολδαβίαν. Διὰ νὰ σχηματίσῃ ἀμυ-
δρὰν ἰδέαν, θὰ σὰς διηγηθῶ ἐν ἀπὸ τὰ κατορ-
θώματά του. Μίαν νύκτα, ὁ Κιρδζαλῆς καὶ ὁ
ἀρναούτ - Μιχαλάκης¹ ἐπέδραμον ἐναντίον ἑνὸς
βουλγαρικοῦ χωρίου. Τὸ ἔκανσαν ἀπὸ τὰ δύο
ἄκρα καὶ ἐλαφρυαγῶν ἀπὸ καλύβην εἰς καλύ-
βην. Ὁ Κιρδζαλῆς ἔσφαξε καὶ ὁ Μιχαλάκης
ἐφόρτωνε τὴν λείαν. Καὶ οἱ δύο ἐκραύγαζαν ὁ
Κιρδζαλῆς! ὁ Κιρδζαλῆς! Ὁλόκληρον τὸ χωρίον
διεσκορπίσθη.

Ὅταν ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ἐκήρυξε
τὴν ἐπανάστασιν καὶ ἤρχισε νὰ στρατολογήῃ, ὁ
Κιρδζαλῆς τοῦ ἔφερε μερικοὺς ἀπὸ τοὺς πα-
λαιούς του συντρόφους. Ὁ καθ' αὐτὸ σκοπὸς
τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας ἦτον εἰς αὐτοὺς δυσνόη-
τος, ἀλλ' ὁ πόλεμος τοὺς ἔδιδε τὴν εὐκαιρίαν νὰ
πλουτίσουν εἰς βάρος τῶν Τούρκων, ἴσως καὶ
τῶν Μολδαβῶν καὶ αὐτὸ ἦτον ὀφθαλμοφανές.

Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης προσωπικῶς ἦτο
γενναῖος, ἀλλὰ δὲν εἶχε τὰ προσόντα τ' ἀπαι-
τούμενα διὰ τοιαύτην ἐπιχείρησιν, τὴν ὁποίαν
ἐνεκολπώθη μετὰ τόσῃν ζέσιν καὶ τόσῃν ἀπερι-
σκέπτως. Δὲν ἐγνώριζε νὰ τὰ καταφέρει μετὰ τοὺς
ἀνθρώπους τοὺς ὁποίους κατ' ἀνάγκην ἐδιοῖκε.
Δὲν ἐνέπνεεν εἰς αὐτοὺς οὔτε σέβας οὔτε ἐμπι-
στοσύνην. Μετὰ τὴν ἀτυχὴ μάχην ὅπου ἐχάθη
τὸ ἄνθος τῆς Ἑλληνικῆς νεολαίας (τὸν Δραγα-
τσανίου), ὁ Γεωργάκης Ὀλυμπιώτης² τὸν ἐσυμ-
βούλευσε ν' ἀποσυρθῇ καὶ ὁ ἴδιος κατέλαβε τὴν
θέσιν του. Ὁ Ὑψηλάντης ἐτράβηξε κατὰ τὰ

σύνορα τῆς Αὐστρίας καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἔστειλε τ' ἀνά-
θεμά του κατὰ τῶν ἀνθρώπων τοὺς ὁποίους
ἀνόμαζεν ἀπειθεῖς, ἀνάνδρους καὶ παληανθρώ-
πους. Οἱ ἀνάνδροι οὗτοι καὶ παληανθρώποι ὡς
ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐχάθησαν ὑπὸ τὰ τείχη τοῦ
μοῦναστηρίου τοῦ Σέκον, ἢ εἰς τὰς ὄχθας τοῦ
Προύτου μετ' ἀτελεισμένον ἀγῶνα ἀμυνόμενοι
ἐναντίον πολέμιου δεκάκις ἰσχυροτέρου.

Ὁ Κιρδζαλῆς εὗρίσκετο εἰς τὸ σῶμα τοῦ
Γεωργίου Καντακουζηνοῦ, περὶ τοῦ ὁποίου
δύναται τις νὰ ἐπαναλάβῃ τ' αὐτὰ ὅσα καὶ περὶ
τοῦ Ὑψηλάντου. Τὴν παραμονὴν τῆς μάχης τοῦ
Σκουλενίου, ὁ Καντακουζηνὸς παρεκάλεσε τὰς
ὥσσοικὰς ἀρχὰς νὰ τοῦ ἀφήσουν ἐλευθέραν τὴν
εἴσοδον εἰς τὴν καραντίναν μας. Τὸ σῶμα ἔμει-
νεν ἄνευ ἀρχηγοῦ, ἀλλ' ὁ Κιρδζαλῆς, Σοφριανός,
Κοντογόννης καὶ λοιποὶ δὲν εἶχον ἀνάγκην κανε-
νὸς ἀρχηγοῦ.

Τὴν μάχην τοῦ Σκουλενίου, νομίζω, κανεὶς δὲν
περιέγραψε μετὰ ὅλας τὰς τραγικὰς τῆς λεπτομε-
ρείας. Φαντασθῆτε ἐπτακοσίους ἀνδρας, Ἀρναού-
τας, Ἀλβανούς, Ἑλλήνας, Βουλγάρους καὶ ἄλλους
διαφόρους φυλῆς, μὴ ἔχοντας οὔτε ἰδέαν κἄν
στρατιωτικῆς τέχνης, ὀπισθοχωροῦντας πρὸ δέκα
πέντε χιλιάδων τουρκικοῦ ἱππικοῦ. Τὸ σῶμα
αὐτὸ ἐστριμώχθη παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ Προύτου
μετὰ δύο μικρὰ κανονάκια εὐρεθέντα εἰς τὸ Ἰά-
σιον, εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ὁσποδάρου, μετὰ
ὅποια ἐχαιρέτιζαν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ τὸ ἀξίωμα
του, εἰς τὰ ἐπίσημα γεύματα. Οἱ Τούρκοι εὐχα-
ρίστως θὰ ἐχρησιμοποιοῦν τὰ τηλεβόλα των,
ἀλλὰ δὲν ἐτόλμων νὰ τὸ πράξουν ἄνευ ἀδείας
τῆς ὥσσοικῆς ἀρχῆς, διότι αἱ βόμβαι χωρὶς ἄλλο,
θὰ ἐφθάναν τὴν ἰδικὴν μας ὄχθην. Ὁ διευθύ-
νων τὴν καραντίναν (ἡδὴ μακαρίτης) τεσσαρά-
κοντα ἔτη ὑπηρετήσας στρατιωτικὸς, ποτὲ του
δὲν ἤκουσε νὰ συρίζουν σφαῖραι, ἀλλὰ τώρα
ἔδωκεν ὁ Θεὸς καὶ τὸ ἤκουσεν. Μερικαὶ μάλιστα
ἐσύριζαν πλησίον εἰς τ' αὐτιά του. Ὁ γέρον
ἐθύμωσε σὰ καλὰ του, καὶ τὰ ἔβαλε μετὰ τὸν
ὑπολοχαγὸν τοῦ πεζικοῦ συντάγματος τοῦ Ὁγό-

τση εὗρισκομένου ἐκεῖ. Ὁ ὑπολοχαγὸς μὴ γνω-
ρίζων τί νὰ κάμῃ, ἔτρεξεν εἰς τὸν ποταμόν,
ὅπου ἔφιπποι ἐξελίσσοντο ἐπιδεικτικῶς οἱ Δε-
λημπασιῖδες¹ ἀπέναντι, καὶ τοὺς ἠπειλίσσε μετὰ
τὸν δάκτυλον. Οἱ Δελημπασιῖδες βλέποντες αὐτὸ
ὑπεχώρησαν δρομαῖοι, καὶ μετ' αὐτῶν ὁλόκληρον
τὸ τουρκικὸν σῶμα. Ὁ ὑπολοχαγὸς δ' ἀπειλήσας
διὰ τοῦ δακτύλου ὠνομάζετο Χαρτσέβσκις. Δὲν
γνωρίζω τί ἀπέγεινε.

Ἐν τούτοις τὴν ἐπιούσαν οἱ Τούρκοι ἐπετέ-
θησαν ἐναντίον τῶν Φιλικῶν. Μὴ τολμώντες νὰ
κάμουν χρῆσιν οὔτε βρουζίων, οὔτε βομβῶν,
ἀπεφάσισαν παρὰ τὴν συνήθειάν των νὰ ἐπιτε-
θοῦν ἐκ τοῦ συστάδην δ' ἀγχεμάχων ὅπλων. Ἡ
μάχη ἦτο πεισματώδης, ἐσφάζοντο μετὰ γιγα-
ντια. Μεταξὺ τῶν Τούρκων παρετηρήθησαν δό-
ρατα μέχρι τοῦδε ἀχρηστα παρ' αὐτοῖς. Οἱ ὅπα-
δοὶ τοῦ Νεκράσωφ² ἐπολέμησαν εἰς τὰς τάξεις
των. Οἱ Φιλικοὶ μετὰ τὴν ἄδειαν τοῦ αὐτοκράτο-
ρός μας ἠδύναντο νὰ διαβοῦν τὸν Προῦτον καὶ
νὰ ἐξασφαλισθοῦν εἰς τὴν καραντίναν. Ἦρχισαν
τὴν διάβασιν. Ὁ Κοντογόννης καὶ ὁ Σοφριανὸς
ἔμειναν τελευταῖοι ἐπὶ τῆς τουρκικῆς ὄχθης. Ὁ
Σοφριανὸς ἐφονεύθη. Ὁ Κοντογόννης ἀνθρωπος
εὐσώμος ἐτραυματίσθη εἰς τὴν κοιλίαν. Διὰ τῆς
μᾶς χειρὸς ὕψωσε τὴν σπάθην καὶ διὰ τῆς
ἄλλης ἤρπασε τὸ ἐχθρικὸν δόρυ, τὸ ἐβύθισεν εἰς
τὰ ἐντόσθιά του βαθύτερον καὶ τοιουτοτρόπως
ἐφθασε μετὰ τὴν σπάθην τὸν φονέα του, μετὰ
τοῦ ὁποίου καὶ ἐκυλίσθη κατὰ γῆς.

Τὸ πᾶν εἶχε τελειώσει. Οἱ Τούρκοι ἔμειναν
νικηταί. Ἡ Μολδαβία ἀπεκαθαρίσθη, περὶ τοὺς
ἐξακοσίους ἀρναούτας διεσκορπίσθησαν εἰς τὴν
Βεσσαραβίαν, καὶ μὴ γνωρίζοντες πῶς νὰ ζή-
σουν, ἠγνυμώμονόν μόλα ταῦτα τὴν Ρωσίαν
διὰ τὴν προστασίαν της. Διῆγον βίον ἄεργον,
ὄχι ὅμως καὶ ταραχώδη, τοὺς ἐβλεπέ τις πάντοτε
εἰς τὰ καφενεῖα τῆς ἡμιτουρκικῆς Βεσσαραβίας
μετὰ τὰς μακρὰς καπνοσύριγγάς των εἰς τὸ στόμα,
πίνοντας τουρκικὸν καφέ μετὰ μικρὰ φλυτζανάκια.
Αἱ κεντημέναι κάπαι καὶ τὰ τσαρούχια των ἤρ-
χισαν ἤδη νὰ μαλακώνουν, ἀλλὰ τὴν φουντω-
τὴν σκούφιαν ἐξηκολούθουν νὰ τὴν φοροῦν
στραβά, καὶ τὰ γιγαγάνια καὶ τὰ πιστόλια των
ἀκόμη διεκρίνοντο κάτω ἀπὸ τὰ πλατεῖα ζωνά-
ρια των. Κανεὶς δὲν εἶχε παράπονα ἐναντίον
των. Οὔτε εἰμποροῦσε τις νὰ ὑποθέσῃ ὅτι οἱ
φιλήσυχοι αὐτοὶ πτωχοὶ ἀνθρώποι, ἦσαν οἱ πασί-
γνωστοὶ κλέφται τῆς Μολδαβίας, οἱ σύντροφοι
τοῦ τρομεροῦ Κιρδζαλῆ, καὶ ὅτι ὁ ἴδιος εὗρί-
σκετο μεταξὺ των.

Ὁ πασσάς, ὁ διοικῶν τὸ Ἰάσιον, τὸ ἔμαθε,
καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὄρων τῆς συνθήκης ἐζή-
τησεν ἀπὸ τὰς ρωσικὰς ἀρχὰς τὴν παράδοσιν
τοῦ ἀρχιληστοῦ.

¹ Ἀτακτον τουρκικὸν ἱππικόν.

² Κοζάκος, ἀρχηγὸς αἰρέσεως θρησκευτικῆς.

Ἡ ἀστυνομία ἔκαμεν ἐρεύνας. Ἐμαθάν ὅτι
ὁ Κιρδζαλῆς εὗρίσκετο πράγματι εἰς τὸ Κισι-
νιόφ. Τὸν συνέλαβον εἰς τὴν οἰκίαν ἑνὸς δρα-
πέτου καλογήρου τὸ ἐσπέρας τὴν ὥραν ποῦ
ἐδειπνοῦσε, μαζί μ' ἄλλους ἑπτὰ συντρόφους
του. Τὸν Κιρδζαλῆ τὸν ἐφυλάκισαν. Δὲν ἐκρυψε
τὴν ἀλήθειαν, καὶ ὡμολόγησεν ὅτι αὐτὸς εἶναι
ὁ Κιρδζαλῆς.

Ἀλλὰ, προσέθεσε, ἀφ' ὅτου ἐπέρασα τὸν
Προῦτον, ἐγὼ δὲν ἐπείραξα οὔτε μίαν τριχὰ ξένης
περιουσίας, δὲν ἐνόλησα οὔτε τὸν τελευταῖον
γύφτον. Διὰ τοὺς Τούρκους, τοὺς Μολδαβούς,
τοὺς Βλάχους, ἐγὼ βέβαια εἶμαι ληστής, ἀλλὰ
διὰ τοὺς Ρώσους, ξένος. Ὅταν ὁ Σοφριανὸς
ἔμεινεν χωρὶς πολεμοφόδια, ἦλθε σ' ἡμᾶς στὴν
καραντίναν συλλέγων ἀπὸ τοὺς πληγωμένους ὅτι
εὗρισκε, κουμπιά, καρφιά, ἀλυσσίδες καὶ λαβί-
δες ἀπὸ γιγαγάνια διὰ τὰς τελευταίας βολὰς,
τοῦ ἔδωσα εἴκοσι μπεσλίκια καὶ ἔμεινα ἀπέν-
ταρος. Ὁ Θεὸς ἡξεύρει ὅτι ἐγὼ ὁ Κιρδζαλῆς
ἔζων μ' ἐλεημοσύνην! Διὰ τὴν τῶρα οἱ Ρώσσοι
μὲ παραδίδουν εἰς τοὺς ἐχθρούς μου;

Ὁ Κιρδζαλῆς κατόπιν ἐσιώπησε καὶ ἐπερί-
μενε, τί τοῦ ἐπαφύλαττεν ἡ μοῖρα του.

Δὲν ἐπερίμενε καὶ πολὺ. Ἡ ἀρχὴ μὴ ὑπο-
χρεωμένη νὰ θεωρῇ τοὺς ληστὰς ἐκ ρομαντικῆς
ἀπόψεως καὶ βλέπουσα τὸ δίκαιον τῆς ἀπαντή-
σεως τοῦ πασσά, διέταξε νὰ στείλουν τὸν Κιρδ-
ζαλῆν εἰς τὸ Ἰάσιον.

Ἀνθρωπος γενναῖος καὶ εὐφυής, τὴν
ἐποχὴν ἐκείνην νέος καὶ ἄγνωστος ὑπάλληλος
τοῦ δημοσίου κατέχων σήμερον διακεκριμένην
θέσιν, ζωηρῶς μοῦ περιέγραψε τὴν ἐξοδὸν του.
Εἰς τὸ προαύλιον τῆς εἰρκτῆς ἐστέκετο ἡ τα-
χυδρομικὴ καροῦτσα... Ἰσως δὲν γνωρίζετε τί
ἐστὶ καροῦτσα; μία χαμηλὴ καλαμπλεκτός τα-
λίκια εἰς τὴν ὁποίαν πρὸ ὀλίγου ἀκόμη ἔξευγον
ἕξ ἕως ὀκτὼ ψωροάλογα. Ἐνας Μολδαβός, μα-
κρομούστακος καὶ μετὰ καλπάκι ἀπὸ προβιὰν
ἵππευε ἕνα ἕξ αὐτῶν, κάθε στιγμὴν ἐφώναζε
καὶ ἐμαστίνωνε, καὶ τ' ἀλογάκια του ἔτρεχαν
μ' ἀρκετὰ καλὸν τρόπον. Ἐὰν εἰς τὸν δρόμον ἀπό-
στανε κανένα, τὸ ἐξέζευγε καὶ μετὰ φοβεράς βλα-
σφημίας τ' ἀφηνεῖ στὴν μέσση τοῦ δρόμου μὴ
φροντίζων διὰ τὰ περαιτέρω. Εἰς τὴν ἐπιστρο-
φὴν ἦτο βέβαιος ὅτι θὰ τὸ εὗρισκε νὰ βόσκει
ἀμέριμνον εἰς τὸ ἴδιον μέρος εἰς τὴν καταπρά-
σινον στέπην. Δὲν ἦτο σπάνιον νὰ φύγῃ τις
ἀπὸ ἑνα σταθμὸν μ' ὀκτὼ ἄλογα καὶ νὰ φθάσῃ
εἰς τὸν ἄλλον μόνον μετὰ δύο. Ἐτοί ἦτο πρὸ δέκα
πέντε ἐτῶν. Τώρα εἰς τὴν ἐκρωσσιθεῖσαν Βεσ-
σαραβίαν ἐσυνείδισαν τὰ ρωσικὰ χάμους καὶ
τὴν ρωσικὴν τελέγαν.

Τοιοῦτου εἵδους καροῦτσα ἐστέκετο εἰς τὸ
προαύλιον τῆς εἰρκτῆς εἰς τὰ 1821, εἰς μίαν ἀπὸ
τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ Σεπτεμβρίου. Αἱ
Ἑβραῖοι μετὰ τὰ μακρὰ μανίκια καὶ τὴν παντοῦ-

¹ Ὅταν ἡ Μολδαβία καὶ Βλαχία ἦσαν ἀκόμη ἡγε-
μονίαι, οἱ μισθοφόροι τῶν ὀσποδάρων (ἡγεμόνων)
στρατολογούμενοι κυρίως ἐκ τῆς Ἡπείρου, Θεσσα-
λίας καὶ Στερεᾶς Ἑλλάδος, ὠνομάζοντο ὑπὸ τὸ κοινὸν
ὄνομα ἀρναούται.

² Γεώργιος Ὀλύμπιος.

ΠΟΡΤΑΡΙΑ

ΤΟΥΡΚΙΚΟΝ ΣΠΙΤΙ
Φωτογρ. Μ. Βελουδίου

φρες των, οί ἀρναοῦται μὲ τὴν καταρρακωμένην καὶ γραφικὴν στολὴν των, αἱ εὐπλαστοὶ Μολδαβαὶ μὲ τὰ μελανόφθαλμα παιδιὰ των στὰ χέρια, ἐπεριτριγύρισαν τὴν καροῦτσαν. Οἱ ἄνδρες κατηφεῖς καὶ σιωπηλοί, αἱ γυναῖκες ἐν ταραχῇ καὶ τι ἀνέμενον.

Ἡ αὐλόθυρα ἤνοιξε καὶ μερικοὶ ἀξιωματικοὶ τῆς ἀστυνομίας ἐξῆλθον, ὅπισθεν αὐτῶν δύο στρατιῶται συνώδευαν τὸν Κιρδζαλὴν ἀλυσσοδέτον.

Ἐφαίνετο τριακοντούτης. Τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ μελαχροινοῦ προσώπου του ἦσαν ἀδρὰ καὶ κανονικά. Ἦτον ὑψηλοῦ ἀναστήματος, εὐρύστερνος, καὶ τὸ πᾶν ἐδείκνυνεν ἄνθρωπον ἀσυνήθους φυσικῆς ρώμης. Παρδαλὸν σαρίκι ἐκάλυπτε πλαγίως τὴν κεφαλὴν του. Πλατεῖα ζώνη περιετύλισσε τὴν λεπτὴν ὀσφύν του, ταλμᾶς ἀπὸ χονδρὸν κυανοῦν ὕφασμα, πλατεῖαι πτυχαὶ τοῦ ὑποκαμίσου πίπτουσαι ἄνω τῶν γονάτων, καὶ εὐμορφα τσαρούχια ἐσυμπλήρουν τὸ ὑπόλοιπον τῆς ἐνδυμασίας του. Ἡ ὄψις του ἦτο ἤρεμος καὶ ἀγέρωχος.

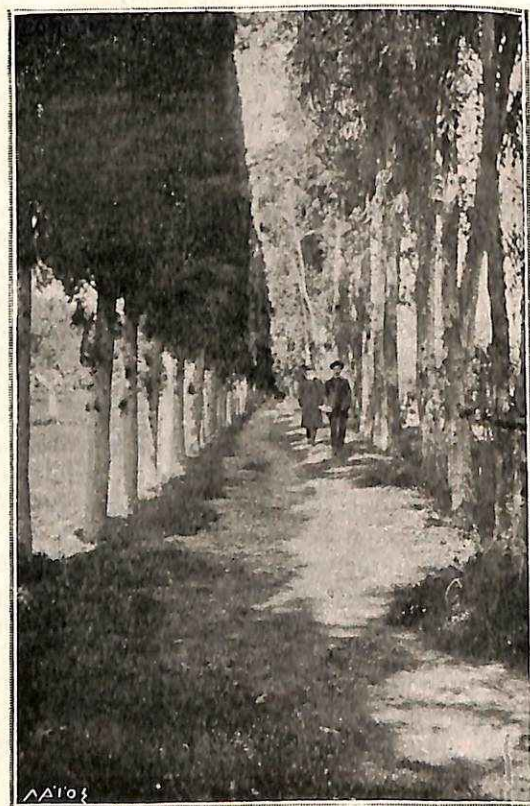
Ἐνας ὑπάλληλος, κατακόκκινον γεροντάκι μὲ ξεθωριασμένην στολὴν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐταλαντεύοντο τρία κουμπιά, ἐκόλλησε τὰ θολὰ ὀμματόθυάλια του εἰς τὸν καταπόρφυρον κῶνον τὸν κατέχοντα θέσιν μύτης, ἐξεδίπλωσεν ἕνα χαρτί καὶ ἤρχισεν νὰ διαβάξῃ μονοτόνως εἰς μολδαβικὴν διάλεκτον. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἔρριπτε περιφρονητικῶς κανὲν βλέμμα εἰς τὸν δεμένον

Κιρδζαλὴν, πρὸς τὸν ὁποῖον κατὰ τὰ φαινόμενα ἀνεφάρετο τὸ χαρτί. Ὁ Κιρδζαλὴς τὸν ἤκουσε μετὰ προσοχῆς. Ὁ ὑπάλληλος ἐτελείωσε τὴν ἀνάγνωσιν, ἐβροντοφώνησε, καὶ διέταξε τὸν λαὸν νὰ διαλυθῇ, κατόπιν ἔφεραν τὴν καροῦτσαν. Τότε ὁ Κιρδζαλὴς ἐστράφη πρὸς αὐτὸν καὶ τοῦ εἶπε μερικὰς λέξεις εἰς μολδαβικὴν γλῶσσαν. Ἡ φωνὴ του ἔτρεμε, τὸ πρόσωπόν του ἤλλαξεν ὄψιν, ἔκλανσεν καὶ ἔπεσεν εἰς τοὺς πόδας τοῦ ὑπαλλήλου τῆς ἀστυνομίας, βροντῶν μὲ τὰς ἀλύσσους του. Ὁ ὑπάλληλος τῆς ἀστυνομίας, τρομάξας ἐσκίρτησε, οἱ στρατιῶται ἤθελαν νὰ σηκώσουν τὸν Κιρδζαλὴν, ἀλλ' ἐκεῖνος ἐσηκώθη μόνος του, ἔπιασε τὰ δεσμά του, ἐβάδισε πρὸς τὴν καροῦτσαν, καὶ ἐφώνησεν: ἄντε! Χωροφύλαξ ἐκάθησε παραπλεύρως, ὁ μολδαβὸς ἐκροτάλισε τὸ μαστίγιόν του καὶ ἡ καροῦτσα ἐκίνησε.

— Τί σᾶς εἶπεν ὁ Κιρδζαλὴς; ἠρώτησεν ὁ νέος ὑπάλληλος τὸν ἀστυνομικόν.

— Βλέπετε, μὲ παρακάλεσε, ἀπήντησε γελῶν ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀστυνομίας, νὰ φροντίσω διὰ τὴν γυναῖκα καὶ τὸ παιδί του ποὺ ζοῦν εἰς ἕνα βουλγαρικὸν χωρίον πλησίον τῆς Κιλίας· φοβεῖται μήπως καὶ ἐκεῖνοι πάθουν τίποτε ἐξ αἰτίας του. Ἀνόητος κόσμος.

Ἡ ἀρήγησις τοῦ νέου ὑπαλλήλου πολὺ

ΟΔΟΣ ΣΠΑΡΤΗΣ — ΜΥΣΤΡΑ

ΦΩΤΟΓΡ. Θ.

μ' ἐσυγκίνησε. Ἐλυπήθην τὸν πτωχὸν Κιρδζαλὴν. Ἐπὶ πολὺ δὲν ἐγνώριζα τίποτε περὶ τῆς τύχης του. Μετὰ κάμποσα ἔτη συνινητήθημεν μὲ τὸν νέον ὑπάλληλον. Ἐνθυμήθημεν τὰ παλαιά.

— Καὶ τί νέα ἀπὸ τὸν φίλον σας τὸν Κιρδζαλὴν; τὸν ἠρώτησα δὲν γνωρίζετε τί ἀπέγινε;

— Πῶς δὲν γνωρίζω, μοῦ ἀπήντησε, καὶ μοῦ ἐδιηγῆθη τὰ ἐξῆς:

— Ὅταν ἔφεραν τὸν Κιρδζαλὴν εἰς τὸ Ἰάσιον, τὸν ἐπαρουσίασαν εἰς τὸν πασσάν, ὅστις τὸν κατεδίκασεν εἰς θάνατον δι' ἀνασκολοπισμοῦ. Τὴν ἐκτέλεσιν τὴν ἀνέβαλαν ἕως ὅτου περάσῃ κάποια ἑορτή. Ἐπὶ τοῦ παρόντος τὸν ἔρριψαν εἰς τὴν εἰρηκτὴν.

Τὸν δέσμιον ἐφύλαττον ἐπὶ τὰ Τοῦρκοι (ἄνθρωποι ἀπλοὶ καὶ ἐνδομύχως καὶ οἱ ἴδιοι λησται ὅπως ἦτο καὶ ὁ Κιρδζαλὴς), τὸν ἐπεριποιούντο καὶ ἀπλήστως ἡμεροῶντο, ὅπως καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολὴν, τὰ θαυμάσια κατορθώματά του. Μεταξὺ τῶν φυλάκων καὶ τοῦ δεσμώτου ἐπικολούθησε στενὸς σύνδεσμος. Μίαν φορὰν τοὺς λέγει ὁ Κιρδζαλὴς.

— Ἀδέλφια, ἡ τελευταία μου ὥρα πλησιάζει. Κανεῖς δὲν θ' ἀποφύγῃ ὅτι τοῦ εἶναι γραπτόν. Γρήγορα θ' ἀποχωρισθῶμεν. Ἐγὼ ἐπιθυμοῦσα νὰ σᾶς ἀφήσω κατὰ τι πρὸς ἐνθύμησιν.

Οἱ Τοῦρκοι ἐτέντωσαν τ' αὐτιά.

— Ἀδέλφια, ἐξηκολούθησεν ὁ Κιρδζαλὴς, ἐδῶ καὶ τρία χρόνια, ὅταν ἤμουν σύντροφος μὲ τὸν μακαρίτην τὸν Μιχαλάκη, ἡμεῖς ἐπαραχώσαμεν εἰς τὴν στέπην πλησίον τοῦ Γασιοῦ ἕνα καζάνι μὲ φλουριά. Καθὼς φαίνεται, οὐτ' ἐγώ, οὐτ' ἐκεῖνος θὰ τὰ πάρη. Ἦταν τῆς τύχης σας, πάρτε τα σεῖς καὶ μοιράσατέ τα ἀδελφικά.

Οἱ Τοῦρκοι παρ' ὀλίγον νὰ τὰ χάσουν. Ἦρχισαν τὰς συζητήσεις, πῶς νὰ εὔρουν ποῦ κρύπτεται ὁ θησαυρός. Ἐσκέφθησαν, ἐσκέφθησαν... καὶ ἀπεφάσισαν ὁ ἴδιος ὁ Κιρδζαλὴς νὰ τοὺς ὀδηγήσῃ.

Ἐνύκτωσε. Οἱ Τοῦρκοι ἔβγαλαν τὰ δεσμά ἀπὸ τοὺς πόδας τοῦ δεσμώτου, ἔδεσαν μὲ σχοινίον τὰς χεῖρας του, καὶ διηυθύνθησαν ἀπὸ τὴν πόλιν πρὸς τὴν στέπην.

Ὁ Κιρδζαλὴς τοὺς ὀδήγησε, κρατῶν τὴν

αὐτὴν διεύθυνσιν ἀπὸ μίαν τούμπαν¹ εἰς τὴν ἄλλην. Ἐπεριπάτησαν πολὺ. Ἐπὶ τέλους ὁ Κιρδζαλὴς ἐστάθη πλησίον μιᾶς μεγάλης πλακός, ἐμέτρησε δώδεκα βήματα πρὸς τὸν ἥλιον, ἐκτύπησε τὸν πόδα κατὰ γῆς καὶ εἶπεν: ἐδῶ!

Οἱ Τοῦρκοι ἔλαβαν τὰ μέτρα των. Οἱ τέσσαρες ἔβγαλαν τὰ γιαταγιάνια των καὶ ἤρχισαν νὰ σκάπτουν τὴν γῆν. Τρεῖς ἔμειναν νὰ τὸν φυλάττουν. Ὁ Κιρδζαλὴς ἐκάθησεν ἐπὶ μιᾶς πέτρας καὶ ἔβλεπε τί ἔκαμαν.

— Ἐ! γρήγορα τὸ λοιπόν· τοὺς ἠρώτα, τὸ ἐφθάσατε;

— Ὁχι, ἀκόμη, ἀπήντησαν οἱ Τοῦρκοι, καὶ ἄφθονος ἰδρὼς τοὺς περιέλουε.

Ὁ Κιρδζαλὴς ἤρχισε νὰ ἀνυπομονῇ.

— Ἐ! ἄνθρωποι! καὶ τὴν γῆν ἀκόμη νὰ σκάψουν καθὼς πρέπει δὲν ξεύρουν. Ἐγὼ σὲ δύο λεπτά θὰ ἐτελείωνα. Παιδιά, λύσετέ μου τὰ χέρια καὶ δώσατέ μου ἕνα γιαταγιάνι.

Οἱ Τοῦρκοι ἀπεσύρθησαν καὶ ἤρχισαν νὰ συσκέπτωνται. Καὶ τί, (ἀφοῦ ἀπεφάσισαν) ἄς τοῦ λύσωμε τὰ χέρια καὶ ἄς τοῦ δώσωμε ἕνα γιαταγιάνι. Τί μ' αὐτό. Ἐκεῖνος εἶναι ἕνας, ἡμεῖς ἐπτά. Καὶ οἱ Τοῦρκοι ἔλυσαν τὰς χεῖρας του καὶ τοῦ ἔδωσαν τὸ γιαταγιάνι.

Ἐπὶ τέλους ὁ Κιρδζαλὴς ἦτον ἐλεύθερος καὶ ὠπλισμένος. Τί θὰ ἠσθάνετο ἄρα γε. Ἦρχισε νὰ σκάπτῃ βιαστικῶς, οἱ φύλακες τὸν ἐβοήθουν. Αἰφνης εἰς ἕνα ἀπ' αὐτοὺς ἐβύθισε τὸ γιαταγιάνι του καὶ ἄφησε τὸ ξίφος καρφωμένον, ἤρπασεν ἀπὸ τὴν ζώνην του τὰ δύο πιστόλια.

Οἱ ἐπίλοιποι ἔξ, βλέποντες τὸν Κιρδζαλὴν ὠπλισμένον, ὅπου φύγει, φύγει.

Ὁ Κιρδζαλὴς σήμερον ληστοκρατεῖ τὰ περίε τοῦ Ἰασίου. Πρὸ ὀλίγου ἐμήνυσε τὸν ὁσποδάρων καὶ τοῦ ἐξήτησε 5000 φλουριά ἀπειλῶν ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει νὰ καύσῃ τὸ Ἰάσιον καὶ νὰ συλλάβῃ τὸν ἴδιον τὸν ὁσποδάρων. Πέντε χιλιάδες φλουριά τοῦ ἐμετρήθησαν.

Πῶς σᾶς φαίνεται ὁ Κιρδζαλὴς;

(Ἐκ τῶν πεζῶν διηγημάτων τοῦ Ρώσου ποιητοῦ Ἀλεξάνδρου Σεργέγεβιτς Πούσκιν).

[Ἐκ τοῦ ρωσικοῦ πρωτοτύπου]

OLD EFRAÏM

¹ Τούμπα, τύμβος, μαγούλα.

ΚΡΙΤΙΚΗ — «Ο ΚΑΚΟΣ ΔΡΟΜΟΣ»,

Κύριον Γρηγόριον Ξενοπούλου

Ἐνταῦθα

Ἀγαπητέ μου Γρηγόρη,

Διαβάζοντας τώρα ὕστερα σὰ «Παναθήναια» τὸ διήγημά σου «Ὁ Κακὸς Δρόμος» αἰσθάνθηκα περισσότερο παρ' ἄλλοτε τὴν μεγάλην καλλιτεχνικὴν ἀπόστασιν, πού χωρίζει τὰ νεώτερα ἔργα σου ἀπὸ τὰ πλεον παλαιά. — Ὅλα καλογραμμένα, μὲ τὴν σφραγίδα τῆς ὀρθῆς σκέψεως (bon sens) καὶ μὲ καλαίσθητη πάντοτε τὴ φόρμα, δείχνουν τὰ παλαιότερα διηγήματά σου ἕνα λογογράφον ἀξιοσημείωτον, ἕνα παρατηρητὴν εὐσυνειδητον, ἕναν ἄνθρωπον προωδευμένον ἀπὸ κληρονομικότητα καὶ φωτισμένον ἀπὸ μόρφωσιν. Καὶ διαβάζονται πάντοτε μ' εὐχαρίστησι, δίνοντας κάποτε τὴν συγκίνησιν τῆς τέχνης, ὅπως τὸ «Χωρὶς Ὄνομα» καὶ ἀκόμα, «Ἡ Ἐπαρχιακὴ Φιλανθρωπία» καὶ «Ἡ Φούρκα» καὶ «Ὁ τρελλὸς μὲ τοὺς κόκκινους κρίνους» καὶ ὅπως περισσότερο ἀκόμα δυνατὴ εἰς τὴν περιγραφικότητα καὶ ἀληθινὴ εἰς τὴν ψυχολογίαν τῆς ἡ «Μαργαρίτα Στέφα». — Ἀποτελοῦν παραγωγὴν φιλολογικὴν, ὅχι ὅμως καὶ καλλιτεχνικὴν δημιουργίαν. Ἡ πρωτοτυπία τους — σχετικὴ καὶ διὰ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα — δὲν φθάνει ἕως εἰς τὸ ὕψος ἐκεῖνο, πού ἡ παρατήρησις δίνει τὴν ζωντανὴν ἀνάμνησιν τῆς φύσεως καὶ ἡ σκέψις τὴν ἀληθινὴν ἐντύπωσιν τῆς ζωῆς.

Ἡ ἐξέλιξις ὅμως τοῦ ταλάντου σου, εὐτυχῶς διὰ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα, δὲν ἐσταμάτησεν ἕως ἐκεῖ. Ἀπ' ἐναντίας δυναμωμένη ἀπὸ ἔμφυτον παρατηρητικὸν τῶν ψυχικῶν πραγμάτων καθὼς καὶ ἀπὸ τὴν πείραν τῆς ζωῆς — πού ἡ πίκρα τῆς χρησιμεύει εἰς τοὺς δημιουργικοὺς ἀνθρώπους νὰ κεντᾷ τὴν φαντασίαν τους καὶ νὰ γενικεύῃ τὴν κρίσιν — ἔφθασεν ἡ ἐξέλιξις σου ἕως εἰς τὴν ἀληθινὴν τέχνην. Κ' ἐστὶ μᾶς ἔδωκες «Τὸν Κόκκινον Βράχο» ἔργον δυνατῆς περιγραφικότητος σὰν μυθιστόρημα καὶ τὸν «Ἐρωτὰ Ἐσταυρωμένον» διήγημα, πού ἔχει ἀληθινὰ ἐμπνευσμένην καὶ ὑψηλὴν περιγραφὴν τοῦ ψυχικοῦ πάθους καὶ κατὰ καλῆτερον ἀκόμη «Τὴν Ἀναθρεφτὴν» πού συνδυάζει ἀρμονικὰ τὸ δυνατό ζωγράφισμα ἐνὸς γενικοῦ χαρακτήρος μὲ τὴν λιτὴν ἐπιγραφὴν ἐπεισοδίων καὶ πραγμάτων, παρμένων ἀριστοτεχνικὰ μέσ' ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν τῆς ζωῆς. Μία τέτοια δική σου περιγραφή τοῦ μεθίσσου, πού ἡ ψυχική του ὑπόστασις ἀργοπνίγεται μέσα στὸ βούρκο, φθάνει σὲ δυνατόν ρεαλιστικὸ λυρισμό, πού μόνον σὲ μεγάλους τεχνίτας μπορεῖ κανεὶς κάποτε νὰ τὸν βροῖσκῃ. «Ὁ δαίμονας — γράφεις — τὸν εἶχε κυριεύει σύψυχα (τὸν πατέρα τῆς Ἀναθρεφτῆς) ἡ

συνείδησίς του εἶχε σβύσει σὰ λυχναρί κ' εἶχε καταντήσῃ σὰ φάντασμα τοῦ ἄλλου κόσμου, πού δὲν τὸν κρατοῦσε σὲ τοῦτον ἐδῶ παρὰ ἡ σπιρτάδα τοῦ κρασιοῦ.

— «Σὰ μπαρτσαμάδος εἶνε — Θέ μου καὶ συχώρεσέ με, ἔλεγε πικρογελῶντας ὁ σιδὸρ Ἀντωνάκης.

«Στὸ ὕστερο ἔκανε μέρες ὁλόκληρες νὰ φανῇ στὸ σπῆτι. Ἐχανόταν κ' ἀπὸ τὴ γειτονιά. Ἡ Ἀντζολίνα δὲν ἄκουε πειὰ οὔτε τὸ βραχνιασμένο του τραγοῦδι. Ἐπειτα κανένα βραδυνὸ ἄξαφνα τῆς φαινόταν σὰν νὰ γινώριζε τὴ φωνή του!...

... εἰς τὴν κλίνην πού πέεεεφτεῖς, κυρά!

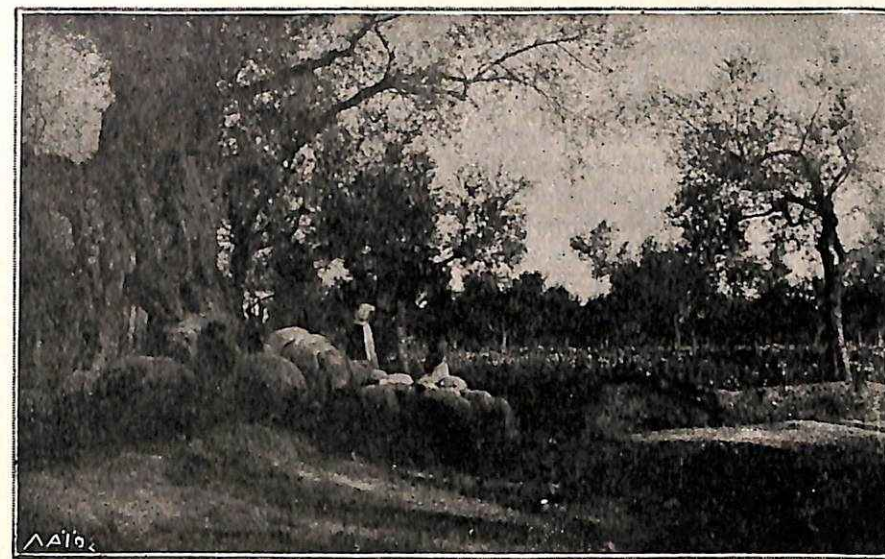
καὶ τὰ μεσάνυχτα τοὺς τὸν ἔφερναν οἱ καλοὶ συντρόφοι καὶ τὸν ἀνέβραζαν στὴ σοφίτα καὶ τὸν πετοῦσαν στὸ στρῶμά του σακκί-κουβάρι... Κοιμοῦνταν ἐκεῖ πάνω μιά, δυό, τρεῖς μέρες ἀδιάκοπα. Τὸν ἔξεχνουσαν. «Ἐδῶ τᾶχατες νὰ εἶνε;» ἔλεγε ἡ Ἀντζολίνα κ' ἀνέβαινε καὶ τὸν εὑρίσκει ἐκεῖ νὰ κείται, νὰ ψοφολογᾷ καὶ νὰ ἰδρώνῃ κρασίλα. Ἐξυπνοῦσε, ἔφευγε τρικιλίζοντας καὶ πάλι χανόταν».

Σοῦ ἐσημείωσα τὴν περιγραφὴν αὐτὴν ὡς ἐξαιρετικὴν, χωρὶς νὰ θέλω μὲ τοῦτο νὰ φανερώσω πὼς εἶναι μοναδικὴ μέσα στὸ εὐμορφο διήγημα. Ὑπάρχουν εἰς αὐτὸ καθὼς καὶ εἰς τὸν «Ἐρωτὰ Ἐσταυρωμένον» ἄλλοι ψυχικοὶ χαρακτηρισμοὶ καὶ λυρικοὶ ἑξάρσεις (κατὰ εὐτυχίαν διόλου ρητορικοὶ) πού βρίσκονται στὸ ἴδιο ὕψος τέχνης ἀληθινὰ δημιουργικῆς. Ἐστὶ στὸν «Ἐρωτὰ Ἐσταυρωμένον» τὴ στιγμὴ, πού ἡ Στέλλα τρομαγμένη ἀκούει τὴν προσποιητὴν συγκατάνευσιν τοῦ πατέρα τῆς εἰς τὸ νὰ γίνῃ τάχα ὁ γάμος τῆς μ' ἐκεῖνον πού ἀγαπᾷ, θαυμάσια περιγράφεις τὴν ἔκφρασιν μιᾶς φυσιογνωμίας τὴν ψυχὴ πού ζῇ μέσα σὲ παθητικὴ γενναιοδωρία:

«Ἡ Στέλλα ἐσηκώθη διὰ μιάς κ' ἀνοιξε τὸ στοματάκι σ' ἕνα μορφασμὸν τρόμου, πού λίγο ἔμοιαζε μὲ χαμόγελο. Ἡ ὄψις τῆς ἐκλώμισε γιὰ τὸ δὲν ἐκοκκίνιζε ποτέ. Εἶχε τὴν κάτασπρη, τὴν γαλατένια σάρκα τοῦ κρίνου καὶ ἦτον περισσότερο λουλουδί παρὰ ἄνθρωπος τὸ δροσερὸ καὶ λευκὸ αὐτὸ πλάσμα».

Καὶ σὰν ἀντίκρουσμα, (pendant) ἐμπνευσμένο ἀπὸ βαθειὰν αἴσθησιν τῆς τέχνης, παρουσιάζεις τὸ βάρβαρο θυμὸ τοῦ πατέρα τῆς, τοῦ Βιολάντη, πού φανερώνει πραγματικῶς τὴν ἐνεργητικὴν δειλία:

«Ἡ μάσκα ἔπεσε κάτω καὶ τὸ πρόσωπό του ἐφάνη φοβερό, πανάγριο. Τὰ σύννεφα τὰ μαῦρα, πού εἶχαν πυκνωθῇ σὰ ματόφρυδα, ἄρχισαν μονομιᾶς νὰ τοξεύουν κεραυνούς.

ΚΟΠΑΔΙ ΠΟΥ ΣΤΑΛΛΙΖΕΙ

ΦΩΤΟΓΡ. Θ.

«Μπάμ! ἕνας μπάτσος δεξιᾷ μπάμ! ἄλλος μπάτσος ἀριστερᾷ. Ἐπειτα μιά κλωτσιὰ στὴν κοιλιά καὶ ἡ Στέλλα κάτω, μισὴ στὸ πάτωμα, μισὴ στὸν καναπέ.

«Ἦταν μιά στιγμὴ καταπλήξεως πού δὲν ἐκουνήθη κανεὶς. Καὶ ὁ ἴδιος ὁ Βιολάντης, θὰ ἔλεγε, ἐτρόμαξε γιὰ ὅτι εἶχε κάμη».

Αἱ δύο περιγραφαί, πού παρακάτω ξετυλίγονται καὶ τελειώνονται εἰς τ' ἀποτελέσματα τοῦ ἐπεισοδίου, δεμένες μαζὶ ἀπὸ τὴν ἐπιδειξίτητα τοῦ μύθου, ἄδεια θυμίζουν εἰς τὸν αἰσθητικὸν τὴν τέχνην τοῦ Ρέμπραντ, πού δένοντας τὰ φωτεινὰ μὲ τὰ σκιὰς ζωντανεῖται ἀφθαστα στὰς εἰκόνας του τὸ σκοτάδι καὶ τὸ φῶς. Ἐστὶ ζωντανεύοντας καὶ σὺ τὴν ψυχικὴν θρασύτητα τοῦ Βιολάντη, μᾶς δαίνεις δυνατὰ τὴν εἰκόνα τοῦ παθητικοῦ ἡρωϊσμοῦ τῆς Στέλλας, πού θερμεύει:

«Ἀγνάντια στὴ σκληράδα τῶν οὐτιδανῶν» ὅπως σοῦ ἔγραψεν ὁ βαθύγνωμος ποιητὴς μας.

Δὲν θέλω στὸ φιλικὸ αὐτὸ γράμμα μου νὰ ντυθῶ τὴν αὐθεντίαν κριτικοῦ, γιὰ — τὸ ξέρεις ἐσὺ — δὲν μᾶς ταιριάζουν οἱ θεατριμοὶ οὔτε θέλω, δίκαιον φανερόντας ἔπαινον, νὰ παρασυρθῶ σὲ ἀνάλυσιν τῶν δύο ἀληθινῶν αὐτῶν ἔργων τέχνης, γιὰ τὸν σκοπὸς μου νὰ κάμω ἔστω καὶ ἀπλὴν ἐρασιτεχνικὴν ἐπισκόπῃσιν τοῦ συγγραφικοῦ σου ἔργου. Γιὰ «Τὸν Κακὸ Δρόμο» ἤθελα μόνον νὰ σοῦ γράψω καὶ κινούμενος ἀπὸ διάθεσιν ἀντιδιαστολῆς τῶν ἄλλων διηγημάτων σου πρὸς αὐτόν, ἔφθασα νὰ ρίξω μιά ματιὰ σὰ τόσο γινώριμά μου: τὸν «Ἐρωτὰ Ἐσταυρωμένον» καὶ «τὴν Ἀναθρεφτὴν» πού εἶναι μὲ τὴν ἴδια δύναμι δημιουργημένα ἔργα, ὅχι ὅμως καὶ στὸ αὐτὸ φιλοσοφικῆς γνώ-

μης ὕψος, εἰς τὸ ὅποιον βρίσκεται «Ὁ Κακὸς Δρόμος».

***

«Ὁ Κακὸς Δρόμος». Ἐνα ὑψηλὸ καὶ ἀληθινὸ ποίημα, ἐμπνευσμένο ἀπὸ τὴν πραγματικὴν ζωὴ. Ἐνα μελαγχολικὸ ἔλεγιο, πού δίνει ζωντανὸν τῆς εἰρωνείας τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων τὸν ἀντίλαλο.

Ἡ εὐμορφία καὶ ὅχι ἡ λογικὴ καὶ ἀκόμα ἡ εὐμορφία καὶ ὅχι ἡ δύναμις καὶ πάλιν ἡ εὐμορφία καὶ ὅχι ἡ ἠθικὴ εἶναι πού ὀρίζει τ' ἀνθρώπινα καὶ τὰ διαφεντεύει. Αὐτὴ καὶ σὰν παραλογίζεται καὶ σὰν εἶναι ἀδύνατη καὶ σὰν εἶναι ἀνήθικη θριαμβεύει, σέροντας εἰς τὸν θρίαμβόν της αἰχμάλωτα τὸν πλοῦτο, τὴ δόξα, τὴν τιμὴ καὶ σκορπώντας εἰς τὸ πέρασμά της χαρὰς καὶ λύπες — περισσότερες βέβαια λύπες ὅπως κάθε ἀνθρώπινη ἐνέργεια.

Καὶ ὁ θρίαμβος τῆς εὐμορφίας ὁ μόνος ἀληθινὸς εἰς τὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων, τύραννος κάθε ἀτομικότητος καὶ δημιουργὸς τῶν συνόλων, δὲν βρίσκεται εἰς «Τὸν Κακὸ Δρόμο» ζωγραφισμένος μὲ ὑστερικὴ προσπάθεια ἀντιθέσεως τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ πονηροῦ, οὔτε μὲ ἀπαισιοδοξία ἡθικολόγου, οὔτε μὲ μεθύσι πραγματικισμοῦ, ἀλλὰ μὲ τὴ λιτότητα τῆς ἀληθινῆς τέχνης, πού ξεχωρίζει μέσα στὸν κυκεῶνα τῆς ζωῆς τὰ πλεον γενικὰ καὶ τὰ πλεον θεμελιώδη, παρουσιάζοντας εἰς ἕνα σύνολον φυσικὸν καὶ ἀρμονικόν, καθρέφτισμα — διὰ νὰ γράψω παραστατικώτερα — καθρέφτισμα τῆς μορφῆς καὶ τῆς ψυχῆς τῶν πραγμάτων. Τὸ σύμβολόν σου, ἡ εὐμορφὴ Χρυσούλα, ζωγραφισμένο ἐπιδέξια στὴν ἀρχὴ τοῦ μύθου, μοιάζοντας «λουλουδί μὲ πα-

χύσαρκα και λαμπρόχρωμα φύλλα που ξεφύτρωσε στον ήλιο μέσ' από κείνη την κοπριά», συγκεντρώνει απάνω του και γύρω του κάθε ξένην ενέργεια και κάθε ξένον πάθος, αβίαστα και φυσικά, σύμφωνα με την εσωτερική σκέψη, αλλά χωρίς κανέναν άκρωτηριασμό και καμιά παραμόρφωση της φυσικότητος. Αντίκρουσμα και αντίθεσις της Χρυσούλας ή άσχημη Χρηστίνια, που για να κρατηθή στη ζωή οχυρώνεται πίσω από τ' ανθρώπινα νόμια — αξιώματα της ήθικης και νόμους κοινωνικούς και, και... κάθε τι άλλο που σαν κινέζικο τείχος ύψωσαν γύρωθέ τους ή άσχήμια και ή αδυναμία. — Είναι αλήθεια πως οι περισσότεροι πιστεύουν ότι οι νόμοι και ή ήθικη εφτάστηκαν από δυνατούς. Δεν είναι όμως έτσι, όπως τὸ δείχνει παραστατικά ή ακόλουθη διαλογική σκέψις κάποιου βιβλίου:

«—Οποιος έβαλε νόμους θά ήταν δυνατός, γιατί έκαμε τους άλλους να τὸν υπακούουν, ὡ Ἀρνησία.

«—Όχι, Θεόπρεπε. Οι πολλοί τὸν υπάκουσαν που ήταν ὅμοια μ' αὐτὸν αδύνατοι. Συνεώθησαν νομοθέτες και νομοταγείς για να πολεμήσουν τους δυνατούς που είναι λίγοι.

«—Και ὅσοι έφτιασαν, Ἀρνησία, τὴν ήθικὴν μορφεῖς να πῆς πως δὲν ήταν ενάρετοι;

«—Μπορώ και πρέπει να τὸ πῶ, Θεόπρεπε. Ἀσχημοί ὅλοι τους ήταν, που εξέτισαν τὴν άσχήμια τους να κρύψουν πίσω από τὸν πυκνὸ φανταχτερό πέπλο τῆς λεγομένης αρετῆς. Και οι άσχημοι, που είναι πολλοί, εξέτισαν, βγαίνοντας στο γιόρτασμα τῆς ζωῆς, να φοροῦν τὸν πέπλον αὐτὸν και να διατηροῦν πάντα τους αὐτὸ τὸ συρμό.

«—Και τι λοιπὸν είναι ή αλήθεια στη ζωή;

«—Η άσυνειδησία τῆς εὐμορφίας, που θά πῆ δημιουργικότης και ὁ ἐγωῖσμός τῆς δυνάμεως, που θά πῆ ρύθμισις τῆς δημιουργικότητος. Αὐτὰ είναι ή ζωή και ή αλήθεια.

«—Φθάνεις ὡς τόσο να πῆς, Ἀρνησία, πως κανείς από τους θεμελιωτάς, που έδωκαν στὸν κόσμο τὰς αρχὰς τοῦ δικαίου και τῆς ήθικῆς, δὲν ήταν ὥρατος και δυνατός.

«—Κανείς, Θεόπρεπε.

«—Μέσα σ' αὐτούς ὅμως είναι τόσοι σοφοί που και σὺ τους θαυμάζεις.

«—Ναί. Μὰ πρόσεξε εἰς τοῦτο και μὴ σοῦ φανῇ παράξενο. Κανένας απ' αὐτούς δὲν ἐνομοθέτησε και δὲν ήθικολόγησε παρὰ ὅταν ήταν γέρος — ήγουν άσχημος πειὰ και αδύνατος. Γενικώτερα μάλιστα πρέπει να εἰπωῇ πως αἱ σκέψεις των δὲν έβγαλαν νόμους και ήθικὰς αρχὰς παρὰ ὅταν άρχισαν ν' άσχημαίνουν και να γεράζουν...»

Ἐκαμα τόση παρέκβασι, γιατί μοῦ φαίνεται πως ή τέτοια αντίληψις τοῦ κοινωνικοῦ ρυθμοῦ

ἀποτελεῖ τὸ φόντο, που ἐξωγράφισες σ' αὐτὸ ἐπάνω ὅλα τὰ πρόσωπα και τὰ συμβάντα «Τοῦ Κακοῦ Δρόμου».

Βαθειὰ στη σκιὰ ή Χρηστίνια. Ἐμπρὸς μέσα στο φῶς ή Χρυσούλα και γύρω τους, ὁ κύρ Λάμπρος κ' ή Φιορέττα, τὰ γονικά τῆς Χρυσούλας, τύποι τῆς άσυνειδησίας, που έχει ή καθημερινή ζωή και ὁ μαστρο-Δήμος ὁ πατέρας τῆς άσχημης, ὁ γέρω παράξενος χωροφύλακας τῆς αξιοπρεπείας και ὁ ἀδελφός τῆς Νιόνιος, ὁ αἰμυαλὸς και απ' ὀρμέμφυτον παραβάτης τῶν ἀνθρωπίνων νομίμων και ὁ Τζώρτζης τοῦ Μενεγῆ, ὁ πρῶτος ἀγαπητικὸς τῆς Χρυσούλας, ἕνας από τους ξέγνοιαστους θεριστάδες τῆς ήδονῆς, που περαστικά θερίζουν τὸν μεστωμένον ἀγρὸν τῆς νεότητος κι' ὁ Ἀλεξόπουλος, που σὰν Χαλδαῖος μάγος φέρνει δῶρα στὴν εὐμορφία, ὅπως κι' ὁ ἄλλος ἐκεῖνος «γεραλέος κύριος, ἀφέντης ξανθοκόκκινος και γαλανός, σοβαρὸς και γλυκὺς, με μακρὰ γένεια» που «ἐμοιαζε να ήταν ἄνδρας τῆς» και πρέπει να τὴν ἀγαποῦσε πολὺ [τῇ Χρυσούλᾳ]. Κι' ἀνάμεσα στῆς ζωηρῆς αὐτῆς φυσιογνωμίας, παράμερα τῶν γενικῶν αὐτῶν τύπων, ἄλλες μορφῆς περαστικές, σὰν τὴν Ἐλενα, τὸν Γιάννη τὸ μπακάλη, τὴ θειὰ Ἀννέτα, που δίνουν εἰς τὴν ἐνέργεια ὅλην τὴν φυσικότητα τῆς ζωῆς, χωρίς να συγκεντρώνουν ἐπάνω τους καμιά ξεχωριστὴ δρᾶσι, ὅμοια κι' αὐτῆς ή μορφῆς με τὰ συμβάντα τοῦ μύθου, που ξετυλίγονται ὅλα γοργὰ και αβίαστα, κατορθώνοντας μάλιστα να δίνουν μιὰν ήθογραφία (ἔτσι πρέπει να τὴν λέμε;) πιστὴ και ἐξακριβωμένη τῆς σημερινῆς κοινωνικῆς ζωῆς εἰς τὴν κάτω τάξι και ὅχι μόνο ζωῆς ἐπαρχιακῆς, ὅπως ἀλλόκοτα θέλεις να φανερώσης με τὸν γενικὸν τίτλον «ἐπαρχιακὰ διηγήματα» σὰν να ήταν «Ὁ Κακὸς Δρόμος» στὴν ἐμπνευσι και στὴν πλοκή του κάτι που μπορεί να συμβαίη ἰδιαίτερος εἰς τὴ Ζάκυνθο και δὲν μπορεί να συμβαίη δυνατότερα μάλιστα εἰς τὰς Ἀθήνας ή στὴ Νεάπολι ή στὴ Βιέννη και κάθε ἀλλοῦ.

Ἡ φωτοσκίασις, που ἀνέφερα παραπάνω για τὴ Στέλλα και τὸν Παναγῆ Βιολάντη βρίσκεται τεχνικώτατα και μάλιστα με κάποιαν ἐλληνικὴ λιτότητα εἰς «Τὸν Κακὸ Δρόμο» χωρίς τὸ τέχνασμα τῶν ἐμμέσων περιγραφῶν, που είναι χαρακτηριστικὸν ἐλάττωμα τῆς νεωτέρας τέχνης. Ἐτσι περιγράφονται ή άσχημη κ' ή εὐμορφη που φιλία τῆς ἔδενε: «Εἶναι περιεργὰ πως δύο τόσο διαφορετικὰ κορίτσια, ή Χρυσούλα και ή Χρηστίνια μπορούσε να είναι δεμένα με φιλία. Κολλήσες ή άσχημη με τὴν εὐμορφη, ή φρόνιμη με τὴ σουρουκλοῦ, ή ἀκαμάτρα με τὴ δουλεύτρα, ή γεμάτη ἔννοιες με τὴν ἀξέννοιαστι, ή ρέμπλη με τὴν νοικοκυρούλα, ή πάντα χαρούμενη με τὴ πάντα λυπημένη!... Θὰ ἔλεγε κανείς ἀκόμη μιὰ φορὰ πως τ' ἀντίθετα κάνουν

τὴν ἁρμονία... «Ἡ Χρηστίνια ἀγαποῦσε τὴ Χρυσούλα γιατί ήταν γλυκοαίματη, καλόβολη κ' εὐμορφη — μὰ τὴν ἐξήλεγε κι' ὅλα γι' αὐτὰ. Καὶ με τὰ χρόνια, ή ἀγάπη λιγότενε και ή ζήλεια μεγάλωνε... Ὅσοι νέοι περνοῦσαν απ' τὸ καντοῦνι τὴν Κυριακὴ — νέοι απ' ἄλλες γειτονιὲς που τριγύριζαν για κυνηγι — τὴ Χρυσούλα ἐκύνταζαν χασκισμένοι, που ἔλαμπε στο παράθυρο τῆς. Κανένας ποτὲ δὲν ἐγύρισε να ἰδῇ και τὴν ἄμοιρη Χρηστίνια στο δικὸ τῆς, ὅσο κι' ἂν ήτανε στολισμένη».

Κ' ὕστερ' από τὸ ἀντίκρουσ' αὐτὸ τῆς εὐμορφίας και τῆς άσχήμιας κάποιος ξεχωριστὸ ἐπεισόδιο, που ξεκαθαρίζει τὰ δικαιώματα τῆς εὐμορφίας από τὰ παραστρατήματα τῆς άσχήμιας, τὴν ήθικὴ, να ποῦμε, τῆς ὠραιότητος ξεχωρίζει από τὴν κοινὴν αἰσχρότητα. Τὸ ἐπεισόδιον τῆς μάννας τῆς Χρυσούλας και τοῦ Γερόλυμου. «Ὁ Γερόλυμος ὁ μακελλάρης, ὁ μεσόκοπος, με τὸ χοντρὸ και κατακόκκινο σβέρο, εἶχε λυμπίσῃ τὰ πᾶχη τῆς μπακάλαινας και ή πονόφυχη Φιορέττα ήταν τώρα ή ἀγαπητικιά του. Πολλὰ ἀδιάκριτα μάτια τὸν εἶδαν να μπαίνει τὴ νύχτα στο κατῶγι, στο παραμάγαζο...». Ἀληθινὰ, χωρίς κανένα ήθικολογικὸν ὑπαινιγμὸν και κανένα δικὸ σου συμπέρασμα, βγαίνει από τὴν διήγησιν ὁ ὑπαινιγμὸς τῶν ὀλίγων προνομιούχων, που ἐξευγενίζουν τὴν παράβασιν και τῶν πολλῶν παραβατῶν που κάμνουν χυδαῖον τὸ κάθε τί ἔστω και τὸ εὐγενέστερον. Διότι σὲ κάθε χαρὰ και σὲ κάθε ἀπόλαυσι «πολλοὶ μὲν εἰσι κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί» ὅπως μᾶς λέγει θανμάσια ή ἀλληγορία τῶν καλεσμένων τοῦ γάμου.

Και ἀρχίζει κατόπιν ή ἱστορία τῶν ἐρωτῶν τῆς Χρυσούλας, που ἔφεραν τὴ δυστυχία τῆς Χρηστίνιας, ὅπως κάθε ήδονὴ και ἀπόλαυσις τῶν ὥραίων και τῶν δυνατῶν φέρει τὸν πόνο και τὴν στέρησι τῶν άσχήμων και τῶν αδυνάτων. Παρηγορία τούτων, που πάντα σχεδὸν ὑποφέρουν, εἶναι ή ἐλπίδα σὲ ἄλλη μετὰ θάνατον ζωὴν, ή λύτρωσις, ὅπως εὐμορφα παραλογιζόμενος τὴν ὀνόμασεν ἐπιτυχημένα σὲ μιὰ κριτικὴ ἐπιθεώρησί του ὁ Νορδάου. Καὶ με εἰκόνα τῆς ἀπατηλῆς παρηγορίας, ἀριστοτεχνικὰ συγκεκριμένην, προικίζει τὸ μυαλὸ τῆς Χρηστίνιας, γράφοντας: «Κ' ἐπειδὴ μιὰ καθαρὴ μεταφορὰ δὲν μπορούσε να κρατηθῇ στο ἀκαλλιέργητο μυαλὸ τῆς χωρίς κάποιον ὑλικὸ ἀποκοῦμπι, τῆς ἄρεσε να φαντάζεται τὸ τρίστρατο, που σχηματίζονταν ἐκεῖ στὴν ἄκρη τοῦ καντουνιοῦ τους: Ἐνας δρόμος ὁ δικὸς τους» δεύτερος δρόμος ἐκεῖνος, που πῆγαινε τὸν ἀνήφορο, μακρὺς, πρὸς τῆς ἐπάνω γειτονειῆς, πρὸς τὸ λόφο και τὸ βουνό και τρίτος δρόμος ὁ ἄλλος, που κατηφοροῦσε ἀντίθετα κ' ἐβγαине σύντομα στὸν Ἄμμο και στὴ θάλασσα.

Ἐτσι ήταν: Μὲ τὴ Χρυσούλα χειροπιασμέ-

νες, ἐτράβηξαν μαζί ὡς τὸ τρίστρατο, ὡς τὴν ἄκρη τοῦ καντουνιοῦ τους. Ήταν τὰ πρῶτα τους χρόνια, τὰ παιδικὰ, τ' ἄθῳα, τ' ἀνῆξερα. Μ' ἀπὸ κει και πέρα ἔλυναν τὰ χέρια, ἀποχαιρετιοῦνταν κ' ἐχωρίζονταν. Ἡ Χρυσούλα ἔπαιρνε τὸν ἕνα δρόμο, τὸν εὐκολὸ κατήφορο, που ὀδηγοῦσε στὴ θάλασσα και στὸν πνιγμό. Καὶ ή Χρηστίνια ἔπαιρνε τὸν ἄλλο, τὸν ἀνῆφορο τὸν τραχὺ και λαχανιασμένο, που ὀδηγοῦσε ὅμως στὰ ψηλά, στο λόφο με τὸ ξωκκλήσι και με τὰ κόκκινα σπιτάκια, στο βουνὸ με τὰ πράσινα πλάγια, στὸν οὐρανό... Ἐτσι ὁ δρόμος τῆς ζωῆς τους ὁ κοινὸς ὡς τὰ τώρα, ἐκεῖ στο τρίστρατο, στὸν κρίσιμο σταθμὸ τῆς νεότητος, χωρίζοτανε στὰ δύο: Ἀντίο, Χρυσούλα... Ἐχε γειά, Χρηστίνια... — Ἀπλότης περιγραφῆς και καθαρότης σκέψεως ἀφεγάδιαστες.

Ἡ λιτὴ ἐξιστόρησις τῆς πρώτης ἀπολαύσεως — ή νυχτερινὴ συνάντησις τῆς Χρυσούλας με τὸ Τζώρτζη — έχει ταιριασμένο τὸν λυρισμό, που εἶναι ὁ φυσικὸς τραγουδιστὴς τῆς ἀγάπης, με τὸν ρεαλισμό, που εἶναι ὁ ἀναγνωρισμένος συναξαριστὴς κάθε ήδονῆς. «Κάτι παστρικοί, ἀπονύχτεροι, που ἐβγαναν κοντραπάντο καφε και ζάχαρη στο ἔρημο ἐξοχικὸ ἀκρογιάλι τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπε, τοὺς εἶδαν από ἐκεῖ να περνοῦν και να τραβοῦν ἴσια και ἄφοβα κατὰ τὴν ἐκκλησιά. Ἡ ἐκκλησιά έχει μιὰν εὐρύχωρη λόζα ἀπάνω στὴ θάλασσα, με ὠραία πλατεῖα πεζούλια, ὁπου μπορεί κανείς να καθῆσθαι και να ξαπλωθῇ, κ' ἕνα μεγάλο σαροκοφάγο, ἀσβεστωμένο στὴν ἄκρη. Εἶναι τὸ ρομαντικὸ καταφύγιο τῶν ἐραστῶν κ' ἐκεῖ μέσα ἐπῆγαν να στήσουν τὴν ἐφήμερη φωλιά τους ὁ Τζώρτζης και ή Χρυσούλα. Δὲν φοβόνταν να τοὺς ἐβλεπε κανείς, κ' ἐκεῖνοι, που τοὺς εἶδαν πρὶν να πηγαίνουν, ἐμάντευαν βέβαια τὴν παρανομία, μὰ κι' αὐτοὶ δὲν ήταν λιγώτερο παράνομοι... Τὸ κύμα ἐρπλοίσβιζε στὰ πόδια τους, ή αὐρὰ τοὺς ἔφερε τα θάλασσα ἀρώματα και οἱ νέοι ξαπλωμένοι στὴν ὀλόστρωτη πέτρα, ἐκεῖ στὴ γωνιά τῆς λόζας, κοντὰ στὸν παλὸ σαροκοφάγο, δίπλα στο θάνατο, ἐχαίρονταν τὴ μεγάλη ζωή...».

Ἀθελα, ὅταν ἐδιάβαζα τὴν περικοπὴν αὐτὴν, τὴν ἐσύγκρινα με τὴ δυνατὴ περιγραφή τοῦ Ζολᾶ, με τὴν ὁποίαν ἀρχίζει τὸ μυθιστόρημά του «Ἡ Γῆ» και βρῆκα πως ἐκεῖνη ζωγραφίζοντας τὴν ἀπόλαυσι στὰ ζῶα, έχει τοὺς δυνατοὺς ήχους τοῦ σφυρίγματος τῶν μηχανῶν και ή δική σου τῆς μαλακῆς ἁρμονιῆς τοῦ κελαρύσματος τῶν πηγῶν, ήμερη και χαρωπὴ σὰν τὴν ἐλληνικὴ φύσι.

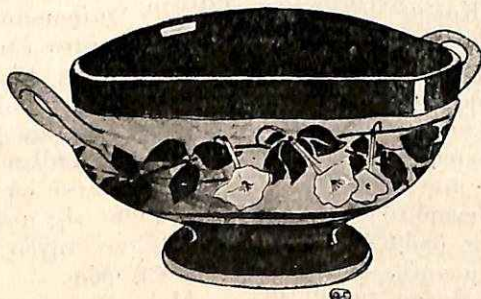
Μιὰ τέτοια ἡμερότητα ἐλληνικὴν ἔχουν κι' ὅλα τ' ἄλλα ἐπεισόδια καθὼς και αἱ σκέψεις «Τοῦ Κακοῦ Δρόμου» και μάλιστα κάποτε μιὰ σατυρικὴν εὐθυμία, που θυμίζει τῆς κωμικῆς μορφῆς τῶν παλαιῶν πηλίνων εἰδωλίων, σὰν ή

περιγραφή της σκέψεως της Χρηστίνας. «Αλήθεια, ο πνευματικός της, όσες φορές του παραπονιότανε για τη θλιμμένη της ζωή, της έλεγε πώς αληθινή ευτυχία βρίσκεται στον Παράδεισο, όπου θα πάνε όσσοι βασανίσθηκαν στον κόσμο... Τό πίστευε κι' αυτό ή Χρηστίνα, όσο είχε να τρώγη βραστά κολοκυθάκια με τηγανιτές μαρίδες... και φανταζότανε για παρηγοριά της, πού αυτή δεν έκανε λούσα και δεν ξεφάντωνε στα πανηγύρια, πώς ή Χρυσούλα σάν άμαρτωλή θα πήγαινε ίσια στην Κόλασι... Μά τώρα πού δεν είχε ούτε ψωμί, κι' αυτό άκόμα δεν τό πίστευε. Ψέματα, έλεγε, ψέματα! Οί τέτοιες καλύτερα πηγαίνουν στον Παράδεισο. Γιατί έχουνε λεφτά και κάνουνε ψυχικά και ανάβουνε λαμπάδες χοντρές στην εκκλησιά και στα μεσοκοπίσματα μετανοιώνουν και στα γεράματα πολλές φορές μπαίνουν σέ μοναστήρι...» Ο σπαργαμός της ψυχής γραμμένος σέ τέτοιον εύθυμο ρυθμό είναι αληθινά κάτι ελληνικό.

«Όπως ελληνικό, χωρίς εκτραχιλισμούς, και μάλιστα στολισμένο με μεταπτώσεις στοργικές — πού υπάρχουν τόσο ριζωμένες στην ελληνική ψυχή — είναι και τό επεισόδιο του Νιόνιου, ό γάμος του με την άτιμασμένη τη Χρυσούλα, πού σάν τελειωτικό κτύπημα έφερε τον ήθικό θάνατο στη ψυχή της Χρηστίνας.

Θά έγραφα πολλά, παρα-πολλά άκόμη, άν επέμενα στην ανάλυσι «Του Κακού Δρόμου», θέλοντας να δείξω τους τόσο ψηχολογημένους και γενικούς τύπους του Νιόνιου και του Αλεξοπού- νησ και της άσκερτης ήδονής ή ν' αναλύσω την τόσο αληθινή περιγραφή των αισθημάτων και των όρμών πού παράδερναν την άσχήμια της Χρηστίνας. Γιατί, χωρίς υπερβολή, κάθε περιγραφή και καθ' επεισόδιο σ' αυτό σου τό διήγημα είναι με καλλιτεχνικήν άριότητα γραμμένο.

Αλλά ό σκοπός μου, σάν άρχισα, ήταν να περιορίσω την κρίσι μου στα όρια ενός γραμματός — κ' έγινε τόσο μεγάλο! — για να σου φανερώσω την αισθητικήν απόλαυσι, πού είχα διαβάζοντας «Τόν Κακόν Δρόμο» και να παρακινήσω άλλους — άν τυχόν έδημοσιεύετο τό γραμμα μου — να τόν διαβάσουν ή να τόν ξαναδιαβάσουν. Δεν μπορώ όμως τώρα τελειώνοντας να μη αναφέρω τό λαμπρό του διηγήματος τέλος, με τό όποιον όχι μόνον τονίζεται ό θρίαμβος της ευμορφίας άβίαστα και φυσικά, αλλά και φανερόνεται κάτι άνώτερο και κάτι γενικότερον άκόμη, ή άθέλητη ύποταγή των ανθρώπων εις τό Μοιραϊόν, εκείνο πού οί Έλληνες βαθύγνωμοι άριστοτέχναι είχαν άρχην και τέλος κάθε τραγικής των έμπνεύσεως. Τώρα πειά — γράφεις — [ή Χρηστίνα] ήξερε καλά πώς καθένas γεννιέται με τη μοίρα του και πώς ό,τι κι' άν κάμη από μίσος κι' από ζήλεια δεν μπορεϊ ν' αλλάξει της ζωής του τά δάκρυα σέ γέλια.

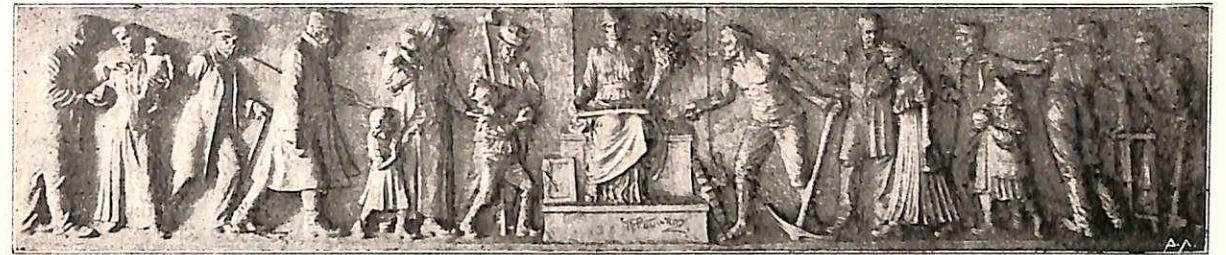
«Τή μοίρα της την είδε. Σ' όποιο δρόμο κι' άν εμπαινε αυτή, με τιμή ή μ' άτιμία, με τρέλλα ή με φρονιμάδα, δεν είχε ν' άπαντήση παρ' τη λύπη και τη συμφορά. Δεν ήταν γεννημένη αυτή για της χαρές και της ευτυχίας, για τά πλούτη και τά μεγαλεία... Και για να μην άντιστέκεται περισσότερο, του κάκου, σέ μι' ά δύναμι, πού την κατανικούσε, άμελικτη σάν κατάρρα, ύποτάχτηκε με γενναιότητα και μ' έγκαρτέρησι χριστιανική — κ' έστεφανώθηκε τό Γιάννη».

Τέλος βαθυστόχαστο, σάν παραμυθιού ελληνικού και σάν τραγωδίας, τέλος πού είναι σάν έξηγητής της κοινωνικής τάξεως.

I. ΖΕΡΒΟΣ, ΑΡΕΤΑΣ

— Και μι' παρατήρησι. Νομίζεις πώς χρειάζονται τά σχόλια κ' ή έξήγησις (πού κάνεις) των ιδιωτισμών σ' ένα καλλιτέχνημα. Έγώ βρίσκω πώς άπασχολούν την προσοχή άνωφρέλευτα.

I. Ζ.

Μετόπη Λαϊκής Τραπεζής

υπό Π. ΡΟΥΜΠΟΥ

Η ΛΑΪΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

ΌΤΑΝ πρό τριών ετών περίπου υπεγράφετο εις συμβολαιογραφείον τό ιδρυτικόν συμβόλαιον της Λαϊκής Τραπεζής και άνηγγέλλετο δειλά-δειλά διά των έφημερίδων ή ειδήσις, κανείς, ίσως ίσως ούτε ό πρώτος συλλαβών την ιδέαν της θεμελιώσεως του έργου αυτού, δεν έφαντάζετο, ότι εις τόσον όλίγον χρονικόν διάστημα και εις τοιοῦτο σημεῖον επιτυχίας θα έφθανεν έγγεῖρημα τόσον καινοφανές διά τά ήθη μας, συνδυάζον χρηματικήν επιχείρησιν μετά κοινωνικής ανάγκης, άπόδοσιν πρός κεφάλαιον μετά παροχών ευεργετικών πρός πελάτας διότι, εύθυσ άμέσως από της πρώτης στιγμής, ένεφανίζετο άπειλητικός ό σκόπελος των συμφερόντων τάξεως όλης ανθρώπων εκμεταλλευομένων παντοιοτρόπως παρ' ήμιν, κατά πάγιον και άνεκτόν από την κοινωνίαν και την πολιτείαν έθιμον, την Ανάγκην, την μεγάλην μάλιστα του πλήθους, από τας αίματηράς μαστιγώσεις της οποίας αγωνίζονται σήμερον παντού όλα τά στοιχεία να λυτρώσουν τους λαούς.

Εις τας τοιαύτας λοιπόν ελληνικές συνθήκας άποβλέποντες και, άρ' έτέρου, έχοντες ύπ' όφιν τας συνήθεις στατιστικές εργασιών των πρώτων παρομοίων ή παραλληλίων ιδρυμάτων τά όποια ιδρύθησαν άλλου, καινοτόμα και άνατρεπτικά κοινωνικών θεσμών παλαιόθεν κρατούντων, πολλοί, μετά δυσπιστίας τινός ύπεδέχθησαν την αναγγελίαν περί συστάσεως «Λαϊκής Τραπεζής» και παρ' ήμιν. Είνε φυλετική άλλως τε έξι ήμων των Έλλήνων μετά δυσπιστίας, ή τοιούχιστον άδιαφορίας, να ύποδεχόμεθα κάθε νέον και «άδοκίμστον» παρ' ήμιν.

Και όμως, παρ' τας δυσπιστίας ταύτας τά πράγματα, μετά την πάροδον όλίγου, έλαχίστου σχετικώς, χρονικού διαστήματος, έδικαίωσαν τας έλπίδας των ιδρυτών, πέραν ίσως και των προβλέψεων αυτών των ιδίων.

Και τάποτελέσματα ήσαν έμφανή, και άπτη ή ανακούφισις και ή λύτρωσις των λαϊκών και των μέσων λεγομένων τάξεων της κοινωνίας από τους εφιάλτας της και τους άπομυζητάς του αίματός των. Τό ένεχυροδανειστήριον, διά την λειτουργίαν του όποιου ή Βουλή έσπευσε να παράσχη διά νόμου ειδικόν προνόμιον, ή προεξόφλησις των συντάξεων και των μισθοδοσιών κλάδων τινών μονίμων υπαλλήλων, αί μεγάλοι εύκολίαι του ταμειτηρίου, τό εύπρόσιτον των διαφόρων ύπηρεσιών της Τραπεζής εις τόν καθένα, είλκυσαν εύθυσ άμέσως την έμπιστοσύνην του Μεγάλου Κοινού και οί άριθμοί, τους όποιους άλλεπαλλήλως έφεραν εις φώς καθ' εξαμηνίαν οί ίσολογισμοί της εταιρείας, έφάνησαν άληθώς άπροσδόκητοι.

Και άποτελεσμα έμφανές της ταχείας εδοκιμήσεως της «Λαϊκής» μ' ά παρουσιάσθη τελευταίον τό λευκόν και περίχρυσον μέγαρον της λεωφόρου Πανεπιστημίου, τό όποιον εγκαινίασε πρό όλίγων ήμερών εις

οίονει όμήγουριν ίσότητος και άμοιβαιότητος λαός και εκλεκτοί, ύπουργοί μετά προέδρων συντεχνιών, κεφαλαίουχοι μεθ' υπαλλήλων, άξιωματικοί μετά πολιτών.

Τό κτίριον, τό όποιον έγείρεται εις μίαν των κεντρικωτάτων και πλουσιωτάτων όδών της πόλεως, εκτίσθη επί σχεδίου του αρχιτέκτονος κ. Καραθανασοπούλου, και άποτελεί επιτυχίαν αρχιτεκτονικήν διά του πλούτου της προσόψεως και του εύστόχου της έσωτερικής διαρρυθμίσεως σύγκειται δε από δύο όρόφους και ύπόγειον.

Ο πυλών άνοίγεται εύρύς, φέρων εκάτέρωθεν άντι παραστατών δύο μαρμαρίνους κίονας ίονικού ρυθμού, άνωθεν δ' αυτού εκτείνεται μαρμαρίνος επίσης έξώστης κεντρικός — δύο άλλοι μικρότεροι ύπάρχουν εκάτέρωθεν — υπεράνω δε δύο ήμικιονίων, κατά προσοχήν διαγραφόμενων εκάτέρωθεν της κεντρικής πτέρυγος του άνω πατώματος και μεταξύ δύο μεγάλων δωρικών τριγλύφων, προβάλλει ώραϊον περίχρυσον ανάγλυφον έν σχήματι ζωφόρου, έργον έμπνευσμένον του καλλιτέχνου κ. Π. Ρούμπου, είκονίζον διά γραμμών και τύπων από την αληθινήν ζωήν, την εύγενή ιδέαν, την όποιαν εκπροσωπεί ή Λαϊκή Τράπεζα του ανάγλυφου τούτου είκόνα βλέπουν οί άναγνώσται έν κεφαλίδι των γραμμών τούτων.

Εις τό κέντρον παρίσταται ή Λαϊκή, καθημένη επί θρόνου και κρατούσα κέρας Αμαλθείας, από δεξιά και άριστερά σπεύδουν πρός αυτήν, διαγραφόμενοι εις ήρεμον κίνησιν, παιδιά με τους κουμπαράδες των, χήραι με τά κοσμήματά των, συντάξιόχοι και διδάσκαλοι με τας άποδείξεις των, εργάτης με τό κομποδεμά του, όλοι προστρέχοντες εις την προστάτην των θεάν. Τό ανάγλυφον είναι και καλλιτεχνικόν και αληθινόν, άποτελεί δε διάκοσμον πρωτότυπον εις τό τόσον πεζόν και μονότονον αρχιτεκτονικόν καθεστώς των ιδιωτικών οικοδομημάτων των Αθηνών, όπου ό κατά πρώτην φοράν επισκέπτης εμπορεί να νομίση ότι εις και μόνος αρχιτέκτων, έχει την αποκλειστικήν εκμετάλλευσιν της πόλεως με τά ίδια μονοκόμματα και άμετάλλακτα στοιχεία διακοσμών τας προσόψεις, και μόνον τας άριθμητικάς αναλογίας, κατά τά δεδομένα των γηπέδων, μεταβάλλων.

Ο άνερχόμενος εις την Λαϊκήν Τράπεζαν, άφου αναβή μίαν των εκάτέρωθεν του μικρού προαυλίου ήμικυκλικών κλιμάκων και διασχίση μικρόν πρόδομον, όπου αί εισοδοί, δεξιά μεν της αϊθούσης του συμβουλίου, άριστερά δε του γραφείου της διευθύνσεως, εισέρχεται εις την μεγάλην αϊθουσαν των συναλλαγών, ή όποια κοσμεϊται εκάτέρωθεν μεν υπό βασιλικών στοών, υπό τας οποίας αί θυρίδες των διαφόρων ύπη-

ρεσιών, εις τὸ βάθος δέ, ἐν ἀναβαθμῷ, ὑπὸ εἶδους τινὸς σηκοῦ ἡμικυκλικοῦ, ὅπου εἰς τὸ κέντρον μὲν ἡ εἴσοδος τοῦ ἐνεχυροδανειστηρίου, ἐκατέρωθεν δὲ αἱ θυρίδες τῶν ταμείων. Ἀνωθεν δέ, ὑπὲρ τὰς στοὰς περιφερικὸς

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΟΒΕΡΑΟΣ
Διευθυντὴς τῆς Λαϊκῆς Τραπεζῆς

ἐξώστης μὲ σιδηρὸν κυκλίδωμα καὶ ὑψηλὰ μέγας φωταγωγός, κατανέμων ἄπλετον φῶς εἰς ὅλον τὸ οἰκοδόμημα.

Τὸ ἔργον τῆς Λαϊκῆς, τὸ ὁποῖον ἐνσαρκώνει οὕτως εἰπεῖν τὸ οἰκοδόμημά της, εἶναι ἀληθῶς ἐξαιρετικὸν καὶ κοινωνιστικόν, κατὰ τὴν ὑγῆα σημασίαν του, ὅπως εὐστοχῶτα εἶπεν ὁ διευθυντὴς τοῦ ιδρυμάτος κ. Διον. Λοβέρδος εἰς τὸ λογίδριόν του ἐπὶ τοῖς ἐγκαινίοις: «Θὰ ὁμιλῶμεν πρὸς ὑμᾶς πάντοτε διὰ τῶν πραγμάτων, ὅπως καὶ μέχρι τοῦδε, ὅπως καὶ σήμερον διὰ τοῦ κτιρίου τούτου, τὸ ὁποῖον, ὑπὲρ πάσαν τὴν ἀρχιτεκτονικὴν αὐτοῦ εὐγραμμίαν, καλλύνει ἡ συναίσθησις, ὅτι ἐγένετο διὰ τῆς συνησπισμένης ὑποστηρίξεως ἰσχυρῶν

κεφαλαιούχων καὶ ἀπόρων προλεταρίων καὶ βιοπαλαιστῶν. Εἶνε ἔργον κοινωνιστικὸν ἀπὸ τῆς ὑγιούς ἀπόψεως».

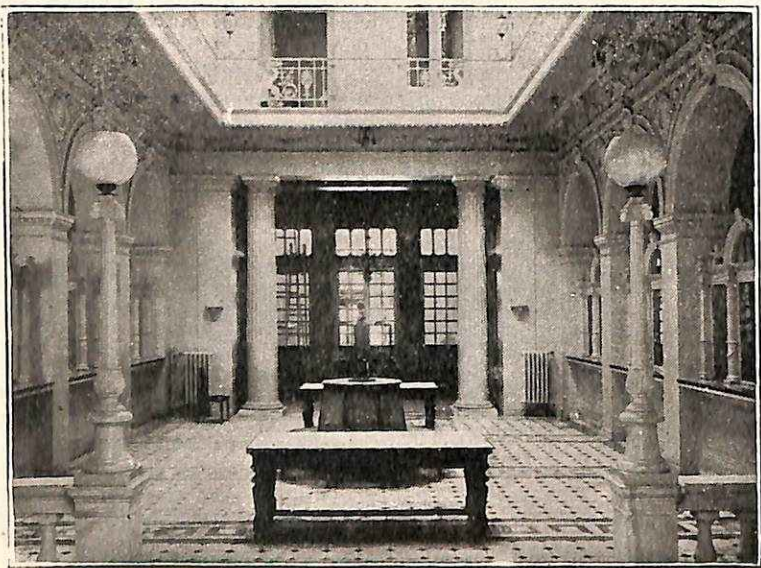
Ἀλλὰ ἡ πρόθυμία καὶ ἡ ἐμπιστοσύνη τοῦ κοινοῦ, δὲν θὰ συνέβαλλον εἰς τίποτε, ἐὰν ἡ Λαϊκὴ Τράπεζα δὲν διηθύνετο, ὅπως διευθύνεται, ἀπὸ τὴν στιγμὴν καθ' ἣν συνελήφθη εἰς τὸν στοχασμὸν τοῦ κ. Λοβέρδου, καὶ ἐκυφορήθη καὶ ἐλικνίσθη ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς μέσα εἰς τοὺς κόλπους τῆς ὁποίας εἶδε τὸ φῶς.

Διότι ἔργα καὶ ιδρύματα ὡσὰν τὴν Λαϊκὴν, ἐνσωματώνονται οὕτως εἰπεῖν εἰς μίαν διάνοιαν διέπουν καὶ μίαν χεῖρα πηδαλιουχοῦσαν. Καὶ οὕτε ἡ συμμετοχὴ σοφῶν συμβούλων, οὕτε ἡ ὑποστήριξις τῆς κοινωνίας χωρὶς μίαν ἐνιαίαν καὶ συνετὴν διαχείρισιν τῶν ἐργασιῶν αὐτῶν δύναται νὰ συμβάλλουν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν καὶ εἶνε εὐτύχημα καὶ διὰ τὴν Λαϊκὴν καὶ διὰ τὴν κοινωνίαν, τῆς ὁποίας πολλὰ συμπερόντα ἐξυπηρετεῖ, ὅτι ἐπὶ κεφαλῇ αὐτῆς, πατὴρ καὶ δημιουργὸς καὶ ἐργάτης — ὅλα ὁμοῦ — ἴσταται ὁ κ. Λοβέρδος, ὁ μεταουσιωθείς εἰς τὴν φύλακον ιδέαν, ἡ ὁποία ἐτέθη ὡς πρόγραμμα τοῦ ιδρυμάτος.

Μὲ ἀντίληψιν γοργὴν καὶ ἐμπειρίαν τραπεζικὴν ἀπαράμιλλον, προλαμβάνων τὰ πάντα καὶ τὰ πάντα ἰδιοχειρῶς ψηλαφῶν καὶ λεπτομερῶς ἀναλύων, ἀνοίγει νέους δρόμους εἰς τὴν ὁργάνωσιν, τῆς ὁποίας ἐταξεν ἑαυτὸν ἀρχηγόν, ἀποτελῶν ἀληθῆς φαινόμενον φιλεργίας καὶ ἐπιμονῆς καὶ δικαιολογῶν πληρέστατα τὴν κοινῶς ὑπάρχουσαν ἀντίληψιν περὶ Κεφαλλήνων.

Μὲ τοιοῦτον πρόγραμμα καὶ τοιαύτην διεύθυνσιν καὶ τοιαῦτα ἐφόδια καὶ τοιαύτην ἀκλόνητον πεποίθησιν καὶ ἀμέριστον ὑποστήριξιν τῆς κοινωνίας, δὲν ὑπάρχει καμία ἀμφιβολία, ὅτι ἡ Λαϊκὴ μᾶς ἐπιφυλάσσει καὶ ἄλλας ἐκπλήξεις μεγαλειτέρας καὶ ἀπροσδοκητοτέρας ἀπὸ τὸ λευκὸν οἰκοδόμημα, τὸ ὁποῖον μᾶς ὕψωσεν ὡς μνημεῖον εὐδοκίμησης καὶ καθόλου παράδοξον ν' ἀποδειχθῇ ἀνεπαρκὲς καὶ τὸ νέον κατὰστημά της ταχύτερα παρ' ὅ,τι πιστεύουν οἱ ἰδρυταὶ της, καὶ οὕτως νὰ διαφεύσῃ καὶ πάλιν τὰς προβλέψεις των.

Θ.

Ἡ μεγάλη αἴθουσα τοῦ νέου καταστήματος τῆς Λαϊκῆς Τραπεζῆς

Ἡ ΚΥΡΙΑ ΓΚΡΕΖ Ἡ ΣΠΑΣΜΕΝΗ ΣΤΑΜΝΑ

Α

Μέσα σὲ τόσες χαριτωμένες μορφές, σὲ τόσες λεπτές μυτίτσες, καὶ τόσα ξανθὰ καὶ μελαχροινὰ παρθενικά κεφάλια, νὰ τὴν ἐδῶ ἡ κυρία Γκρέζ! Ὡμοὶ στρογγυλοὶ καὶ λαϊμοὶ περιστεριοῦ λυγερός, μαλλιά τρελλὰ ἐπάνω σὲ μέτωπο παιδικό, μάτια ὑγρά, χεῖλη θερμά, μάγουλα καὶ στήθος βελουδένια ποὺ δίνουν τόσο θέλγητρον στὴ γυναῖκα. Καὶ τὰ γερά καὶ λεπτὰ χέρια ποὺ ἀνοίγονται σὰν νὰ θέλουν πάντα ν' ἀγκαλιάσουν τὸν ἀγαπημένον τους, τὰ λακκάκια ἐκεῖνα στὰ μάγουλα καὶ στοὺς ἀγκῶνες, ὅλη αὐτὴ ἡ στάσις ἡ γεμάτη ἀπὸ πάθος καὶ ἀπὸ δροσιὰ ἐλκυστική, τόσο τρυφερὴ καὶ τόσο γυναικεῖα, καὶ ὅλη ἐκεῖνη ἡ νωχέλεια, τὸ ἀπαλό, οἱ σιγαλὲς κινήσεις τοῦ σώματος οἱ ἄτονες καὶ χαριτωμένες, τὰ χάρδια, τὰ χαμόγελα, τὰ βλέμματα, ὅλα μοῦ θυμίζουν τὴν κυρίαν Γκρέζ ὅταν ἦταν κόρη, τὴν κυρίαν Γκρέζ ποὺ τὴν ἀγάπησε ὁ Διδερό ὅταν ἦτον νέος καὶ ἐκεῖνη ἦτον ἀκόμα Δ^ς Μπαμπουτῆ, τὴν κυρίαν Γκρέζ τότε ποὺ τὴν ἐβλεπαν στὸ Καὶ τῶν Ὀγκυστέν, στὸ βάθος τοῦ καταστήματος τοῦ ἀγαθοῦ πατέρα της «κουκλίτσα, ἄσπρη καὶ στητὴ σὰν κρῖνος, ρόδινη σὰν τὸ τριαντάφυλλο» καὶ ὅπου τὸ χαμόγελο τῶν ἀγνῶν της ματιῶν ἦτο τόσο γλυκύ.

Μὲ τὸ κοντό της λινὸ φουστάνι, τὸ βαμβακερὸ σακάκι καὶ μὲ τὴ λεπτὴ νταντέλλα ποὺ ἀνὰ δένε τὰ μαλλιά, χωρὶς ἄλλο στολίδι ἐκτὸς ἀπὸ ἓνα μικρούτσικο χρυσοῦ σταυρὸ κρεμασμένο στὸ στήθος, ἐπήγαινε ἀπὸ τὸ γραφεῖον στὶς θήκες μὲ τὰ βιβλία καὶ ἔπειτα στὰ διάφορα τμήματα, μετατοπίζοντας μὲ τὰ λεπτὰ ἔμορφα χέρια της τοὺς παλινοὺς σκονισμένους τόμους καὶ τοποθετώντας στὸ μεσιανὸ τραπέζι τὸν *Γαλλικὸν Ἑρμῆν*, τὸ *Ἡμερολόγιον τῶν Κυριῶν*, τὸ *Βιβλίον τοῦ Συρμοῦ*, τὰ διάφορα φυλλάδια, ἐφημερίδες σὲ πεζὸν ἢ σὲ στίχους ποὺ ἐτύπωναν ἐκεῖνη τὴν ἐποχὴ ἄφθονα στὸ Παρίσι, στὴ Λόντρα καὶ στὸ Ἀμστερδαμ διάφοροι συγγραφεῖς μικροὶ καὶ μεγάλοι.

Τότε δὲν εἶχε πανδρευθῇ ἀκόμα ὁ Διδερό μὴ γυναῖκα θρησκώληπτη. Ἦταν «ζωηρός, θερμὸς καὶ τρελλός» ὅπως ταιριάζει στὰ νεῖατα. Νὰ τὸν ἐβλέπατε νὰ ἔρχεται ἀπὸ τὸν Πόν-Νέφ, μὲ μεγάλη βιαστικὰ βήματα πρὸς τὴν ὁδὸν Ντωφίν, καὶ νὰ μπαίνει ξαφνικὰ στὸ κατὰστημα φωνάζοντας δυνατὰ: «Δεσποινίς, τοὺς Μύθους τοῦ Λαφονταῖν καὶ τὸν Πετρόνιον, σὰς παρακαλῶ. — Μάλιστα, Κύριε, ἀπαντοῦσε ντροπαλὴ ἡ μικρὴ Μπαμπουτῆ. Δὲν θέλετε τίποτε ἄλλα βιβλία; — Ἦθελα, Δεσποινίς, μά... — Πῆτε μου λοιπόν. — Τὴν Καλόγηρα μὲ τὸ πονκάμισο. — Ἀ, Κύριε, εἶναι δυνατόν νὰ ἔχωμε τέτοια ἀνήθικα βιβλία;

Ποῖος τὰ διαβάσει; — Ἀ, εἶναι ἀνήθικα, Δεσποινίς; ἐγὼ δὲν ἤξερα τίποτε». Ἄλλες φορὲς πάλι ζητοῦσε ἄλλου εἶδους βιβλία: «Δεσποινίς; — Κύριε; — Ἐχετε τὸν *Θυρωρὸν τῶν Σαρτρέ*; — Μά, Κύριε. — Τότε τὸν *Τερέζαν φιλόσοφον*, τὴν *Θυρωρὸν τῶν Καρμελιτῶν*;... — Μά, Κύριε, — Λοιπόν, Δεσποινίς; — Ἀπέναντι, στοῦ Δεζόζ, ὁδὸς Σαιν-Λουὶ-ὁ-Παλαὶ θὰ τὰ βρῆτε. Ἐδῶ μόνον τίμα βιβλία ἔχομε». Ὁ Διδερό ἔβανε τὰ γέλια, γύριζε τὰ ράχη καὶ ἐφευγε σφυρίζοντας πρὸς τὸ Πόν-Σαιν-Μισέλ. Τὴν ἄλλην ἡμέρα πάλι τὰ ἴδια, πάντα τρελλός, ζωηρός, εὐθυμος. — «Δεσποινίς, ἔχετε τὴν *Κλαρίς*. — Ἄν ἔχω τὴν *Κλαρίς*!» Καὶ ἔξαφνα ἀρχίζουν νὰ μιλοῦν γιὰ τὸν Ρίτσαρτσον. — «Θαυμάσιος ἄνθρωπος, ἔλεγε ὁ Διδερό, ποὺ μπόρεσε νὰ πῇ μέσα σ' ἓνα μικρὸ μυθιστόρημα ὅ,τι εἶπαν σὲ τόμους δλόκληρους ὁ Μονταῖνι, ὁ Σαρρόν, ὁ Λαροσφονκώ, καὶ ὁ Νικόλ. Καὶ τόσο τρυφερὰ, μὲ τόσο πάθος, Δεσποινίς». Καὶ τότε ἀρχίζουν νὰ μιλοῦν γιὰ τὸν Λόβελες, τὴν Κλεμεντίνη, τὴν Κλαρίς καὶ τὴν μὲς Χόου σὰν νὰ ἦταν πρόσωπα ποὺ τὰ εἶχαν ἰδῇ καὶ γνωρίσῃ.

Τὶ παράδοξος ἄνθρωπος ποὺ ἦταν τότε ὁ Διδερό! Ὑψηλός, ἀδύνατος, στεγνός, μύτη μεγάλη πρὸς τὰ ἐπάνω καὶ πάντα σκιμμένος στὸ γράψιμο, γεμάτος πάντα ἀπὸ ἀνέκδοτα καὶ ἀφηγήσεις, εὐθυμος μὲ τὶς γυναῖκες, σοφὸς μὲ τοὺς ἄνδρας, χωρὶς νὰ φοβάται μὴν τὸν εἰποῦν παραδοξολόγο. Μολονότι ἐπήγαινε συχνὰ καὶ στὰ ἄλλα βιβλιοπωλεῖα, προτιμοῦσε ὅμως πάντα τοὺς Μπαμπουτῆ.

Τὸ μικρὸ αὐτὸ βιβλιοπωλεῖον εἶχε κάθε εἶδους ἐκδοσι καλὰ καὶ νέα, μὲ δέσιμο ἀρχαῖο καὶ σπάνιο, βιβλία γιὰ κάθε ἐπιστήμῃ καὶ γιὰ τὴν ποίησι, ἐκκλησιαστικὰ καὶ μὴ, λίγο ἐλεύθερα δηλαδή, ἐφημερίδες ἦταν τὸ καλύτερο ἀσπλον στοὺς ἐραστὰς τῆς σελήνης, τοὺς λεπτὸς ὄνειροπόλους, τελειοφοίτους ἢ σοφοὺς ποὺ ἐφευγαν τὸν θόρυβο τοῦ Πόν-Νέφ καὶ τὶς συζητήσεις καὶ ἤρχοντο ἐδῶ, στὴ σκιὰ τῶν ὡραίων δένδρων, νὰ μάθουν τὰ νέα καὶ νὰ πλουτίσουν τὸ πνεῦμα τους. Ἀηδισμένος ἀπὸ τὴν λεωφόρον Φουά, ἀπὸ τὸ καφενεῖον Ρεζάνς, ἀπὸ τὸν Λεγκάλ, Φιλιδὸρ καὶ Μαγιὸ ποὺ ἔπαιζαν σκάκι τριγυρισμένοι ἀπὸ χασιμέρηδες, ὁ Διδερό προτιμοῦσε νὰ φεύγῃ μακριὰ ἀπὸ τὸ Παλαὶ-Ροναγιαλ, νὰ βροῖσῃ ἡσυχία διαβάζοντας στῆς Μπαμπουτῆ. Ἡ μικροῦλα αὐτὴ τὸν ἔκανε νὰ ξεχνᾷ τὴν προστριβὴ τῆς κοινῆς γυναίκας καὶ ἦτον εὐχαρίστησις γι' αὐτὸν νὰ φλυαρῇ μαζί της, ὅπου τὸ ρόδινο καὶ τρυφερὸ προσωπάκι της, μὲ τὰ ἔμορφα χρώματα καὶ τὰ μεγάλα της μάτια σκια-

σμένα από μακρὰ ματόκλαδα, ἦτον κι' αὐτὸ μιὰ ἀπόλαυσις μαζί με τὴν ὁμιλία της. «Υφὸς παιδικό, μέτωπο στρογγυλὸ καὶ λεῖο, φρύδια ψηλὰ γραμμμένα πὺν ἔδιναν στὴ φυσιογνωμία της ἔκφρασι ἀφελῆ, μικρὴ λεπτὴ μύτη, εὐθεῖα καὶ ἔξυπνη, στόμα θερμὸ καὶ φιλάρεσκο, ὡσειδὲς ἀλλὰ μᾶλλον στρογγυλὸ, ἡ σάρκα ἀπαλὴ καὶ εὐαίσθητη, μὲ χάρι στρογγυλεμένη, κάποιον αἰσθημα πὺν ἐλέπτυνε καὶ ἐζωήρευε μιὰν ἔκφρασι κάπως πολὺ ἀγαθὴ, πὺν εἶχε τὸ πρόσωπο» αὐτὸ ἄρρεσε τότε στὸν Διδερὸ καὶ ἀργότερα καὶ σὲ τὸσους ἄλλους. Ἐπρεπε νὰ ἰδῇ κανεὶς τὸν διαβολάνθρωπον αὐτὸν μὲ μιὰν ὁρμὴ νεανικὴ καὶ περτωδῆ, — τὴν ἴδια σὲ ὅλη του τὴ ζωὴ — νὰ ζωηρεύῃ καθετὶ μὲ τὴν ἔξυπνη ὁμιλία του καὶ νὰ κἀνῃ τὸν νόστιμο στὴ χαριτωμένην αὐτὴ κόρη.

Ὁ Διδερὸ ἀγαποῦσε τὶς ὄχθες τοῦ Σηκουάνα, τὶς σοφὲς στέγες τῶν βιβλιοπωλείων, ὅμως ἀπ' ὅλα τὰ καταστήματα ὅπου ὑπάρχουν νόστιμες γυναῖκες, τὸ κατάστημα αὐτὸ τοῦ μιλοῦσε περισσότερο στὴν καρδιά. Ἐτσι καὶ ὁ Στέρν, περαστικὸς ἀπὸ τὸ Παρίσι, ἔμπαινε στὰ παλαιοπωλεῖα καὶ τὰ μαγαζιὰ τῆς ὁδοῦ Κόντη ἢ Γκενεγκὸ ἢ Ζακόμπ, προχωροῦσε πίσω ἀπὸ τὰ γραφεῖα καὶ ἔκανε τὸν σοφὸ στὶς νόστιμες γυναῖκες κοῦλες πιάνοντάς τους τὸ χέρι. Ὁ Διδερὸ θὰ ἦταν εὐχαριστημένος μὲ κάττι παρόμοιο ἦταν μάλιστα πειὸ τολμηρὸς ἀπὸ τὸν Στέρν καὶ θὰ προχωροῦσε πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὸν Ἀγγλον. Ἀλλὰ μαζί με τὶς ἄλλες μανίες του ὁ παράδοξος αὐτὸς ἄνθρωπος εἶχε καὶ αὐτὴ τὴ μανία, παντοῦ νὰ πηγαίνει ἀκολουθούμενος ἀπὸ ἐπίσης παράδοξους ἀνθρώπους, περιέργους ν' ἀκούσουν καὶ νὰ ἀνακατώνωνται εἰς ὅ,τι ἔλεγε. Γιὰ ἕνα ἀπ' αὐτοῦς, πὺν φοροῦσε κόκκινες κάλτσες, κόκκινο φόρεμα ἑσπρισμένο, παπούτσια πὺν ἔτριζαν καὶ φαινόταν ἕνας κρεμανταλᾶς, ἔλεγε πὺς ἦταν ἀνεπιὸς τοῦ περιήρημου μουσικοῦ Ραμώ. Γιὰ τὸν ἄλλον ἔλεγε πὺς ἦταν ὁ μοναχὸς Κόμ. Καὶ οἱ δύο εἶχαν παράξενη καὶ ἐλεεινὴν ὄψι πὺν δὲν τιμοῦσε καὶ πολὺ ἐκείνον πὺν τοὺς ἔπαιρνε μαζί του. Ὁ Διδερὸ πότε εἶχε καὶ τοὺς δύο, πότε τὸν ἕνα μόνον. Ἡ Δὲς Μπαμπουτὴ διεσκέδαζε πολὺ μὲ τὴν ὁμιλία του, στολισμένην μὲ πολλὰ νόστιμα ἀνέκδοτα καὶ σπάνια καὶ νέα πράγματα, συχνὰ μάλιστα ἄσεμνα.

Ὁ Διδερὸ ἦτον νέος τότε καὶ ὄχι ὑπανδρευμένος· μιλοῦσε μὲ τὶς γυναῖκες μὲ ὅλη τὴν ἐλευθερίαν. Ἐπρεπε νὰ τὸν ἀκούσετε νὰ μιλῇ γιὰ τὶς φιλάρεσκες καὶ νὰ λέγῃ δυνατὰ, γιὰ νὰ κολακεύῃ τὰ λεπτὰ αὐτάκια πὺν τὸν ἄκουαν, «πὺς μιὰ στάσις ἀγνή, τρόποι ἀπλοὶ καὶ σεμνοί, καὶ κάποιον χάρις» εἶναι τὰ μεγαλύτερα θέλητρα τῆς γυναικός. Καὶ ὁ Ἀνεπιὸς ἀπαντοῦσε: Εἶναι γυναῖκες καὶ γυναῖκες. Καὶ κρύβει ἡ πειὸ πονηρὴ τὴ σκέψι της μὲ πρόσωπο ἀγγελικό. — Μά, Ἀνεπιέ... — Ὁχι, ὄχι, ὅλες εἶναι ψεύτρες καὶ

τόσο τὸ χειρότερο ἂν εἶναι ἔμορφες· μᾶς παρασύρουν πειὸ βαθειά. — Καὶ ὅμως μιὰ νόστιμη γυναῖκα! — Ὅλες οἱ γυναῖκες εἶναι τώρα νόστιμες καὶ ὅσο τὸ ἀκοῦν, τόσο χειρότερες γίνονται! Ἀλλ' ὁ Διδερὸ ἀπαντοῦσε: — Μὴν προσβάλετε τὴ Δεσποινίδα καὶ μὴν τὴν κάνετε νὰ λυπᾶται πὺν εἶναι νόστιμη! »

Ἐκείνη κοκκίνιζε ἀπὸ εὐχαρίστησι, ἔκανε τὴν κακιωμένη, καὶ ἐμάλωνε μ' ἕνα μικρὸ κτύπημα τὸν Διδερὸ: — «Κύριε Φιλόσοφε!» — Μά ὁ Ἀνεπιὸς ἄρχιζε πάλι: Δεσποινίς, μᾶς δίδετε γιὰ μιὰ στιγμὴ, παρακαλῶ, τὸ παλὴν ἐκεῖνο βιβλίον, ἐκεῖ στὸ ψηλότερο ράφι, ὅπου ὁ Ἐρασμος γράφει τί σκέπτονται οἱ γυναῖκες γιὰ τοὺς ἄνδρας των; — Μά, Κύριε. — Σὰς παρακαλῶ πολὺ, Δεσποινίς. — Καὶ τότε ἡ Δὲς Μπαμπουτὴ ἀνεβαίνει τὴ σκάλα, καὶ φθάνει τὸ σκονισμένο βιβλίον, ὄχι ὅμως ἀρκετὰ γρήγορα πὺν νὰ μὴν προφθάσουν νὰ ἰδοῦν ἕως τὸ γόνατο ἕνα τορνευτὸ πόδι, δεμένο θανμάσια στὸν ἀστράγαλο.

Αὐτὸ πρῶτα πρῶτα ἤθελε ὁ Γκρέξ σὲ μιὰν ἔμορφη γυναῖκα. Ὁ ζωγράφος αὐτὸς εἶχε μόλις ἔλθει ἀπὸ τὸ Λυόν, ζωηρὸς καὶ νέος καὶ γεμάτος ἀκόμα ἀπὸ τὴν ἀνάμνησι τῆς Κυρίας Γκροντόν, τῆς ὁραίας πεθερᾶς τοῦ Γκρετόν πὺν γιὰ τὴ δροσιά της καὶ τὸ ὥραϊο της πόδι τὴν εἶχε ἐρωτευθῇ ὁ καλλιτέχνης. Τὴ στιγμὴ ἐκείνη, περνοῦσε ἀπὸ τὸ Καὶ τῶν Ὁγκυστέν ὁ Γκρέξ καὶ βρῆκε στὴ μικρὴ Μπαμπουτὴ τὰ θέλητρα τῆς κυρίας Γκροντόν. Ἀμέσως μπῆκε στὸ κατάστημα νὰ ζητήσῃ καὶ αὐτὸς βιβλία. Ἡ μικρὴ Μπαμπουτὴ, ἀνεβασμένη στὴ σκάλα, κυττάζει τὸν νέο μὲ ἀνοικτὰ μᾶτια, καλοκαμωμένο, χλωμὸ καὶ ἐλκυστικό.

Τὸ βλέμμα της ἀπὸ ἐκεῖ ψηλὰ ἔπεφτε στὸν Σηκουάνα καὶ τὶς δύο γέφυρες ἀπὸ τὴ μιὰν ἄκρη ὡς τὴν ἄλλη τοῦ Καὶ τῶν Ὁρφέβ. Ἀπέναντι τὸ Παλάτι καὶ, ἀπὸ τὴ Νότρ - Ντάμ ὡς τὸ Σαιν - Ζερμαίν - Λοξερρουά, οἱ κορυφές τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν μοναστηριῶν ψηλότερα ἀπὸ τὰ δέντρα, οἱ ὄχθες πιασμένες ἀπὸ χίλιον εἰδῶν πουλητάδες φρούτων, ψητῶν, ἱατρικῶν· στὸ βάθος ἡ παλαιωμένη σιλουέττα τοῦ Λούβρ· ὁ ὁ ποταμὸς καταφορτωμένος ἀπὸ πλοῖα μὲ κρασιὰ τῆς Βουργουνδίας καὶ μηλίτην νορμανδική· ἐδῶ κ' ἐκεῖ μπομπάρδες φορτωμένες καὶ τέλος οἱ δύο ἀτελείωτες γέφυρες, πὺν ἐνώνουν τὶς δύο ὄχθες πρὸς τὴν πλατεῖα Ντωφὶν καὶ τὴν ὁδὸν Μπαριερί, γεμάτες ἀπὸ μαγαζιὰ καὶ σπιτία, τρίποδα παληάτων καὶ ἀστρολόγων, ἐργαστήρια μπαλωματῆδων καὶ μικροεμπόρων· ἔπειτα, καθρεφτισμένα μὲς' στὸ νερὸ καὶ κρεμασμένα ἀπὸ τὰ τόξα, κουρέλια χρωματιστά, χορταρικά, φρούτα καὶ δέρματα λαγῶν περασμένα σὰν κομπολόγια ἀπὸ τὴ μιὰν ὄχθη στὴν ἄλλη.

Ἡ Μπαμπουτὴ ἐκύτταζε τὸ πῆγαινε κ' ἔλα τῶν πουλητῶν, τῶν διαβατῶν καὶ τῶν ἱππέων, τὶς κινήσεις καὶ τὰ βήματα τῶν ἀνθρώπων, ὅλο

τὸ πανδαμιόνιον τῶν δύο ὄχθων μὲς' στὴ χλιαρὴ βραδεία, ἔπειτα ἀπὸ μιὰ ζεστὴ ἡμέρα πὺν ἔπαιρνε χρῶμα κεχριμπαρένιο, τὸ λιμάνι τοῦ Παρισίου, τὰ πλοῖα, τὰ πανιά καὶ τὰ κατάρτια πὺν ἐχρυσίζαν ὅπως στὶς μικρὲς θαλασσογραφίες τοῦ Βερνέ. Ἐπειτα, κυττάζοντας ἐμπρὸς της, εἶδε τὸν Γκρέξ πὺν ὁλοένα ἐπρόσεχε τὰ πόδια της· ἐκείνη, πὺν ἤξερε καλὰ τί ἀΐζουν, κοκκίνισε ἀπὸ εὐχαρίστησι, ἐμάλωξε τὴ φούστα της, ἐπήδησε γρήγορα καὶ στάθηκε ἐμπρὸς στὸν καλλιτέχνη θαμβωμένον. Ὁ Γκρέξ εἶδε τότε στὸ φῶς, τὸ γλυκὸ στρογγυλότητικο καὶ ἄγνὸ πρόσωπό της καὶ τὰ μεγάλα τρυφερά καὶ ἄδῶα της μᾶτια καὶ ὅπως ἦτον ἐτοιμος νὰ πάῃ στὴ Ρώμη μὲ τὸν πατέρ - Γκουζενό, ὑπότροφος τοῦ κ. Δελαλίβ, ἐνόμισε πὺς βλέπει κάττι περισσότερο ἀπὸ κόρη παρισινή, μιὰ Παναγία τοῦ Ραφαήλ.

Β

Ἐπειτα ἀπὸ λίγον καιρὸ τὴν ξαναεἶδε εἰς τὴν ὁδὸν Σαιν - Ζάκ, ὅπου τὸ κατάστημά της ἦτο ἀνάμεσα σ' ἕνα μαγειρεῖο καὶ ἕνα φαρμακεῖο, ἀπέναντι ἐνὸς κουρείου. Ἐπέστρεψε τότε ἀπὸ τὴ Ρώμη. Ἐκεῖ τὸν εἶχε ἀγαπήσῃ μιὰ πριγκήπισσα. Καὶ τὶς λέξεις αὐτές, γεμάτες πάθος: «Κύριε Γκρέξ, σὰς ἀγαπῶ· πῆτε μου ἀληθινά, μ' ἀγαπάτε;»¹ τὶς ἄκουε ἀκόμα ζωηρὰ πὺν κυτοῦσαν στὴν καρδιά του σὰν τὸ κρασί τοῦ Ὁρβιέτο πὺν εἶχε δοκιμάσει πέρα ἐκεῖ. Τὴ στιγμὴ ἀκριβῶς πὺν συλλογιζότανε τὴ Λετίτσια τὴν κόρη τοῦ Δουκὸς Ὁρρ... τὴ μελαγχροινὴ αὐτὴ πὺν εἶχε τόσα μεγάλα μᾶτια, ἐκεῖ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐκκλησοῦλα Σαίντ - Ὑβ καὶ ὕστερα ἀπὸ τὰ βιβλιοπωλεῖα Ντελαλαῖν καὶ Ντυσέν, μεταξὺ τοῦ μαγειρείου καὶ τοῦ φαρμακείου, ἀπέναντι τοῦ κουρείου, ὁ Γκρέξ ξαναεἶδε τὴ Δὲς Μπαμπουτὴ.

Γνωρίζετε τὴ Ροζαλία - Λεκτύρ, πὺν εἶχε τὸ βιβλιοπωλεῖον Ρετίρ, καὶ καμάρωνε στὸ γραφεῖο της, ντυμένη σὲ σατέν χρῶμα τοῦ καπνοῦ. Ἀπαράλλαχτη ἦταν ἡ Μπαμπουτὴ τὴν ἐποχὴν αὐτὴ ὅπου κατοικοῦσε μὲ τὸν πατέρα της στὴν ὁδὸν Σαιν - Ζάκ. Οἱ ἴδιοι ἔξυπνοι καὶ πονηροὶ τρόποι, ἡ ἴδια χάρις, ἡ ἴδια ζωηρότης πὺν προξενόυσε χαρὰ. Ὁ Γκρέξ ἤρχετο πρὸς τὸ μέρος τοῦ βιβλιοπωλείου, ἀνάμεσα ἀπὸ ἐμπόρους καὶ μαθητάς. Στὸ στενὸ πεζοδρόμιον χωρικές πουλοῦσαν φρούτα, ψάρια, λαχανικά. Φρέσκες ρέγκες, φρέσκες ρέγκες! Ἐδῶ τὰ ὥραϊα λαχανικά, τὰ ὥραϊα λαχανικά! Ἐπρεπε νὰ περάσῃ μέσα ἀπὸ ὅλον αὐτὸν τὸν κόσμον γιὰ νὰ φθάσῃ στὸ βιβλιοπωλεῖον. Ὁ Γκρέξ σὰν ἐπιδέξιος χορευτῆς προχώρησε, δρασκελίζε τὰ πανέτρια, πηδοῦσε πᾶν ἀπὸ τὰ βούτυρα καὶ τ' αὐγά καὶ τὰ ψάρια καὶ γλιστροῦσε ἀνάμεσα ἀπ' τὰ βαρέλια. Ἐφθασε ἐπιτέλους στὸ βιβλιοπωλεῖον.

«Ἐμεινα θανατῶντάς την» ἔγραφε ἀργότερα ὁ ἴδιος, σὲ στιγμὴ δυστυχίας. Ἡ Μπαμπουτὴ ἦταν ἐκεῖ: «τὸ πρόσωπό της ἦτον πολὺ ἔμορφο». Μπήκα, γράφει παρακάτω, καὶ «ἐξήτησα μερικὰ βιβλία γιὰ νὰ βρῶ ἀφορμὴ νὰ τὴν κυττάζω». Ἐκείνη ἐγτύπησε τὰ χέρια της ἀπὸ χαρὰ. Ὁ Γκρέξ εἶδε πὺς ἦταν λίγο πειὸ παχουλὴ, πειὸ στρογγυλὴ ἀπὸ τὸν καιρὸ πὺν ὁ Διδερὸ, ὁ μοναχὸς καὶ ὁ Ἀνεπιὸς πῆγαιναν στὸ βιβλιοπωλεῖον τοῦ Καὶ - Ὁγκυστέν· πάντα ὅμως τὸ στοματάκι ἐκείνο ὅλο χαμόγελο, τὰ μᾶτια, τὰ δόντια, ὁ ἔμορφος λαιμὸς μὲ τὸν χρυσοῦ σταυρό. «Τῆς εἶπα χίλια νόστιμα λόγια» γράφει ὁ ζωγράφος. Ἦταν ἡ ἐποχὴ πὺν ἐθριάμβευσε μὲ τὸ ἔργον του *Οἰκογενειάρχης*. Τὰ πρῶτα τεύχη Salons τοῦ Διδερὸ εἶχαν ἐκδοθῇ· τὰ ὥραϊα μᾶτια τῶν γυναικῶν ἄρχιζαν νὰ δακρύζουν ἀκούοντας τὸ ὄνομα τοῦ Γκρέξ· τί ἡθικὸς ζωγράφος, καὶ πόσο συγκινεῖ! Πρέπει πὺς ἔχει μεγάλη εὐαισθησία! Ἐπρεπε νὰ τῆς διηγηθῇ τὸ ταξίδι του. Δὲν ἦτο ὅμως καὶ πολὺ εὐκολο ἐξ αἰτίας τῆς ἱστορίας τῆς Λετίτσας. Ἐπειτα, ἡ κόρη αὐτὴ, περιέργη νὰ τὸν ἀκούσῃ, καὶ οἱ φωνές πὺν ἐρχόντανε ἀπὸ τὸν δρόμον ὅπου οἱ μικροπουλητὰ ἀκόνιζαν τὰ μαχαίρια τους, οἱ γυναῖκες καὶ οἱ σκύλοι ἐφώναζαν, οἱ μαθητὰ περνοῦσαν τραγουδώντας, ὅλα αὐτὰ ἐμπόδιζαν τὸν ζωγράφον νὰ μιλήσῃ. Ἐπὶ τέλους ἡ δειλία του ἐνέδωκε στὴ φωτιὰ τῶν ὥραϊων αὐτῶν ματιῶν. Διηγῆθηκε καθετὶ πὺν εἶχε ἰδῇ καὶ εἶχε κάμει, τοὺς περιπάτους του μὲ τὸν πατέρ - Γκουζενό, τὶς ἐργασίες του, τὰ ταξίδια, τὶς ἀγάπες του, τὶς διασκέδασεις του. — Ποῦ κατοικεῖτε τώρα στὸ Παρίσι, κύριε Γκρέξ; — «Ὁδὸς Πετί - Λιόν στὸ ξενοδοχεῖον ἡ «Ἀμπελος». — «Νᾶρχεσθε νὰ μὲ βλέπετε, κύριε Γκρέξ, νᾶρχεσθε συχνά».

Πραγματικῶς ὁ Γκρέξ ἐπῆγαινε συχνά. Τόσο συχνά πὺν ὅλοι οἱ πουλητὰ ἄνδρες καὶ γυναῖκες τοῦ ἦσαν πειὰ γνωστοί. Ἀπὸ τὴν ὁδὸν Πετί - Λιόν, παρόδον τῆς ὁδοῦ Κοντέ, ἕως τὴν ὁδὸν Σαιν - Ζάκ εἶνε λίγος δρόμος καὶ ὁ Γκρέξ ἐπῆγαινε γρήγορα. Ἐφθανε μέσα στὴν κνίσσα τῶν ψητῶν καὶ στὴν κνίσσα τῶν βιβλίων καὶ ὅλες οἱ τροφές τοῦ σώματος καὶ τοῦ πνεύματος ἔδιναν τὴ στιγμὴ ἐκείνη ὄψιν εὐχαρίστη στὴν ὁδὸν Σαιν - Ζάκ. — «Ἐχω αὐτὰ φρέσκα, αὐτὰ φρέσκα» ἐφώναζεν ἡ μιὰ. Ἄλλος ἄπλωνε τὸ κρεσόνι του στὴ μέση τοῦ δρόμου. Ἐνας μικρὸς κολλητῆς πιάτων χτυποῦσε μὲ τὸ σφυράκι του ἡ περνοῦσε μιὰ μοδιτροῦλα πὺν τὴν ἀκολουθοῦσε κανένα παλληκαράκι. — «Ἐξὲ δεκαροῦλες, Ἐξὲ δεκαροῦλες οἱ ὥραϊοι οἱ κολλοί!» Ἐφώναζε τραγουδιστὰ μιὰ ἔμορφη ψαράδαινα. Καὶ κάττι μάγκες: «θάνατος στοὺς ποντικούς! θάνατος

¹ Κυρία δὲ - Βαλορί: Ὁ Γκρέξ ἡ ἡ Μνηστὴ τοῦ χωριοῦ.

¹ Ἀρχεῖα τῆς γαλλικῆς τέχνης, ἐκδοθέντα ὑπὸ Σεναβιέρ, (ἀπομνημονεύματα τοῦ Γκρέξ).

στοὺς ποταμούς!» Ὁ Γκρέξ ἀγαποῦσε τὴ ζωὴ τῶν χωρικῶν, τοὺς τρόπους τῶν, κάθε ἐμορφιά πού ξεσκέπαζε στὰ μάτια του ἡ ζωὴ τῶν παιδιῶν καὶ τῶν γυναικῶν.

Μόλις ἐφθανε στὴν ὁδὸν Σαὶν-Ζάκ—ἀπὸ κάποια ἔλξι μυστικὴ πού εἶχε βέβαια τὶς ρίζες της στὴν ὁμοιότητα τῶν χαρακτήρων—ἐφθανε καὶ ὁ Διδερό. Αὐτὸς ὁ διαβολάνθρωπος ἦτον πανταχοῦ παρὼν καὶ μὲ τὰ μακρὰ πόδια του μποροῦσε σὲ μιὰ στιγμή νὰ πάη ἀπὸ τὰς λεωφόρους τοῦ Παλαί-Ρουαγιάλ στὸ Λυξεμβούργον, ἀπὸ τὸ Λουβρὸ στὸ Πόν-Νέφ καί, ὅταν ἦτον ἡ ἐποχὴ, στὴν ἀγορὰ τοῦ Σαὶν-Ζερμαίν καὶ Σαὶν-Ὀβιδ καὶ ἄλλοτε πάλι στὴν ὁδὸν Σαὶν-Ζάκ. Τώρα ἦταν πανδρεμένος μὲ τὴν θρησκώληπτή του τὴ Δ^α Σαμπιόν· μ' αὐτὸ ὅμως δὲν ἔχασε τὴ ζωηρότητά του, τὴν ἀγάπη πρὸς τὸ ἀστείον καὶ τὴν ἐλεύθερη ζωὴ πού τόσο περιέργως ἦταν ἐνωμένα μέσα του μαζί μὲ τὴν ἡθική. Μόλις ἀπαντοῦσε τὸν Γκρέξ, ἀρχίζε τὴ διδασκαλία. Αἱ σκέψεις του περὶ ἀρετῆς, πού ἔπειτα ἀπὸ λίγον καιρὸ ἐπέδειξε στὸ θέατρόν του, ἐστόλιζαν τώρα ὅλη σχεδὸν τὴν ὁμιλία του. Ὁ Γκρέξ, πού ἄκουε ἓνα τόσο μεγάλο πνεῦμα νὰ μιλεῖ τόσο ἐμορφα γιὰ τέτοια πράγματα, ἠθέλησε νὰ ἐπωφεληθῇ. — «Θὰ τὰ ζωγραφίσω» σκέφθηκε. Ἡ τιμωρία τοῦ Υἱοῦ, Ἡ πατρικὴ Κατάρτα, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ἔργα, ὅπου ἀργότερα ἔμελλε νὰ δείξῃ μὲ τόση δύναμι, ἦταν τὸ ὄνειρό του. Γεννιῶνταν, μεγάλωναν, καὶ ἐπαιρναν μιὰ σεμνὴ ἐμορφιά, τὴ στιγμή πού μιλοῦσε ὁ Διδερό. Ἡ φωτιά ὅμως πού ἔβανε στὰ λόγια του ὁ ἄνθρωπος αὐτός, δὲν ἦταν τόσο μεγάλη πού νὰ τὸν κάμῃ νὰ ξεχνᾷ τὶς φωνὲς καὶ τὸν θόρυβο τῆς ὁδοῦ Σαὶν-Ζάκ. Ἐπρεπε νὰ τὸν ἰδῇτε νὰ σιαματᾷ ξαφνικά, νὰ προσέχῃ ἔξω, νὰ ξύνη τὴ μύτη του — μιὰ πελώρια ἀληθινὰ μύτη — καὶ ν' ἀρχίζῃ νὰ γελᾷ στὰ ἐμορφότερα μέρη τῆς ὁμιλίας του. Ἐτσι, κοντὰ στὸ παρεκκλήσι Σαὶν-Υβ, μιὰ γρηοῦλα πουλοῦσε τακτικά χορταρικά τραγουδώντας ἀδιάκοπα μὲ τὴ μύτη:

Ἀγκινάρες! ἀγκινάρες!
Ποὺ ἀνάβουν σῶμα καὶ ψυχὴ
Καὶ τὸν πισινὸ ζεσταίνουν.

Ἀμέσως ὁ Διδερό λησμονοῦσε τὴν ἀρετὴ, τοὺς οἰκογενειακοὺς καὶ ἡθικοὺς νόμους καὶ ἀρχίζε νὰ μιλεῖ γιὰ τὴν προτελευταία λέξι τῆς γρηούλας. Ὁ Γκρέξ ἔτριβε τὰ μάτια του. Τώρα μιλοῦσε ὁ Διδερό γιὰ τὴν Ἀφροδίτη μὲ τὶς ὥραιες λαγόνες.

Ἐλεγε: «Ὁ Μπουσέ, ὁ Λαγκρενέ καὶ ὁ νέος Φραγκονάρ βάζουν ἀρκετὲς γυμνότητες στὶς εἰκόνες τῶν ἑσῆς νὰ μὴν τὸ κάμειτε, κύριε Γκρέξ!» Καὶ μιλοῦσε τότε γιὰ εἰκόνες πού νὰ ἔχουν γυναῖκες καὶ ἄνδρες νὰ κλαῖνε, γέρους νὰ εὐλογοῦν, παιδιὰ ἀθῶα, καὶ ζῶα. «Νὰ πανδρευ-

θῇτε, κύριε Γκρέξ!» Μὰ ὁ Γκρέξ δὲν ἠθέλε ν' ἀκούσῃ νὰ τοῦ μιλοῦν γιὰ πανδρεία!

Ἐφθασαν στὴν θύρα τοῦ βιβλιοπωλείου. — «Φίλε μου, ἐδῶ εἶναι ἡ εὐτυχία!» ἔλεγε ὁ Διδερό· καὶ ἐνῶ ὁ σοφὸς ἔμπαινε στὸ κουρεῖον, ὁ Γκρέξ ἐπήγαινε στὴς Μπαμπουτῆ. Μάτια ὥραία, μάγουλα τριανταφυλλένια, ὅλη μαζί ἐλκυστικὴ καὶ φιλάρεσκη, μὲ τὸ μικρὸ πουκαμισάκι πού φοροῦσε. Ἐπρεπε νὰ τὴν ἰδῇτε πού σηκονόταν ἀμέσως. Πῶς ν' ἀντισταθῇ ὁ Γκρέξ στὰ μάτια αὐτά, σ' αὐτὰ τὰ χεῖλη, στὶς ζωηρὲς κινήσεις πού ζωντάνευαν τὸ σῶμα κάτω ἀπὸ τὰ φορέματα; Καὶ πῶς νὰ μείνῃ ἐκεῖ χωρὶς νὰ τῆς ρίχνῃ μιὰ ματιά ἢ νὰ τῆς κάνῃ ἓνα χάδι; Ἡ πονηρή, τὸν ἐκύνταζε κρυφά, χαμογελοῦσε, ἀναστέναζε καὶ παραπονιόταν μὲ φωνὴ μισοπνιγμένη. Ἐγραφε ὁ κακομοῖρης ὁ Γκρέξ πῶς ἐκεῖνη «μεταχειρίσθηκε κάθε φιλαρέσκεια γιὰ νὰ τὸν κάνῃ νὰ πηγαίνῃ νὰ τὴν βλέπῃ» θὰ τὸν ἔβλεπε μ' εὐχαρίστησι πάντα¹. Αὐτὸ γινόταν ἓνα μῆνα σχεδόν. Ἐπειτα ἀπὸ ἓνα μῆνα ἐπῆρε περισσότερο θάρρος, ἀρχισε νὰ τοῦ πιάνῃ τὰ χέρια καὶ νὰ τὰ φιλεῖ καὶ μὲ φωνὴ τρεμουλιαστὴ νὰ τοῦ λέγῃ: «Κύριε Γκρέξ, Κύριε Γκρέξ, θὰ μὲ πανδρεύσασαι ἂν ἠθέλα;» Τὸ στήθος της τότε κτυποῦσε δυνατὰ καὶ ὁ μικρὸς χρυσὸς σταυρὸς ἔπαλλε μαζί του· πιανόταν ἡ ἀναπνοή της καὶ κοκκίνιζε μὲ ντροπὴ κρατῶντας ὀλοένα τὰ χέρια τοῦ ζωγράφου.

Ὁ Γκρέξ, σαστισμένος, μὴ γνωρίζοντας τί νὰ εἰπῇ, ἄκουε τὴν καρδιὰ τῆς κόρης συγκινημένην ἀπὸ τὴν ἀγάπη, νὰ χτυπᾷ κοντὰ στὴ δική του καρδιά. Καὶ ὅσο καὶ ἂν συχαινότατε τὴν πανδρεία, αἰσθάνθηκε νὰ ὑποχωρῇ, κοκκίνησε καὶ αὐτὸς καὶ εἶπε: «Δεσποινίς, τί μεγάλη εὐτυχία νὰ περάσῃ κανεῖς τὴ ζωὴ του μὲ τόσο χαριτωμένη γυναῖκα!»² Τότε ἐκεῖνη τὸν ἀγκυλιάζει καὶ τὸν κρατεῖ σφιχτά, πού αἰσθάνεται τὸ στήθος της ἐπάνω του καὶ τὰ θερμὰ φιλιὰ της πού τοῦ ἀνταποδίδει. Τὴν ἴδια στιγμή τὸ πουκαμισάκι της δὲν ἀντέχει καὶ ξεσκεπάζεται τὸ στήθος! Μά, νὰ τὰ σιγανὰ βήματα τοῦ πατέρα στὸ βάθος τοῦ βιβλιοπωλείου, καὶ ἡ μητέρα καὶ ὁ ἀδελφὸς τῆς Μπαμπουτῆ. Φεύγει γρήγορα καὶ βρίσκεται μονομιᾶς ἔξω στὸν δρόμο χωρὶς νὰ πολυκαταλαβαίνει, μεθυσμένος ἀπὸ ἀγάπη. Πηγαίνει, ἔρχεται, στριφογυρίζει καὶ μόλις πού δὲν πέφτει ἐπάνω στὰ λάχανα, στὰ ψάρια καὶ στὰ αὐγά· χτυπᾷ ἡ καρδιά του. Πρὶν φθάσῃ στὴν ἐκκλησοῦλα, γυρίζει μιὰ στιγμή τὸ κεφάλι καὶ βλέπει στὸ κατῶφλι τοῦ βιβλιοπωλείου ταραγμένη καὶ μὲ τὸ στήθος μισόγυμνο, τὴν Μπαμπουτῆ νὰ τὸν κυττάξῃ. Καὶ τὴν κυττάζει καὶ αὐτός! Νάτην ὡς Ἡδυπάθεια, ὡς Τρυφερὴ

¹ Ἀρχεῖα τῆς γαλλικῆς τέχνης.

² Ἀρχεῖα τῆς γαλλικῆς τέχνης.

Ἐπιθυμία, ὡς Ὁνειρο Ἐρωτικὸ· νάτην, μὲ τὸ γλυκὺ βλέμμα της πνιγμένο στὴν εὐτυχία, μὲ τὸ ὥραιο κεφάλι καὶ τὰ λεπτὰ χέρια της, μοντέλο τῶσων ὥραιων εἰκόνων πού θὰ ζωγραφίσῃ ὁ καλλιτέχνης. Μόλις ἐγύρισε τὴ γωνιά τοῦ δρόμου καὶ μέσα στὸ πλήθος ὅλο ἐκεῖνο τῶν πουλητιάδων, τῶν μαθητῶν, τῶν καλογήρων, ἀκούει πίσω του τὸ εὐθυμο γέλιο τοῦ Διδερό. Μὰ τώρα αἰσθάνεται ντροπιασμένος! Ὁρκίζεται πῶς δὲν τὴν ἀγαπᾷ καὶ δὲν θὰ παντρευθῇ ποτέ! Μία ἀδιάντροπη ἐκεῖ, πού ρίχνεται κατακέφαλα, μιὰ πονηρή, μιὰ πανοῦργα, πού οὔτε περιμένει νὰ τῆς μιλήσῃ καν. Νὰ εἶναι ὁ πρῶτος τοῦλάχιστον αὐτός; Δὲν ἔκανε ἄρα γε τὰ ἴδια καὶ μὲ ἄλλους; Πῶς νὰ πιστέψῃ κανεῖς τὶς γυναῖκες; Ὁ Ἀνεψιὸς ἔχει δίκιο· ὅσο πειὼ ἐμορφίας, τόσο σὲ ἀπατοῦν μὲ τὴν ἐμορφιά τους. Πρὶν παντρευθοῦν εἶναι παιγνιδιάρες, πονηρές, φιλάρεσκες καὶ ἔπειτα γίνονται ἀδιάντροπες καὶ φιλόνεικες, θρησκώληπτες καὶ στρυφνές. Ἀς κυττάξῃ ὁ Διδερό αὐτὴν πού παντρεύθηκε. Δὲν ἀξίζει τὸν κόπο νὰ παρίνῃ κανεῖς αὐτὰ τὰ ὄντα. Ἡ

μικρὴ αὐτὴ Μπαμπουτῆ ἔχει ὥραιο στήθος καὶ ἐμορφα χέρια, μύτη παιδική, μάτια ἀγγελικά καὶ χεῖλη πού ἐγνώρισε ὁ ζωγράφος τὴν ἡδονικὴ τους γλύκα. Ἐχει ἡ κόρη αὐτὴ περισσότερα ἀπ' ὅ,τι χρειάζεται. Ὅμως, μπορεῖ νὰ τὴν παντρευθῇ; Διστάζει... Τώρα μαζί μὲ τὸν Διδερό περιπατοῦν στὸ Λουξεμβούργον, στὴν λεωφόρον τῶν Στεναγμῶν. Αὐτὴ καὶ ὄχι ἄλλη ταιριάζει σ' ἓναν ἄνθρωπον σὰν τὸν Γκρέξ. Καὶ ὁ Διδερό, κατὰ τὴ συνήθειά του, ἀρχίζει νὰ τὸν κατηχῇ, κινώντας τὰ χέρια, γεμάτος ἀπὸ ἐνθουσιασμόν καὶ εἰρωνείαν. Τὰ λόγια του, λόγια ἡθικῆς καὶ κυνισμοῦ, ἔχουν τόση ζωὴ, ὀρμὴ, δροσιά. Ἀλλ' ὁ ζωγράφος τὸν ἀκούει; Θέλει νὰ ξεφύγῃ μάλιστα, νὰ μὴν ἀκούσῃ πειὰ τίποτε σὲ μιὰ τέτοια στιγμή, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν καρδιά του. Νά, καὶ ὁ Ἀνεψιὸς πού φθάνει. Ὁ Γκρέξ ἐπωφελεῖται καὶ φεύγει. Ἡθέλε μίαν ὥρα προτιότερα νὰ φθάσῃ στὸ σπίτι του, νὰ κλεισθῇ μόνος του καὶ ἐκεῖ—μέσα στὴ σιωπὴ—ν' ἀρχίσῃ σὰν τρελλὸς νὰ ζωγραφίσῃ τὸ πρόσωπο τῆς ἀγαπημένης του, πού τὸ φιλεῖ τὴν φοβίζει μὰ καὶ τὸν τρελλαίνει.

[Συνέχεια. — Μετάφρ. Κ. Μ.]

ΕΔΜΟΝΔΟΣ ΠΙΛΟΝ

Ἡ ΔΙΚΗ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ

[Ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦτον ἐκδίδεται κατ' αὐτὰς πρωτότυπον ἔργον, γραφέν ὑπὸ τοῦ ἐν Μεσολογίῳ Εἰσαγγελέως Πρωτοδικῶν κ. Χρ. Τραπεζούντιου. Ὁ συγγραφεὺς, νομικὸς συγγραφέας καὶ θεολόγος, ἀπόφοιτος Ἱερατικῆς Σχολῆς πρὶν ἢ γίνῃ θεμιστοπόλος, λόγῳ τῶν εἰδικῶν μελετῶν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς Ἑβραϊκῆς νομοθεσίας, ἐφ' ἧς καὶ ἔτερον ἔργον συνέγραψεν, ἦτο ὁ ἀρμοδιώτατος νὰ γράψῃ τὸ ἔργον αὐτό, ἀπαιτήσαν ἐργασίαν ἐτῶν καὶ μελετὴν κειμένων ἐκκλησιαστικῶν καὶ ιστορικῶν, γενομένην διὰ τοῦ διπλοῦ φακοῦ τῆς θεολογίας καὶ τῆς νομικῆς.

Κατ' εὐμενὴ παραχώρησιν τοῦ συγγραφέως δημοσιεύομεν πρὸς τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἔργου ἐν κεφάλαιον, παραλείποντες τὰ κάτωθεν τοῦ κειμένου σχόλια, εἰς τὰ ὅποια μ' εὐσυνειδησίαν ἀποταμιεύονται τὰ κείμενα καὶ τὰ χωρία τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ἀπὸ τοῦς ὁποίοις ἀντλεῖ τὰς εἰδήσεις του ὁ γράψας τὸ βιβλίον].

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΙΡΕΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΣΣΑΙΩΝ

I

Ἀσχετὸς ἂν ὑπῆρξεν ἡ αἵρεσις αὕτη τῶν Ἑσσαιῶν πρὸς Χριστοῦ ἢ μετὰ Χριστόν, θεωροῦμεν ἀναγκαῖον νὰ γίνῃ πάντως λόγος περὶ αὐτῆς, καὶ λόγος μάλιστα μακρὸς· διότι ὑπεστηρίχθη παρὰ μεταγενεστέρων μετὰ δυνάμει καὶ πειστικότητος ὅτι ὁ Ἰησοῦς ὑπῆρξε τὴν αἵρεσιν Ἑσσαιῶν, καὶ ὅτι ἡ διδασκαλία αὐτοῦ δὲν ἦτο παρὰ τὰ δόγματα τῆς αἵρέσεως τῶν Ἑσσαιῶν, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ οὗτος ἀνήκεν.

Διὸ ἐπιθυμῶ νὰ προκαλέσω τὴν ἰδιαιτέραν προσοχὴν εἰς τὰς ἰδέας τοῦ κεφαλαίου τούτου· καθόσον διαβλέπω, ὅτι ἀληθῶς γεινιάζουσι τὰ δόγματα τῆς αἵρέσεως αὐτῆς τῶν Ἑσσαιῶν πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐκ τούτου ἡ πλάνη.

Θὰ ἀποδειχθῇ ἐν τούτοις ὅτι πολὺ ἀπέχει ἡ μία διδασκαλία νὰ ταυτίζεται πρὸς τὴν ἄλλην· διότι οὐ μόνον οὐσιώδεις προκύπτουσι διαφοραὶ εἰς τὰ δόγματα, ἀλλὰ ἐλλείπει τελείως ἐκ τῆς αἵρέσεως τῶν Ἑσσαιῶν καὶ τὸ πνεῦμα, τὸ ὁποῖον διέπει τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἰησοῦ.

Ὅθεν, ἐάν οἱ Ἑσσαιῶν προὔπηρξαν τοῦ Χριστοῦ, ἀπετέλουν οὗτοι αἵρεσιν Ἰουδαϊκὴν ἡθικωτέραν καὶ πλησιεστέραν πρὸς τὴν μέλλουσαν νὰ ἀκουσθῇ διδασκαλίαν τοῦ Ἰησοῦ. Ἐάν ὅμως εἶναι μεταγενέστεροι τοῦ Ἰησοῦ, τότε δὲν πρόκειται παρὰ περὶ Ἰουδαϊκῆς αἵρέσεως, ἥτις ἐξήτησε νὰ συμβιβάσῃ τὴν Μωσαϊκὴν θρησκείαν μὲ τὴν Χριστιανικὴν καὶ μὲ τὰς κρατούσας φιλοσοφικὰς τότε ἰδέας, ὅπερ καὶ μᾶλλον πιθανόν.

Ἡμεῖς ὅμως θέτοντες ὡς βάσιν ἐν τῇ συζητήσει, ὅτι ἡ αἵρεσις προὔπηρξε, θὰ παρακολουθήσωμεν εἰς τούτο τοὺς συγγραφεῖς ἐκείνους, οἵτινες, πολεμοῦντες τὸν χριστιανισμόν, ἰσχυρίσθησαν, ὅτι ἡ διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ ταυτίζεται καθ' ὅλον πληρῶς μετὰ τῆς διδασκαλίας τῶν Ἑσσαιῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκαταλέγουσι καὶ τὸν Ἰησοῦν ὡς ἓνα ἐκ τῶν ἐταίρων.

Εὐτυχῶς διεσώθη τὸ σύγγραμμα περὶ Ἑβραϊκῆς Ἀρχαιολογίας τοῦ Ἰουδαίου Ἰωσήπου, ὅστις ἐγεννήθη τὸ 37 μετὰ Χριστόν· καὶ ἀσφαλῶς δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι ἡ διδασκαλία τῶν Ἑσσαιῶν, τὴν ὁποίαν οὗτος περιγράφει ἐν τῇ ρηθέντι συγγράμματι αὐτοῦ, εἶναι εἰλημμένη μετὰ πάσης τῆς δυνατῆς ἀκριβείας.

Τὴν γνώμην ἡμῶν ταύτην συνάγομεν ἐκ τοῦ ὅτι ὁ συγγραφεὺς οὗτος δὲν παρέλειπε νὰ περιγράψῃ καὶ τὰς ἐλαχίστας περὶ τοῦ βίου τῶν Ἑσσαιῶν λεπτομερείας.

Πρὶν ἢ ὅμως προβῶμεν εἰς τὸν ἔλεγχον τῶν ἰσχυρισμῶν τοῦ Salvador ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, ἐπίσης καὶ εἰς τὸν ἔλεγχον τῆς ὑπὸ τοῦ Rappée δημοσιευθείσης ἐπιστολῆς, ἥτις ἀνεκαλύφθη, ὡς λέγει, ἐν Ἀλεξαν

δρεία, και της οποίας αποστολὴς εἶναι Ἐσσαῖος τις τῶν Ἱεροσολύμων, ἀνταποκρινόμενος πρὸς τοὺς Ἐσσαίους τῆς Ἀλεξανδρείας, πρὶν ἢ, λέγω, προβῶμεν εἰς τὸν ἔλεγχον αὐτῶν, ἀνάγκη νὰ ἐκθέσωμεν πρῶτον τὰ τοῦ βίου τῶν Ἐσσαίων καὶ τῶν διδασκαλιῶν αὐτῶν.

Τοιοιτοτρόπως, ἀναπτύσσοντες βραδύτερον ἐν ἰδιαιτέρῳ κεφαλαίῳ, τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἰησοῦ, θὰ εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ διακρίνωμεν τὰς οὐσιώδεις διαφορὰς μεταξὺ τῶν δύο διδασκαλιῶν εὐχερῶς. Εἴμεθα δὲ βέβαιοι ὅτι θὰ προκύψῃ ἀσφαλὲς συμπέρασμα, ὅτι ὁ ἰσχυρισμὸς τῶν ἀντιχριστιανικῶν συγγραφέων εἶναι τελείως ἀστήρικτος.

II

Οἱ Ἐσσαῖοι μεγάλως ἐσέβοντο τὸν Μωσαϊκὸν Νόμον, τὸν ὁποῖον ἐμελέτων ἀδιαλείπτως. Ἐπίσης ἐσέβοντο τὰ ἱερὰ βιβλία τῆς Ἀγίας Γραφῆς. Αἱ δὲ ἐξηγούμεναι, τὰς οποίας ἀπέδιδον εἰς αὐτὰς ἦσαν, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἀλληγορικά.

Ἐντεῦθεν προέκυψαν ποικίλαι δοξασαίαι, μὲ τὰς οποίας ἐκανόνισον τὸν βίον αὐτῶν ἐν γένει, καὶ ἔλυνον τὰ διάφορα προβλήματα τῆς σκέψεως.

Οὕτως ἐδογματίζον, ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ἀθάνατος, ὅτι ὑπάρχει μέλλουσα ζωὴ καὶ ἀνταπόδοσις τῶν πράξεων κατ' αὐτήν.

Πιστεύοντες εἰς τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, ἐδίδασκον τὴν ἀγάπην πρὸς αὐτὸν καὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Ἐπρέσβευον δὲ ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι δοτὴρ μόνον τῶν καλῶν, οὐχὶ δὲ καὶ τῶν κακῶν.

Ἐφρόνουν ὅτι ὁ Θεὸς τοσοῦτον ἱερὸν πρᾶγμα εἶναι, ὥστε τὸ ὁμνῆσαι ἐν ὀνόματι αὐτοῦ θεωρεῖται ὡς τὸ μέγιστον ἀμπλάχημα. Ἐνεκα τούτου ἐθεώρουν τὴν ἐπιτοκίαν ὡς ἀμάρτημα ἡττονος ἀξίας τῆς τοῦ ὁρκου Εἴχον δὲ ἀποκτῆσαι φήμην ἀνθρώπων οὐδέποτε ψευδομένων.

Τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου ἐφύλαττον μετὰ πολλῆς ἀσθηρότητος, μὴ ὑποβαλλόμενοι εἰς οὐδεμίαν ἀπολύτως ἐργασίαν κατ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἐκείνην.

Πρεσβεύοντες τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀνθρώπου, δὲν ἀνεγνώριζον δούλους.

Εἰς οὐδὲν ὑπελόγιζον τὰς ὁδύνας, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ὑποστηρίξωσι τὰ φρονήματά των.

Ἐπέτρεπον τὸ μῖσος κατὰ τῶν ἀδικούντων. Ἐπέβαλλον τὸν ἔλεγχον κατὰ τῶν ψευδομένων. Ἐπεβάλλετο, ὅπως διατηρῶσι μυστικούς τοὺς ἰδιαιτέρους λόγους καὶ τὰς πράξεις τῶν συνεταίρων.

Τὸν βίον αὐτῶν συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχὰς ταύτας ἐκανόνιζον.

Οὕτως ἀπέφευγον τὸν γάμον, ἐκτὸς ὥρισμένης τινὸς ὁμάδος ἐξ αὐτῶν, ἥτις διαφωνοῦσα ἐφρόνει, ὅτι χάριν τῆς διαιωνίσεως τοῦ γένους, ἔπρεπε νὰ ἀποφεύγῃσι τὴν ἀγαμίαν. Ὑπέβαλλον ὁμῶς τὰς γυναῖκας αὐτῶν εἰς τριετὴ ἀυστηράν περὶ τὸν βίον δοκιμασίαν, ὅπερ κατ' ἡμᾶς ὀλίγον ἀκατανόητον. Οἱ μὴ ἐρχόμενοι εἰς γάμον ἀνελάμβανον τὴν ἀνατροφὴν ξένων τέκνων.

Τὰς ἡδονὰς τοῦ βίου, θεωροῦντες ὡς κακίαν, ἀπέφευγον, φρονοῦντες ὅτι ἀρετὴ ἐστὶν ὁ περιορισμὸς τῶν παθῶν.

Διητῶν κοινὸν ταμεῖον. Εἴχον κοινὰς τὰς κατοικίας, κοινὰ τὰ συσσίτια, καὶ πάσας τὰς δαπάνας κοινὰς.

Περιφρονοῦντες τὸν πλοῦτον, διέθετον τὴν περιουσίαν αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ ταμείου. Ἐντεῦθεν εἰς ἐκάστην πόλιν εἴχον κληδεμόνας καὶ ἐπιμελητάς, οἵτινες εἴχον ὑποχρέωσιν νὰ φροντίζωσι περὶ τῆς διατροφῆς καὶ ἐνδύμασις τῶν ἐταίρων.

Ἡ γεωργία ἦτο τὸ προσφιλέστατον αὐτῶν ἔργον. Ἐκ δὲ τῶν τεχνῶν κατεγίνοντο μόνον εἰς ἐκείνας, τῶν ὁποίων τὰ προϊόντα δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνωσι μέσα κακοῦ εἰς τὸν ἀνθρώπον. Αὐστηρῶς ἀπέφευγον νὰ κατασκευάζωσιν ὅργανα πολεμικά, μὴ θέλοντες νὰ γίνωνται παραιτίοι τῆς χύσεως ἀνθρωπίνου αἵματος.

Πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ Ἠλίου προσήχοντο, ἀναπέμποντες εὐχὰς τινὰς πατροπαράδοτους, ὥστε ἵκετεῦντες τὸν Ἥλιον νὰ ἀνατείλῃ. Μετὰ τοῦτο ἐπελαμβάνοντο τῶν ἐργασιῶν των, μετὰ τὰς οποίας παρεκάθηντο εἰς κοινὸν γεῦμα, ἀφοῦ πρῶτον ἐλούοντο.

Τὰ ἐνδύματα αὐτῶν ἦσαν πάντοτε λευκά, καὶ πρὶν ἢ ὁ χρόνος ἡθιγῇ, ταῦτα δὲν ἀντεκαθίσταντο.

Ἐάν ποτε Ἐσσαῖος ἤθελεν ἀποβληθῇ ἐκ τοῦ τάγματος ἔνεκα τοῦ φρικτοῦ ὁρκου, τὸν ὁποῖον εἶχε δώσει, περιοριζέτο κατὰ τὴν τροφὴν του εἰς χρῆσιν χόρτων μόνον. Τότε δὲ συνεχωρεῖτο νὰ ἐπανέλθῃ οὗτος εἰς τὰς τάξεις τῶν Ἐσσαίων, ὁπότεν ἐκ τῆς δυστυχίας καὶ τῶν δεινοπαθημάτων εἶχε φθάσει εἰς τὰς ἐσχάτας τῆς ζωῆς πνοάς.

Πᾶσαν τὴν ἐταίρων παρεκτροπὴν ἐδίκαζε δικαστήριον συνιστάμενον ἐξ ἑκατὸν μελῶν, ὡς βεβαίον ὁ Ἰωσήπος.

Ἐκαστὸς εἰσερχόμενος εἰς τὰς τάξεις τῶν Ἐσσαίων ὤφειλε νὰ δώσῃ ὅρκον. Συνίστατο δὲ ὁ ὅρκος οὗτος εἰς τὰ ἑξῆς:

Ὅτι πρῶτον μὲν θὰ εἶναι εὐσεβὴς πρὸς τὸν Θεόν. Ἐπειτα ὑπόσχεται νὰ διαφυλάττῃ τὰ δίκαια πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Οὐτε ἐξ ἰδίας βουλῆσεως, οὐτε κατὰ προσταγὴν θὰ βλάψῃ τινά. Θὰ μισήσῃ ἀείποτε τοὺς ἀδίκους καὶ θὰ συναγωνισθῇ μετὰ τῶν δικαίων. Θὰ εἶναι πιστὸς καὶ εὐκρινὴς πρὸς πάντας, μάλιστα δὲ πρὸς τοὺς ἄρχοντας· διότι ἄνευ τῆς θελήσεως τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ καταλάβῃ τις Ἀρχὴν, καὶ νὰ κατισχύσῃ. Καὶ ἂν αὐτὸς ὁ ἴδιος καταλάβῃ Ἀρχὴν, οὐδέποτε ἐν τῇ ἐξουσίᾳ θὰ δείξῃ ὑβριστικὴν συμπεριφορὰν, καὶ τοὺς ὑποτεταγμένους εἰς αὐτὸν δὲν θὰ καταστήσῃ διακεκριμένους διὰ λαμπρῶν ἐνδυμάτων καὶ πολυτελῶν κοσμημάτων. Τὴν ἀλήθειαν θὰ ἀγαπᾷ πάντοτε καὶ τοὺς ψευδομένους μετὰ σπουδῆς θὰ ἐλέγχῃ. Θὰ φυλάξῃ τὰς χεῖρας του καθαρὰς ἀπὸ τῆς κλοπῆς, καὶ τὴν ψυχὴν του ἀπὸ ἀνοσίῳ κέρδους. Δὲν θὰ ἀποκρύψῃ τίποτε ἀπὸ τοὺς συνεταίρους, ἀλλ' οὐτε θὰ καταδώσῃ τίποτε εἰς τοὺς μὴ συνεταίρους. Τοῦτο θὰ πράξῃ καὶ ἂν μέχρι θανάτου βιασθῇ.

Ἐπὶ πλέον ὑπόσχεται τὰ δόγματα τῆς αἵρέσεως νὰ μὴ μεταδίδῃ κατ' ἄλλον τινὰ τρόπον, ἢ ὅπως αὐτὸς μετέλαβε τούτων.

Ὑπόσχεται νὰ ἀπέχῃ ἀπὸ πάσης ληστρικῆς πράξεως καὶ νὰ τηρῇ τὰ βιβλία τῆς αἵρέσεως ὁμοιοτρόπως, ὡς καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἀγγέλων.

III

Αἱ ἀνωτέρω δοξασαίαι τῶν Ἐσσαίων, γειτνιάζουσαι ὅπως δὴποτε πρὸς τὰς ἰδέας τοῦ χριστιανισμοῦ ἀφ' ἑνός, καὶ πρὸς τὸν βίον τῶν πρώτων χριστιανῶν ἀφ' ἑτέρου, ἔδωσαν ἀφορμὴν εἰς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ χριστιανισμοῦ, καὶ ἰδίως εἰς τὸν Ἰουδαῖον συγγραφέα Salvador, νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν τολμηρὰν γνώμην ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἀνέκει εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν Ἐσσαίων, καὶ ὅτι ἡ διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ, δὲν ἦτο παρὰ αὐτὴ αὐτὴ ἡ διδασκαλία τῶν Ἐσσαίων.

Ἀλλὰ διὰ νὰ κατασταθῇ πιστευτός, ὤφειλε πρῶτον νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι ἡ αἵρεσις αὕτη ὑπῆρξε πρὸ Χριστοῦ, καὶ τοῦτο δὲν ἦτο δύσκολον εἰς ἓνα συγγραφέα τῆς περιωπῆς τοῦ Salvador. Ἀληθῶς ὁ Salvador εἶναι δεινὸς συγγραφεὺς, ἀλλ' ἐλλείπει ἀπ' αὐτοῦ ἡ καλὴ πίστις. Καὶ πεῖθει ἀληθῶς διὰ τῆς δεινότητός του ταύτης τὸν ἀπρόσεκτον μόνον ἀναγνώστην.

Τὰ ἱστορικὰ ἐπιχειρήματα, τὰ ὁποῖα φέρει εἰς ἀπόδειξιν ὅτι προϋπήρξεν ἡ αἵρεσις αὕτη τοῦ Χριστοῦ, ἀναπτύσσονται ὀντως μετὰ ἰσχυρὰς εὐλογητίας, ἀλλ' εἶναι ἡ φύσις αὐτῶν λίαν ἀσθενής.

Ἐντούτοις ἀποδεχόμεθα ὡς ἀποδεδειγμένον ὅτι προϋπήρξε τοῦ χριστιανισμοῦ ἡ αἵρεσις τῶν Ἐσσαίων.

Τοῦτο ὁμῶς δὲν δύναται νὰ ἀποτελέσῃ ἰσχυρὰν ἀπόδειξιν ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἦτο καὶ τὴν αἵρεσιν Ἐσσαῖος.

διότι ὅχι μόνον τοῦτο δὲν μαρτυρεῖται παρ' οὐδενὸς τῆς ἐποχῆς τοῦ Χριστοῦ συγγραφέως, ἀλλὰ καὶ ἡ διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ προφανῶς δὲν ταυτίζεται μετὰ τῆς διδασκαλίας τῶν Ἐσσαίων, οὔτε κατὰ τὸν βίον, τὸν ὁποῖον καθιέρωσεν ὁ Ἰησοῦς, οὔτε καὶ κατὰ τὸ δόγμα, ὡς τοῦτο ἀριδιήλως θὰ ἀποδειχθῇ βραδύτερον ἐν τῇ ἀναπτύξει τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ, ἐν ἐτέρῳ κεφαλαίῳ τοῦ παρόντος ἔργου.

Δὲν φαίνεται ἐπίσης ἄσχετος πρὸς τὰς ἰδέας ταύτας τοῦ Salvador ἐπιστολὴ τις, ἥτις πρὸ ἐξήκοντα ἐτῶν ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ἐν Γερμανίᾳ.

Ἐν ἔτος δὲ πρὸ τῆς ἐκδόσεως τῶν συγγραμμάτων τοῦ Salvador, ἦτοι τὸ 1863 μετεφράσθη εἰς τὸ γαλλικόν, καὶ ἐδημοσιεύθη ἐν Παρισίῳ ὑπὸ τοῦ D. Rammee ἡ ἐπιστολὴ ἐκείνη, περὶ τῆς ἀνωτέρω ἐν τῇ πρώτῃ παραγράφῳ τοῦ παρόντος κεφαλαίου ἀκροθιγῶς ὁμιλήσαμεν.

Δὲν φαίνεται λέγομεν νὰ ἦναι ἄσχετος· διότι ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης δύναται τις νὰ λάβῃ ἰδέαν, οὐ μόνον πῶς καλλιέργεῖται τὸ εἶδος τοῦ λόγου τῆς μυθολογίας, ἀλλὰ καὶ πῶς ὑφίστανται ἀμοιβαίαν τὴν ἐπίδρασιν οἱ τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἐπιδιώκοντες συγγραφεῖς.

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἀποστέλλεται παρὰ Ἰουδαίου, Ἐσσαίου τὴν αἵρεσιν, διατρίβοντος εἰς Ἱεροσόλυμα κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν παθῶν τοῦ Χριστοῦ, πρὸς τοὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐταίρους περιγράφεται δ' ἐν αὐτῇ ἡ καταδίκη τοῦ Ἰησοῦ καὶ ὁ σταυρικὸς θάνατος αὐτοῦ.

Γράφει ὁ ἀποστολεὺς ὅτι ὁ Ἰησοῦς, κατατεταγμένος εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν Ἐσσαίων ἐδίδασκε συμφώνως μετὰ τὰ δόγματα αὐτῶν, καὶ ὅτι ἦγε τὸν βίον, τὸν ὁποῖον αὐτοὶ οἱ Ἐσσαῖοι διήγον.

Ὅτι ἔνεκα τοῦ λόγου τούτου ἐκατηγορήθη ὑπὸ τῶν Φαρισαίων, καὶ κατεδικάσθη ὑπὸ τοῦ Πιλάτου εἰς σταυρικὸν θάνατον. Ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ δὲν ἀπέθανεν· ἀλλ' ὅτι ἐξηντήθη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε οἱ Ῥωμαῖοι στρατιῶται, οἱ φυλάσσοντες αὐτὸν καὶ τοὺς δύο ἐτέρους ἐσταυρωμένους ληστὰς, ἐνόμισαν νεκρὸν τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἔνεκα τοῦ λόγου τούτου μάλιστα δὲν ἔθρυσαν καὶ τὰ σκέλη αὐτοῦ.

Τοιοιτοτρόπως ζῶντα ἐτι ἀποκαθίλωσαν τὸν Ἰησοῦν οἱ Ἐσσαῖοι Νικόδημος καὶ Ἰωσήφ, καὶ ἔθεσαν αὐτὸν εἰς τὸ κενοτάφιον, τὸ ὁποῖον ἐκάλυψαν δι' ἐνὸς μεγάλου λίθου. Τὴν νύκτα ἐλθόντες οἱ Ἐσσαῖοι ἀπέσυραν τὸν λίθον, καὶ ἠνοίχθη τὸ κενοτάφιον, μεταγερθέντες δὲ διάφορα φάρμακα, ἐπανεφέραν τὸν Ἰησοῦν εἰς τὰς αἰσθήσεις, τὸν ἀπεμάκρυναν ἐκεῖθεν, καὶ ἀπέκρυψαν αὐτὸν εἰς τινος Ἐσσαίου τὴν οἰκίαν.

Ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ ἐξιστοροῦνται ἅπαντα τὰ λαβόντα χώραν κατὰ τὴν δίκην, κατὰ τὴν σταύρωσιν καὶ κατὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ, τὴν ἀπιστίαν

τοῦ Θωμᾶ καὶ τὰ λοιπὰ κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ ἀποδίδονται ταῦτα εἰς προμελετημένα σχέδια τῶν Ἐσσαίων, καὶ νὰ ἀποδεικνύωσιν ἐμμέσως ὅτι ὁ Ἰησοῦς ὑπῆρξε μέλος τῆς αἵρέσεως αὐτῶν.

IV

Πάντα ὁμῶς ταῦτα, μὴ ἱστορικῶς βεβαιωμένα, εἶναι κατασκευάσματα νεώτερα τῶν ἐχθρῶν τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας, καὶ δὲν δύναται νὰ μᾶς κλονίσωσι τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἡ διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ ἦτο πολὺ διάφορος τῶν δοξασιῶν τῶν Ἐσσαίων.

Οὕτως, ἐνῶ οἱ Ἐσσαῖοι ἀπεστρέφοντο τὸν γάμον, ὁ Ἰησοῦς εὐλογεῖ αὐτὸν ἐν Καννᾷ τῆς Γαλιλαίας.

Οὕτως, ἐνῶ οἱ Ἐσσαῖοι ἀπέφευγον τὴν μετὰ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων κοινωνίαν, ὁ Ἰησοῦς συναναστρέφεται μετὰ γυναικὸς Σαμαρείτιδος, φιλοξενεῖται εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἀρχιτελώνου Ζαχαρίου, δέχεται τὴν συναναστροφὴν τῆς Μαгдаληνῆς Μαρίας, γυναικὸς πεφνημένης διὰ τὴν ἐλαφρότητα τοῦ βίου. Τοῦθ' ὅπερ σημαίνει ὅτι ἄλλο πνεῦμα διέπει τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἄλλο τὴν τῶν Ἐσσαίων.

Ἐτι δὲ οἱ Ἐσσαῖοι ἐτήρουν τὸ Σάββατον μέχρι τοῦ σημείου νὰ ἀρῶνται καὶ αὐτῶν τῶν φυσικῶν νόμων τὴν ἀνάγκην, ἐνῶ ὁ Ἰησοῦς ἐβροντοφῶναι ὅτι τὸ Σάββατον ἐγένετο διὰ τὸν ἀνθρώπον καὶ οὐχὶ ὁ ἀνθρώπος διὰ τὸ Σάββατον. Καὶ δικαιολογῶν τοὺς συλλέγοντας στάξεις κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου πτωχοὺς, τοὺς ὁποίους ἐπέκριναν οἱ Ἰουδαῖοι, προέβαινε καὶ οὗτος εἰς τὴν θεραπείαν τοῦ παραλύτου ἐν ἡμέρᾳ Σαββάτου. Καὶ εἰς τοῦτο τὸ σημεῖον ἐπίσης καταφαίνεται ἡ μεγάλη διαφορὰ τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ ἀπὸ τοῦ περιορισμένου πνεύματος τῆς διδασκαλίας τῶν Ἐσσαίων.

Ἐτι δὲ ὁ Ἰησοῦς τοὺς ἀδικούντας ἡμᾶς προτρέπει νὰ ἀγαπῶμεν, ἐνῶ ἐξ ἐναντίας οἱ Ἐσσαῖοι εἴχον δογματίσει μῖσος κατὰ τῶν ἀδικούντων, τοῦθ' ὅπερ εἶναι οὐσιώδες γνώρισμα τῶν εὐρυτάτων ὁρίων τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ.

Ἀλλ' ἡδυνάμεθα καὶ πολλὰς ἄλλας διαφορὰς νὰ ἀρυσθῶμεν, ἀποδεικνύοντες ὅτι μετὰ τῆς διδασκαλίας τῶν Ἐσσαίων καὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ ὑπάρχει τοιαύτη ἀπόστασις, ὅσην δύναται τις νὰ φαντασθῇ ὑπάρχουσαν μεταξὺ ἀνθρωπίνων καὶ θεῶν ἔργων.

Πλὴν τὸ ἡμέτερον ἔργον δὲν ἔχει προσορισμὸν νὰ ἀσχοληθῇ περισσώτερον ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου. Περιοριζόμεθα ἤδη νὰ εἴπωμεν μόνον γενικῶς ὅτι ἐν τῇ φιλοσοφικῇ σκέψει τῶν Ἐσσαίων τὸ ἐνδιαφέρον δὲν ἐκτείνεται πέραν τοῦ κύκλου αὐτῶν· ἐνῶ ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Ἰησοῦ τὸ ἐνδιαφέρον ἐν τῇ σκέψει ἐπεκτείνεται ἐφ' ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος.

ΧΡ. ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΙΟΣ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Ἡ Ἐξοχή

Ο ΜΑΘΗΤΗΣ. — Ἐγυρίσατε τόσον γρήγορα ἀπὸ τὴν ἐξοχὴν;

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Ναί. Ἐγύρισα ἐνωρίτερα ἀπὸ ὅ, τι ἐσκόπευα. Δὲν εἶχα τὴν δύναμιν νάντισταθῶ περισσό-
τερον.

Ο ΜΑΘ. — Ν' ἀντισταθῇτε; Δὲν εἴμπορῶ νὰ ἐν-
νοήσω ποῖον εἶδος ἀντίστασιν ἐννοεῖτε.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Νάντισταθῶ εἰς τὴν φύσιν.

Ο ΜΑΘ. — Ἀλλὰ ἡ φύσις εἶναι ἡ καλύτερα μας φίλη. Ἐχει πάντοτε ἀνοικτάς τὰς ἀγκάλας της, ἀγκάλας μητέρας καὶ ἐρωμένης, διὰ νὰ μᾶς δεχθῇ καὶ νὰ μᾶς παρηγορήσῃ.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Ὁχι. Ἡ φύσις δὲν εἶναι οὔτε μη-
τέρα, οὔτε ἐρωμένη μας. Μᾶς κυττάζει πάντοτε μὲ τὴν
μεγαλύτεραν ἐχθρότητα καὶ τὴν μεγαλύτεραν περιφρό-
νησιν. Καὶ πρέπει νὰ εἶναι κανεὶς πολὺ δυνατὸς ἢ πολὺ
εὐτυχής, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ ἴδιον, διὰ νὰ εἴμπορῇ νὰ
κλέψῃ τὰγαθὰ της, χωρὶς νὰ προσέχῃ εἰς τὴν σκληρό-
τητά της καὶ τὰς προσβολὰς της. Ἐγὼ δὲν εἶμαι πλέον
τόσον δυνατὸς κ' ἔφυγα ἐξευτελισμένος καὶ περίλυπος.

Ο ΜΑΘ. — Καὶ ὅμως ἓνας πράσινος κάμπος, μία
γαλανὴ ἀκρογιαλιά, μία ἀκύμαντη λίμνη μᾶς χαμογε-
λοῦν μὲ τὰ γλυκύτερα χαμόγελα.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Καθόλου δὲν μᾶς χαμογελοῦν. Ἐμεῖς
τοὺς χαμογελοῦμεν καὶ αὐτὰ οὔτε μᾶς προσέχουν.
Δοκιμάσατε νὰ εἰπῇτε τὸν πόνον σας εἰς ἓνα κύμα.
Οὔτε θὰ σταματήσῃ κἂν νὰ σᾶς ἀκούσῃ καὶ θὰ τρα-
βήξῃ ἀμέριμνον τὸν δρόμον του. Δοκιμάσατε νὰ ἐπι-
στευθῇτε τὴν χαρὰν σας εἰς ἓνα δένδρον, πού μυρολο-
γεῖ μὲ τὸν ἄνεμον. Θὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ μυρολόγι του
ἀδιάφορον διὰ τὴν ἰδικὴν σας χαρὰν. Κλανθήτε εἰς
ἓνα βράχον διὰ τὴν ματαιότητά σας. Θὰ σᾶς εἰπῇ:
«Ἐγὼ εἶμαι αἰώνιος». Σκεφθῇτε τὴν νεότητά σας, πού
ἐπέρασε, ἐμπρὸς εἰς τὸ νερὸν τῆς πηγῆς. Θὰ σᾶς εἰπῇ:
«Ἐγὼ εἶμαι πάντοτε δροσερόν καὶ πάντοτε νέον».

Ο ΜΑΘ. — Ἀλλὰ διατὶ τότε ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἀγα-
ποῦν τὴν φύσιν;

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Τὴν ἀγαποῦν ὡς ἓνα περιβάλλον τῆς
ἰδίας τῶν εὐτυχίας καὶ τῆς ἰδίας τῶν δυνάμεως, τὴν
ἀγαποῦν ὅταν εἶναι ἱκανοὶ νὰ τὴν υποδουλώσουν καὶ
νὰ τὴν περιφρονήσουν. Κανεὶς δὲν τὴν ἀγαπᾷ ὅπως
ἀγαπᾷ τὴν μητέρα του, τὴν ἐρωμένην του ἢ τὸν φίλον
του. Διότι κανεὶς δὲν εἴμπορεῖ νὰ ζητήσῃ ἀπ' αὐτὴν
μῖαν θωπεϊάν ἢ μῖαν παρηγορίαν.

Ο ΜΑΘ. — Καὶ ὅμως πόσοι πηγαίνουν νὰ ζητήσουν
μῖαν παρηγορίαν ἀπὸ τὴν φύσιν, πού δὲν τὴν εὐρί-
σκουν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους!

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Δὲν πηγαίνουν νὰ τὴν ζητήσουν ἀπὸ
αὐτὴν, ἀλλ' ἀπὸ τὴν ἀνάμνησιν τῶν ἀνθρώπων, τὴν
ὁποῖαν τοὺς ἀνακαλεῖ. Ὁ ἀπελπισμένος πού κἀθεταί
εἰς τὸ ἀκρογιάλι, ἐνθυμεῖται ὅτι ἐκάθισεν εἰς τὸ ἴδιον
μέρος μ' ἓνα ἀγαπημένον του πλάσμα. Ὁ ἀπογοητευ-
μένος πού πλανᾷται μέσα εἰς τὸ δάσος, ἐνθυμεῖται ὅτι
τὸ ἐπέρασε μῖαν φορὰν μὲ τὴν ἀγάπην του. Ὁ μεγα-
λοκλινὸς πού βυθίζει τὰ βλέμματα του εἰς τὸ πέλαγος,
ζητεῖ νὰ εὕρῃ εἰς τὸ βάθος τοῦ ὀρίζοντος τὸν δρόμον
πού ἠκολούθησε μῖα ἀδελφὴ ψυχὴ, πού τὸν ἀρῆκεν
ἐρημον κ' ἔφυγε πρὸς τὸ ἄγνωστον. Ἡ φύσις εἴμπορεῖ
νὰ εἶναι ὠραία, ἀγαπητὴ ὅμως γίνεται μόνον ἀπὸ τὴν
ἀνάμνησιν πού ἄρσεν ἐπάνω της ὁ ἄνθρωπος.

Ο ΜΑΘ. — Αὐτὸ δὲν φθάνει διὰ νὰ τὴν ἀγαπᾷ κανεὶς;

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Δὲν εἴμπορεῖ κανεὶς κάθε στιγμὴν νὰ
υφίσταται τὸ βασανιστήριον τῆς ἀναμνήσεως. Χρειαίζε-
ται νὰ εἶναι ἀκόμη πολὺ δυνατὸς.

Ο ΜΑΘ. — Προτιμᾷτε λοιπὸν τὴν κοινωνίαν τῶν
ἀνθρώπων;

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Οἱ ἄνθρωποι εἶναι καλύτεροι, εὐγε-
νέστεροι, ἀγαθότεροι. Καὶ ὅταν δὲν μᾶς συμπονοῦν,
προσποιοῦνται ὅτι τὸ κάμνουν. Καὶ ὅταν δὲν μᾶς ἀγα-
ποῦν, υποκρίνονται ὀλίγην ἀγάπην. Κανεὶς δὲν γελᾷ
ὅταν κλαίωμεν καὶ κανεὶς δὲν κλαίει ὅταν γελοῦμεν.

Ἐπειτα ὅλη ἡ φύσις εὐρίσκεται μέσα εἰς τὸν ἄνθρω-
πον. Εἰς τὰ μάτια τῆς ἐρωμένης μας κλειοῦνται ὅλοι οἱ
ὠκεανοὶ καὶ ὅλοι οἱ οὐρανοί. Εἰς τὰ μάγουλα καὶ τὸ
μέτωπόν της ὅλα τὰ λουλούδια. Εἰς τὰς κινήσεις τοῦ
σώματός της ὅλα τὰ λυγίσματα τῶν δένδρων καὶ ὅλοι
οἱ χοροὶ τῶν κυμάτων. Εἰς τὴν φωνὴν της ὅλαι αἱ
μελωδίαι τῆς φύσεως. Εἰς τὸ φίλημα τῆς ὁ ἄγνωστος
Θεός... Ἡ φύσις μ' ἐξεδίωξε. Γυρίζω πρὸς τοὺς
ἀνθρώπους. Δώστε μου τὸ χέρι σας.

Ο ΜΑΘ. — Σᾶς τὸ δίνω. Διατὶ φαίνεσθε τόσον συγ-
κινήμενος;

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Ποτὲ ἡ Φύσις δὲν μοῦ ἔδωκεν ἔτσι
τὸ χέρι της.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

«Τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους»
ὑπὸ Πέτρου Ἀξιωτίδου.

ΚΑΤΑ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν, ἐν τῷ κύκλῳ τῶν
Γραμμάτων τὸ ἐξῆς παρουσιάσθη εὐχάριστον φαι-
νόμενον. Κινήσις περὶ τὴν «ἐθνικὴν φιλολογίαν». Ἦτο
ἐπόμενο. Κατόπιν τῶν τελευταίων ἐν τῇ Χερσονήσῳ
τοῦ Αἴμου γεγονότων, κατόπιν τῆς φοβερᾶς ἐν αὐτῇ
περὶ ἐπικρατήσεως τῶν διαφόρων ἔθνοτήτων διαπά-
λης, ἐπόμενο ἦτο ἐκάστη αὐτῶν, συμφώνως πρὸς τὰ
συμφέροντά της, νὰ δώσῃ διέξοδον εἰς τὸν σχηματισμὸν
ἰδίας φιλολογίας, τὴν ὁποῖαν θὰ ἡδυνάμεθα ἴσως νὰ
ὀνομάσωμεν, ὑπὸ τὴν κυριολεκτικὴν ἐννοίαν τῆς λέξεως,
Ἑθνικὴν φιλολογίαν.

Ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες, ὡς οἱ αἰώνιοι μάλιστα τοῦ Αἰω-
νίου Λόγου ἄνθρωποι, ὡς φύσει ἀντιρρητικοί, ὡς φύσει
πολύγλωμοι καὶ συζητηταί, λογάδες καθ' ὅλην τὴν
γραμμὴν, φυσικὸν ἦτο εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς φιλολο-
γίας νὰ μὴν ὑστερήσωμεν. Ἀφοῦ διὰ τῆς πάλας δὲν
ἡδυνάμεθα νὰ διεκδικώμεν τὰ δίκαια ἡμῶν, ἐρρίφθη-
μεν εἰς τὴν διεκδίκησιν αὐτῶν διὰ τῆς πένας!

Πολλὰ ἐκ τῶν ἀπολογητικῶν τῆς ἐθνότητός μας καὶ
τῶν δικαίων της, ὅπου καταπατοῦνται ταῦτα, ἔργων δὲν
ἦσαν εὐκαταφρόνητα βεβαίως. Ἡ πένα ἐθιοῦμβεν.
Εὗρισκε διέξοδον εἰς τὸ Περιοδικόν, εἰς τὸν Ἡμερησίον
Τύπον, εἰς βιβλία, εἰς φυλλάδια, εἰς μελέτας, εἰς ψηφί-
σματα, εἰς πᾶν εἶδος πτερόεντος ὑπερμαχομένου τῶν
Πατρίων λόγου. Ἐσχηματίσθη ἴδιον ὕψος, ἴδιος τρόπος
περὶ τὸ γράφειν καὶ ἐκφράζεσθαι τὰ λεγόμενα ἀπαρά-
γραπτὰ μας ταῦτα δίκαια. Ἐνιαχοῦ ἐπίσημος. Ὡς ἀπὸ
θρόνου καὶ ἀπὸ ἔδρας. Ὁ λόγος, αἱ περιοδοὶ αὐτοῦ,
ἡ ἔκτασις αὐτοῦ, ἔλαβε τὴν ἀξιοπρέπειαν Πυθαγόρου
Πατριάρχικῃς ἢ Ἐκκλησιαστικῆς φράσεως. Ἀπεφαί-
νετο. Ἐφθέγγετο. Ἦτον ὡς ἀξίωμα ἢ ὡς τις θεωρία
Πυθαγόρειος. Ἦτο Προφητεία...

Ἐν ἐκ τῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα ἐξεδόθησαν τελευταίως

ὑπὸ τὸν τύπον τοῦτον, εἶναι τὸ τελευταῖον ἔργον τοῦ
κ. Πέτρου Ἀξιωτίδου «Τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον τοῦ
Ἑλληνικοῦ Ἔθνους». Πρῶτος οἰστρος αὐτοῦ: Ἀφιε-
ροῦται εἰς τὴν Μεγάλην Ἰδέαν. Δεύτερος οἰστρος αὐτοῦ.
Τὸ διαπνέει ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον ἄκρατος αἰσιοδοξία.
Ο κ. Ἀξιωτίδης εἶναι ἐν αὐτῷ, ὑπὸ τοὺς δύο τούτους
οἰστρον, ἡ Νεότης, τὸ Αἶσθημα, ἡ Πατρίς.

Καὶ ἄλλοτε δι' ἄλλων γραφικῶν ἀγώνων του ὑπὲρ
τῶν Θρακικῶν δικαίων, ὡς γνήσιος φλογερὸς Ἀδρια-
νουπολίτης πρωτοστατήσας εἰς πᾶσαν ὑπὲρ τούτων κί-
νησιν — ὅλως κίνησις καὶ νεῦρα καὶ ζωὴ ὡς δικηγόρος,
ὡς γλωσσολογὴς, ὡς λόγιος, ὡς γραμματεὺς πατριωτι-
κῶν συλλόγων, ὡς ρήτωρ, ὡς ὁμιλητὴς — ο κ. Πέτρος
Ἀξιωτίδης μᾶς ἔδωκε ἓνα τῶν τελειότερων τύπων τοῦ
νεωτέρου Ἑλλήνος, τοῦ μὴ θέλοντος οὐδέποτε νὰ
ἀπελπισθῇ, τοῦ ἐχομένου ἀπ' ἐνὸς μὲν ὅλων τῶν προ-
λήψεων τῆς Παραδόσεως, ἀπ' ἑτέρου δὲ μηδέποτε
ἀποδυσπετοῦντος διὰ τὸ μέλλον.

Δὲν ἦτο δυνατόν, λοιπόν, ἡ ἡ Σύγχρονος Ἑλλάς νὰ
παρελαύνη ὑπὸ τὸν αἰσιώτερον φακὸν καὶ εἰς τὸ βιβλίον
του, φρονούντος ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ θὰ καταστῇ αὕτη
καλλιτέρα, ἰσχυροτέρα, ἱκανὴ νὰ διεκδικήσῃ τ' ἀπει-
λούμενα δίκαια τῆς φυλῆς. Αἱ συγκρίσεις πρὸς τὰ
λοιπὰ τοῦ Αἴμου ἔθνη πτερόνουν τὸν ἐνθουσιασμὸν
αὐτοῦ. Καὶ ἀθυμεῖ μόνον δασκίς ζητεῖ τὸ Ἀπόλυτον
ὑπὲρ τῆς Πατρίδος του. Ὁ «Ἀλύτρωτος Ἑλληνισμός»
ἀποτελεῖ δι' αὐτὸν ἀφορμὴν εὐγενεστάτου κηρύγματος
μίσους κατὰ παντὸς ἐχθροῦ αὐτοῦ, ἐλατήριον δὲ βρον-
τοφωνήματος ὑπὲρ τῆς ἐνισχύσεως τῆς Μεγάλης Ἰδέας
εἰς πᾶσαν Ἑλληνικὴν καρδίαν ἐνθουσιωδεστάτου.

Ἡ Ἱστορία τοῦ Ἀνατολ. Ζητήματος δὲν διαφεύγει
αὐτόν. Παντοῦ ἀνευρίσκει περὶ γαμινῆς, δίκαια, τίτλους,
θεῖους καὶ ἀγράφους νόμους. Καὶ ἐνῶ βλέπει τὸν
«Νέον Ἑλληνα» εἰς τὸ ἔργον του, τὸν προφητεύοντα
ἐδῶ, τὸν ἀφηγούμενον ἐκεῖ, τὸν αἰσιοδοξούντα, τὸν καὶ
εἰς τὰς ἀπέλκιδας αὐτοῦ σελίδας μὴ ἀπελπιζόμενον,
τὸν μαγευμένον ἀπὸ τὴν Ἰδέαν Ἑλληνα παντοῦ, ἡ
πρόληψις τοῦ Βυζαντινισμοῦ εἰς τὸ ὕψος καὶ εἰς τὴν
γλῶσσαν τὸν παρακολουθεῖ ὡς ἐφιάλτης τις τοῦ Πα-
ρελθόντος μόρσιμος, ὥσάν καὶ αὕτη νὰ εἶναι δύναμις
τοῦ μεγαλοῦδεατισμοῦ του, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν δὲν θὰ ἡδύ-
νατο ν' ἀποσπασθῇ ἀκινδύνως.

Ἡ Μεγάλῃ Ἰδέᾳ θέλει ἐπισημότητα διατυπώσεως.
Θέλει σχοινοτενὴ περίοδον. Θέλει ὕψος καὶ θεωρίαν
φράσεως. Θέλει πνεῦμα προφητικόν, κόμπον, ἀπόφαν-
σιν ὡς ἄλλης τινὸς Πυθίας ἀπὸ Τρίποδος. Καὶ ο κ.
Ἀξιωτίδης, ὁ ὅλος νεῖατα καὶ ζωὴ καὶ νεῦρα, ὁ ὁμιλῶν
φυσικώτατα καὶ ρητορεῖον καταρρακτωτάτα, μὲ
ζωντανὰς εἰκόνας, μὲ ἀλήθειαν ὁρμῆς καὶ πάθους,
χωρὶς ψεῦδος, χωρὶς τηβένους, χωρὶς μορμολύκειαν,
διατηρεῖ ὡς γράφων ὅλην τὴν ἐκ τοῦ Βυζαντίου ἐπί-
σημον μεγασιαντικὴν πορφύραν εἰς τὴν γλῶσσαν του,
ἀδιαφορῶν ἐὰν ἡ πρόληψις αὕτη τοῦ ψεύδους τῆς
ἀφαιρῇ ἀπὸ τὸ ἔργον του ὅ, τι θὰ ἀπαιτεῖτο διὰ νὰ
ᾤται ἄρτιον εἰς τὸ εἶδος του: τὴν Ζωὴν, τὴν Δύναμιν.
Μόνον ἐσωτερικὴ εἶναι αὕτη, εἰς τὸ πνεῦμα. Ἐὰν ἦτο
καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν, ο κ. Ἀξιωτίδης θὰ ἦτον ἀναμφι-
βόλως ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν εἰς ἐκ τῶν ὀλιγίστων εὐτα-
κριδῶν ἱεροφαντῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἰδέας ἐν Ἑλλάδι.

Ο ΑΘΗΝΑΙΟΣ

ΘΕΑΤΡΟΝ

Βαριeté: «Ραχήλ», δράμα εἰς πράξεις τρεῖς ὑπὸ
Γρηγορίου Ξενοπούλου.

Τὸ δράμα ἔχει βάσιν ἱστορικὴν. Πλαίσιον τὰ γεγο-
νότα τοῦ 1891, ὅπου οἱ Χριστιανοὶ τῆς Ζακύνθου
ἐξεγείρονται ἐναντίον τῶν Ἑβραίων συμπολιτῶν των
διὰ τὸν φόνον μικρᾶς κόρης ἐν Κερκίρῳ, ὁ ὁποῖος
ἀπεδόθη εἰς αὐτοὺς. Ἔως τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἡ ζωὴ
μεταξὺ τῆς ἑβραϊκῆς οἰκογενείας Τεδέσκου καὶ τῆς

ΚΥΒΕΛΗ — ΡΑΧΗΛ

χριστιανικῆς Δεσφύας περὶ κατὰ αἶθριον οὐρα-
νὸν φιλίας, ὅπου μόνον ἡ μορφή τοῦ ἀδελφοῦ τῆς
Ραχήλ Δαβίκου φαίνεται νὰ ὑποκρύπτῃ κάποιαν ἐχθρό-
τητα φυλετικὴν. Ὁ Κάρολος Δεσφύας καὶ ἡ Ραχήλ
ἀγαπῶνται. Κόρη ἐλευθέρων ἰδεῶν, ἀνατραφεῖσα εἰς
σχολεῖον χριστιανικὸν χωρὶς κανένα φανατισμὸν, κλί-
νει ὑπὲρ τοῦ χριστιανισμοῦ τὸν ὁποῖον καὶ θέλει
ν' ἀκολουθήσῃ χάριν τῆς πρὸς τὸν Κάρολον ἀγάπης της.

Ἐπέρχονται τὰ γεγονότα πού ἀνέφερα καὶ ὁ διωγ-
μὸς τῶν Ἑβραίων. Ὁ Δαβίκος εἰς μίαν στιγμὴν ἀδυ-
ναμίας τῆς Ραχήλ, ὅπου ὁ λαὸς μὲ μίαν πέτραν ἐπλή-
γωσε τὸν πατέρα των Σαμουὴλ, προσπαθεῖ νὰ μετα-
πειθῇ τὴν ἀδελφὴν του, ἡ ὁποία μέσα εἰς τὴν πάλιν
τῶν αἰσθημάτων, λυγίζει καὶ διώχνει τὸν Κάρολον.
Ἐξακολουθεῖ ὅμως νὰ τὸν ἀγαπᾷ καὶ ἀποφασίζει νὰ
αὐτοκτονήσῃ μὲ τὸ ἄρωμα μῆς δέσμης ἀπὸ μαγνόλιες
πού της εἶχε στείλει ὁ Κάρολος, τὰ πρῶτα ἄνθη τοῦ
κήπου των. Τὸ ἐπεισόδιον μού φαίνεται ἀτυχές. Κάποιος
κτυπᾷ τὴν θύραν, ἡ Ραχήλ πηγαίνει ν' ἀνοίξῃ καὶ ἡ
αὐτοκτονία ματαιώνεται. Εἶναι ἡ μητέρα τοῦ Καρόλου
πού ἐρχεται νὰ παρακαλέσῃ τὴν Ραχήλ ν' ἀλλάξῃ ἀπό-
φασιν καὶ νὰ σώσῃ τὸν Κάρολον, ὁ ὁποῖος δὲν θὰ
ζήσῃ χωρὶς αὐτήν. Ἡ Ραχήλ ἀρνείται. Καὶ ἡ κυρία
Δεσφύα τὴν ὑβρίζει, τὴν ἀποκαλεῖ παληόβροχα καὶ της
λέγει ὅτι δὲν εἶναι ἀξία νὰ γίνῃ γυναῖκα τοῦ υἱοῦ της.
Ξυπᾷ ὁ ἐγωϊσμὸς τῆς Ραχήλ τότε. Εἰς τὸ πείσμα

ὅλων καλεῖ τὸν Κάρολον καὶ τοῦ ὀρκίζεται πίστιν. Ὁ δρόμος αὐτὸς ποῦ παίρνει ἡ Ραχήλ διὰ νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς τὴν ἀγάπην τῆς καὶ νὰ εἰπῇ εἰς τὸν Κάρολον ὅτι θὰ γίνῃ χριστιανὴ καὶ σύζυγός του, δὲν κατορθώνει νὰ συγκινήσῃ. Αὐταὶ αἱ μεταλλαγαὶ τῶν αἰσθημάτων, δίνουν εἰς τὸ δράμα κατὰ τὸ πολὺ ἀμφίβολον καὶ τεχνητόν, καὶ ὁ θεατὴς κυμαίνεται εἰς ἕνα χάος, ὅπου μόνον μία σκηνή, πολὺ ἐπιτυχημένη, ἡ διάβασις τῶν ἐπιταφίων κάτω ἀπὸ τὰ παράθυρα τῆς Ραχήλ, μᾶς κάνει κάπως νὰ τὸ λησμονήσωμεν.

Καὶ ὅμως ἡ ὑπόθεσις ποῦ ἐδιᾶλεξε ὁ κ. Ξενοπούλος ἔχει τόσα στοιχεῖα δραματικά. Μοῦ φαίνεται παραδόξον πῶς ὁ καλὸς αὐτὸς τεχνίτης τῆς σκηνῆς κατώρθωσε νὰ παρεμβάλῃ ἐπεισόδια ποῦ καταστρέφουν τὸ ὅλον ἔργον, καὶ τὸ ἀδυνατίζουν τόσον, ὥστε νὰ χαλαρώνεται τελείως σχεδὸν τὸ ἐνδιαφέρον. Εἶναι πράγματα ποῦ θὰ προτιμοῦσα νὰ τ' ἀκούω ἀγγελλλόμενα παρὰ νὰ τὰ βλέπω ἐπάνω εἰς τὴν σκηνήν. Νομίζω ὅτι τὸ σύγχρονον θέατρον, τόσον πολὺ κοντὰ εἰς τὴν ζωὴν καὶ ὅχι εἰς τὴν δύναμιν τῆς ἀόρατον, τὴν ἐσωτερικὴν ποῦ ἀνοίγει τὸν δρόμον τῆς, μεταχειρίζεται πολλὰ μέσα τὰ ὅποια χαλῶν τὴν ἀπλότητα ποῦ ἀπαιτεῖ ἡ τέχνη. Καὶ διὰ νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς τὴν Ραχήλ: κατέχευται ὁ θεατὴς διαρκῶς ἀπὸ μίαν ἀμφιβολίαν, ἡ ὅποια τότε μόνον διαλύεται, ὅταν ἡ Ραχήλ προτείνει τὸ στήθος τῆς εἰς τὸ ὄπλον τοῦ Δαβίδου διὰ νὰ σώσῃ τὸν ἀγαπημένον τῆς. Μὲ πολλὴν τέχνην ὅμως μᾶς ζωγραφίζει ὁ συγγραφεὺς τὸν χαρακτῆρα τοῦ Δαβίδου, τὸν ὅποιον ὁ κ. Φύρστ δὲν ἀπέδωκεν ὅπως ἀπ' αὐτὸν ἐπεριμένον. Ἡ κυρία Κυβέλη, διὰ τὴν τέχνην τῆς ὁποίας ἐνθουσιαστικὰ πάντα λόγια ἔχομε νὰ εἰποῦμε, ἔμεινε κάπως ξένη πρὸς τὸν ρόλον τῆς Ραχήλ: εἶχε κάποιον ὕψος ἀπαγγελίας, ρητορικῆς. Δὲν ἤξεύρω, τώρα ποῦ ἐνθυμούμαι κατὰ ὁρισμένως, ἂν, τὴν στιγμὴν ποῦ φέρουν πληγωμένον τὸν πατέρα τῆς, δὲν θὰ ἔθιγε πολὺ περισσότερον τὸν θεατὴν μὴ λιτὴ καὶ ἥρεμος ὑπόκρισις. Ὁ θρίαμβος τῆς *Φωτεινῆς Σάντη* εἶμαι βέβαιος τὴν ἐπηρεάσει. Ἄλλ' εἶναι στιγμαὶ καὶ στιγμαὶ. Ὁ κ. Λεπενιώτης ὑπερβολικὸς, ἀδικεῖ τὸ τάλαντόν του. Καὶ ὁ κ. Χρυσομάλλης ἀκόμη ὑπερβολικώτερος, φεύγει ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς τέχνης.

Βέβαια ὅτι πολλὰ πράγματα θὰ διορθόνοντο ἂν οἱ κύριοι διευθυνταὶ τῶν θεάτρων μᾶς ἀπεφάσιζαν νὰ θυσιάσουν μὴ βραδεία διὰ γενικὰ δοκιμαί. Καὶ διὰ τὸν συγγραφέα καλόν, καὶ διὰ τὸν θίασον καὶ διὰ τὸ κοινόν, τὸ ὅποιον τώρα ἀναγκάζεται νὰ κάμῃ μαζὶ καὶ τὸν θεατὴν καὶ τὸν κριτικόν.

KIMON MICHAILIDIS

Νέα Σκηνή: «Μελάχρα» δράμα εἰς πράξεις 3, ὑπὸ Παντελῆ Χόρν.

ΔΡΑΜΑΤΙΚΟΣ κατ' ἐξοχὴν ἀπεδείχθη ὁ κ. Π. Χόρν με τοὺς «Πετρογράμους». Ὅσοι ἐδιᾶσαν καὶ προπάντων ὅσοι εἶδαν ἀπὸ σκηνῆς τὸ ὥραϊον τοῦτο *ἐλληνικόν* δράμα, ἤλπισαν περὶ τοῦ συγγραφέως μεγάλα. Ἀπὸ τὰς ἐλπίδας αὐτὰς ἡ «Μελάχρα» δὲν πραγματοποιεῖ καμίαν τὰς διατηρεῖ ὅμως καὶ τὰς στηρίζει ὅλας. Διὰ τοῦ νέου του ἔργου ὁ κ. Χόρν δὲν ἐκέρδισε, ἀλλὰ καὶ δὲν ἔχασε τίποτε. Καὶ παραστασιασμένους ἀπὸ τὸν ἀληθινὸν δρόμον, τὸν ὅποιον ἀνοίξε με τοὺς «Πετρογράμους», μένει πάντοτε ὁ θαυμασιὸς προικισμένος δραματικὸς, ἀπὸ τὸν ὅποιον δικαιοῦμεθα νὰ ἐλπίσωμεν ὅσα καὶ ἐξ ἀρχῆς.

Διότι καὶ ἡ «Μελάχρα», τόσον ὡς σύλληψις ὅσον καὶ ὡς κατασκευὴ, εἶνε δραματικωτάτη. Τίποτε τὸ περιττόν, οὔτε πρόσωπον, οὔτε πράξεις, οὔτε σκηνή, οὔτε λεπτομέρεια. Λόγια μόνον ἀκούονται ἐδῶ κ' ἐκεῖ περισσότερα ἀφ' ὅτι πρέπει, ἀλλὰ ἔργον ποῦ εἰμπορεῖ νὰ διορθωθῇ διὰ τὸ θέατρον μὲ βυσυμάτια, δὲν ἔχει ἐλλειψήματα εἰς τὸν ὀργανισμόν του. Καὶ ὅμως ἡ «Μελάχρα»

αὐτὴ ἔχει κάποιον λάθος. Τί εἶνε ἀκριβῶς, δὲν εἰσεύρω. Ἰσως ἡ διάταξις, ἡ ἀλληλουχία μερικῶν σκηνῶν ἐπρεπε νὰ ἦτο διαφορετικὴ. Τὸ βέβαιον εἶνε, ὅτι τὰ πράγματα δὲν ξεκαθαρίζονται ἀρκετὰ ὥστε νὰ ἡμπορῇ ὁ θεατὴς ν' ἀπολαύσῃ ἀκόπως τὸ ἔργον εὐθὺς ἀπὸ τὴν πρώτην φορὰν. Πρέπει νὰ τὸ ξαναῖδῃ ὅπως ἐγώ, διὰ νὰ αἰσθανθῇ ὅλην τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ μύθου καὶ τῆς πλοκῆς. Διὰ τοῦτο εἰς τὸ θέατρον ἡ «Μελάχρα» ἐξετίμῃθη, ἀλλὰ δὲν ἤρесе πολὺ. Οἱ θεαταὶ τῆς πρώτης δὲν ἐφυγαν ἐνθουσιασμένοι. Καὶ ἔνεκα τοῦ ἀποκρύφου του λάθους, τὸ ἔργον ποῦ ἡμποροῦσε νὰ κάμῃ σειρὰν διασκεδαστικῶν παραστάσεων, ὡς μία ὥραία δραματικὴ φάρσα, δὲν ἔπιασε, κατὰ τὴν θεατρικὴν φρασεολογίαν.

Ἡ «Μελάχρα» εἶνε μὴ εὐμορφὴ καὶ δυνατὴ Τσιγγάνα. Κόρη τῆς μάγισσας Ζουζαῖς — ποῦ τὴν ἐθεώρησαν τρελλήν, ὅταν ἄρχισε νὰ προφητεύῃ τὰ ὑπερκόσμια, — γυρίζει τὸν κόσμον μ' ἕνα πλανόδιον θίασον θεατρίων. Εἰς μίαν παράστασιν εἶδε τὸν Νέδον, τὸν εὐμορφον Τσιγγάνον, ποῦ εἶχε μητέρα πριγκιπέσσαν. Καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τοὺς Τσιγγάνους, διὰ νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὴν γραιὴν Βενετιάν τὸ «βασιλόπουλο» ποῦ τῆς εἶχε τάξῃ, ὅταν ἦτο μικρὴ, μετὰ παραμυθία τῆς. Ἡ Βενετιὰ τὴν παίρνει διὰ τρελλήν. «Σὰν τὴ μακαρίτισσα τὴ μάνα τῆς» λέγει μετ' ὅκτου. Ἄλλ' ἡ Μελάχρα εἶνε καλὰ στὰ λογικὰ καὶ καὶ ξεῖρε αὐτὴ τί γυρεύει... Καὶ νὰ ὁ Νέδος. Τὴν εἶχε ἰδῇ καὶ αὐτὸς εἰς τὴν παράστασιν, ὅταν ἔκαμνε τὴν Βασιλοπούλαν μετὰ τὰ χρυσὰ μαλλιά... Τὴν ἀναγνωρίζει καὶ τὴν ἀγαπᾷ, ἐγκαταλείπων δι' αὐτὴν τὴν ὥραϊαν Περούζην, τὴν γυναῖκα τοῦ γέρω Τσιγγάνου Τεμέλκου.

Ἄλλ' ἡ Περούζη ἐξακολουθεῖ νάγαπᾷ μετὰ μανίαν τὸν Νέδον, μετὰ τὸν ὅποιον ὡς τώρα συνέζη. Ὁ γέρω Τεμέλκος ἐκλείνει τὰ μάτια πρὸς τὴν παρανομίαν, ἀρκούμενος εἰς τὸν ἡδυπαθῆ χορὸν ποῦ τοῦ χορεύει κάποτε ἡ Περούζη, ὑπὸ τοὺς ἤχους τοῦ «ἐκατόχρονου» βιολιού του. Αὐτὴ εἶνε ἡ μόνη συζυγικὴ τοῦ ἀπόλαυσις, καὶ εἶναι συγχρόνως τὸ *σύνθημα*, τὸ ὅποιον κἀμνει πάντοτε τὸν ἀληθινὸν Ἀγκούπην, ποῦ λαχταρᾷ καὶ αὐτὸς τὴν Περούζην, νὰ ἐμφανίζεται διὰ νὰ τὴν θαυμάσῃ χορεύουσαν.

Ὁ Γιάσσαρης, γιὸς τῆς Βενετιᾶς, ἀρχηγὸς ληστρικῆς συμμορίας, ὁ δυνατὸς τῆς φυλῆς, ὁ εὐτυχὴς κυνηγὸς τῶν θηρίων καὶ τῶν γυναικῶν, λατρεῖται καὶ αὐτὸς ἀκόμη, τὴν Περούζην. Ἄλλ' ἡ ἐρωμένη τοῦ Νέδου τοῦ ἀντιστέκεται. Τώρα τὸ μέλημά τῆς εἶνε πῶς ἀποσάσῃ τὸν ἀγαπημένον τῆς ἀπὸ τὴν ἀντιζήλον Μελάχραν, καὶ πῶς νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τὴν κτηνώδη καταδίωξιν τοῦ Γιάσσαρη. Ἄν τοὺς ἐξέκαμνε καὶ τοὺς δύο; Καὶ συλλαμβάνει ἕνα σχέδιον: Νὰ κάμῃ τὸν Γιάσσαρον νὰ κατακτῇ τὴν Μελάχραν μετὰ κάθε τρόπον, ἔστω καὶ διὰ τῆς βίας. Τοῦ λέγει λοιπὸν ὅτι ἡ Μελάχρα ἐκانهθή πῶς δὲν ἔχει ἐπάνω της καμίαν δύναμιν ὁ δυνατὸς, καὶ τοῦ ὑπόσχεται νὰ γίνῃ ἰδική του, μόνον ἂν κατώρθονε νὰ παρασύρῃ διὰ μίαν νύκτα εἰς τὴν σπηλιάν του τὴν Μελάχραν. Συγχρόνως ὀπλίζει κρυφὰ τὸν Ἀγκούπην μ' ἕνα τουφέκι τοῦ Γιάσσαρη, καὶ ὑπόσχεται καὶ εἰς αὐτὸν νὰ τοῦ παραδοθῇ εἰς ἀμοιβήν, ἐάν ἐπῆγαινε τὴν νύκτα εἰς τὴν σπηλιάν νὰ σκοτώσῃ καὶ τοὺς δύο: καὶ τὴν Μελάχραν καὶ τὸν Γιάσσαρον.

Τὸ σχέδιον φαίνεται ὅτι θὰ ἐπιτύχῃ. Πρώθιμος ὁ Ἀγκούπης, ὁ ὁποῖος φεύγει μετὰ τὸ τουφέκι, περιμένων τὸ *σύνθημα*, — καὶ τὸ σύνθημα εἶνε πάλιν τὸ βιολί, διότι ἐσυμφωνήθη τὴν ὥραν ἐκείνην νὰ χορεύσῃ ἡ Περούζη: — πρόθυμος καὶ ὁ Γιάσσαρης, ὁ ὁποῖος ἐπιχειρεῖ νὰ παγᾷ τὴν Μελάχραν, πρῶτα μετὰ τὸ καλὸν καὶ ἔπειτα διὰ τῆς βίας. Ἀλλὰ διὰ νὰ τὴν σώσῃ ἀπὸ τὰ χεῖρα του, ἐπεμβαίνει ὁ Νέδος, καὶ οἱ δύο ἄνδρες ἔρχονται ἀντιμέτωποι, ὑβρίζονται καὶ συμφωνοῦν νὰ μονομαχήσουν. Αὐτὸ καταστρέφει τὰ σχέδια τῆς Περούζης. Διὰ νὰ σώσῃ τὸν Νέδον, τὸν ὅποιον ἀφέντως θὰ ἐφόνευεν ὁ Γιάσσαρης, ἀποφασίζει νὰ παραδοθῇ

εἰς αὐτὸν καὶ νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ ἀμέσως εἰς τὴν σπηλιάν. Ἀλλὰ πρὶν νὰ φύγουν, ἡ Μελάχρα, ἀπὸ μερικὰ λόγια, ἐννοεῖ τὴν πλεκτάνην τῆς ἀντιζήλου τῆς καὶ συλλαμβάνει τὴν ιδέαν νὰ τὴν ρίψῃ εἰς τὸν λάκκον ποῦ εἶχε σκάψῃ ἐκείνη.

Δὲν εἶνε δύσκολον τώρα. Εἰς τὴν σπηλιάν, ἐκεῖ-πέρα, εἶνε ὁ Γιάσσαρης μετὰ τὴν Περούζην. Τὸ σύνθημα περιμένει ὁ Ἀγκούπης, διὰ νὰ τοὺς σκοτώσῃ. Καὶ ἀντὶ τῆς Περούζης, θὰ χορεύσῃ ἡ Μελάχρα! Δὲν ἀργεῖ νὰ καταφέρῃ τὸν γέρω-Τεμέλκον νὰ παίξῃ τὸ βιολί του. Εἶνε λυπημένος ὁ γέρος ποῦ τοῦ ἔφυγε μετὰ τὸν Γιάσσαρον ἡ Περούζη, ἀλλὰ καὶ ἡ Μελάχρα εἶνε ὥραία, καὶ αὐτὴ ξεύρῃ νὰ χορεύῃ... Ἀς τὴν ἀντικαταστήσῃ λοιπὸν! Τί καλὰ ποῦ θὰ ζήσουν πάλιν οἱ τρεῖς: ὁ γέρος, ὁ Νέδος καὶ ἡ Μελάχρα!...

Παίρνει τὸ βιολί τοῦ Τεμέλκου, καὶ ἡ Μελάχρα, μετὰ τὸ φόρεμα τῆς Περούζης, ἀρχίζει νὰ χορεύῃ... Ὁ χορὸς διακόπτεται μίαν στιγμὴν ἀπὸ δύο πυροβολισμοὺς. Πᾶσι ἡ *λαφίνα* καὶ τὸ *ζαχαδι*! Ὁ Ἀγκούπης ἐσκότωσε τὸν Γιάσσαρον, ἐσκότωσε καὶ τὴν Περούζην, μετὰ τὴν ιδέαν ὅτι εἶνε ἡ Μελάχρα. Καὶ ὅταν ἐπιστρέφῃ ἀμέσως διὰ νὰ λάβῃ τὴν ἀμοιβήν του, ἀντὶ τῆς Περούζης, βλέπει τὴν Μελάχραν νάποτελειόνη τὸν τρελλὸν χορὸν τοῦ θριάμβου τῆς!

Αὐτὴ εἶνε ἡ ἱστορία τῆς Μελάχρας. Ἐνα εὐμορφον, ποιητικώτατον τσιγγάνικον παραμῦθον ἕνα πολὺπλοκον καὶ δυνατὸν δράμα ζηλοτυπίας. Μᾶς ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν ζωὴν μας καὶ ἀπὸ τὴν ἀληθινὴν ζωὴν, ἀλλὰ διὰ νὰ μᾶς ἐπαναφέρῃ ὕστερα, μετὰ τ' ἀνθρώπινα αἰσθημάτων τοῦ ἔρωτος καὶ τοῦ μίσους, καὶ μετὰ τὴν δύναμιν ἐνὸς ποιητοῦ, ὁ ὁποῖος ὑψόνεται ὑπεράνω τόπου καὶ χρόνου.

Ὑποθέτω, μ' ὅλ' αὐτὰ, ὅτι τὸ δράμα ἐγράφη διὰ νὰ δώσῃ ἕνα ὥραϊον ρόλον εἰς τὴν Δα Κοτοπούλη. Αὐτὴ μάλιστα ἐδιᾶλεξε καὶ τὸ ὄνομα Μελάχρα, ἀπὸ τριά-τέσσαρα ποῦ εἶχεν ὑπ' ὄψιν του ὁ κ. Χόρν. Καὶ ἡ καλλιτέχνης, μολοντὶ ὀλίγον καιρὸν πρὸς μελέτην εἶχεν, ἔπαιξεν εἰς τὴν ἐντέλειαν. Ἰσως εἰς τὴν πρώτην πράξιν, τὴν ἀδικεῖ τὸ κτυπητὸν ἐκεῖνο φόρεμα τῆς θεατρίνας. Ἄλλ' ἀπὸ τὴν δευτέραν καὶ κάτω, εἶνε Τσιγγάνα θαυμασία. Ἡ δὲ τελευταία σκηνή, μετὰ τὸν χορὸν τοῦ θριάμβου, εἶνε γρόντι θρίαμβός τῆς.

Οἱ ἡθοποιοὶ ἐν γένει εὐρέθησαν εἰς δίλημμα. Νὰ ὑποκριθοῦν τοὺς Τσιγγάνους ἀληθινούς, κτηνώδεις ὅπως εἶνε; Θὰ εἶσαν ἀπεχθεῖς. Νὰ τοὺς κάμουν ἀνθρώπους σὰν καὶ μᾶς; Θὰ ἦσαν γεῖτικοι. Ἐδιᾶλεξαν λοιπὸν ἕνα μέσον ὅρον καὶ τὰ *ἐβγαλαν* πέρα πολὺ καλὰ. Ἀλλὰ σχετικῶς τελειότερος μᾶς ἐφάνη ὁ κ. Κούρτελης, ὁ ὑποκριθεὶς τὸν ἀληθινὸν Ἀγκούπην.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΕΛΙΣ

Ἡ ὑποκριτικὴ μεταβολή. — Τὰ δύο ζητήματα. — Ἡ διαφορομένη σημασία τῆς Νότας διὰ τὸ Κρητικὸν ζήτημα. — Ἡ φιλότουρκος πολιτικὴ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. — Οἱ κίνδυνοι τοῦ μέλλοντος.

ΔΙΑ τὰς ἑλληνικὰς Κυβερνήσεις δὲν ὑπάρχουν πλέον ζητήματα ἀλλὰ προβλήματα καὶ ἡ ἡδύτης τῆς ἐξουσίας εἶναι συγκερασμένη μετὰ μεγάλην δόσιν πίσεως ἐκ τῶν εὐθύνων καὶ τῶν δυσχερειῶν. Πρὸ εἰκοσίων ἐτῶν αἱ Κυβερνήσεις ἤρχοντο καὶ παρήρχοντο ὑπὸ αἰθρίων πολιτικῶν ὀρίζοντα. Σήμερον ἐσωτερικὰ καὶ ἐξωτερικὰ ζητήματα φέρουσιν εἰς δεινὴν θέσιν τὴν Κυβέρνησιν καὶ ἐμπνέουσιν μεγάλας ἀνησυχίας εἰς τὴν Κοινὴν Γνώμην. Ἡ Κυβέρνησις Πάλλη ἀνελθοῦσα εἰς τὴν ἀρχὴν τὴν ἐπιόυσαν τῆς Νότας τῶν Δυνάμεων διὰ τὸ Κρητικὸν ζήτημα, δὲν φέρει καμίαν ὑπόσχεσιν περὶ ριζικῆς μεταβολῆς οὔτε ἐμπνέει καμίαν γενναίαν ἐλπίδα ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ σημειώσῃ τὴν περίοδον τῆς ἀναγεννήσεως. Ἦλθε διὰ νὰ συγκρατήσῃ τὴν κατάστασιν, διὰ νὰ προλάβῃ τὰ δεινὰ τὰ ὅποια ἡπειλῶσαν τὸν

τόπον. Τὰ δεινὰ αὐτὰ εἰς τὰς γενικὰς γραμμάς των ὑπῆρξεν ἐν ἐσωτερικὸν ζήτημα καὶ ἐν ἐξωτερικόν. Τὸ ἐσωτερικὸν ἦτο ἡ ἐκδήλωσις τῆς ἀποθαρρύνσεως καὶ ἀπογοητεύσεως τῆς Κοινῆς Γνώμης ἐκ τῆς καταστάσεως ἡ ὅποια προχωρεῖ ὀλονέν πρὸς τὸ χειρότερον. Τὸ συναισθημα τοῦτο, ὑπερπληρώσαν τὰς συνειδήσεις, εἶχεν τὴν πρώτην ἀπτήν ἐκδήλωσιν εἰς τὴν σύσκεψιν τῶν Συντεχνιῶν καὶ βραδύτερον εἰς τὴν συνάθροισιν τῶν ἀξιωματικῶν. Τὰ σημεῖα τῶν καιρῶν ἐμαρτύρουν ὅτι ἐπιδέξιός δημεγέρτης ἡδύνατο νὰ φέρῃ εἰς ἐξέγερσιν τὸν λαόν καὶ νὰ μεταβάλῃ τὴν ἐννομον τάξιν. Οἱ δυσηρεστημένοι κατὰ Ὑπουργίου διατηρηθέντες ἐπὶ τρία καὶ πλέον ἔτη θὰ ἀπετέλουν τὸ ἐναυσμα τοῦ πυρός. Ἐπεβάλλετο μία μεταβολὴ καὶ προχειροτέρα ἢ ἡ ὑπουργικὴ. Τὸ ἐξωτερικὸν ζήτημα ἦτο ἡ ἐκ τοῦ κρητικῶν ζητήματος ἐπελθοῦσα πολεμογραφὴ ἐξέγερσις ἐν Τουρκίᾳ. Ἡ Νότα τῶν Δυνάμεων ἐγράφη διὰ νὰ κατευνάσῃ ἀμφοτέρω τὰ διαμαχόμενα μέρη. Ἡ Τουρκία ἔθεσε τὸ ζήτημα μετὰ ὁμότητα καὶ ἡπειλήσε σοβαρῶς τὴν εἰρήνην. Αἱ Δυνάμεις χωρὶς νὰ θέλουν νὰ ἀπαρνηθοῦν διαθέσεις εὐμενεῖς ἐκδηλωθείσας πρὸς τοὺς Κρητάς, δὲν ἀπεφάσισαν νὰ προβοῦν μέχρι σημείου κατὰ τὸ ὅποιον θὰ ὑπῆρχε διὰ τὴν Τουρκίαν φαινομενικῶς εὐλογος αἰτίασις καταπατηθέντος δικαιώματος.

Ἡκολούθησαν μέσση λύσιν καὶ χωρὶς νὰ παρεκκλίνουν τῆς ὁδοῦ ἣτις φέρεται εἰς τὴν ἐπιθυμητὴν διὰ τοὺς Κρητάς ἐκβασιν, ἀνεγνώρισαν τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Πύλης, ἀλλὰ διὰ φράσεως ἀδενεστέρας τῆς καθιερωμένης. Καὶ ἡ λύσις τοῦ ζητήματος ἀνεβάλλετο ἐπ' ἀόριστον. Οὔτε οἱ Ἑλληγες οὔτε οἱ Τούρκοι εἶχον λόγον νὰ μένουν ἐνθουσιασμένοι ἀλλ' οὔτε καὶ δυσηρεστημένοι ἐκ τῆς προσωρινῆς αὐτῆς λύσεως. Ἐν Ἑλλάδι τὸ διαφοροῦμενον τῆς διευθετήσεως ταύτης συνεζητήθη ἀπὸ τῆς διπλῆς ἀπόψεως καὶ ὡς ἐπικινδυνὸς ἀναβολὴ καὶ ὡς προσέγγισις εἰς τὴν ἐπιθυμητὴν ἐκβασιν. Καὶ οἱ δύο ἰσχυρισμοὶ ἐστηρίζοντο ἀφοῦ αἱ Δυνάμεις διὰ τῆς νότας δὲν ἀπέβλεπον πρὸς λύσιν τοῦ ζητήματος ἀλλ' ἀπλῶς ἐστάθησαν ἐπιδιώκουσαι πρόληψιν πάσης ἐκ τούτου περιπλοκῆς.

Ἡ τουρκικὴ Κυβέρνησις ἐδείχθη ὡς μὴ ἱκανοποιηθεῖσα καὶ παρουσίασεν ἐρεθισμὸν καὶ ἐξέγερσιν τῆς Κοινῆς Γνώμης, ἐπιδιώκουσα δι' ἐξωτερικοῦ κινδύνου νὰ ἄρῃ τὴν πίεσιν ἐσωτερικῶν ζητημάτων καὶ ὑπολογίζουσα ὅτι θὰ ἦτο εὐκόλος ὁ θρίαμβος τῶν τουρκικῶν ὀπλων δι' εἰσβολῆς εἰς τὴν Θεσσαλίαν.

Διὰ τὸ ἐξωτερικὸν ζήτημα ἡ νέα Κυβέρνησις παρουσιάζει τὴν φιλότουρκον πολιτικὴν τῆς. Ὁ κ. Πάλλης, κηρύξας τὴν πολιτικὴν αὐτῆς, ἔδει νὰ εὐρίσκειται εἰς τὴν Κυβέρνησιν τὴν ὥραν καθ' ἣν ἡ Τουρκία ζητεῖ ἀνατίως νὰ ταραξῇ τὴν γαλήνην ἡσύχου γείτονος. Διὰ τὸ ἐσωτερικὸν ὅμως ζήτημα, τὸ ὅποιον θὰ φέρῃ μίαν ἡμέραν τὸ ἀπροχώρητον τῶν στενοχωριῶν καὶ ἀποκαρδιώσεων, ἡ Κυβέρνησις Πάλλη οὐδὲν ἔχει νὰ πράξῃ ὅχι μόνον ἔνεκα τοῦ ἐξωτερικοῦ περισπασμοῦ ἀλλὰ καὶ διότι τὰ μέλη τῆς Κυβερνήσεως δὲν δύναται νὰ ἐπαρκέσουν πέραν τῆς τετριμμένης κινήσεως τῆς κυβερνητικῆς μηχανῆς. Εἰς τοιαύτας περιστάσεις ἐπιβάλλεται Κυβερνήσις μεγάλου ἀναστήματος, ἀλλὰ πολιτευτὰς ἐπιβολῆς τοιαύτης δὲν ἔχει νὰ παρουσιάσῃ τὸ Ἑλληνικὸν Κοινοβούλιον. Καί, δυστυχῶς, ἐκεῖ ὅπου δὲν ἐγείρονται μεγάλα ἀναστήματα ἀνωθεν τοῦ λαοῦ, ἐγείρεται ὁ λαός, ἐν δεδομένη στιγμῇ διὰ νὰ σαρώσῃ τὰς μετριότητάς.

ΑΓΡΙΠΠΑΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

ΑΙΟΛΟΓΑ εὐρήματα ἔφερον εἰς φῶς αἱ ἀνασκαφαὶ αἱ πρὸ μηνὸς δαπάναις τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας ἐνεργούμεναι ἐν Ἐρμούῃ ὑπὸ τοῦ κ. Ἀλεξ. Φιλαδελφέως, αἱ ὁποῖαι καὶ θὰ συνεχισθῶσιν. Ἡδη

ἀνεσκάφη ὁ μέγας ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς καὶ ἀνεφάνη ὁλόκληρον τὸ ἐκ τεραστίων ὀγκολίθων δάπεδόν του. Κατεδαφίσθη δ' ἀπ' ἐτέρου μέγα μέρος μεσαιωνικοῦ τείχους εἰς θέσιν Μπίστι παρὰ τὸν ἅγιον Νικόλαον καὶ ἀνεκαλύφθησαν ἐν αὐτῷ βάσεις ἀγαλμάτων, ἐνεπιγράφων καὶ μὴ ἀναθηματικά πλάκες, μέλη ἀρχιτεκτονικά καταστραφέντων ναῶν καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἐπίσης ἀπεκαλύφθησαν μνημεῖα τῶν χρόνων τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας μετ' ἐπιγραφῶν τοῦ Ε' αἰῶνος. Συγχρόνως πρὸς τὰς ἐν Μπίστι ἀνασκαφὰς ταύτας ἐγένετο, εἰς τὸ ἀπέραντον τῆς Ἑρμιόνης ἀρχαῖον νεκροταφεῖον, ἀνόρυξις πλείστων τάφων, τῶν ὁποίων οἱ πλείστοι ἔχουσι συληθῆ. Εἰς μερικὸς ἀπὸ τοὺς λοιποὺς ἀνευρέθησαν κύλικες καὶ χάλκινα ἀγγεῖα, χαλκαὶ καὶ σιδηραὶ σπλεγγίδες καὶ ψαλλίδες, ὑάλινα ποτήρια καὶ ἄλλα τιμαλφῇ κτερίσματα. καί, ἐντὸς τάφου με δὲ ὅσα ὑπερμεγέθη, κράνος κορινθιακὸν ὀπλίτου θαυμαστῶς διατηρούμενον. Ἐπὶ πλέον ὁ κ. Φιλαδελφεὺς ἀνεκάλυψε παρὰ τὸ χωρίον Καρατάσι ὁλόκληρον ἀκρόπολιν προϊστορικῆς ἐποχῆς μετὰ τάφων προϊστορικῶν καὶ ἀγγείων, τὰ ὁποῖα ἐνθυμίζουσι τὰ τῆς Τροίας καὶ τὰ «Κυκλαδικά».

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Εἰς τὴν Ὁδησὸν ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ κ. Σακελλαρίου Γ. Σακελλαρίου βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον «Φιλικὴ Ἑταιρεία»¹ περιέχον διάφορα ἀρθρα δημοσιευθέντα εἰς τὰς ἐφημερίδας «Πατρίς» καὶ «Ἐλευθερος Λόγος» καθὼς καὶ ἀποσπάσματα χειρογράφων τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, τὰ ὁποῖα ἀνευρέθησαν πρὸ 14 ἐτῶν. Τὸ βιβλίον ἐπρόκειτο νὰ περιλάβῃ ἱστορικῶς ὅλα τὰ χειρογράφα, ἀλλ' αἱ δυσκολίαι ποὺ παρουσιάσθησαν πρὸς συμπλήρωσιν τῶν χασμάτων, ἀνέκοψαν τὴν ἐκδοσιν. Ἀναδημοσιεύομεν ὀλίγας γραμμὰς τοῦ ὁργανισμοῦ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας:

«Πάντα τὰ μέλη αὐτῆς διηροῦντο εἰς ἐπτὰ βαθμοὺς. 1) τῶν βλάμιδων (ἢ ἀδελφοποιτῶν, σταυραδελφῶν, μπουραξερῶν, ἀρκαδάσιδων, μπράτιμων), 2) τῶν συστημένων, 3) τῶν ἱερέων, 4) τῶν ποιμένων, 5) τῶν ἀρχιποιμένων, 6) τῶν ἀφιερωμένων, 7) τῶν ἀρχηγῶν τῶν ἀφιερωμένων.

«Αἱ διατυπώσεις τῆς παραδοχῆς μέλους τινὸς ἐν ταῖς τάξεσι τῶν ἱερέων ἦσαν ἐκτενεῖς καὶ ἀπῆλθον προφυλάξεις συνεχεῖς καὶ ἀκριβεῖς, καθόσον οἱ ἱερεῖς ἀπετέλουν τὸ πλεῖστον τῶν μελῶν τῆς Ἑταιρείας, πολλὰ δὲ μυστικά ἐμυσθύντο· ἐνίοτε δὲ, ἐάν ὁ χειροτονούμενος ἦτο γνωστῆς αὐστηρᾶς καὶ ἀμέμπτου ἠθικῆς, προὐβιβάζετο κατ' εὐθείαν ἱερεὺς, χωρὶς νὰ διαφυλαχθῇ ἡ κατωτέρα ἱεραρχικὴ βαθμὶς. Ἐάν ὁ συστημένος ἐνεκρίνετο ἄξιος προβιβασμοῦ, ἦγετο ὑπὸ ἐτέρου, ἀνήκοντος εἰς τὸν αὐτὸν ἢ καὶ ἀνώτερον βαθμὸν τοῦ ἱερέως εἰς μέρος ἀπόκεντρον καὶ μυστικὸν καὶ ἐξωμολογεῖτο κατ' αὐστηρᾶς διατυπώσεις, ὅπως ἐξαγινισθῇ πρότερον καὶ εἰτα μνηθῇ τὰ τῆς ὑποθέσεως, ἅτινα ἦσαν ἱερά, καθ' ὅσον ἐκ τούτων ἐξηρτάτο ἡ τύχη τοῦ Ἑθνους, τῷ ἐχορηγεῖτο δὲ προθεσμία νὰ σκεφθῇ ὀρίμως, ἐάν εἴναι εἰς κατάστασιν νὰ φυλάξῃ τὸ Μυστήριον μετὰ κίνδυνον τῆς ζωῆς του καὶ νὰ ὑποστῇ πᾶσαν βάσανον. Ὄφειλε δὲ νὰ γείνη καὶ φονεὺς² παντὸς παραβάτου τῶν Ὁρκῶν ἀνευ διακρίσεως συγγενῶν καὶ φίλων καὶ νὰ διαρρήξῃ πάντα δεσμὸν ἄσχετον πρὸς τὴν Ἑταιρείαν. Ἐκ τῶν εἰσηγητικῶν τούτων διατυπώσεων ἠδύνατο νὰ γνωστῇ ἡ εὐστάθεια τῆς ψυχῆς καὶ ἡ εἰλικρίνεια καὶ εὐψυχία τούτου, ὅστις ἠδύνατο νὰ παραιτηθῇ, ἐάν παρετίθει ἑαυτὸν ἀνίκανον νὰ βαστάσῃ

τηλικούτον φορτίον. Τὴν ἐπομένην ἡμέραν περὶ μέσας νύκτας παρουσιάζετο εἰς τὸν ὀρισμένον τόπον, ἀποῦ πρότερον ἐλάμβανε μετ' ἑαυτοῦ κίτρινον κηρίον, ἐμβλημα τοῦ δι' αἵματος ἀποκτωμένου φωτὸς τῆς ἐλευθερίας. Δὲν ἐπετρέποντο δὲ εἰς τὸν κατηχητὴν καὶ κατηχούμενον ἐκτενεῖς ὁμιλίαι. Ἐν πρώτοις ὠρχίζετο ὁ κατηχούμενος εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ἀληθείας καὶ τῆς Δικαιοσύνης ἐνώπιον τοῦ Ὑπερτάτου Ὄντος, ὅτι εἶναι ἔτοιμος νὰ ὑποστῇ τὰ σκληρότερα βάσανα, χωρὶς νὰ προδώσῃ τὸ Μυστήριον· εἰτα δὲ ὤφειλε ν' ἀποκριθῇ εἰς πολλὰς ἐρωτήσεις, ὡς φέρεῖ εἰπεῖν, ἐάν ἔχη ἔρωτα, ἐάν παρητήθῃ τούτου καὶ πότε· ἐάν εἴναι νυμφευμένος, ἐάν ἔχη κλίση νὰ νυμφευθῇ κλπ. Μετὰ τὰς διατυπώσεις ταύτας, καθ' ὅς ὁ κατηχητὴς ἠδύνατο νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὰ μύχια τῆς καρδίας καὶ τῆς ψυχῆς τοῦ κατηχούμενου, τῷ ἐξηγεῖτο κατόπιν τὸ πνεῦμα τῆς Ἑταιρείας, ἥτις συνίστατο ἀπὸ Ἑλλήνας φιλοπάτριδας καὶ ἐκαλεῖτο «Ἑταιρεία τῶν Φιλικῶν», σκοπὸν ἔχουσα τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Ἑθνους· ὁ κατηχούμενος τότε ἐκαλεῖτο *πρόσκλητος*, ἢ *προσῆλυτος* ἢ *ἱερεὺς τῶν Φιλικῶν*.

«Τὴν τρίτην ἡμέραν συνήροτο ἀμφότεροι σιγῶντες ἐν τόπῳ ἀποκέντρῳ καὶ ἀσφαλεῖ· ἐπὶ τραπέζῃς ἐτίθετο εἰκὼν καὶ ἐπ' αὐτῆς τὸ κίτρινον κηρίον. Μέχρις αὐτῆς τῆς στιγμῆς ἠδύνατο ἐτι νὰ παραιτηθῇ, καθόσον μετὰ μίαν ὥραν πᾶσα μεταμέλεια ἦτο ἀνωφελὴς καὶ μόνον ὁ θάνατος ἦτο ἡ σωτηρία του· εἰτα πλίσσον τῆς τραπέζης ἔκλινε τὸ δεξιὸν γόνυ· ὁ κατηχητὴς ποιῶν τρεῖς τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ ἐδίδοι τὴν εἰκόνα πρὸς ἀσπασμόν, ἔφερεν ἀνοικτὴν τὴν δεξιὰν χεῖρα ἐπὶ τῆς εἰκόνης καὶ σβύνων πάντα τὰλλα κηρία, παρέδιδεν ἀνημμένον μόνον τὸ κίτρινον κηρίον, ὅπερ ἐκράτει ὁ κατηχούμενος διὰ τῆς ἀριστερᾶς, καὶ μετὰ συγκινήσεως ἀπήγγελλε τὰ ἑξῆς: «*Αὐτὸ τὸ κηρίον εἶναι ὁ μόνος μάρτυς, τὸν ὁποῖον ἡ δυστυχὴς πατρίς μου λαμβάνει, ὅταν τὰ τέκνα τῆς ὀμνύωσι τὸν Ὄρκον τῆς ἐλευθερίας των*». Ἐνῷ δὲ ὁ κατηχούμενος ἐποίει τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ, ὁ μὲν κατηχητὴς ἀνεγίνωσκεν, ἐκείνος δὲ ἐπανελάμβανε τὸν Μέγαν Ὄρκον, οὕτως φέρομεν περικοπὰς: «*Ὁρχίζομαι ἐνώπιον τοῦ Ἀληθινοῦ Θεοῦ, οἰκειοθεῶς, ὅτι θέλω εἶμαι ἐπὶ ζωῆς μου πιστὸς εἰς τὴν Ἑταιρείαν κατὰ πάντα. Νὰ μὴ φανερώσω τὸ παραμικρὸν ἀπὸ τὰ σημεῖα καὶ Λόγους τῆς, μήτε νὰ σταθῶ κατ' οὐδένα λόγον ἢ ἀφορμὴν τοῦ νὰ καταλάβωσιν ἄλλοι ποτέ, ὅτι γνωρίζω τι περὶ τούτων, μήτε εἰς συγγενῇ μου, μήτε εἰς πνευματικὸν ἢ φίλον μου...*».

Ὁ ὑφηγητὴς τῆς Χημείας κ. Δημήτριος Ε. Τσακαλῶτος, ἕνας ἀπὸ τοὺς νέους μας ἐπιστήμονας ποὺ ἀκαταπόνητα ἐργάζονται μετὰ σκεψιν φωτεινὴν καὶ μετὰ ἀληθινὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἐπιστήμην, ἐξέδωκε φυλλάδιον ὑπὸ τὸν τίτλον *Αἱ λευκοματωεῖς οὐσαί*, ὅπου ἐκθέτει τὰς νεωτέρας ἐρεῦνας περὶ τῆς χημικῆς συστάσεως καὶ τῆς συνθετικῆς παρασκευῆς τῶν λευκοματωεῶν οὐσιῶν. Τὸ θέμα εἶναι σπουδαιότατον, συνδεόμενον μετὰ τὰ μεγάλα βιολογικὰ προβλήματα.

Εἰς τὸ τελευταῖον τεῦχος τοῦ «Ἑλληνικοῦ Κήρυκος» τοῦ ἐθνικοῦ περιοδικοῦ τὸ ὁποῖον ἐκδίδει ἀγγλιστὴν ἐν Λονδίνῳ ὁ κ. Πούπτης, εὐφημώτατα ἀναφέρεται ἡ ἐκδοσις τῶν *Δημοτικῶν τραγουδιῶν* τοῦ συνεργάτου μας κ. Ἀγίδος Θέρου. Τὸ ἐν λόγῳ περιοδικὸν ἀναδημοσιεύει ἑλληνιστὴ καὶ ἐν μεταφράσει ὁλόκληρον τὸν πρόλογον καὶ πολλὰ ἐκ τῶν τραγουδιῶν.

Ἡ ἀνεύρεσις τῆς Νίκης τῆς Σαμοθράκης ἐν τῇ ὁμωνύμῳ νήσῳ ὑπὸ τοῦ γάλλου Σαμπουαζό, προξένου τῆς Γαλλίας ἐγένετο πρὸ τεσσαράκοντα ἐξ ἐτῶν, γίνεται δὲ λόγος περὶ αὐτῆς ἥδη διότι ὁ τυχηρὸς πρόξενος ἀπεβίωσεν ὀδυνηκοντούτης, πάντοτε εὐνοούμενος τῶν θεῶν.

Ἡ ἀνεύρεσις ἐγένετο τῷ 1863. Ἀλλὰ μόνον τῷ 1884 ἡ εὐγενὴς ἀγγελιαφόρος ἐπεφάνη εἰς τὸ Λονδρον, ἀντὶ τῶν κυμάτων τοῦ Αἰγαίου πελάγους δεσπόζουσα τῆς κλίμακος Δαρύ. Τὸ ὅλον τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ ἡ Νίκη, μετεφέρθη εἰς τὴν Γαλλίαν τμηματικῶς, ἐκτελουμένων ὁλοῦν ἐν τῷ μεταξύ ἀνασκαφῶν πρὸς ἀνακάλυψιν περισσοτέρων τεμαχίων. Ἀλλὰ τὰ ἑκατὸν δέκα ὀκτὼ ἢ ἑκατὸν εἰκοσι τεμάχια ἦσαν πᾶν ὅτι ἀπελείφθη ἀπὸ τὸ ἀγαλμα. Δὲν ἀνευρέθη οὔτε ἡ κεφαλὴ, οὔτε οἱ βραχίονες.

Καὶ ἐπιλαμβάνονται τοῦ ἔργου συναρμολογοῦν ὅλα ἐκεῖνα τὰ μαρμάρινα θραύσματα· ἡ Νίκη ἀνακτᾷ τὸ περιγράμματός της, τὴν μορφήν της, τὴν ὀριμητικὴν πηλὴν της· τὸ τραῦμα τὸ ὁποῖον φέρει εἰς τὸ ἀριστερὸν καὶ εἰς τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ κόλπου ἐπουλοῦται. Ἰδοὺ αὕτη ἀναστυλῶνθῆσα, ἀκέφαλος καὶ ἄχειρ, ἀλλὰ τόσῳ πολὺ ζῶσα, ἀναζῶσα μετὰ τὸ σῶμά της τὸ παλλόμενον ὑπὸ τὴν πνοὴν τοῦ πόντου, ἀνάρπαστον ἀπὸ τὴν φορὰν τὴν μεγαλοπρεπὴ καὶ ἀπλὴν, καὶ τόσῳ ὠραία ὥστε ὅταν τῷ 1884 ἐπεφάνη τέλος ἐπὶ τῆς πρῶρας τοῦ πλοίου της, ἡ νεοφανὴς ὠραιότης της ἐκλόνησεν ἐπὶ τινὰ χρόνον τὴν δόξαν τῆς ἀδελφῆς της Ἀφροδίτης τῆς Μήλου. Ἀλλὰ ἡ δόξα τῶν εἶνε τώρα καὶ διὰ παντὸς ἴση.

Ἀπὸ τὰς σελίδας τὰς ὁποίας ἀφιέρωσε κατ' αὐτὰς ὁ Μαυρίκιος Μπαρρὲς εἰς τὸν «El Greco» — τὸν ὑπὸ τὴν προσωνομίαν αὐτὴν ἰδίως διάσημον ἐν τῇ τέχνῃ μέγαν ζωγράφον Θεοτοκόπουλον, τὸν ὅς γνωστὸν ἐκ Κρήτης καταγόμενον — ἀποσπῶμεν τὰς ἑξῆς τόσον χαρακτηριστικὰς περικοπὰς:

«Ἐπιδιώκων νὰ ἴδω ἔργα αὐτοῦ μετέβην εἰς καθεδρικοὺς ναοὺς καὶ εἰς παρεκκλήσια, εἰς μοναστήρια καὶ εἰς μουσεῖα· Παντοῦ, ἐπανέυρον τὸ ἐπιφώνημα τῶν μικρῶν νεωκόρων ἐνώπιον τῆς «Κηδεῖας τοῦ Ὁργᾶς». «Demente!» «Ἦτο τρελλός!» Τὴν γνώμην τῶν παιδῶν αὐτῶν συμμερίζονται πολλοὶ κριτικοί. Ὁ Ἀντώνιος δὲ Λατοῦρ ὁμιλεῖ περὶ «τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ μεγάλου αὐτοῦ τρελλοῦ». Αὐτὸς οὗτος ὁ Θεόφιλος Γκωτιε παραδέχεται ὅτι ὁ Θεοτοκόπουλος ἐφοβεῖτο μήπως ἐκλήφθῃ ὡς μιμητὴς τοῦ Τιτσιανού καὶ ὅτι ἡ ἔμμονος αὐτῇ ιδέα τὸν ἐξώθησεν εἰς τὰς πλεόν, ἀλλοκότους φαντασιοπληξίας. Ἦδη, ζῶντος αὐτοῦ, ἐκυκλοφόρει ἡ διάδοσις ὅτι ἦτο παράφρων. Καὶ βλέπομεν ἕνα Πακέον ν' ἀποδίδῃ κάποιαν πίστιν εἰς αὐτὴν.

Ἄλλ' εἰς ὅλας τὰς ἐκπλήξεις ὁ Γκρέκο ἀπῆλθα μετὰ περιφρονησιν ὅτι δὲν ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ δώσῃ ἐξηγήσεις. Ἐθίγον ἄλλως τε οὕτως ἐν λαμπρὸν ἀπόρητον τῆς καρδίας του. Ἡ Καστίλλη ἐξέπληξε, κατέκτησε τὸν Γκρέκο. Ὁ Γκρέκο, μόλις ἀφίχθεις ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν, ἐγένετο ἀμέσως ὁ βαδύτερος ζωγράφος τῶν καστιλιανῶν ψυχῶν. Αὐτὸς ὁ Κρητικὸς μᾶς καθιστᾷ καλλιτέρα ἀπὸ κάθε ἄλλον καταληπτὸς τοὺς συγχρόνους τοῦ Θεοβάντες καὶ τῆς ἁγίας Θηρεσίας. Ἀφίνει ἄλλους νὰ ζωγραφίσουν τὰ φρικτὰ μαρτύρια, τὰς βίαιας κινήσεις, ὅλας ἐκεῖνας τὰς ἀλλοκότους ἢ σκληρὰς ἐπινοίας εἰς τὰς ὁποίας ἐνησιμνεῖεν ἕνας λαὸς τραχέων ἠθῶν· αὐτὸς ἐκράτησε δι' ἑαυτὸν τὴν ἀγέρωχον ὑπερηφάνειαν καὶ τὴν φλόγα τὴν ὁποίαν ἐνείδεν εἰς τὰς ὑπερβολὰς αὐτάς. Ἡ Καστίλλη ἐδέσποσεν αὐτοῦ ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐδέσποσε τῆς Καστίλης ἢν μεταβάλλει εἰς ἴδιον ὕψος.

Ἀπέβη ἕνας ἀπὸ τοὺς ἰδαλούς ἐκείνους μετὰ τὴν ἔμμονον ιδέα, τοὺς πάντοτε παρασυρομένους ἀπὸ τὸ τυχοδιωκτικὸν πνεῦμα, ἀπὸ τὴν χίμαιραν, τοὺς ἐτοίμους νὰ ἐυλοκοποῦν καὶ νὰ καίουν τὸν μὴ ἀνομολογούντα τὴν ὑπεροχὴν τῆς Γλυκερίας των καὶ τῆς Παναγίας, ἢ καὶ νὰ θυσιάζουν τὸ ἀνθρώπινον ράκος, — τὸ σῶμα των ἢ καὶ τὸ τῶν ἄλλων, — εἰς τὴν κατάκτησιν τοῦ μυθώδους χρυσοῦ τῶν Νήσων. Μετὰ τοὺς μεγάλους

αὐτοὺς ὀνειρολήπτους, μετὰ τοὺς ὀπτασιαστὰς αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι ὑπὸ τὴν ἀπηνή γραφίδα τοῦ Θεοβάντες παραπαίουσιν διαρκῶς καὶ πρὸς τοὺς ὁποίους μολαταῦτα τρέφομεν σεβασμὸν πλήρη συμπαθείας, ὁ Γκρέκο ἐγενεθίμοις. Οἱ πίνακές του μυοῦσιν εἰς τὴν ἐνδόμυχον ζωὴν τῶν σεμνοπρεπῶν τέκνων τῆς Καστίλλης. Κανὲν βιβλίον δὲν δίδει τόσῳ πλήρη, τόσῳ ζωηρὰν ιδέα περὶ αὐτῶν. Βλέπομεν εἰς αὐτοὺς κατὰ τι καλλιτέρον ἀπὸ τὰς μορφὰς τῶν τεθνεώτων· τὰ ἰδανικά των, τὰς ὀνειροπολήσεις των.

Ὁ Γκρέκο μᾶς ὁδηγεῖ εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς τῶν κατοίκων τοῦ Τολέδου τοῦ 17ου αἰῶνος. Ἰδοὺ οἱ εὐγενέστεροι τῶν πόθων των οἱ ἀνατεινόμενοι πρὸς τὸν οὐρανόν, καὶ ἂν δὲν ἦτο ὁ Γκρέκο, ἂν δὲν ἦτο ὁ ὀπτασιαστὴς αὐτὸς ζωγράφος, καμία ἀπὸ αὐτὰς τὰς καρδίας δὲν θὰ ἐσώζετο ἀπὸ τὸν θάνατον. Ἐάν δὲν με συνώδευσεν ἀνὰ τὴν πόλιν αὐτὴν, δὲν θὰ ἦσθαι νόμιμη καμία ψυχὴ, θὰ ἡγνύοντο ὑπὸ ποῖον ἀστέρα οἱ κάτοικοι τοῦ Τολέδου εἶχον γεννηθῇ. Μακρὰν τῆς μακαρίας ἰταλικῆς εὐφροσύνης καὶ τῆς ὑγειοῦς πεδότητος τῆς Φλάνδρας, μᾶς φέρει ἐν τῷ μέσῳ λαοῦ ἀθύμου, θεωρητικοῦ καὶ μελαγχολίας πενθίμου. Θά μοῦ ἦρεσαν ὀλιγώτερον τὰ σαθρὰ κτίρια τοῦ Τολέδου, ἂν, χάρις εἰς τὸν Γκρέκο, δὲν ἔβλεπον τὰ χρώματα καὶ τὰς μεγάλας γραμμὰς τοῦ μυστικισμοῦ τὸν ὁποῖον ἐστέγασαν.

«Ὅτι τὰ χρώματα αὐτὰ εἶνε πολλάκις πελιδνά καὶ αἱ γραμμαὶ ἐπιμήκει, δὲν δύναται κανεὶς νὰ τὸ ἀρνηθῇ· ἀλλ' οὕτως ἐπρεπε νὰ βλέπῃ ὁ ζωγράφος τῶν ψυχῶν τοῦ Τολέδου. Ἦτο εἰς τὸν ῥόλον του, ἀπορρίπτων τὰ μέσα τοῦ ὕλικου δολασμοῦ καὶ παρασύρων ἡμᾶς εἰς χῶρον ἐν τῷ ὁποίῳ εἴμεθα λυτρωμένοι ἀπὸ τῶν ἡδονῶν τῶν αἰσθήσεων. Μετ' αὐτοῦ εὐρισκόμεθα ἐν πλήρει ἰσπανικῇ μεταφυσικῇ. Δέον ὅθεν νὰ στέρξωμεν τὰ αἰθεροποιημένα καὶ πνευματοποιημένα «Ὑπερένδοξα αὐτὰ σώματα», ἰνδάλματα εὐκρινῆ, ψυχρά καὶ ἀκτινοβόλα τῆς ἀποκαθαρθείσης προσωπικότητός μας καὶ τῆς λυτρωθείσης ψυχῆς μας...».

Ὅ πρό τινας ἀποβίβας Ἀγγλος ποιητῆς Μέρεδιθ, ἔλεγε ὅτι κανεὶς δὲν πρέπει νὰ θεωρῇ τὸν θάνατον ὡς πρᾶγμα φοβερότερον τῆς μεταβάσεως ἀπὸ ἐνὸς ὁματίου εἰς ἄλλο καὶ προσέθετεν: «Ἡμῶν παιδίον πολὺ δειλὸν καὶ εὐαίσθητον. Ἐφοβοῦμαι τὸ παραμικρὸν. Δὲν ἀντιστα νὰ μένω μόνος. Ἀλλ' ὅταν ἔγιναι δεκαοκταετὴς παρετήρησα γύρω μου (δὸν μακρὰν ἠδύνατο νὰ παρατηρήσῃ νέος δέκα ὀκτὼ ἐτῶν) καὶ ἀπεράσισα νὰ μὴ φοβηθῶ πλέον εἰς τὸ μέλλον. Ἐκτότε οὐδέποτε ἐφοβήθην τὸν θάνατον. Ἐκίστην νύκτα ὅταν μεταβάλω νὰ καταλιθῶ, γνωρίζω ὅτι εἶνε πιθανὸν νὰ μὴ ἐγερθῶ πλέον ἀπὸ τὴν κλίνην μου. Ἐλπίζω νὰ ἀποθάνω γελῶν. Ὁ θεὸς τῆς Φύσεως καὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως δὲν ἀποκρούει τὴν εὐθυμίαν. Ἀς πιστεύωμεν εἰς Θεὸν εὐθυμῶν, ἀγάπης μᾶλλον ἀντικείμενον ἢ φόβου».

Ὁ ἄγγλος ἱατρός Ράουν διατυπώνει τὸ ἑξῆς ἐρώτημα:

«Εἶνε ἀνάγκη ν' ἀποθνήσκωμεν;» Ἀποδεικνύει δὲ ὅτι ὁ θεὸς δημιουργήσας τὸ τελειότερον τῶν πλασμάτων του, τὸν ἄνθρωπον, ἡγνύει αὐτὸν ἀθάνατον. Ἐάν δὲ οἱ ἄνθρωποι ἀποθνήσκουν, τοῦτο προέρχεται ἐκ τῆς ἐσφαλμένης ιδέας τὴν ὁποίαν ἔξ ὑποβολῆς ἔχουν, ὅτι πρέπει ν' ἀποθάνουν μίαν ἡμέραν. Ὅταν πειθοῦν ὅτι δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ πεθαίνουν, δὲν θὰ πεθαίνουν. Εἰς τὸ ἐρώτημα: ποῦ θὰ εὐρεθῇ ὁ χῶρος ὁ ἀπαιτούμενος ἵνα περιλάβῃ εἰς τὸ μέλλον τὰ ἑκατομμύρια ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων, ὁ Ράουν ἀπαντᾷ ὅτι ἡ αὐτῆς τοῦ ἀνθρώπου γένεσις θὰ γίνεται ὅχι ποσοτικῶς ἀλλὰ ποιοτικῶς. Τὸ ἀνθρώπινον γένος θὰ εἶνε ὀλιγάριθμον καὶ ἀθάνατον.

¹ Τυπογραφεῖον Ε. Χρυσογέλου, ὁδὸς Κονδρατέγκου ἀρ. 8.
² Ἐκτὸς τοῦ Γαλάτου, φρονεῦντος, ὡς προδότου, καὶ τινῶν σπανιωτάτων παραδειγμάτων, ὁ ὅρος οὗτος δὲν ἐτηρετο.

ΙΟΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ LIMITED

ΣΥΣΤΑΘΕΙΣΑ ΤΩΙ 1839

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΤΑΒΕΒΛΗΜΕΝΟΝ £ 315.510

ΕΔΡΑ ΕΝ ΛΟΝΔΙΝΩ ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ἐν Κερκύρα, Κεφαλληνία, Ζακύνθῳ, Πάτραις, Πειραιεῖ, Τριπόλει.

Καταθέσεις. Ἡ Ἰονικὴ Τράπεζα **Limited** ἀπὸ τῆς 1^{ης} Ἰουνίου 1907 καὶ μέχρι δευτέρας εἰδοποιήσεως, δέχεται καταθέσεις εἰς τραπεζογραμματία ἐπὶ τόκῳ ὑπὸ τοὺς κάτωθι ὅρους:

2 1/2 % ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει εἰς α' ζήτησιν διὰ ποσὰ μέχρι 100,000 Δρ. — 1/2 % ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει εἰς α' ζήτησιν διὰ ποσὰ πέραν τῶν 100,000 Δρ. — 3 % ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει μετὰ 3 μῆνας. 3 1/2 % ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει μετὰ 6 μῆνας μέχρι 2 ἐτῶν. — 4 % ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει μετὰ 2 ἔτη μέχρι 4 ἐτῶν. — 4 1/2 % ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει μετὰ ἐπέκεινα τῶν 4 ἐτῶν.

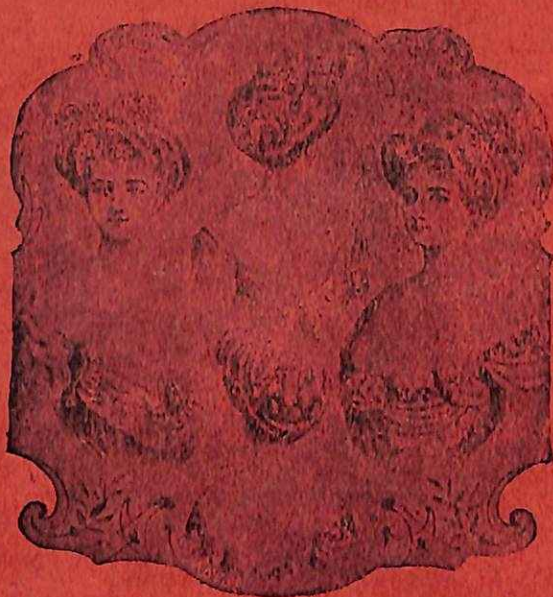
Ἡ Τράπεζα δέχεται ἐπίσης καταθέσεις εἰς chèques ἐπὶ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, ἐπὶ τόκῳ, ὡς ἑξῆς: 3 % ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει εἰς α' ζήτησιν. — 3 1/4 % ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει μετὰ 6 μῆνας. — 3 1/2 % ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει μετὰ 1 ἔτος. — 4 % ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει μετὰ 2 ἔτη καὶ ἐπέκεινα.

Αἱ εἰς ἐπιταγὰς (chèques) ἐπὶ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας καταθέσεις ἀποδίδονται εἰς ὁ εἶδος ἐγένετο ἢ κατάθεσις, παντὸς δικαιώματος χαρτοσήμου ἐπιβαρύνοντος τὸν καταθέτην.

ΤΟ ΤΕΛΕΙΟΤΕΡΟΝ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΝ ΚΟΜΜΩΣΕΩΣ

Σ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΟΔΟΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 4

La vraie ondulation Marcel.

ΤΑ ΚΑΛΥΤΕΡΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Κ. Βελισσάριος, ὁδὸς Σταδίου 67. Κολώνια

Κομμώσεις Κυριῶν

Κ. Βελισσάριος, ὁδὸς Σταδίου, 67.

Γαλακτοκομεία

Ι. Χρυσάκης, ὁδὸς Φιλελλήνων 4.

Βιβλιοδετεία

Σ. Ἀμπατζόπουλος, ὁδὸς Κολοκοτρώνη 7.

Φαρμακεία

Π. Βασιλείου, ὁδὸς Σταδίου καὶ Αἰόλου.

Ἐδωδιουπωλεία

Β. Ἀπόττου πρὸ φην **Γουλιέλμου**, ὁδὸς Σταδίου 9.

Π. Κ. Ἐξαρχόπουλος καὶ Ἀδελφός, Σταδίου 58.

Καφεῖν θεοποιτόρια

Πανελλήνιον, ὁδὸς Πανεπιστημίου-Προαστείου.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΟΙΝΩΝ ΚΑΙ ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΕΩΣ

ΦΩΤΙΣΜΟΣ, ΘΕΡΜΑΝΣΙΣ }
ΚΙΝΗΣΙΣ

Δι' οἰνοπνεύματος ἐκ Σταφίδος

ΜΑΡΜΕΛΑΔΑΙ

ΚΟΜΠΟΣΤΑ ΕΚ ΝΩΠΗΣ ΣΤΑΦΥΛΗΣ, * * * * *

ΝΕΚΤΑΡ

ΠΟΤΟΝ ΤΟΝΩΤΙΚΟΝ ΚΑΙ ΔΡΟΣΙΣΤΙΚΟΝ